

R EVISION KONTRA REVIEW

AF REGNSKABSMÆSSIGE SKØN I SMÅ VIRKSOMHEDER

Kandidatafhandling 2011

Uddannelsesinstitution

Aalborg Universitet

Studieretning

Cand. merc. aud.

Forfatter

Anita Agersnap Strandbygaard

Studienummer

20060809

Vejleder

Lars Kiertzner

Afleveringsdato

8. april 2011

Opgaven må offentliggøres

INDHOLDSFORTEGNELSE

FORORD	5
EXECUTIVE SUMMARY	6
INDLEDNING	9
2.1. BAGGRUND	9
2.2. REVISION KONTRA REVIEW	10
2.3. SMÅ VIRKSOMHEDER	11
2.4. REGNSKABSMÆSSIGE SKØN	12
2.5. AFSLUTNING	13
PROBLEMFORMULERING	14
3.1. HOVED- OG DELPROBLEMSTILLINGER	14
3.2. STRUKTUR OG VÆGTNING	15
3.3. METODEVALG	16
3.4. AFGRÆNSNING	18
3.4.1. POSITIV AFGRÆNSNING	18
3.4.2. NEGATIV AFGRÆNSNING	19
REGULERING AF REVISORS ARBEJDE	21
4.1. GRUNDLAG FOR REGULERING AF REVISORS ERKLÆRINGSAFGIVELSE MED SIKKERHED	21
4.2. ERKLÆRINGERNES FORSKELLIGE GRADER AF SIKKERHED	23
4.2.1. ERKLÆRINGER MED HØJ GRAD AF SIKKERHED	24
4.2.2. ERKLÆRINGER MED BEGRÆNSET SIKKERHED	25
4.2.3. OPSAMLING	25
REGULERING VEDRØRENDE REVISION OG REVIEW AF SKØN	27
5.1. REGULERING VEDRØRENDE REVISION AF REGNSKABSMÆSSIGE SKØN	27
5.1.1. HISTORIKKEN BAG RS540	27
5.1.2. STRUKTUREN I RS540	28
5.1.3. INDLEDNING	28
5.1.4. MÅL	30
5.1.5. DEFINITIONER	30
5.1.6. KRAV	30
5.1.6.1. RISIKOVURDERINGSHANDLINGER OG TILKNYTTETE AKTIVITETER	30
5.1.6.2. IDENTIFIKATION OG VURDERING AF RISICIENE FOR VÆSENTLIG FEJLINFORMATION	32
5.1.6.3. REAKTION PÅ VURDEREDE RISICI FOR VÆSENTLIG FEJLINFORMATION	33
5.1.6.4. YDERLIGERE SUBSTANSHANDLINGER SOM REAKTION PÅ BETYDELIGE RISICI	39
5.1.6.5. VURDERING AF RIMELIGHEDEN AF SKØN OG FASTLÆGGELSE AF FEJLINFORMATIONER	41
5.1.6.6. OPLYSNINGER VEDRØRENDE REGNSKABSMÆSSIGE SKØN	42
5.1.6.7. INDIKATORER PÅ MULIG MANGLENDE NEUTRALITET HOS LEDELSEN	42
5.1.6.8. SKRIFTLIGE UDTALELSER	43
5.1.6.9. DOKUMENTATION	43

5.1.7. OPSAMLING	44
5.2. REGULERING VEDRØRENDE REVIEW AF REGNSKABSMÆSSIGE SKØN	44
5.2.1. HISTORIKKEN BAG ISRE2400	44
5.2.2. STRUKTUREN I ISRE2400	45
5.2.3. INDLEDNING	45
5.2.4. MÅL	46
5.2.5. DEFINITIONER	46
5.2.6. KRAV	47
5.2.6.1. INDLEDENDE KRAV	47
5.2.6.2. KRAV I FORBINDELSE MED UDFØRELSE AF OPGAVEN	47
5.2.6.3. KRAV TIL UDFORMNING AF REVISORS KONKLUSION	51
5.2.6.4. KRAV TIL KOMMUNIKATION MED LEDELSEN	52
5.2.7. OPSAMLING	52
5.3. SAMMENHOLDELSE MELLEMLER REGULERING AF REVISION OG REVIEW AF REGNSKABSMÆSSIGE SKØN	53
5.3.1. INDLEDNING	53
5.3.2. TOLKNING AF REGNSKABSMÆSSIGE SKØN	54
5.3.3. ARBEJDSHANDLINGER OG TYPER AF BEVIS	54
5.3.4. PLANLÆGNING	56
5.3.5. UDFØRELSE	57
5.3.6. AFSLUTNING	59
REGNSKABSMÆSSIGE SKØN I HANS HANSEN A/S	60
6.1. BAGGRUNDSINFORMATION OM HANS HANSEN A/S	60
6.1.1. VIRKSOMHEDENS HISTORIK OG HOVEDAKTIVITET	60
6.1.2. LEDELSEN OG NØGLEMEDARBEJDERE SAMT DERES ARBEJDSFUNKTIONER	61
6.1.3. REALISEREDE TAL FOR TIDLIGERE ÅR	62
6.1.4. FORVENTEDE TAL FOR INDEVÆRENDE ÅR	62
6.1.5. ENTREPRISEKONTRAKTERNE / IGANGVÆRENDE ARBEJDER FOR FREMMED REGNING	63
6.1.6. AFSLUTNING	63
6.2. REVISION AF IGANGVÆRENDE ARBEJDER FOR FREMMED REGNING I HANS HANSEN A/S	64
6.2.1. STRUKTUREN I DEN PRAKTISKE GENNEMGANG AF REVISION AF IGANGVÆRENDE ARBEJDER	64
6.2.2. RISIKOVURDERINGSHANDLINGER OG TILKNYTTED E AKTIVITETER	64
6.2.2.1. FORSTÅELSE AF KRAVENE I DEN RELEVANTE REGNSKABSMÆSSIGE BEGREBSRAMME	64
6.2.2.2. FORSTÅELSE AF HVORDAN LEDELSEN IDENTIFICERER BEHOVET FOR REGNSKABSMÆSSIGE SKØN	65
6.2.2.3. FORSTÅELSE AF HVORDAN LEDELSEN UDØVER SIT SKØN OVER IGANGVÆRENDE ARBEJDER	65
6.2.2.4. UDFALDET AF FOREGÅENDE PERIODERS UDØVEDE SKØN	66
6.2.2.5. OPSUMMERING AF RISIKOVURDERINGSHANDLINGERNE	67
6.2.3. IDENTIFIKATION OG VURDERING AF RISICI FOR VÆSENTLIG FEJLINFORMATION	67
6.2.4. REAKTION PÅ VURDEREDE RISICI OG YDERLIGERE HANDLINGER VEDR. BETYDELIGE RISICI	69
6.2.4.1. STILLINGTAGEN TIL OM KRAVENE I DEN RELEVANTE BEGREBSRAMME ER OVERHOLDT	70
6.2.4.2. STILLINGTAGEN TIL OM DE ANVENDTE METODER ER PASSENDE OG KONSISTENTE	70
6.2.4.3. GENNEMGANG AF BEGIVENHEDER EFTER STATUSDAGEN (KUN PLIGTIG, HVIS RELEVANT)	71
6.2.4.4. TEST AF LEDELSENS UDØVEDE SKØN OG BAGVEDLIGGENDE FORUDSÆTNINGER	71
6.2.4.5. TEST AF FUNKTIONALITET AF KONTROLLER (KUN PLIGTIG, HVIS RELEVANT)	76
6.2.4.6. OPSTILLE EGET PUNKTESTIMAT ELLER INTERVAL (KUN PLIGTIG, HVIS RELEVANT)	76
6.2.4.7. BEVIS FOR AT KRITERIER FOR INDREGNING OG MÅLING ER OPFYLDT	77
6.2.4.8. OPSAMLING VEDRØRENDE TILSTRÆKKELIGT OG EGNET REVISIONSBEVIS	78
6.2.5. VURDERING AF RIMELIGHED AF SKØN OG OPLYSNINGER SAMT FASTLÆGGELSE AF FEJL	78
6.2.6. OPLYSNINGER VEDRØRENDE REGNSKABSMÆSSIGE SKØN	79
6.2.7. INDIKATORER PÅ MULIG MANGLENDE NEUTRALITET HOS LEDELSEN	80

6.2.8. OPSAMLING VEDRØRENDE REVISION AF IGANGVÆRENDE ARBEJDER I HANS HANSEN A/S.....	80
6.3. REVIEW AF IGANGVÆRENDE ARBEJDER FOR FREMMED REGNING I HANS HANSEN A/S.....	80
6.3.1. REVISORS FORSTÅELSE AF VIRKSOMHEDEN OG DENS OMGIVELSER	81
6.3.2. PLANLÆGNING OG UDFØRELSE AF FORESPØRGSLE OG ANALYTISKE HANDLINGER.....	82
6.3.2.1. FORESPØRGSLE	82
6.3.2.2. ANALYTISKE HANDLINGER	85
6.3.2.3. OPSAMLING VEDR. HANDLINGER RELATERET TIL POSTER, HVOR VÆSENTLIGE FEJL VIL KUNNE OPSTÅ.....	86
6.3.3. KONTROL AF SAMMENHÆNGE MELLEM VIRKSOMHEDENS REGISTRERING OG ÅRSREGNSKABET	87
6.3.4. YDERLIGERE HANDLINGER FOR POSTER SOM KAN VÆRE BEHÆFTET MED VÆSENTLIG FEJLINFO.	87
ANALYSE AF RS540 KONTRA ISRE2400.....	89
7.1. RS540 I FORHOLD TIL SMÅ VIRKSOMHEDERS STRUKTUR OG REVISION I PRAKSIS.....	89
7.1.1. KOMPLEKSITET AF KRAV I RS540 I FORHOLD TIL GRUNDLAG I SMÅ VIRKSOMHEDER.....	89
7.1.2. REVISIONSBEVISET I SMÅ VIRKSOMHEDER I FORHOLD TIL HØJ GRAD AF SIKKERHED	92
7.1.3. REVISORS MULIGHED FOR AT AFDÆKKE RISIKO VED MANGLENDE LEDELSESNEUTRALITET	98
7.1.4. OPSAMLING	99
7.2. ISRE2400 I FORHOLD TIL REGNSKABSBRUGERNES FORVENTNINGER TIL ERKLÆRING	100
7.2.1. FORTOLKNING AF REGNSKABSBRUGERNES FORVENTNINGER.....	101
7.2.2. KRAV TIL ARBEJDSHANDLINGER I ISRE2400 I FORHOLD TIL OPNÅ BEGRÆNSET SIKKERHED	103
7.2.3. BEVIS AF REVIEWHANDLINGER I SMÅ VIRKSOMHEDER I FORHOLD TIL BEGRÆNSET SIKKERHED	106
7.2.4. OPSAMLING.....	109
7.3. AFDÆKNING AF REGNSKABSBRUGERNES FORVENTNING VED ENTEN REVISION ELLER REVIEW	111
KONKLUSION.....	112
8.1. KRAV TIL REVISORS ARBEJDSHANDLINGER I FORBINDELSE MED REVISION HENHOLDSVIS REVIEW.....	112
8.2. ANVENDELSE AF KRAVENE VEDRØRENDE REVISION HENHOLDSVIS REVIEW	114
8.3. ANALYSE AF KRAVENE TIL REVISION HENHOLDSVIS REVIEW	116
REFERENCER M.V.	119
9.1. LITTERATURLISTE.....	119
9.2. FIGURLISTE	120
9.3. BILAGSLISTE	120
9.4. ORDOPTÆLLING	120
BILAG	121

F ORORD

Nærværende rapport er udarbejdet som afsluttende afhandling på cand. merc. aud. studiet på Aalborg Universitet. Formålet med rapporten er at udarbejde en større selvstændig afhandling af relevans for en statsautoriseret revisors virke.

Mit forslag til emne og problemformulering er indleveret og godkendt i oktober måned 2010. Det valgte emne er herefter blevet gennemarbejdet i månederne oktober til april, hvorefter den endelige opgave afleveres på Aalborg Universitet den 8. april 2011. Det mundtlige forsvar af afhandlingen forventes at finde sted ultimo april måned 2011.

At mit valg af emne er faldet på en vurdering af værdien af revision kontra review af regnskabsmæssige skøn i små virksomheder, begrundes i en naturlig sammenhæng til mit daglige arbejde, som i overvejende grad består af betjening af små virksomheder, herunder udførelse af revision eller review for de pågældende kunder.

Aktualiteten af emnet i forbindelse med sidste forårs drøftelser om ændring af revisionspligten i Danmark samtidig med IAASB's pågående arbejde med revision af standarden for review af regnskaber har ligeledes været medvirkende årsag til valget af emne.

Som følge af et samtidigt ønske om sammenhæng til min praktiske dagligdag er rapportens disposition udarbejdet med henblik på at tilføje gennemgangen og vurderingen af reguleringen en praktisk indgangsvinkel.

Opgaven henvender sig i første omgang til vejleder og censor i forbindelse med afslutning af cand. merc. aud. studiet. Som følge af emnets aktualitet vil opgaven herudover være relevant for andre studerende på studiet og øvrige personer med interesse i den givne problemstilling.

Jeg har haft stor fornøjelse med udarbejdelse af rapporten og tager væsentlig indsigt med mig videre i mit daglige arbejde.

Jeg har nu blot tilbage at ønske god læselyst!

Viborg, april 2011

Anita Agersnap Strandbygaard

Studienummer 20060809

1 EXECUTIVE SUMMARY

Due to increased internationalization and globalization during the last decades, the size and complexity of entities has developed to include large and multinational corporations. At the same time the range of companies also still include small enterprises, which are unaffected by the international development.

To ensure that the legislation of auditing meets the increasing demands from public interest, legislators have increased the audit requirements as well. If taken into account, that small enterprises haven't been similarly affected by the global development, the requirements of an audit can then seem rather comprehensive and at times in disproportion to the nature of the small enterprise. On that basis statutory audits have been terminated for some small enterprises around Europe.

The changes in legislation, and in Denmark a simultaneously discussion as to where the threshold for statutory audit should be, give rise to assessment of the value of reviews versus the value of audits of small enterprises, in particular regarding accounting estimates, as they have significant impact to the recognized amounts in the annual report.

Following the above, the scope of this thesis is to analyze the value of audit versus review of accounting estimates in small enterprises. To provide a basis for an analysis, the thesis includes information on the legislation regarding audit and review of accounting estimates and application of the regulatory and legal requirements to a practical case study.

The main problems identified in extension to the abovementioned scope includes following:

What are the requirements for the audit respectively the review of accounting estimates?

How do the requirements for the audit respectively the review of accounting estimates apply in small enterprises?

Are the requirements for audit of accounting estimates in small enterprises in disproportion to the simple nature and low complexity of the small enterprises?

Do the requirements for review of accounting estimates in small enterprises meet the expectation of the users regarding the value of the practitioner's report in limited assurance engagements?

Do the requirements for audit respectively review meet all levels of user's expectations in regards to accounting estimates in small enterprises?

In chapter 4 and 5 of this thesis I address the legal and regulatory requirements related to assurance engagements overall and more specific the requirements in RS540 for audit of accounting estimates and the parts of ISRE2400 that relates to review of accounting estimates. In chapter 4 I also give the differences between reasonable assurance and limited assurance including my interpretation of the assurance levels and the estimated percentage that applies for the assurance levels.

The review of the requirements for audit respectively review shows significant differences in the contents. RS540 contains comprehensive introductory and explanatory material regarding the nature of accounting estimates. The requirements relating to the audit are also detailed and thorough. In contrast the scope of the ISRE2400 relates to the complete review as opposed to separate parts. The content in ISRE2400 is less detailed and trusts the practitioner to exercise professional judgment and professional skepticism in planning and performing the engagement. The requirements and explanation regarding accounting estimates and regarding the entire review are much less extensive.

To assess how the requirements regarding audit and review of accounting estimates apply in small enterprises, I have performed a practical case study in chapter 6. The case study is based on the company Hans Hansen A/S, which main asset is construction contracts. The performance of both audit and review primarily include the planning of procedures as response to the nature of the accounting estimate regarding construction contracts in Hans Hansen A/S and my statements regarding the relevance of the planned procedures.

In chapter 7 I give my assessment of the value of audit respectively review of accounting estimates in small enterprises.

After analyzing the complexity of the requirements in RS540 I come to the conclusion that the standard provides ability to adapt the requirements to small enterprises, although it does require that the practitioner exercises professional judgment in designing the procedures to ensure consistency between the nature of the enterprise and the conduct of the audit.

The analysis of the requirement further shows close correlation between the quality of the accounting basis and the ability to obtain sufficient appropriate audit evidence. In some cases the quality of the accounting basis can be so low, that there is no possibility of performing procedures that are directed externally to the enterprise and thereby also no possibility of obtaining sufficient reliable audit evidence.

The analysis of the requirements in ISRE2400 shows the need for the practitioner to exercise both professional judgment and professional skepticism to ensure correctly conduct of the review taking the nature of each engagement into account.

The possibility of reaching the level of limited assurance on basis of the procedures required in ISRE2400 in small enterprises will in my assessment generally be present. In some cases though, the complexity of the enterprise as a whole or the materiality or complexity of separate parts of the enterprise can result in the necessity to perform procedures approaching the level of an audit to obtain sufficient appropriate review evidence. My assessment of user's expectations to the value of the practitioner's report is, that the expectations often will rise in before mentioned cases, due to the fact, that the user has more difficulty deciding whether the estimates are correct and therefore relies more on the practitioner's conducted review.

The overall assessment is that the requirements for an audit respectively a review of the accounting estimates in small enterprises has basis for complete coverage of the levels of expectations that can reasonably be expected to exist from users. However, it is also my opinion that the most optimal alignment between the conducted engagement and the value of practitioner's report, including the users' expectations to the report, must be made on basis of the circumstances of the engagement. It thus means that the optimal value of the practitioner's report would be obtained if the choice of audit versus review takes into account the nature of the enterprise, including the complexity of the enterprise as a whole or the significance or complexity of individual circumstances.

2 INDLEDNING

2.1. Baggrund

Vi har i de seneste årtier oplevet en kraftig udvikling i sammensætningen af virksomheder på verdensplan. Globalisering og internationalisering har medvirket til at udvikle store virksomheder og multinationale koncerner med internationale regnskabsbrugere. Samtidig har udviklingen i strukturen på det finansielle marked medvirket til, at der nu er skabt øget interesse fra den almene borgers side vedrørende store offentligt betydningsfulde virksomheders regnskabsaflæggelse.

Med det øgede omfang og den øgede kompleksitet i virksomhederne samt den stigende offentlige interesse vil det være helt naturligt, at der samtidig sker udvidelse af kravene til revisors arbejde og erklæringsafgivelse. Det har derfor betydet, at mængden af revisionsstandarder er mere end fordoblet over de seneste 10 år fra 15 vejledninger vedrørende revision i 2001 til 37 standarder vedrørende revision fremadrettet. Hermed er kravene til og omfanget af revisionen udvidet betydeligt.

De øgede krav til arbejdshandlinger i forbindelse med revision er en logisk følge af forhold som globalisering og internationalisering, men ved siden af står samtidig en helt række virksomheder, som ikke i samme grad har været påvirket af den globale udvikling – små og mellemstore virksomheder. I Danmark er der i dag ca. 214.000 aktie- eller anpartsselskaber¹, hvoraf de 204.000 er klasse B-virksomheder i henhold til årsregnskabsloven.

Spændet mellem store og små virksomheder udvides hele tiden, idet de store virksomheder vokser sig større, mens de små virksomheder forbliver uændrede størrelses- og strukturmæssigt. En revision er derimod altid en revision og rangordnes ikke efter størrelse. Det betyder, at gældende revisionsstandarder skal omfatte hele spektret af virksomheder, og kravene til revision af små virksomheder kan derfor virke unødvendigt omfattende og til tider stå i misforhold til virksomheden og dennes struktur.

Af samme årsag ligger der i EU's 4. direktiv mulighed for at fjerne små virksomheders revisionspligt. En mulighed der er delvist udnyttet i en stor del af EU's medlemslande herunder i meget begrænset omfang også Danmark. Der har i foråret 2010 været danske overvejelser vedrørende fuldstændig ophævelse af revisionspligten for alle små virksomheder og dermed fuld udnyttelse af EU's grænser. Det endte dog blot med en mindre forhøjelse af grænserne som følge af hensyntagen til regnskabsbrugernes tillid til de aflagte regnskaber.

¹ I henhold til notat fra FSR i forbindelse med lempelse af revisionspligt, forår 2010

2.2. Revision kontra review

Ved fritagelse for revision indtræder i praksis ofte review i stedet.

Til trods for at der ikke er pligt til review, vil virksomhedens interessenter i form af kreditgivere og samhandelspartnere med videre nemlig som oftest kræve, at regnskabet i stedet for en revisionspåtegning påføres en reviewerklæring. Dermed kan der fra interessenternes side stadig lægges en vis grad af tillid til tallene.

Hvor revision som tidligere nævnt udføres på baggrund af 37 revisionsstandarder, udføres revisors arbejdshandlinger og erklæringsafgivelse i forbindelse med review blot i overensstemmelse med en enkelt standard i form af RS 2400.

Revisors arbejdshandlinger i forbindelse med review foregår primært som analytiske handlinger og forespørgsler til ledelsen, mens revisor ved revision ligeledes er forpligtet til at verificere posterne i regnskabet ved at foretage inspektion, observation, genudførelse og efterregning samt at indhente eksterne bekræftelser.

Med mulighed for ophævelse af revisionspligten for en stor gruppe virksomheder opstår der en diskussion af, om niveauet af et foretaget review er tilstrækkelig som alternativ til revision. I Danmark skete det senest i forbindelse med den vedtagne forhøjelse af grænserne for fritagelse for revisionspligt i foråret 2010. I denne sammenhæng udarbejdede FSR et udkast til standard om "En udvidet gennemgang"; en gennemgang med positiv erklæringsafgrænsning, der var tænkt som et alternativ til revision, men som samtidig skulle give højere sikkerhed end et review. Målet med udkastet var, at de klasse B virksomheder, der ligger over grænserne for fritagelse af revision, kunne vælge mellem revision eller udvidet gennemgang. Udvalgsarbejdet omkring udkastet blev imidlertid afvist af lovgiverne før endelig vedtagelse af lovforslaget.

Diskussionen foregår ligeledes på europæisk plan med EU-kommisionens udgivelse af Grønbog vedrørende revisionspolitik² i oktober måned 2010. I grønbogen lægges der op til diskussion af muligheden for at indføre "limited audit" eller "statutory review" for de små og mellemstore virksomheder i stedet for revisionspligt³, idet det vurderes at udgifterne til revision er for stor en administrativ byrde for SMV-segmentet. Der henvises i samme notat til FSR's førnævnte oplæg til en udvidet gennemgang som et eksempel på et nationalt løsningsforslag.

² European Commission, Green Paper Audit Policy: Lesson from the Crisis, 13/10 2010

³ European Commission, Green Paper Audit Policy: Lesson from the Crisis, 13/10 2010, afsnit 7.1, side 18+19

Både i Danmark og internationalt foregår der således aktuelle drøftelser om revisors arbejde i forbindelse med små virksomheders regnskabsaflæggelse:

Hvordan tilpasses en revision til de små virksomheder?

Skal revision af små virksomheder i højest muligt omfang afskaffes og præsenteres regnskabsbruger i så fald for tilstrækkelig sikkerhed og tillid til regnskabet, hvis det i stedet reviewes?

Bør omfanget af et review udvides, eller skal et alternativ stå imellem revision og review?

Står de krævede arbejdshandlinger under revision og review i sammenhæng med den størrelse og kompleksitet af virksomhed, der afgives erklæring for?

IAASB påbegyndte i foråret 2009 en revision af ISRE2400 og fremlagde i december 2010 et Exposure Draft til en ny standard. Der er tale om en væsentlig udvidelse af standarden, hvilket netop er afledt af ovennævnte problematik omkring revision kontra review og i et forsøg på at løse problemet vedrørende det rum, der opstår for de virksomheder, der ligger under grænserne for revisionspligt.

2.3. Små virksomheder

De små virksomheders interessenter i nærmiljøet er ofte långivere, samhandelspartnere og lignende, som mange gange har et direkte kendskab til virksomheden via et tæt samarbejde med ejerledelsen, og som oftest løbende vil være velinformede om virksomhedens udvikling og forventninger. Interessenternes interesse for regnskabsaflæggelsen er primært hæftet på selve årsregnskabet og præstationer i form af årets resultat og særligt i disse tider også virksomhedens likviditet.

En anden stor interessent, som dog er lidt mere på distancen af virksomheden og den løbende udvikling, er SKAT. SKAT har stor fokus på virksomhedens regnskabsmæssige resultat og heraf afledte skattemæssige opgørelser samt værdien af regnskabsaflæggelsen, som i høj grad er defineret ud fra niveauet af revisors arbejdshandlinger og erklæringsafgivelse.

Virksomhedens struktur er normalt meget enkel og kompleksiteten i både transaktioner og regnskabsposter er lav. Ved revision/review er test af kontrollers funktionalitet baseret på forståelse af kontrollerne ved systemgennemgangen ofte ikke mulig, idet der kun findes få eller slet ingen kontroller, og størstedelen af revision/review baseres derfor på substansgennemgang. Væsentlige og risikofyldte balanceposter indeholder som hovedregel altid en vis grad af skøn. Det kan være skøn over levetid på anlægsaktiver,

vurdering af ukurans på varelager, vurdering af avance på igangværende arbejder, værdiansættelse af debitorer og lignende.

2.4. Regnskabsmæssige skøn

Den enkle struktur og lave kompleksitet med tilhørende overskuelighed af små virksomheder resulterer i, at revisors arbejdshandlinger fokuseres på få områder. Revisoren i større virksomheder har som resultat af revisionsplanlægningen pligt til at revidere et bredt område, herunder eksempelvis revision af nærtstående parter og revision af interne kontroller. Overskueligheden af de små virksomheder betyder, at tilsvarende områder ofte hverken er væsentlige eller indeholder væsentlig risiko.

De områder i små virksomheder der er behæftet med både høj væsentlighed og høj risiko er som nævnt ofte områder, der omfatter regnskabsmæssige skøn og vil i henhold til firedelingen mellem væsentlighed og risiko være de områder, som kræver mest omfang af substanshandlinger. Næstmest omfang tillægges de områder, der er behæftet med høj væsentlighed og med lav risiko. Det kan være områder som materielle anlægsaktiver, likvide beholdninger og bankgæld. Gennemgang af små virksomheder vil således i høj grad omfatte gennemgang af regnskabsmæssige skøn – dog sammen med andre væsentlige og evt. risikofyldte områder, som eksempelvis fuldstændighed af regnskabsgrundlag. Dette er samtidig områder, hvor regnskabsbruger også sætter stor lid til revisors afgivne erklæring.

Virksomhedens subjektive måling ved regnskabsmæssige skøn er samtidig ofte baseret på ejerledelsens forudsætninger og forventninger og kan i nogle tilfælde være mangelfulde i relation til procedurer og dokumentation af underliggende data. En stor del af revisors arbejdshandlinger i forbindelse med gennemgang af de udøvede skøn består derfor af drøftelser med virksomhedens ledelse og i en vis udstrækning efterfølgende efterprøvning af de oplyste forhold.

Der hersker ingen tvivl om, at revision/review af de regnskabsmæssige skøn i de små virksomheder er et problemfyldt område. Dette både set i sammenhæng med den til tider mangelfulde dokumentation af vurderingerne, ejerledelsens store indflydelse og dermed høje grad af subjektivitet, som samtidig kan medføre risiko for regnskabsmanipulation, samt det forhold, at interessenterne forventning til den afgivne revisorerklæring i høj grad omfatter revisors velovervejede gennemgang af regnskabsposter behæftet med skøn – uanset om der er tale om en revisionspåtegning eller en reviewerklæring.

Jeg mener således, at en del af diskussionen om revision kontra review i små virksomheder kan tage udgangspunkt i gennemgangen af regnskabsmæssige skøn:

Er resultatet af kravene til review af regnskabsmæssige skøn i overensstemmelse med den forventning, regnskabsbruger har til revisors afgivne erklæring på regnskabet?

Er review af regnskabsmæssige skøn efter arbejdsudkast til ISRE2400 tilstrækkelig til, at revisor kan afgive en erklæring, som står mål med niveauet begrænset sikkerhed, eller bør handlinger vedrørende skøn udvides for at sikre værdien af revisors erklæring?

Har små virksomheders revisorer overhovedet grundlag for at opnå høj grad af sikkerhed i forbindelse med revision af regnskabsmæssige skøn i fuldstændig overensstemmelse med RS, eller er det underliggende revisionsbevis simpelthen for svagt?

2.5. Afslutning

Som revisor i et firma der primært betjener små virksomheder, mener jeg, at diskussionen om revision kontra review af regnskabsmæssige skøn er af høj relevans. Dette både set ud fra hele den overordnede analyse af værdien af revision eller review i små virksomheder, men også ud fra et praktisk synspunkt, hvor gennemgang af skøn ofte er behæftet med større usikkerhed om vurderinger end ønskeligt og hviler på stor tillid til ledelsen.

På baggrund af ovenstående indledning gives i kapitel 3 min problemformulering for nærværende opgave.

3 PROBLEMFORMULERING

Formålet med nærværende opgave er på basis af en gennemgang af kravene til revision henholdsvis review af regnskabsmæssige skøn samt analyse af en praktisk case i relation til foretagne regnskabsmæssige skøn i små virksomheder at diskutere værdien af revision kontra review af skøn i små virksomheder.

Herunder ligger samtidig en diskussion af revisors faktiske mulighed for at opnå høj grad af sikkerhed ved revision af skøn i små virksomheder set overfor niveauet af begrænset sikkerhed i forbindelse med revisors review af skøn i små virksomheder.

3.1. Hoved- og delproblemstillinger

Med henvisning til ovennævnte formål med opgaven og foranstående indledning vil nærværende opgave beskæftige sig med følgende hoved- og delproblemstillinger:

1. Hvilke krav stilles der til revisors arbejdshandlinger i forbindelse med revision henholdsvis review af regnskabsmæssige skøn?
 - a. Der foretages en gennemgang af den overordnede regulering af revisors arbejde i forbindelse med erklæringsafgivelse med sikkerhed, herunder præcisering af begreberne ”høj grad af sikkerhed” og ”begrænset sikkerhed”.
 - b. Der foretages en gennemgang af kravene til revision af regnskabsmæssige skøn i henhold til RS540 samt afledte afsnit i øvrige RS.
 - c. Der foretages en gennemgang af kravene til review af regnskabsmæssige skøn i henhold til exposure draft til ISRE2400.
 - d. Der gives en sammenholdelse mellem kravene i RS540 og ISRE2400.
2. Hvorledes anvendes kravene vedrørende revision henholdsvis review af regnskabsmæssige skøn i små virksomheder i praksis?
 - a. Der fremlægges et praktisk case-eksempel, som baseres på inspiration fra en faktisk virksomhed. Fremlæggelsen af case-eksemplet indeholder en specifikation af forudsætninger og tilhørende talmateriale.
 - b. Case-eksemplet anvendes til en praktisk gennemgang af de tidligere beskrevne krav til revision henholdsvis review af regnskabsmæssige skøn.
3. Står kravene til revision af regnskabsmæssige skøn i små virksomheder i misforhold med virksomhedernes enkle struktur og revisionen i praksis?
 - a. Der foretages en analyse af kompleksiteten i kravene til revision af regnskabsmæssige skøn set i forhold til grundlaget for revision i små virksomheder.

- b. Der foretages en analyse af, om det opnåede revisionsbevis ved revision af regnskabsmæssige skøn i små virksomheder er tilstrækkeligt til at opnå høj grad af sikkerhed ved afgivelse af erklæring.
 - c. Der foretages en analyse af, om revisor ved revision af regnskabsmæssige skøn i små virksomheder har mulighed for tilstrækkeligt at afdække risikoen for fejl som følge af eksempelvis manglende neutralitet hos ledelsen.
4. Dækker kravene til review af regnskabsmæssige skøn i små virksomheder regnskabsbrugernes forventninger til revisors afgivne erklæring på basis af begrænset sikkerhed?
- a. Begrebet ”regnskabsbrugernes forventninger” fortolkes.
 - b. Der foretages en analyse af, om kravene til arbejdshandlinger i henhold til ISRE2400 er tilstrækkelige til at kunne opnå begrænset sikkerhed.
 - c. Der foretages en analyse af det bevis, der opnås ved review af regnskabsmæssige skøn i små virksomheder og af, om sikkerheden af beviset opnår niveau for begrænset sikkerhed.
5. Er der med kravene til revision henholdsvis review af regnskabsmæssige skøn i små virksomheder sket fuld afdækning af de niveauer af forventninger, der med rimelighed kan forventes at eksistere fra regnskabsbrugernes side?
- a. Der gives en samlet vurdering af resultatet af revision kontra review af regnskabsmæssige skøn i små virksomheder på baggrund af analyserne i punkterne 3 og 4.

3.2. Struktur og vægtning

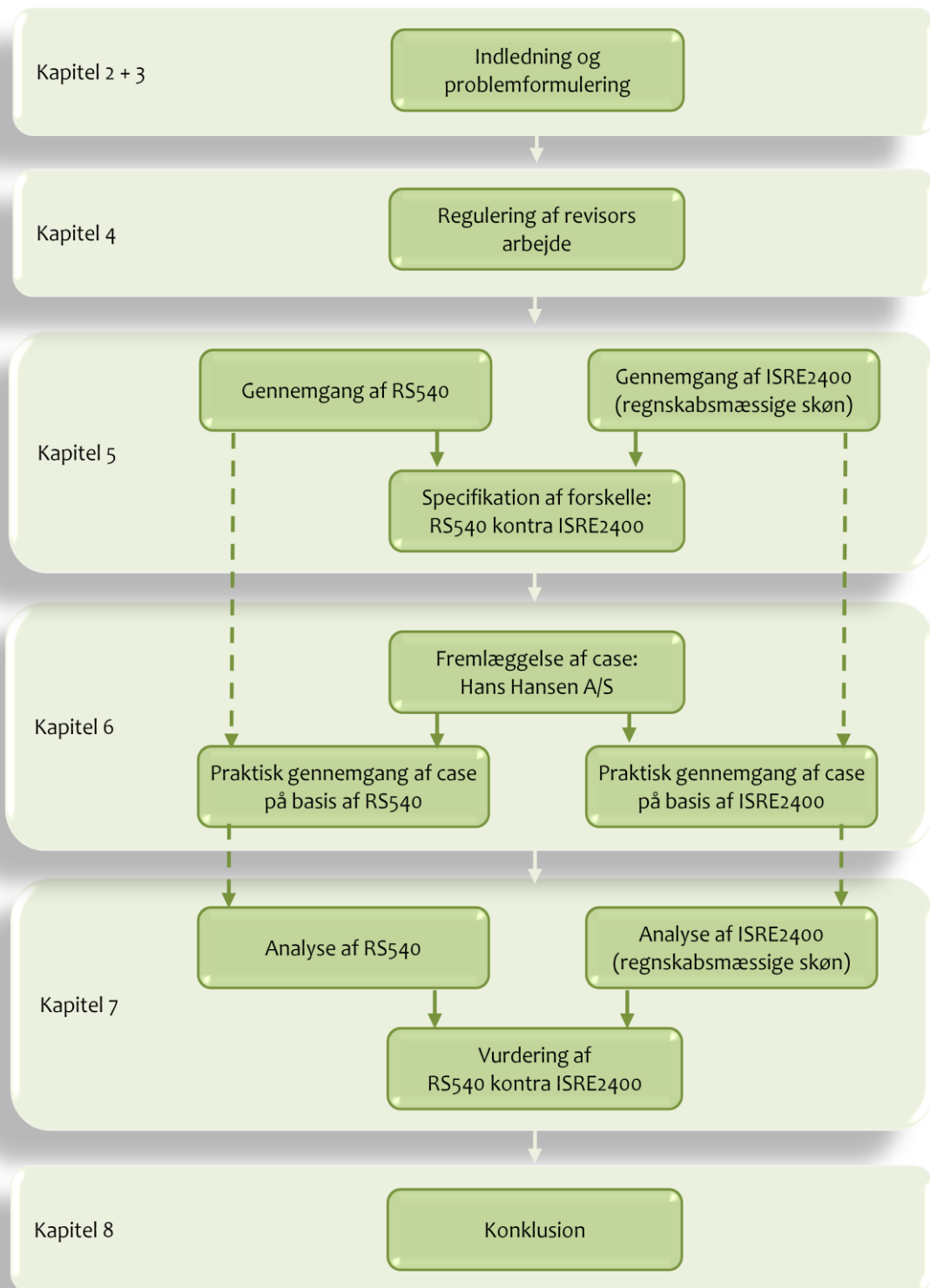
Opstilling af opgavens struktur og den foretagne indeksering tager udgangspunkt i hoved- og delproblemstillingerne fastlagt i afsnit 3.1. Sammenhængen mellem den foretagne inddeling i kapitler og de opstillede problemstillinger specificeres således:

Hovedproblemstilling 1 behandles i kapitlerne 4 (1.a.) og 5 (1.b. – 1.d.)

Hovedproblemstilling 2 behandles i kapitel 6

Hovedproblemstillingerne 3 – 5 behandles i kapitel 7

Nedenfor vises en figur over opgavens struktur med angivelse af kapitelinddeling i overensstemmelse med opgavens indholdsfortegnelse. I afsnittet om metodevalg gives herefter en dybere gennemgang af både struktur og vægtning i opgaven.

Figur 1: Opgavens struktur - Egen tilvirkning

3.3. Metodevalg

Opgavens formål er som tidligere angivet en diskussion af værdien af revision henholdsvis review i små virksomheder. For at kunne give en velbegrunder og gennemarbejdet diskussion er det nødvendigt at skabe et bredt grundlag. Grundlaget skabes i to tempi –

først og fremmest ved en gennemgang af de regelsæt og krav, der ligger til grund for revision henholdsvis review af regnskabsmæssige skøn i små virksomheder og dernæst ved kobling fra regulering til praktisk anvendelse i forbindelse med inddragelse af et case-eksempel.

Et indledende element til opgaven er beskrivelsen af regulering af revisors arbejde og tilhørende grundlæggende information om blandt andet begreberne ”høj grad af sikkerhed” og ”begrænset sikkerhed”. Beskrivelsen gives i kapitel 4 og er at betragte som en nødvendig forhåndsviden som indledning til de egentlige problemstillinger. Også derfor har jeg valgt at skille delproblemstilling 1.a. ud for sig i dette indledende kapitel. Den indledende beskrivelse baseres på gældende lovgivning og regulering i øvrigt af revisors arbejde.

Opgavens første hovedelement – kapitel 5 – indeholder en gennemgang af kravene i RS540 og ISRE2400 (med fokus på regnskabsmæssige skøn). Det er i denne første del af opgaven, den reguleringsmæssige basis for efterfølgende analyse og vurdering fastlægges. For at opnå den mest aktuelle værdi, baseres gennemgangen i dette afsnit på det danske udkast til RS540 og IAASB’s Exposure Draft af ISRE2400.

Opgavens midterste del – kapitel 6 – bidrager til det brede grundlag for vurdering og diskussion med en gennemgang af praktisk anvendelse af standarderne. Den praktiske anvendelse tager udgangspunkt i en case, der er inspireret af en faktisk virksomhed, og som derfor naturligt indeholder en række af de problemstillinger, som opstår i praksis. I denne del fastlægges den praktiske indgangsvinkel for den efterfølgende analyse og vurdering i overensstemmelse med hovedproblemstillingerne i punkterne tre til fem.

Opgavens tredje og afsluttende del – kapitel 7 – omfatter diskussionen af revision kontra review af regnskabsmæssige skøn i små virksomheder. Analysen i kapitel 7 tager udgangspunkt i de tre sidste hovedproblemstillinger i afsnit 3.1 og kapitlet opdeles således også sådan, at der først foretages en vurdering af kravene i RS540 set i forhold til praktisk revision af regnskabsmæssige skøn i små virksomheder. Dernæst foretages en tilsvarende vurdering i overensstemmelse med ISRE2400. Sluttelig gives en samlet vurdering af de to muligheder stillet overfor hinanden.

Ved vægtning af de enkelte elementer i opgaven anses kapitlerne 2-4 samt kapitel 8 for indledende henholdsvis afsluttende kapitler, som hver især er af begrænset omfang. De tre hovedelementer som præsenteres i kapitlerne 5-7 udgør kernen af opgaven og dermed også det væsentligste omfang. Som følge af at de tre kapitler hver især repræsenterer en ligelig tilførsel af værdi til indholdet i opgaven, vil vægtningen af disse således også fordeles ligeligt i forhold til opgavens samlede omfang.

3.4. Afgrænsning

Formålet med nærværende opgave er en diskussion af værdien af revision kontra review af regnskabsmæssige skøn i små virksomheder. Baggrunden for opgavens emneindhold og problemstilling er angivet i kapitel 2 Indledning. Indledningen skal læses og forstås som netop et indledende afsnit, der er udarbejdet for at give læser indblik i den diskussion, der generelt foregår vedrørende revision kontra review, og som samtidig har givet input til problemformuleringen i kapitel 3. Det betyder således, at der kan optræde forhold, herunder stillede spørgsmål i afsnittene 2.2 og 2.4 i indledningen, som ikke er dækket af opgavens indhold. Problemformuleringen skal således ses som et defineret område af de forhold, der er omtalt i indledningen, men dog med det mål, at en senere diskussion af det samlede indhold i indledningen med fordel kan tage udgangspunkt i nærværende opgaves diskussion og konklusion.

Elementerne i opgaven omfatter en gennemgang af kravene til arbejdshandlinger i henhold til RS540 og ISRE2400 (fokus på regnskabsmæssige skøn), en praktisk gennemgang af case Hans Hansen A/S og en efterfølgende analyse og diskussion af værdien af revision kontra review. Den nærmere afgrænsning af emneindholdet indeholder følgende:

3.4.1. Positiv afgrænsning

Overordnet set er det et klart ønske, at indholdet af opgaven er så opdateret som muligt for at sikre aktualiteten af emnet. Det betyder således også, at gennemgangen af krav til både revision og review baseres på nyeste forslag til gældende standarder frem for de faktiske nugældende standarder.

For gennemgang af kravene til revision af regnskabsmæssige skøn betyder det således, at denne baseres på den opdaterede clarity version af RS540, som forventes at træde i kraft med regnskabsår, der begynder 15. december 2010 eller senere, dog med mulighed for tidligere anvendelse. Danske oversættelser af clarity versionerne er direkte oversættelser, hvorfor sammenholdelse af RS540 og ISRE2400 kan ske uden risiko for ændringer af den danske RS2400, når denne sendes i høring i DK.

Gennemgang af kravene til review af regnskabsmæssige skøn baseres på det internationale udkast til ISRE2400. IAASB fremlagde i december 2010 exposure draft af ISRE2400 med kommenteringsfrist i maj 2011. Nærværende opgaves gennemgang tager udgangspunkt i dette exposure draft.

Opgavens problemformulering angiver, at RS540 og afsnit om regnskabsmæssige skøn i ISRE2400 er de primære henvisningskilder i den første del af opgaven. For at give en

fyldestgørende dækning af kravene kan det dog ikke undgås, at der sker en vis grad af krydshenvisning og gennemgang af kravene i øvrige RS. I denne forbindelse forventes der forhåndskendskab fra opgavelæser side, idet referencer til og anvendelse af øvrige RS kun sker i det omfang, det gavner indholdet i nærværende opgave.

Al henvisning til andre RS sker i clarity versionerne til trods for, at de endnu ikke er trådt i kraft i Danmark. Dette er i lighed med RS540 og med samme begrundelse.

REVVU har i forbindelse med clarity projektets danske gennemførelse stillet forslag om differentierede benævnelser på RS'erne i de enkelte standardgrupper i lighed med de internationale standarder. Som følge af at forslaget endnu ikke er godkendt, har jeg i nærværende opgave valgt at fastholde den danske samlebetegnelse; RS.

Den praktiske gennemgang af case-eksemplet sker som tidligere skrevet på baggrund af inspiration fra en faktisk virksomhed. Som følge af et ønske om ikke at kompromittere fortroligheden i rådgiver-kunde forholdet for den pågældende virksomhed har jeg valgt kun at inddrage virksomheden som inspirationselement. Hovedproblemstillingen og den talmæssige udvikling i virksomheden er således baseret på faktiske forhold, mens det herudover har været nødvendigt i vid udstrækning at anvende fiktive forudsætninger for casen.

En del af analysen i opgavens tredje hovedelement er baseret på regnskabsbrugernes forventninger til revisors afgivne revisions- eller reviewklæring. Definitionen af regnskabsbrugernes forventninger er et delvist subjektivt og let diffust begreb som følge af, at begreberne ”høj grad af sikkerhed” og ”begrænset sikkerhed” kan være svære at kommunikere til regnskabsbrugere samtidig med, at regnskabsbrugernes forventninger antages at variere for forskellige elementer i årsrapporten og årsrapporter imellem. Der findes ingen klar definition af regnskabsbrugernes forventninger, og det er min vurdering, at en spørgeskemaundersøgelse ikke nødvendigvis vil bibringe et brugbart resultat som følge af den store grad af variation og subjektivitet, der eksisterer hos brugerne i deres egen tolkning af forventninger. Jeg har således valgt at definere begrebet ”brugernes (rimelige) forventninger” på baggrund af det teoretiske grundlag i sammenhæng med min egen praktiske erfaring, både i forbindelse med kontakt med kunder og deres interessenter, men også via videregivet erfaring fra chefer og kolleger, idet det er min overbevisning, at en sådan tolkning vil bringe et tilstrækkeligt fyldestgørende grundlag for analysen.

3.4.2. Negativ afgrænsning

Nærværende opgave behandler forskellene mellem revision og review af regnskabsmæssige skøn i små virksomheder, som begge omfattes af begrebsrammen for

erklæringsopgaver med sikkerhed. Et tredje alternativ er udførelse af arbejde og afgivelse af erklæring i henhold til RS4410 om assistance med regnskabsopstilling. Med henvisning til indledningen hvoraf det fremgår, at de pågående drøftelser i høj grad omhandler vurdering af grænserne for revisionspligt og alternativet ved fravalg af revision set overfor brugernes tillid til regnskabet, har jeg valgt ikke at omtale eller diskutere værdien af RS4410, idet der her er tale om en erklæring som afgives uden nogen form for sikkerhed.

Afgrænsningen fra behandling af RS4410 betyder, at den valgte virksomhed i opgaven er en virksomhed med egen regnskabsfunktion, hvor revisors opgave er ren revision/review.

Revision af årsrapporten er direkte forbundet med den regnskabsmæssige regulering af virksomhedens årsrapport. Den regnskabsmæssige behandling forventes dog ikke berørt i nærværende opgave udover det, der anses for nødvendigt for at kunne definere revisions-/reviewopgaven. Det forventes således i denne sammenhæng, at regnskabslæser har det nødvendige forhåndskendskab til den regnskabsmæssige regulering.

Som nævnt i starten af afsnit 3.4 kan der optræde punkter i indledningen, som ikke dækkes af nærværende opgaves formål og indhold. Dette gælder ligeledes punktet om FSR's udkast til en udvidet gennemgang, som omtales i afsnit 2.2. Som følge af at udkastet til en udvidet gennemgang ikke indeholder differentiering i forhold til arbejdshandlingerne ved review af regnskabsmæssige skøn, har jeg valgt ikke at medtage udkastet i nærværende opgave. Drøftelsen om standardens funktion vil således udelukkende være omfattet af de efterfølgende mulige drøftelser af indholdet i indledningen på baggrund af konklusionerne i nærværende opgave.

Dataindsamlingen til nærværende opgave er afsluttet den 15/3 2011.

4 REGULERING AF REVISORS ARBEJDE

Nærværende kapitel omfatter en gennemgang af grundlaget for regulering af revisors arbejde i forbindelse med afgivelse af erklæringer med sikkerhed. Af hensyn til forståelsen af revisors afgivne erklæring og senere tolkning af brugernes forventning til erklæringerne, giver jeg ligeledes en fortolkning af begreberne høj grad af sikkerhed og begrænset sikkerhed, idet disse definerer forskellene i værdien af en revisionspåtegning og en reviewerklæring.

4.1. Grundlag for regulering af revisors erklæringsafgivelse med sikkerhed

Reguleringen af revisors arbejde i forbindelse med erklæringsafgivelse med sikkerhed er reguleret både på nationalt og delvist på internationalt niveau. Med medlemskabet af EU er Danmark pligtig til frem for egen lovgivning at overholde EU's forordninger og inkorporere EU's direktiver i det nationale regelsæt. Det betyder således, at EU's 8. selskabsdirektiv, som blev vedtaget i revideret udgave i 2006, har dannet grundlag for den danske lovgivning om revisors arbejde i forbindelse med afgivelse af erklæringer med sikkerhed.

Det danske regelsæt vedrørende revisors erklæringsafgivelse med sikkerhed omfatter primær regulering i form af revisorloven, som blev vedtaget i 2008 som følge af ændringen i det 8. selskabsdirektiv og erklæringsbekendtgørelsen med tilhørende vejledning ligeledes fra 2008. Revisors arbejde er herudover reguleret af årsregnskabsloven blandt andet med bestemmelserne om revisionspligt kontra ikke revisionspligt i lovens kapitel 17.

Af revisorloven fremgår det, at godkendte statsautoriserede og registrerede revisorer⁴ ved afgivelse af erklæringer med sikkerhed⁵, herunder påtegninger på årsrapporter, skal udføre arbejdet som værende offentlighedens tillidsrepræsentant. Revisor skal ved udførelsen af opgaverne udvise integritet, objektivitet, fortrolighed, professionel adfærd, professionel kompetence og fornøden omhu – eller benævnt under et: God revisorskik⁶. God revisorskik er i overensstemmelse med den strafferetlige stillingtagen til revisors ansvar, som delvist defineres på baggrund af bonus pater-princippet; ”en god revisor”. Nærmere definition af begrebet god revisorskik findes ikke i hverken revisorloven, erklæringsbekendtgørelsen eller -vejledningen.

Revisorlovens § 16, stk. 4 foreskriver, at Erhvervs- og Selskabsstyrelsen kan foretage nærmere detailregulering for revisors udførelse af arbejde vedrørende afgivelse af erklæringer med sikkerhed. Dette sker med erklæringsbekendtgørelsen, som indledende

⁴ RL § 1, stk. 4, § 2, stk. 1 og § 3

⁵ RL § 1, stk. 2

⁶ RL § 16, stk. 1

foreskriver, at udformningen af erklæringer skal ske under hensyntagen til de forhold, som modtagerne må forventes normalt at tillægge betydning, når de træffer beslutninger⁷. Modtagerne defineres som de parter, der normalt vil blive påvirket af erklæringerne i forbindelse med deres beslutningstagen⁸. Hermed menes, jf. erklæringsvejledningen, eksempelvis virksomhedsdeltagere, nuværende og potentielle investorer og kreditorer⁹. Yderligere specificeret mener jeg, at kreditgivere og myndigheder er særdeles relevante modtagere.

Erklæringsbekendtgørelsen indeholder i øvrigt detaljerede krav til afgivelsen af revisors erklæringer, og vejledningen supplerer med nærmere forklaring og tolkning af reglerne i både revisorloven og erklæringsbekendtgørelsen.

Vejledningen foreskriver således om revisors pligt til at udforme erklæringer under hensyntagen til modtager, at revisor har pligt til at inddrage alle forhold, der er væsentlige for erklæringen. Væsentlighed defineres herefter som en størrelse, der skal vurderes ud fra de specifikke forhold og på baggrund af, om det ville kunne påvirke regnskabsbrugere i deres økonomiske beslutninger.

Mere detaljeret detailregulering er foretaget af FSR, som har udgivet de danske revisionsstandarder. Revisionsstandarderne i clarity versionerne er direkte oversat fra de internationale standarder udarbejdet af IAASB under IFAC med tilføjelse af særlige danske krav i et særskilt bilag. Revisionsstandarderne er ikke lovpligtige, idet de ikke kan betegnes at svare til nærmere fastsatte regler i medfør af RL § 16, stk. 4. I praksis anses standarderne, qua henvisning i erklæringsvejledningen, dog alligevel i vid udstrækning for at være gældende ret, idet de fungerer som udfyldende normer for begrebet god revisorskik.

Der er fremtidig mulighed for øget EU-regulering af revisionen i Danmark, idet der i det 8. selskabsdirektivs artikel 26 er åbnet mulighed for at gøre de internationale revisionsstandarder gældende ret i EU¹⁰. Hvis og når EU-Kommissionen vedtager de internationale revisionsstandarder, betyder det, at det samtidig pålægges de enkelte medlemsstater at ophøje standarderne til lov. I øjeblikket forholder det sig sådan, at de danske oversættelser af standarderne ligger i EU til godkendelse med henblik på senere vedtagelse¹¹.

Hvilke revisionsstandarder, der skal anvendes, afhænger af, om der er tale om revision eller ikke-revision. Årsregnskabslovens § 135 foreskriver, at virksomheder med en balancesum på mindre end 4 mio. kr., en omsætning under 8 mio. kr. og færre ansatte end 12 (to af tre skal

⁷ Erkl.bkg. § 1, stk. 2

⁸ Erkl.bkg. § 1, stk. 4

⁹ Erklæringsvejledningens kommentarer til Erkl.bkg. § 1, stk. 4.

¹⁰ EU's 8. selskabsdirektiv, artikel 26, stk. 1

¹¹ Notat fra FSR, Yderligere krav ifølge dansk revisorlovgivning, 16/9 2010

være opfyldt) har ret til at fravælge revision. Der er dog i EU åbnet mulighed for, at alle klasse B-virksomheder må fritages for revisionspligt, såfremt det enkelte land vælger at lovgive således.

Revisors arbejdshandlinger og erklæringsafgivelse reguleres af de relevante revisionsstandarder, afhængig af om der er tale om revision eller review. Specifikationen af, hvorledes RS systemet kan kobles i denne sammenhæng, fremgår af bilag 2 i den overordnede Begrebsramme for erklæringsopgaver med sikkerhed, og kan opdeles således, at revisionsstandarder i nummerordenen RS100-999 vedrører revision, standarder i nummerordenen RS2000-2699 vedrører review og standarder i nummerordenen 3000-3699 vedrører andre erklæringsopgaver med sikkerhed.

4.2. Erklæringernes forskellige grader af sikkerhed

Begrebsrammens afsnit 11 og bilag 1 angiver forskellen på niveauet af revisors arbejdshandlinger og målet med de to grader af sikkerhed i erklæringerne. Målet med en opgave med høj grad af sikkerhed er at reducere opgaverisikoen¹² til et acceptabelt lavt niveau efter omstændighederne til brug for en positivt udtrykt erklæring. På samme måde skal opgaverisikoen for opgaver med begrænset sikkerhed reduceres til et niveau til brug ved en negativt udtrykt konklusion¹³.

Sammenkoblingen mellem graden af sikkerhed og revisors niveau af udførte arbejdshandlinger¹⁴ sker således via den modsvarende opgaverisiko, som videre er en funktion af risici for væsentlig fejlinformation og opdagelsesrisikoen. Risici for væsentlig fejlinformation kan deles ud på risikovurderinger af, hvor udsat regnskabet er for at indeholde fejlinformation (iboende risiko¹⁵) og risikoen for, at en mulig væsentlig fejlinformation ikke opdages ved de interne kontroller (kontrolrisiko¹⁵). Begge disse risici er risici vedrørende virksomheden, som ikke ændres med revision eller review¹⁶. Den anden komponent i risikovurderingen, opdagelsesrisikoen, er derimod variabel med og bestemmende for niveauet af udførte arbejdshandlinger i forbindelse med revision/review.

Opdagelsesrisikoen, som er risikoen for at revisor ikke opdager en eksisterende fejlinformation¹⁵, er omvendt proportional med risici for væsentlig fejlinformation. Det vil eksempelvis sige, at en opgave med høj risiko for væsentlig fejlinformation vil kræve en lav opdagelsesrisiko for at nå en samlet lav opgaverisiko, afhængig af om opgaverisikoen skal give grundlag for en erklæring med begrænset eller høj grad af sikkerhed.

¹² I RS200 anvendes termen "revisionsrisiko"

I Begrebsramme for erklæringsopgaver med sikkerhed anvendes termen "opgaverisiko"

¹³ Begrebsramme for erklæringsopgaver med sikkerhed, afsnit 11

¹⁴ I reguleringen betegnet som arten, den tidsmæssige placering og omfanget af handlinger, der gør det muligt at opnå tilstrækkeligt og egnede bevis.

¹⁵ Begrebsramme om erklæringsopgaver med sikkerhed, afsnit 49

¹⁶ RS200, afsnit A37

Med koblingen til revisors arbejdshandlinger er det hermed gjort klart, hvor væsentligt det er at forstå begreberne begrænset og høj grad af sikkerhed, idet de er en væsentlig del af kommunikationen om den udførte revision/review til regnskabsbruger. Nedenfor giver jeg herefter en nærmere gennemgang af de to begreber. Der henvises i øvrigt til afsnit 7.2.1, hvor jeg foretager en tolkning af regnskabsbrugernes forventninger til de aflagte regnskaber på baggrund af revisors afgivne erklæring og graden af sikkerhed i erklæringen.

4.2.1. Erklæringer med høj grad af sikkerhed

Erklæringer med høj grad af sikkerhed gives som nævnt i forbindelse med udført revision på baggrund af revisionsstandarderne RS100-999. Herunder også RS200, som er af central betydning for forståelsen af de øvrige standarder, idet den indeholder beskrivelse af revisors overordnede mål og revisionens gennemførelse i overensstemmelse med RS'er.

RS 200 definerer, at høj grad af sikkerhed er en høj, men ikke absolut sikkerhed i forbindelse med revision af regnskaber¹⁷ og at høj grad af sikkerhed er opnået, når det indsamlede revisionsbevis er tilstrækkeligt og egnet til at reducere revisionsrisikoen til et acceptabelt lavt niveau¹⁸. Den høje grad af sikkerhed afgives om regnskabet som helhed, at det ikke indeholder væsentlig fejlinformation, og at det i al væsentlighed er udarbejdet i overensstemmelse med årsregnskabsloven, som er den relevante regnskabsmæssige begrebsramme¹⁹.

Angivelsen i RS200 om at der ikke kan forudsættes absolut sikkerhed men i stedet høj grad af sikkerhed, angiver klart, at den accepterede revisionsrisiko er meget lav. Det er således også en generel antagelse, at høj grad af sikkerhed kan tolkes som ca. 95 %²⁰, som dermed er udtryk for det højest mulige niveau, revisor kan afgive sikkerhed for, uden at de krævede revisionshandlinger og omkostninger forbundet hermed bliver for omfattende og nytteværdien for lav.

Den afledte revisionsrisiko på 5 % er herefter udtryk for den risiko, der er, for at fejlen i et fejlbehæftet regnskab ikke opdages. Det er dog langt fra ensbetydende med, at alle regnskaber er fejlbehæftede – måske særligt hvis man isoleret set kigger på de små virksomheder, som er meget overskuelige og med lav kompleksitet. Hvis man i teorien kunne regne på en gennemsnitlig fejlprocent, ville denne således være lavere end 5 %, idet en række af virksomhederne ville have en fejlprocent på nul.

¹⁷ RS200, afsnit 13(m)

¹⁸ RS200, afsnit 5

¹⁹ RS200, afsnit 11(a)

²⁰ Fagligt notat vedrørende risiko, FSR, august 1996 samt Revisor – Regulering og rapportering, side 173.

4.2.2. Erklæringer med begrænset sikkerhed

Hvor en tolkning af ”tæt på absolut sikkerhed” som værende tilfældet i høj grad af sikkerhed er forholdsvist ligetil og med reduceret mulighed for væsentlige udsving i procent-angivelsen, er tolkningen af begrænset sikkerhed knapt så ligetil.

Hertil kommer, at ISRE2400 kun giver kort henvisning til begrænset sikkerhed i afsnittene 5-6 under indledningen og herefter ikke foretager dybere forklaring. ISRE2400 foreskriver således, at reviewopgaver udføres med begrænset sikkerhed som beskrevet i begrebsrammen²¹, og at anvendelse af begrebet i henhold til ISRE2400 skal føre til, at konklusionen på regnskab udtrykkes i negativ form²².

Begrebsrammen foreskriver, at målet med en opgave med begrænset sikkerhed er, at reducere opgaverisikoen til et niveau som efter omstændighederne ved opgaven er acceptabelt som grundlag for afgivelsen af en negativt udtrykt konklusion, men hvor risikoen er højere end i en opgave med høj grad af sikkerhed²³. Det angives dog samtidig, at revisors udførte arbejdshandlinger og bevisindsamling skal være tilstrækkeligt til at kunne opnå en meningsfuld grad af sikkerhed og dermed øge regnskabsbrugers tillid til regnskabet til klart over det betydningsløse²⁴.

Der hersker på den ene side således ingen tvivl om, at niveauet for begrænset sikkerhed adskiller sig så tilstrækkeligt fra høj grad af sikkerhed, at de anslåede procentangivelser skal defineres med en vis afstand i forhold til hinanden for at sikre differentieringen mellem den positivt og den negativt udtrykte konklusion. På den anden side må formuleringer som ”meningsfuld grad” og ”klart over det betydningsløse” samtidig betyde, at graden af sikkerhed skal overstige graden af usikkerhed altså være over 50 %. Herudover må formuleringen ”som efter omstændighederne ved opgaven er acceptabelt” betyde, at begrebet kan defineres i interval frem for en fast procentsats, idet sikkerhedsgraden i et vist omfang kan afvige fra opgave til opgave i forhold til de gældende omstændigheder.

Det antages herefter, at begrebet begrænset sikkerhed må ligge i intervallet 55 % - 65 %.

4.2.3. Opsamling

Med vurdering af procentsatserne for høj grad af sikkerhed henholdsvis begrænset sikkerhed, skal det i umiddelbar forlængelse fastslås, at tolkningen til de angivne procenter udelukkende er foretaget for at gøre regnskabslæser fortrolig med niveauet og ikke mindst forskellen i niveauet mellem de to begreber, idet de danner rammen om opgavens hoveddiskussion.

²¹ ISRE2400, afsnit 4

²² ISRE2400, afsnit 6

²³ Begrebsramme for erklæringsopgaver med sikkerhed, afsnit 11

²⁴ Begrebsramme om erklæringsopgaver med sikkerhed, afsnit 48

Det er således min opfattelse, at revisor i praksis – til trods for matematiske formler – aldrig præcist vil ramme en sikkerhed på den angivne procentsats. Det ville kræve, at fordelingen af revisionsrisikoen på iboende risiko, kontrolrisiko og opdagelsesrisiko kunne angives henholdsvis beregnes med korrekte procentsatser.

Der er således heller ikke noget krav om angivelse af risici på procentsatser, idet det angives, at vurderingen af risici for væsentlig fejlinformation både kan udtrykkes kvantitativt og ikke-kvantitativt²⁵, og at vurderingen af risici er et spørgsmål om faglig vurdering frem for et anliggende, der kan måles nøjagtigt²⁶.

Med nærværende afsnit er der dermed foretaget en tolkning af begreberne begrænset og høj grad af sikkerhed – en tolkning som, jf. ovenstående, dog ikke skal anses som værende ufravigelig men udelukkende af vejledende karakter.

²⁵ RS200, afsnit A42

²⁶ RS200, afsnit A32

5 REGULERING VEDRØRENDE REVISION OG REVIEW AF SKØN

Omfanget og præsentationen af kravene til revision henholdsvis review af regnskabsmæssige skøn adskiller sig væsentligt fra hinanden. Hvor kravene til revision af skøn findes i sin egen standard, som indeholder krydshenvisning til øvrige revisionsstandarder i det omfang, det er relevant for de enkelte afsnit i standarden, er kravene til review af regnskabsmæssige skøn modsætningsvis indarbejdet som en del af den samlede ISRE2400 om review af regnskaber.

Efterfølgende gennemgang af RS540 vil indeholde en komplet gennemgang af standarden og i nødvendigt omfang beskrive indholdet af krydsrefererede afsnit i øvrige RS'er. Gennemgangen af ISRE2400 vil tage udgangspunkt i de dele af standarden, der er relevante for beskrivelsen af reguleringen vedrørende review af skøn, men vil ikke indeholde en komplet gennemgang af standarden.

5.1. Regulering vedrørende revision af regnskabsmæssige skøn

5.1.1. Historikken bag RS540

Efterfølgende gennemgang af kravene til revision af regnskabsmæssige skøn tager sit udgangspunkt i clarity versionen af RS540.

Den tidligere danske revisionsvejledning om regnskabsmæssige skøn blev i 2003 erstattet af en dansk oversættelse af ISA540 suppleret med særskilte danske krav; RS540. Ændringen til revisionsstandarden var et resultat af FSR's vedtagelse om at lade de danske revisionsvejledninger udgå til fordel for en overgang til de internationale revisionsstandarder tilføjet særskilte danske krav. Overgangen til standarden om revision af regnskabsmæssige skøn var dog en formalitet, idet indholdet i den tidligere RV13 ikke afveg væsentligt fra RS540.

Indholdsmæssige ændringer lå dog forude, idet IAASB i samme periode påbegyndte en gennemgående revidering af den dagældende ISA540 med de primære formål at skærpe kravene og indføre højere grad af skepsis i forbindelse med revision af regnskabsmæssige skøn. Herudover var det også formålet at skabe øget fokus på eventuel manglende neutralitet hos ledelsen og efterfølgende kommunikation heraf til den øverste ledelse. Revideringen omfattede samtidig en tilpasning til den nye revisionsproces i henhold til ISA315, ISA330 og ISA500. En tilpasning som også afspejlede sig ved en modifikation af den danske RS540 i 2006.

I februar 2008 blev den endelige ISA540 (R&R) fremlagt med ikrafttrædelse den 15. december 2009. Den danske RS540, som forventes at træde i kraft den 15. december 2010, er herefter udarbejdet som en direkte oversættelse af ISA540 (R&R), idet FSR i forlængelse af clarity projektet har klargjort alle revisionsstandarder til den fremtidige vedtagelse i EU-Kommissionen.

5.1.2. Strukturen i RS540

Et af hovedformålene med clarity projektet var at forbedre den samlede læsbarhed og forståelighed af standarderne delvist via strukturmæssige forbedringer. Det har resulteret i, at alle RS'er i dag er udarbejdet med klar opdeling i Indledning, Mål, Definitioner, Krav samt Vejledning og andet forklarende materiale. For beskrivelse af hvordan den nævnte opdeling skal forstås og anvendes, henvises der i de enkelte RS'er til RS200, som omhandler de overordnede mål og gennemførelse af revisionen i overensstemmelse af RS'er.

Strukturen i standarderne er opbygget således, at en læsning af standarden fra første til sidste tal afsnit overordnet set skaber en naturlig sammenhæng til revisionsprocessen. Afsnittene benævnt med et foranstående "A" er indeholdt i kapitlet Vejledning og andet forklarende materiale. Hvor de første fire kapitler således udgør standardens hovedindhold, består det femte og sidste kapitel, "Vejledninger og andet forklarende materiale" af afsnit, som forbedrer forståelsen og giver uddybende forklaringer til de opstillede krav og mål med videre, der er angivet i tal afsnittene. Vejledningsmaterialet skal ikke ses som krav i sig selv, men RS200²⁷ angiver naturligt, at materialet bør læses i sammenhæng med de øvrige dele af standarden for at skabe tilstrækkelig forståelse for indholdet af standarden.

I det vejledende materiale i de enkelte RS'er findes stedvist afsnit, som omhandler særlige forhold for revision af mindre virksomheder. RS200 angiver, at disse afsnit netop skal ses som vejledende materiale og ikke skal tolkes som en begrænsning eller mindskning af revisors ansvar for at anvende og overholde kravene i RS'erne²⁸.

Nedenstående gennemgang af RS540 vil indeholde hvert af de første fire kapitler for sig opdelt i relevante underafsnit. Kapitel fem indarbejdes sideløbende med gennemgangen af de fire kapitler.

5.1.3. Indledning²⁹

Ved udarbejdelse af årsrapporter er det ledelsens ansvar at aflægge årsrapporten ud fra et retvisende billede, og det er dermed også ledelsens ansvar at vurdere behovet for udarbejdelse af skøn, foretage forsvarlig værdiansættelse af skøn samt at sikre, at alle

²⁷ RS200, afsnit A58 og A59

²⁸ RS200, afsnit A63

²⁹ Omfatter RS540, afsnit 1-5 samt A1-A11

relevante skøn er indregnet eller oplyst i regnskabet. Hvor ledelsen således har ansvaret for at udarbejde regnskabet, har revisor ansvar for at revidere regnskabet og derigennem opnå en høj grad af sikkerhed for, at regnskabet ikke indeholder væsentlig fejlinformation.

RS540 omhandler revisors ansvar ved revision af regnskabsmæssige skøn herunder krav vedrørende fejlinformationer og mulig manglende neutralitet hos ledelsen. Revisors ansvar omfatter revision af de af ledelsen indregnede henholdsvis oplyste skøn og må, om end det ikke fremgår direkte af det beskrevne omfang, også omfatte identifikation af eventuel manglende udøvelse af skøn fra ledelsens side. Under regnskabsmæssige skøn hører også skøn til dagsværdi og tilknyttede oplysninger til de indregnede eller oplyste skøn.

Helt grundlæggende opstår regnskabsmæssige skøn, når værdien af en regnskabspost ikke kan måles præcist, fordi der er iboende usikkerheder i forretningsaktiviteter eller som følge af specifikke karakteristika, der kan hæftes på et aktiv eller en forpligtelse. Regnskabsmæssige skøn vil altid i en vis grad være behæftet med skønsmæssig usikkerhed, som er et udtryk for skønnetts iboende udsathed for manglende præcision ved måling og som varierer med eksempelvis arten af skønnet og niveauet af subjektivitet i forudsætningerne.

Graden af skønsmæssig usikkerhed kan variere meget fra skøn med lav skønsmæssig usikkerhed som eksempelvis skøn baseret på rutinetransaktioner eller skøn baseret på lettilgængeligt og observerbart materiale – eksempelvis børskurser – til skøn med høj skønsmæssig usikkerhed som eksempelvis forventet udfald af en retssag. I nogle tilfælde kan den skønsmæssige usikkerhed være så omfattende, at det ikke er muligt at udøve det pågældende skøn i overensstemmelse med den regnskabsmæssige begrebsramme.

Graden af den skønsmæssige usikkerhed påvirker risici for væsentlig fejlinformation, og i tilfælde hvor den skønsmæssige usikkerhed er påvirket af høj grad af subjektivitet også risikoen for manglende neutralitet fra ledelsen.

Et regnskabsmæssigt skøn foretages på baggrund af de oplysninger, der er til stede på tidspunktet for regnskabsudarbejdelsen. Udfaldet af et skøn kan variere fra det oprindeligt indregnede skøn på baggrund af efterfølgende begivenheder, som resulterer i ændrede forudsætninger. Det er ikke nødvendigvis udtryk for, at det indregnede skøn på tidspunktet for indregning var urigtigt.

Eksempler på regnskabsmæssige skøn er hensættelse til tab på debitorer, ukurante varebeholdninger, udfald af langfristede kontrakter. Skøn over dagsværdi kan eksempelvis omfatte materielle anlægsaktiver bestemt for salg.

5.1.4. Mål³⁰

Formålet med at angive et mål for revisionen af regnskabsmæssige skøn er at skabe en forbindelse mellem de krav, der er opstillet i selve RS'en og det overordnede mål for hele revisionen om at opnå høj grad af sikkerhed for, at regnskabet ikke indeholder væsentlig fejlinformation. Målet skal hjælpe revisor til at forstå hvilket resultat, der skal resultere af de krav, der stilles i standarden, fastlægge fremgangsmåde for at nå målet og om nødvendigt fastlægge og udføre yderligere arbejdshandlinger³¹.

Revisors mål i henhold til RS540 er således at opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis for rimeligheden af de regnskabsmæssige skøn, uanset om de er indregnet eller oplyst i regnskabet, og for om de tilknyttede oplysninger i regnskabet er fyldestgørende.

5.1.5. Definitioner³²

Afsnittet om definitioner i RS540 omhandler forklaringer af de begreber, som anvendes i standarden særligt vedrørende regnskabsmæssige skøn. Definitionerne gennemgås nærmere i de tilfælde, hvor det anses for nødvendigt i de særskilte afsnit i dette kapitel, og gengives således ikke her. Jeg henviser i stedet til RS540, afsnit 7, hvor de seks definitioner er angivet.

5.1.6. Krav

Afsnittet med kravene er grundlaget for de revisionshandlinger revisor skal udføre i forbindelse med revision af regnskabsmæssige skøn. Formuleringerne i kravene er udtrykt som ”skal”, idet det er påkrævet, at revisor overholder de enkelte krav i RS'en, medmindre der er tale om betingede krav, eller fordi revisor under usædvanlige omstændigheder vurderer, at det er nødvendigt at afvige fra et relevant krav for i stedet at udføre alternative revisionshandlinger³³.

Nedenfor foretages gennemgang af kravene ud fra forløbet af en revisionsproces. Som følge af at jeg foretager løbende indarbejdning af kapitlet med vejledende materiale, har jeg valgt at afslutte hvert af de pågældende afsnit med et komprimeret overblik over de pligtige handlinger, der gælder for området i henhold til tal afsnittene i standarden.

5.1.6.1. Risikovurderingshandlinger og tilknyttede aktiviteter³⁴

Udførelse af risikovurderingshandlinger defineres i RS315 som handlinger, der udføres for at give revisor en forståelse af virksomheden og dens omgivelser. Den opnåede forståelse

³⁰ Omfatter RS540, afsnit 6

³¹ RS200, afsnit A67-A70

³² Omfatter RS540, afsnit 7

³³ RS200, afsnit 22-23

³⁴ Omfatter RS540, afsnit 8-9 samt A12-A44

danner basis for vurderingen af risici for væsentlig fejlinformation og hjælper revisor til at skabe en referenceramme for både planlægningen af revisionen og udøvelsen af sin faglige vurdering i løbet af revisionsprocessen i sin helhed³⁵. Risikovurderingshandlingerne er ikke begrænset til at være rene planlægningshandlinger, men er en sideløbende proces til den øvrige revision, idet revisor med løbende indsamling, opdatering og analyse af data samtidig skal vurdere og ved behov revurdere risici for væsentlig fejlinformation og den afledte indvirkning på planlagte henholdsvis udførte revisionshandlinger.

De risikovurderingshandlinger, som revisor skal udføre for at opnå en specifik forståelse af hvilken type og art af regnskabsmæssige skøn, virksomheden kan have og skabe et grundlag for vurdering af risici for væsentlig fejlinformation i de regnskabsmæssige skøn, omfatter forståelse af tre forhold.

For det første skal revisor opnå forståelse af de krav vedrørende regnskabsmæssige skøn og tilknyttede oplysninger, som er angivet i den relevante regnskabsmæssige begrebsramme. Kendskabet til kravene er grundlæggende, både for at revisor skal kunne vurdere hvilke typer skøn, der er relevante for virksomheden, men også for at revisor helt overordnet set har et udgangspunkt for at kunne vurdere rimeligheden af skøn.

For det andet skal revisor opnå forståelse af, hvordan ledelsen identificerer behovet for at udøve skøn på baggrund af de underliggende transaktioner, begivenheder og forhold. Revisor skal i samme forbindelse forespørge om eventuelle ændringer, der kan resultere i nye skøn eller afledte ændringer af allerede eksisterende skøn. Værdien af ledelsens identifikationsproces er afgørende for, om alle relevante skøn medtages i regnskabet. Med revisors forståelse heraf er der således dannet grundlag for at vurdere den risiko, der er forbundet med revisionsmålet fuldstændighed.

I små virksomheder vil forståelsen af ledelsens identifikation være forholdsvis nem at opnå, idet bagvedliggende forhold som hovedregel er meget simple, og idet det oftest er ejerlederen selv, der foretager identifikationen af behovet for skøn og derfor også denne, revisor kan rette sine forespørgsler mod.

Som det tredje forhold skal revisor opnå forståelse af, hvordan ledelsen herefter udøver de regnskabsmæssige skøn, der er identificeret behov for. Det sker via forståelse af den anvendte målemetode, forudsætningerne for de udøvede skøn, ledelsens vurdering af indvirkningen af skønsmæssig usikkerhed, de interne kontroller der er knyttet til udøvelsen af de regnskabsmæssige skøn, ændringer i omstændighederne vedrørende tidligere perioders skøn samt eventuel anvendelse af ekspertbistand. Baggrunden for hvordan de regnskabsmæssige skøn udøves, giver revisor indikation af den skønsmæssige usikkerhed,

³⁵ RS315, afsnit 4(d), 5 og A1

der er hæftet på de enkelte skøn. Eksempelvis vil skøn, hvor forudsætningerne er overvejende subjektive, eller hvor målemodellen er udviklet af virksomheden selv, være behæftet med øget skønsmæssig usikkerhed, mens skøn udøvet på baggrund af målbare forudsætninger ofte vil være behæftet med lav skønsmæssig usikkerhed.

Udover de tre ovennævnte forhold skal risikovurderingshandlingerne også omfatte en gennemgang af tidligere perioders udøvede skøn set i forhold til de faktiske udfald. Dermed opnår revisor en forståelse af de årsager, der ligger til grund for afvigelserne samt en indikation af værdien af ledelsens tidligere udøvede skøn.

De udførte risikovurderingshandling danner herefter grundlag for identifikation og vurdering af risikoen for væsentlig fejlinformation i de regnskabsmæssige skøn.

Overblik over krav til risikovurderingshandling og tilknyttede aktiviteter

For at opnå grundlag til at identificere og vurdere risici for væsentlig fejlinformation skal revisor forstå:

- Krav til indregning og måling af skøn i henhold til relevant regnskabsmæssig begrebsramme
- Hvordan ledelsen identificerer de forhold, der medfører behov for indregning eller oplysning af skøn
- Hvordan ledelsen udøver de regnskabsmæssige skøn og de underliggende data

Revisor skal herudover gennemgå udfaldet af regnskabsmæssige skøn udøvet i den foregående periode.

Figur 2: Overblik over krav til risikovurderingshandling og tilknyttede aktiviteter - Egen tilvirkning

5.1.6.2. Identifikation og vurdering af risiciene for væsentlig fejlinformation³⁶

På baggrund af de udførte risikovurderingshandling og det opnåede revisionsbevis skal revisor identificere og vurdere risikoen for væsentlig fejlinformation på regnskabsniveau og revisionsmålsniveau. Risikovurderingen skal efterfølgende danne grundlag for fastlæggelse af art, tidsmæssig placering og omfang af yderligere revisionshandling³⁷.

Risikoen for væsentlig fejlinformation i et regnskabsmæssigt skøn påvirkes af den skønsmæssige usikkerhed, der efter revisors vurdering er forbundet med det pågældende skøn. Som følge af at den skønsmæssige usikkerhed kan have stor indvirkning på, hvor stor fejlen af et skøn er, er det vigtigt at være opmærksom på både store og små skøn, idet de mindre skøn, netop qua den skønsmæssige usikkerhed, i realiteten kan være behæftet med så stor fejlinformation, at det kan have væsentlig indflydelse på regnskabet.

Udover påvirkningen fra den skønsmæssige usikkerhed er risikoen for væsentlig fejlinformation ligeledes påvirket af effektiviteten af virksomhedens kontrolmiljø³⁸. Revisor

³⁶ Omfatter RS540, afsnit 10-11 samt A45-A51

³⁷ RS315, afsnit 25-26 og A114

³⁸ RS315, afsnit 26 samt A114

må således også inddrage vurderingen af værdien af kontrolmiljøet i forbindelse med risikovurderingen for de regnskabsmæssige skøn.

For de skøn, der er forbundet med høj skønsmæssig usikkerhed, skal revisor vurdere, om de pågældende skøn er behæftet med betydelig risiko for væsentlig fejlinformation. I de tilfælde er det vigtigt, at revisor opnår en forståelse af interne kontroller og kontrolaktiviteter³⁹ og svagheder i forbindelse hermed, idet værdien af kontrolmiljøet afspejler sig i den krævede mængde revisionsbevis. Jo mere effektivt kontrolmiljø jo lavere krav stilles der til bevis fra substansrevision.

Revisionshandlingerne udføres herefter på baggrund af risikovurderingen. For skøn, der er behæftet med risiko for væsentlig fejlinformation foreskriver RS540 en række handlinger, som revisor vælger mellem på baggrund af det faktiske skøn og den type handlinger, som giver bedst egnet revisionsbevis. Hvis skønnet er behæftet med betydelig risiko for væsentlig fejlinformation, foreskriver RS540 desuden pligtige tillægshandlinger.

Revisionshandlingerne angivet i RS540 er udelukkende reaktioner på den vurderede risiko på revisionsmålsniveau, idet den vurderede risiko for væsentlig fejlinformation på regnskabsniveau kræver reaktioner af mere overordnet og generel karakter.

Overblik over krav til identifikation og vurdering af risiciene for væsentlig fejlinformation

Ved identifikation og vurdering af risiciene for væsentlig fejlinformation skal revisor vurdere graden af skønsmæssig usikkerhed, der er forbundet med et regnskabsmæssigt skøn.

Ved skøn forbundet med høj grad af skønsmæssig usikkerhed skal revisor fastlægge, om de pågældende skøn medfører betydelige risici.

Figur 3: Overblik over krav til identifikation og vurdering af risiciene for væsentlig fejlinformation - Egen tilvirkning

5.1.6.3. Reaktion på vurderede risici for væsentlig fejlinformation⁴⁰

Revisors reaktion på de vurderede risici for væsentlig fejlinformation er udformet i to trin, hvor første trin helt overordnet vedrører revisors stillingtagen til, om ledelsen følger kravene i den relevante regnskabsmæssige begrebsramme, og om udøvelsen af skønnet sker konsistent, mens næste trin indeholder en række handlinger, som skal sikre, at revisor opnår tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis for selve udøvelsen af skønnet og de bagvedliggende forudsætninger. I forbindelse med at revisor planlægger de relevante handlinger, skal han tage stilling til, om opgaveteamet besidder tilstrækkelig kompetence og evner til at revidere et givent skøn, eller om der er behov for specialviden.

³⁹ RS315, afsnit 29 og A126

⁴⁰ Omfatter RS540, afsnit 12-14 samt A52-A101

Første trin – standardens afsnit 12⁴¹

Det kendskab til kravene i den regnskabsmæssige begrebsramme der blev opnået i forbindelse med risikovurderingshandlingerne, anvendes her til vurdering af, om ledelsen følger kravene på behørig vis. Revisors vurdering bør i denne forbindelse have størst fokus på de krav, der er mest udsat for fejlfortolkning eller fejlanvendelse, idet disse er behæftet med størst risiko.

Om udøvelsen af skønnet sker konsistent vurderes på baggrund af relationen til de ændringer i anvendelse af målemetoder eller udøvelsen af skønnet, der er sket. Hvis baggrunden for ændringerne af et skøn ikke kan støttes på nogle givne ændringer i bagvedliggende omstændigheder, er der tale om en vilkårlig ændring, som kan skyldes manglende neutralitet hos ledelsen. Vurderingen af, om ledelsens begrundelse for ændringer i skønnet er velbegrundende, foretages af revisor.

Andet trin - standardens afsnit 13⁴²

Andet trin omhandler handling i relation til selve udøvelsen af skønnet. Der er her tale om handlinger, som skal udføres i det omfang, det anses for nødvendigt i relation til det pågældende skøn ud fra arten af det udøvede skøn samt værdien af de enkelte handlinger og det afledte revisionsbevis. Der er således ikke pligt til at udføre samtlige handlinger, men der er pligt til at udføre nok handlinger til at opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis. Der er tale om fire separate handlinger, som nedenfor gennemgås hver for sig og under hver sin overskrift.

Revision af begivenheder fra statusdagen og frem til revisors påtegningdato⁴³

I de tilfælde revisor forventer, at afledt revisionsbevis fra gennemgang af begivenheder efter statusdagen kan be- eller afkræfte det pågældende skøn, kan det være relevant at revidere de begivenheder, der er indtrådt i perioden fra statusdagen og frem til revisors afgivelse af konklusion på regnskabet. Her kan eksempelvis være tale om en efterfølgende realisation af et ukurant varelager eller afklaring af en debtors mulige manglende betalingsevne ved kundens konkurs efter regnskabsårets afslutning.

Der kan omvendt også være skøn, hvor en gennemgang af de efterfølgende begivenheder ikke bibringer relevant revisionsbevis. Det kan eksempelvis være en langstrakt retssag, som først forventes afklaret indenfor en årrække, og hvor de løbende informationer ikke resulterer i ændringer til forudsætningerne for det udøvede skøn. Ved skøn over dagsværdi vil efterfølgende begivenheder også sjældent være relevante, idet skønnet udøves på baggrund af de forhold, der er gældende på tidspunktet for regnskabsafslutning.

⁴¹ Omfatter RS540, afsnit 12 og A52-A58

⁴² Omfatter RS540, afsnit 13 og A59-A95

⁴³ Omfatter RS540, afsnit 13(a) og A62-A67

Revisor skal være opmærksom på, at et fravalg af denne handling på specifikke skøn ikke fratager revisor pligten for at foretage revision af begivenheder efter statusdagen i medfør af RS560 og udføre revisionshandlinger med henblik på at afklare, om alle forhold efter statusdagen, som kræver tilpasning af eller oplysning i regnskabet, er konstateret og korrekt indregnet henholdsvis oplyst i regnskabet⁴⁴.

Hvis revision af begivenhederne efter regnskabsårets afslutning afslører forskellige forudsætninger i forhold til det udøvede skøn, kan det være tegn på, at ledelsens procedurer for udøvelse er ineffektive, eller det kan være tegn på mulig manglende neutralitet fra ledelsen.

For mindre virksomheder gælder det, at en revision af begivenheder efter statusdagen i mange tilfælde kan give et egnet revisionsbevis dog ikke gældende for skøn over dagsværdi, set i sammenhæng med at der ofte er forholdsvis lang tid mellem statusdagen og datoen for revisors påtegning.

Test af ledelsens udøvelse af skøn og forudsætninger herfor⁴⁵

Test af, hvordan ledelsen har udøvet sit skøn, omfatter både gennemgang af den måde, skønnet er beregnet på og eventuel efterregning heraf samt vurdering af om de forudsætninger, der ligger til grund for beregningen, er relevante, nøjagtige og fuldstændige.

Gennemgang af, hvordan skønnet bliver udøvet, omfatter den metode, eller i relevante tilfælde den model, ledelsen har anvendt. Anvendelse af modeller til beregning af skønnet sker ofte, når der er tale om skøn over dagsværdier. Det kan eksempelvis være skøn over dagsværdi på en investeringsejendom ved brug af en afkastbaseret model.

Revisor skal anvende sin faglige vurdering eller henvisning til den regnskabsmæssige begrebsramme ved overvejelsen af, om den anvendte metode er passende, og bør ved vurderingen altid tage hensyn til omstændighederne omkring virksomheden og det pågældende skøn. Standarden foreskriver, at handlinger til at støtte revisor i udøvelsen af faglig vurdering kan omfatte indhentning af ledelsens begrundelse for valg af metode, sammenholdelse med de underliggende krav i den regnskabsmæssige begrebsramme samt fastlæggelse af den art aktiv eller forpligtelse, der udøves skøn over, og det område virksomheden opererer indenfor.

Hvis det udøvede skøn er foretaget med brug af en model, antager revisors handlinger mere teknisk karakter for at sikre, at modellen er opdateret, brugbar og egnet til det aktuelle skøn, samt kontrol af at modellens beregninger sker korrekt.

⁴⁴ RS560, afsnit 6 og 8

⁴⁵ Omfatter RS540, afsnit 13 (b) (i) og (ii) samt A68-A83

For at anvende en metode eller model kræves der naturligvis en mængde data, som skal fungere som input. Dataene baseres på de forudsætninger, ledelsen gør sig om de pågældende skøn. Hvor gennemgangen af den anvendte metode eller model retter sig mod sikring af, at metoden passer til det skøn, der udøves, og den matematiske beregning og håndtering af data sker korrekt, retter gennemgangen af forudsætningerne sig mere mod en vurdering af rimeligheden af forudsætningerne herunder den tilhørende subjektivitet.

Vurderingen af rimeligheden i forudsætningerne omfatter en vurdering af, om de har indbyrdes sammenhæng og ikke danner modsætninger til hverken hinanden eller anvendte forudsætninger ved andre skøn. Herudover baseres vurderingen af rimelighed på, om forudsætningerne er i overensstemmelse med virksomhedens gældende forhold, herunder målsætning og strategi samt sandsynligheden for at virksomhedens eventuelle fremtidsplaner føres ud i livet.

Ved skøn over dagsværdi er det vigtigt at vurdere, om forudsætningerne er baseret på markedsmæssige vilkår, og om udvælgelsen af nogle få forudsætninger ud af en lang række er rimelig i forhold til det pågældende skøn. Herudover bør revisor overveje, om de anvendte kilder er relevante og pålidelige og dermed bibringer troværdige forudsætninger. Ved forudsætninger baseret på ikke-observerbare data er der ofte tale om større usikkerhed for revisor, når rimeligheden heraf skal vurderes, og revisors overvejelser kan således omfatte yderligere handlinger for at sikre, at forudsætningerne har karakter af markedsmæssige forhold.

Ved vurdering af rimeligheden af forudsætningerne skal revisor vurdere, om det opnåede revisionsbevis er tilstrækkeligt og egnet i forhold til at opnå målet med revision af det pågældende skøn. Hvis det ikke er tilfældet, skal revisor supplere med andre af de nævnte handlinger i standardens afsnit 13, som eksempelvis nævnt vedrørende de ikke-observerbare data i forbindelse med skøn over dagsværdi.

I mindre virksomheder er der i de fleste tilfælde ingen formelle procedurer i forbindelse med anvendelse af metoder/modeller og udøvelse af skøn. Som en naturlig følge af at ledelsen ofte deltager aktivt i den daglige drift og er involveret i udøvelsen af regnskabsmæssige skøn, burde der dog være tilstrækkeligt grundlag for revisors test.

Ved gennemgang af de anvendte forudsætninger vil revisor nogle gange konstatere, at skønnet er baseret på nogle få væsentlige forudsætninger. Forudsætninger er per definition udsat for en vis grad af subjektivitet og dermed øget risiko for skønsmæssige usikkerhed. Et skøn med få væsentlige forudsætninger vil således altid være behæftet med betydelig risiko for væsentlig fejlinformation.

Test af funktionalitet af kontroller⁴⁶

Test af kontrollers funktionalitet omfatter revisors vurdering af den interne kontrol af det skøn, der er udført af den daglige ledelse.

Muligheden for og værdien af at teste kontrollers funktionalitet afhænger af, om der i virksomheden findes formaliserede kontroller, som er implementerede, opdaterede og velfungerende. Hvis det ikke er tilfældet, vil en revision af kontrollernes funktionalitet ikke bibringe brugeligt revisionsbevis, idet grundlaget for revision hverken er fuldstændigt eller konsistent.

Det gælder således også af standarden, at test af kontrollers funktionalitet er krævet, når den oprindelige vurdering af risici for væsentlig fejlinformation har omfattet en forventning om, at kontrollerne fungerer effektivt. I tilfælde, hvor revisor i revisionsprocessen afdækker velfungerede kontroller, vil det således være nødvendigt at ændre revisionshandlingerne til også at omfatte test af kontrollers funktionalitet.

I situationer hvor der ikke er velfungerede kontroller, skal revisor som alternativ udføre en række yderligere substanshandlinger i henhold til afsnit 13 for at afdække risikoen for væsentlig fejlinformation. Det er ikke mindst relevant for mindre virksomheder, hvor virksomheden til trods for måske at have kontroller for processen, ikke har dem formaliseret i en sådan grad, at revisor kan opnå egnet revisionsbevis ved test heraf.

Opstilling af punktestimat eller interval til vurdering af det af ledelsen udøvede skøn⁴⁷

Ved tilfælde hvor de øvrige handlinger i afsnit 13 ikke har resulteret i eller forventes at kunne resultere i tilstrækkeligt og egnet bevis, eller hvor resultatet af de øvrige handlinger indikerer, at de udøvede skøn kan være behæftet med fejl, skal revisor udarbejde sit eget estimat over det pågældende skøn og sammenholde det med det af ledelsen udarbejdede skøn.

Revisors estimat kan udarbejdes som et punktestimat, som er et fast angivet beløb, eller et interval indenfor hvilket det regnskabsmæssige skøn er sandsynligt. Hvis estimatet udarbejdes som et interval, skal revisor gøre intervallet som snævert som muligt, således at alle mulige udfald indenfor intervallet anses for værende rimelige. Det vejledende materiale foreskriver i denne sammenhæng, at det udarbejdede interval som maksimum bør være samme størrelse som størrelsen af væsentligheden ved udførelsen.

Vurderingen af, om der skal udarbejdes et interval eller et punktestimat, ligger hos revisor og sker på baggrund af de forhold, som vedrører det pågældende regnskabsmæssige skøn og under hensyntagen til, hvad der er mest effektivt.

⁴⁶ Omfatter RS540, afsnit 13 (c) samt A84 – A86

⁴⁷ Omfatter RS540, afsnit 13 (d) (i) og (ii) samt A87-A95

Når revisor udarbejder eget estimat, kan der være forskelle mellem de metoder og forudsætninger, som revisor ligger til grund for beregning set i forhold til, hvad ledelsen ligger til grund. For at revisor kan opnå forståelse af, hvorfor et udøvet skøn afgiver fra det af ledelsen udøvede skøn og vurdere indvirkningen af de givne forudsætninger, er det vigtigt, at revisor afklarer, hvilke afvigelser der er mellem ledelsens og revisors udøvede skøn, og hvordan de påvirker det givne skøn.

Hvis revisor konstaterer væsentlige afvigelser i de udøvede skøn til trods for, at de anvendte forudsætninger i ledelsens kontra revisors skøn er lige gyldige, kan det være tegn på, at skønnet er meget følsomt for den subjektive vurdering af forudsætninger og dermed også behæftet med stor skønsmæssig usikkerhed. Det vil i givet fald aflede en betydelig risiko, som kræver, at der udføres yderligere revisionshandlinger. Det kan omvendt også blot være tegn på, at revisor har afdækket en faktisk regnefejl eller lignende i ledelsens udarbejdede estimat som, hvis der er tale om et væsentligt beløb, bør korrigeres eller i modsat fald have indvirkning på revisors konklusion på regnskabet.

Afslutning vedrørende reaktion på vurderede risici for væsentlig fejlinformation

Revisors udførelse af handlingerne i henhold til afsnit 12 og de handlinger i afsnit 13, som anses for værende relevante, skal resultere i et samlet revisionsbevis, der er egnet og tilstrækkeligt i forhold til den vurderede risiko på de enkelte skøn.

Revisor er herefter forpligtet til at udføre en række yderligere substanshandlinger for skøn, som revisor har vurderet som behæftet med betydelig risiko for væsentlig fejlinformation.

Overblik over krav til reaktion på vurderede risici for væsentlig fejlinformation

Revisor skal på grundlag af de vurderede risici for væsentlig fejlinformation fastslå:

- om ledelsen behørigt har anvendt kravene i den relevante regnskabsmæssige begrebsramme
- om metoderne er anvendt passende og konsistent og om eventuelle ændringer i skøn er passende

Revisor skal under hensyntagen til arten af det regnskabsmæssige skøn udføre en eller flere af følgende:

- fastslå om begivenheder efter statusdagen giver revisionsbevis for det regnskabsmæssige skøn
- teste hvordan ledelsen udøver skønnet og de data det er baseret på, herunder rimeligheden af forudsætningerne
- teste funktionaliteten af kontrollerne samt udføre passende substanshandlinger
- opstille eget estimat til vurdering af den daglige ledelses punkttestimat

Ved ovenstående skal revisor overveje om der kræves specialiseret viden for at opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis.

Figur 4 Overblik over krav til reaktion på vurderede risici for væsentlig fejlinformation - Egen tilvirkning

5.1.6.4. Yderligere substanshandlinger som reaktion på betydelige risici⁴⁸

Som følge af at risikoen for væsentlig fejlinformation ved regnskabsmæssige skøn er afledt af, hvor høj graden af skønsmæssig usikkerhed er, vil pligtige tillægshandlinger for skøn med betydelige risici omfatte handlinger, som konkret retter sig mod ledelsens stillingtagen til den skønsmæssige usikkerhed. Herudover omhandler tillægshandlingerne en gennemgang af målingen og indregningen af et skøn set i forhold til de kriterier, der er angivet i den relevante regnskabsmæssige begrebsramme.

De handlinger, der omtales i indeværende afsnit, skal forstås som tillægshandlinger til de handlinger, som allerede er foretaget i medfør af RS540, afsnit 12 og 13 men også i forhold til de substanshandlinger der i forvejen er foretaget på væsentlige regnskabsposter i henhold til RS330⁴⁹. Der er for sidstnævnte tale om handlinger for alle væsentlige regnskabsposter uden hensyntagen til vurdering af risiko for den pågældende post.

Substanshandlinger rettet mod den skønsmæssige usikkerhed⁵⁰

Den skønsmæssige usikkerhed i et regnskabsmæssigt skøn er som tidligere skrevet en følge af den manglende præcision ved måling, som igen er et resultat af værdien af de bagvedliggende forudsætninger og følsomheden overfor ændringer i valg af forudsætninger. Substanshandlinger rettet mod den skønsmæssige usikkerhed omfatter derfor gennemgang og vurdering af forudsætninger.

Gennemgangen af forudsætningerne har til hensigt at afdække og vurdere ledelsens handlinger i relation til vurdering af forskellige forudsætninger vedrørende et enkelt skøn, og hvilken indvirkning de foretagne valg og fravalg af forudsætninger har på det pågældende skøn. Hvis det via analyser viser sig, at skønnet reagerer væsentligt på ændringer i bestemte forudsætninger, er det nødvendigt, at revisor retter ekstra opmærksomhed herpå for at sikre, at de valgte forudsætninger er rimelige. Vurderingen af forudsætningernes rimelighed skal ses i sammenhæng med sandsynligheden for, at ledelsen har evnerne til at gennemføre eventuelle fremtidige handlinger, som den pågældende forudsætning er baseret på.

Standardens vejledende afsnit angiver, at små virksomheder kan være præget af ledelsens manglende evne til at håndtere skønsmæssig usikkerhed og overvejelse vedrørende alternative forudsætninger. I disse situationer kan revisor hjælpe virksomhedens ledelse ved at guide den i den pågældende proces – dog uden at ledelsen mister forståelsen af, at ansvaret for regnskabsaflæggelsen fortsat ligger hos ledelsen.

⁴⁸ Omfatter RS540, afsnit 15-17 samt A102-A115

⁴⁹ RS330, afsnit 18 og A42

⁵⁰ Omfatter RS540, afsnit 15-16 samt A102-A112

I tilfælde hvor revisor ikke mener at have opnået tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis for et bestemt skøn på baggrund af gennemgangen af forudsætningerne og den samtidige vurdering af ledelsens handlinger i relation til skønnet, skal revisor udarbejde sit eget estimat. Dette gælder også, hvis revisor har fundet indikationer af manglende neutralitet fra ledelsen.

Ovennævnte gennemgang af forudsætninger skal ses i sammenhæng med de krav, der fremgår af afsnittet om reaktion på risici for væsentlig fejlinformation. Hvis det pågældende skøn er revideret af revisor i henhold til kravene i afsnit 13, vil kravene i dette afsnit betyde, at revisor blot skal genoverveje tilstrækkeligheden af revisionsbeviset set i forhold til, at der er tale om betydelig risiko for væsentlig fejlinformation i det pågældende skøn. Hvis revisionsbeviset ikke er tilstrækkeligt på baggrund af den første gennemgang, skal der foretages yderligere substanshandlinger for at afdække den betydelige risiko. I praksis vil det dog forholde sig sådan, at den indledende planlægning under eet tager hensyn til kravene vedrørende normale risici og betydelige risici, medmindre revisionen afdækker betydelige risici, som ikke var vurderet på planlægningstidspunktet.

Kriterier for indregning og måling⁵¹

Revisors handlinger vedrørende skøn behæftet med betydelig risiko for væsentlig fejlinformation skal også omfatte en vurdering af, om indregning af et givent skøn er rimelig i forhold til de regler, der er angivet i den regnskabsmæssige begrebsramme og værdien af den bagvedliggende måling af skønnet.

Ved kontrol af målingen skal revisor vurdere, om måden og grundlaget for hvordan målingen er foretaget, er i overensstemmelse med de krav, der fremgår af den regnskabsmæssige begrebsramme.

I de tilfælde hvor målingen ikke er tilstrækkelig præcis, og skønnet derfor i stedet blot oplyses i regnskabet, skal revisors handlinger både omfatte en vurdering af målingen af skønnet og en vurdering af, om de tilknyttede oplysninger i regnskabet er tilstrækkelige.

Overblik over krav til yderligere substanshandlinger som reaktion på betydelige risici

For skøn der medfører betydelige risici, skal revisor vurdere:

- hvordan ledelsen har overvejet alternative forudsætninger eller udfald og begrundelse for forkastelse heraf.
- om de betydelige forudsætninger, som ledelsen har anvendt, er rimelige
- ledelsens hensigt og evner til at udføre specifikke handlinger når det er relevant for rimeligheden af de betydelige forudsætninger

fortsættes...

⁵¹ Omfatter RS540, afsnit 17 samt A113-A115

Overblik over krav til yderligere substanshandlinger som reaktion på betydelige risici (fortsat)

Hvis revisor vurderer, at ledelsen ikke hensigtsmæssigt har håndteret skønmæssig usikkerhed for skøn med betydelige risici, skal revisor, hvis det anses for nødvendigt, udarbejde eget interval.

For skøn der medfører betydelige risici, skal revisor opnå tilstrækkeligt og egnet bevis for, om:

- ledelsens beslutning om indregning eller ingen indregning og
- det valgte målingsgrundlag for det regnskabsmæssige skøn

er i overensstemmelse med kravene i den relevante regnskabsmæssige begrebsramme.

Figur 5: Overblik over krav til yderligere substanshandlinger som reaktion på betydelige risici - Egen tilvirkning

5.1.6.5. Vurdering af rimeligheden af skøn og fastlæggelse af fejlinformationer⁵²

Resultatet af de samlede udførte revisionshandlinger skal være et revisionsbevis, som er tilstrækkeligt og egnet til, at revisor kan anvende det som grundlag for vurdering af, om de indregnede og oplyste skøn i regnskabet er rimelige, eller om de er behæftet med fejl.

Ved fejlbehæftede skøn kan man tale om tre forskellige typer fejl. Der kan eksistere *faktuelle fejl*, hvilket vil sige deciderede regnefejl eller lignende, som der ikke er nogen tvivl om. Herudover kan der opstå *vurderingsmæssige fejl*, som er resultatet af, at revisor ikke er enig med ledelsen i dennes foretagne vurderinger herunder valg eller anvendelse af anvendt regnskabspraksis. Uenighederne kan samtidig føre til overvejelser om manglende neutralitet fra ledelsens side. Som det sidste kan regnskabet være behæftet med *projekterede fejl*, som er et udtryk for, at revisor har konstateret fejl i stikprøver og herefter blæser den forholdsmæssige fejlprocent op til hele populationen.

Hvis revisor konkluderer, at der er tale om fejl i de regnskabsmæssige skøn, skal det samtidig fastlægges, hvor stor en fejl der er tale om. Den beløbsmæssige opgørelse af fejlen foretages herefter som forskellen mellem revisors og ledelsens punkttestimat. I tilfælde hvor revisor har udarbejdet et interval, udgør fejlens størrelse som minimum det beløb, der er mellem ledelsens punkttestimat og den nærmeste grænse i det udarbejdede interval.

Overblik over krav til vurdering af rimeligheden af de regnskabsmæssige skøn og fastlæggelse af fejl

Revisor skal vurdere om de regnskabsmæssige skøn er rimelige i forhold til relevant regnskabsmæssig begrebsramme eller om de er fejlbehæftede.

Figur 6: Overblik over krav til vurdering af rimelighed af de regnskabsmæssige skøn og fastlæggelse af fejl - Egen tilvirkning

⁵² Omfatter RS540, afsnit 18 samt A116-A119

5.1.6.6. Oplysninger vedrørende regnskabsmæssige skøn⁵³

I tilknytning til de indregnede eller oplyste skøn giver ledelsen i regnskabet forklarende oplysninger, som understøtter regnskabslæseres forståelse af de pågældende skøn og vurdering af de usikkerheder, der knytter sig til skønnet. Revisor skal på baggrund af et tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis vurdere, om oplysningerne overholder kravene i den regnskabsmæssige begrebsramme.

For regnskabsmæssige skøn, som er behæftet med betydelige risici, kan det dog ske, at kravene i den regnskabsmæssige begrebsramme ikke er tilstrækkeligt fyldestgørende i relation til oplysning om den skønsmæssige usikkerhed. Hvis revisor vurderer, at oplysningerne ikke er tilstrækkelige, og ledelsen ikke er indstillet på at rette i oplysningerne, bør revisor overveje, om forholdet skal have indflydelse på den afgivne konklusion på regnskabet.

Overblik over krav til oplysninger vedrørende regnskabsmæssige skøn

Revisor skal opnå tilstrækkeligt og egnet bevis for, om oplysningerne i regnskabet er i overensstemmelse med den relevante regnskabsmæssige begrebsramme.

Revisor skal for skøn, der medfører betydelige risici, også vurdere tilstrækkeligheden af oplysningen i regnskabet om skønsmæssig usikkerhed i forhold til den relevante regnskabsmæssige begrebsramme.

Figur 7: Overblik over krav til oplysninger vedrørende regnskabsmæssige skøn - Egen tilvirkning

5.1.6.7. Indikatorer på mulig manglende neutralitet hos ledelsen⁵⁴

Den skønsmæssige usikkerhed i regnskabsmæssige skøn kan i visse tilfælde være påvirket af manglende neutralitet hos ledelsen, og revisionen af skøn omfatter derfor gennemgang af de subjektive forhold, herunder de anvendte forudsætninger, som har en iboende risiko for ledelsens tilsigtede eller utilsigtede manglende neutralitet. Resultatet af gennemgangen er revisors identifikation af, om der er indikationer på manglende neutralitet.

Hvis revisor konkluderer, at der er indikation på manglende neutralitet, kan det have indvirkning på en række andre forhold. Det gælder eksempelvis overvejelse af, om den indledende risikovurdering bør korrigeres og de planlagte revisionshandlinger udvides, samt om forholdet har indvirkning på revisionen som helhed. Indikationen af mulig manglende neutralitet er naturligt sammenhængende med risikoen for væsentlig fejlinformation i et regnskabsmæssigt skøn, men revisor skal være opmærksom på, at den også kan være så omfattende, at det har indvirkning på vurdering af, om regnskabet som helhed kan være behæftet med væsentlig fejlinformation.

⁵³ Omfatter RS540, afsnit 19-20 samt A120-A123

⁵⁴ Omfatter RS540, afsnit 21 samt A124-A125

Overblik over krav vedrørende indikatorer på mulig manglende neutralitet hos ledelsen

Revisor skal gennemgå ledelsens vurderinger og beslutninger vedrørende udøvelsen af regnskabsmæssige skøn for at identificere, om der er indikatorer på mulig manglende neutralitet hos ledelsen. Indikatorer herpå udgør dog ikke i sig selv fejlinformation, som kan anvendes til at konkludere på baggrund af.

Figur 8: Overblik over krav vedrørende indikatorer på mulig manglende neutralitet hos ledelsen - Egen tilvirkning

5.1.6.8. Skriftlige udtalelser⁵⁵

Ved regnskabsmæssige skøn, som er resultatet af en eller flere betydelige forudsætninger, skal revisor indhente ledelsens skriftlige tilkendegivelse af, at de pågældende forudsætninger er rimelige. Den skriftlige udtalelse indhentes med den baggrund, at det er ledelsen, der aflægger regnskabet og dermed er ansvarlig for udøvelsen af de pågældende skøn.

Overblik over krav vedrørende skriftlige udtalelser

Revisor skal indhente skriftlige udtalelser fra ledelsen om hvorvidt de mener, at betydelige anvendte forudsætninger ved udøvelsen af skøn er rimelige.

Figur 9: Overblik over krav vedrørende skriftlige udtalelser - Egen tilvirkning

5.1.6.9. Dokumentation⁵⁶

Den udførte revision af de regnskabsmæssige skøn skal ende ud i skriftligt materiale, som dokumenterer den udførte revision og begrunder den endelige konklusion af, om de regnskabsmæssige skøn er rimelige, og om de tilknyttede oplysninger er fyldestgørende. Dermed sker der samtidig tilkendegivelse af, at målet med standarden i henhold til standardens afsnit 6 (a) og (b) er opfyldt.

Revisor skal herudover dokumentere en eventuel konklusion om, at de regnskabsmæssige skøn er behæftet med indikation af mulig manglende neutralitet. Dokumentationen kan anvendes i forbindelse med den videre vurdering af indvirkningerne af den manglende neutralitet.

Overblik over krav vedrørende dokumentation

Revisor skal i sin revisionsdokumentation inkludere

- grundlaget for sine konklusioner om rimeligheden af regnskabsmæssige skøn og tilknyttede oplysninger
- indikatorer på en eventuel mulig manglende neutralitet hos ledelsen

Figur 10: Overblik over krav vedrørende dokumentation - Egen tilvirkning

⁵⁵ Omfatter RS540, afsnit 22 samt A126-A127

⁵⁶ Omfatter RS540, afsnit 23 samt A128

5.1.7. Opsamling

Som tidligere skrevet er RS540 i hovedtræk opbygget i henhold til forløbet af en revisionsproces. Revisor skal dog være opmærksom på, at revisionsprocessen er en dynamisk proces, og at standarden derfor ikke nødvendigvis kan følges slavisk. Det er vigtigt, at revisor før påbegyndelse af revisionen forstår omfanget og kravene til revisionen af de pågældende regnskabsmæssige skøn og dermed har muligheden for løbende at sammenholde nye forhold eller udviklingen i revisionen med de krav og muligheder, der gives i revisionsstandarden.

Dermed opnår revisor bedst muligt udgangspunkt for effektiv og fyldestgørende udførelse af revisionen af regnskabsmæssige skøn.

5.2. Regulering vedrørende review af regnskabsmæssige skøn

5.2.1. Historikken bag ISRE2400

Den nugældende danske standard RS2400 er som de øvrige danske revisionsstandarder en dansk oversættelse af den internationale standard ISRE2400 med tilføjelse af særskilte danske krav. Overgangen fra de tidligere revisionsvejledninger 2 og 19 til RS2400 skete i 2003, dog uden at det havde væsentlig indvirkning på omfanget og arten af arbejdshandlingerne for et review. RS2400 har siden sin vedtagelse i 2003 kun undergået mindre tilpasninger.

Det forhold, at den danske standard i en lang årrække har fungeret uden væsentlige ændringer, er analogt med den internationale ISRE2400, som siden sin udgivelse i 1990 er omskrevet og genudgivet i 1994 og i øvrigt ikke er ændret væsentligt siden da.

Den internationale udvikling og udvidelsen af det spænd af virksomheder, der skal dækkes af en revision, har imidlertid i de senere år ledt til, at små virksomheder i større og større omfang fritages for revisionspligt og derefter har manglet en reviewstandard, der i tilstrækkelig grad opfylder kravene fra de små virksomheders regnskabsbrugere til kvaliteten, niveauet og kommunikationen af de arbejdshandlinger, der udføres ved undladelse af revision. Det var således hovedårsagen til, at IAASB i 2009 påbegyndte en væsentlig gennemarbejdning af ISRE 2400.

Formålet med arbejdet med ISRE2400 var at skabe en standard, som øger regnskabsbrugernes tillid til erklæringer med begrænset sikkerhed og som samtidig mere klart end tidligere definerer forskellen mellem udført revision og review. Da standarden i høj grad henvender sig til små og mellemstore virksomheder, har der været fokus på at udforme en brugbar ydelse, som kan udføres under hensyntagen til omkostningsniveauet.

Standarden er i december måned 2010 udsendt som exposure draft med høringsfrist i maj 2011. Nedenstående gennemgang tager udgangspunkt i den udsendte ISRE2400(ED). Den endeligt godkendte ISRE2400 vedtages efterfølgende i Danmark i direkte oversat form.

Ved anvendelse af benævnelsen ISRE2400 henvises der således i det følgende til det exposure draft, der blev udsendt af IAASB i december måned 2010⁵⁷.

5.2.2. Strukturen i ISRE2400

ISRE2400 er udarbejdet som en stand alone standard, hvilket betyder, at alle krav til revisor og dennes udførelse af et review er samlet i en standard i modsætning til revisionsopgaver, hvor kravene til revision er fordelt mellem en række standarder indeholdende krydshenvisning til hinanden. Udtrykket stand alone angiver samtidig, at standarden skal kunne læses uden at læseren fordres et indgående kendskab til de gældende standarder om revision.

Selve strukturen i standarden følger clarity, hvilket betyder at ISRE2400 i lighed med RS540 er opdelt i fem afsnit; Indledning, Mål, Definitioner, Krav samt Vejledning og andet forklarende materiale.

Nedenstående gennemgang af standarden tager udgangspunkt i de afsnit af standarden, der er relevante for review af regnskabsmæssige skøn herunder inddragelse af generelle indledende forhold. Gennemgangen følger i øvrigt den samme overordnede opdeling som både standarderne og gennemgangen af RS540 i foregående kapitel i nærværende opgave.

5.2.3. Indledning⁵⁸

Ledelsens ansvar for udarbejdelse og aflæggelse af årsregnskabet er det samme, uanset om der er tale om et regnskab, der skal reviewes eller om det skal revideres. Forskellen ligger i revisors ansvar i forbindelse med gennemgangen af regnskabet. Et review er således indledningsvist i standarden foreskrevet som værende en erklæringsopgave med begrænset sikkerhed i henhold til Begrebsrammen for erklæringsopgaver med sikkerhed.

Som følge af at revisor ikke skal opnå den samme høje grad af sikkerhed som ved en revision, er et review reguleret mindre restriktivt, og kravene til udførelsen er mindre detaljerede.

Udførelsen af arbejdshandlinger med henblik på at opnå tilstrækkeligt og egnet bevis omfatter forespørgsler og analytiske handlinger, dog således at der udføres yderligere handlinger i tilfælde, hvor revisor bliver opmærksom på, at en regnskabspost kan være

⁵⁷ Der henvises til bilag xx: Proposed International Standard on Review Engagements 2400 (Revised) (Exposure Draft)

⁵⁸ Omfatter ISRE2400, afsnit 1-13, samt A1-A11. I nærværende afsnit berøres afsnittene 5, 7,8,10,11 og 12 samt A11

behæftet med væsentlig fejlinformation. De yderligere handlinger fastlægges ud fra det faktum, at de samlede udførte handlinger under et review skal være begrænsede men alligevel tilstrækkelige til at give revisor grundlag for at kunne afgive en konklusion med begrænset sikkerhed.

Som et resultat af clarity foreskriver også ISRE2400, at handlingerne i afsnittet med krav er defineret som ”skal” og er udformet for at give revisor mulighed for at nå målet med opgaven. Hertil kommer det vejledende materiale, som ikke er pligtigt i sig selv, men som også i denne standard skal forstås som vejledning til selve kravene.

5.2.4. Mål⁵⁹

Selve målet med et review er, på baggrund af det opnåede bevis ved udførelsen af forespørgsler og analytiske handlinger, at afgive en konklusion på regnskabet, som omfatter stillingtagen til, om regnskabet i al væsentlighed er udarbejdet i overensstemmelse med den relevante regnskabsmæssige begrebsramme.

Heri ligger således også for enkelte regnskabsposter, herunder regnskabsposter behæftet med regnskabsmæssige skøn, at disse indregnes og måles i overensstemmelse med kravene i den regnskabsmæssige begrebsramme, og at alle krævede oplysninger gives i årsrapporten.

5.2.5. Definitioner⁶⁰

ISRE2400 lister en række definitioner op, som vurderes at være særligt relevante for forståelse af standardens indhold, mens den i øvrigt henviser til den overordnede ordliste i IAASB's håndbog⁶¹ for yderligere definitioner.

Følgende definitioner fra såvel håndbogen som ISRE2400 anses for relevante for nærværende:

Et regnskabsmæssigt skøn er i håndbogen defineret som en tilnærmet angivelse af et monetært beløb i mangel af en præcis målemetode. Dette svarer til definitionen i RS540.

Forespørgsler er i ISRE2400 defineret som indhentning af information fra velinformede personer internt i virksomheden, mens analytiske handlinger defineres som vurdering af finansiell information ved undersøgelse af plausible sammenhænge mellem både finansiell og ikke-finansiell information. Som analytiske handlinger defineres også undersøgelse af

⁵⁹Omfatter ISRE2400, afsnit 14-15, samt A11-A14. I nærværende afsnit berøres afsnit 14.

⁶⁰Omfatter ISRE2400, afsnit 16-17, samt A15-A17. I nærværende afsnit berøres afsnit 16-17

⁶¹2010 Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements

konstaterede udsving og inkonsistente sammenhænge i forhold til anden information eller afvigelse i forhold til forventede beløb.

Hvor de analytiske handlinger i forbindelse med et review er defineret enslydende med analytiske handlinger under en revision, er forespørgsler i en review indskrænket til kun at omfatte forespørgsler internt i virksomheden i forhold til forespørgsler ved revision, som både omfatter interne og eksterne vidende kilder.

5.2.6. Krav⁶²

Kravene til et review er i ISRE2400 oplistet i samme rækkefølge, som et review normalt vil forløbe. Revisor er pligtig til at følge alle krav i standarden, medmindre et eller flere krav ikke er relevante for det pågældende engagement.

Som følge af at ikke alle oplistede krav er væsentlige for vurderingen af review af regnskabsmæssige skøn, det gælder eksempelvis særligt krav vedrørende accept af opgaven, har jeg valgt at lave en mere overordnet opdeling i min gennemgang af kravene, end den der optræder i ISRE2400. Nedenstående gennemgang foretages således ud fra en opdeling i fire underafsnit med krav til den indledende, udførende og konkluderende del af et review samt et særskilt afsnit om kommunikation med ledelsen.

5.2.6.1. Indledende krav⁶³

Revisor har pligt til at planlægge og udføre et review med nødvendig professionel skepsis og faglig vurdering. Med professionel skepsis forstås, at revisor skal have en kritisk tilgangsvinkel til vurdering af værdien af det opnåede bevis herunder undersøgelse af modsigende bevis. Den kritiske tilgangsvinkel omfatter også vurderingen af de informationer og tilstrækkeligheden af det bevis, der opnås ved forespørgsel til ledelsen, uanset at kunden via sin historik med revisor har udvist både integritet og ærlighed.

Revisors faglige vurdering er nødvendig for korrekt udførelse af review handlinger, vurdering af om kravene i ISRE2400 overholdes samt vurdering af værdien af det opnåede reviewbevis.

5.2.6.2. Krav i forbindelse med udførelse af opgaven⁶⁴

Forståelse af virksomheden og dens omgivelser

Grundlaget for revisors planlægning af et review er en vurdering af virksomheden, herunder størrelse og kompleksitet af aktiviteter samt kvaliteten af regnskabs- og rapporteringssystemer. Herudover skal der ske vurdering af virksomhedens omgivelser

⁶² Omfatter ISRE2400, afsnit 18-93 samt A18-A144

⁶³ I nærværende afsnit berøres afsnittene 22-23 samt A21-A29

⁶⁴ I nærværende afsnit berøres afsnittene 41-48, 56-58 samt A78-A79, A82-A91, A94-A100

blandt andet omfattende reguleringen i den relevante regnskabsmæssige begrebsramme. Vurderingen skal være så tilstrækkelig, at revisor via kendskabet kan identificere de områder i regnskabet, hvor væsentlig fejlinformation vil kunne opstå⁶⁵, men behøver til gengæld ikke at være så omfattende, at revisor opnår samme niveau af kendskab til virksomheden, som ledelsen selv besidder.

Ved opnåelse af forståelse af virksomheden og dens omgivelser og den efterfølgende vurdering af områder, hvor væsentlig fejlinformation vil kunne opstå, vil revisor automatisk afdække de områder, som er behæftet med regnskabsmæssige skøn, idet de naturligt altid vil være områder, hvor væsentlig fejlinformation vil kunne opstå.

Planlægning og udførelse af forespørgsler og analytiske handlinger

Planlægningen af reviewhandlinger skal rettes mod de områder af regnskabet, som er væsentlige og områder, hvor der vil kunne opstå væsentlig fejlinformation. Revisor skal således indlede sin planlægning af opgaven med at definere væsentligheden for årsregnskabet som helhed og efterfølgende indarbejde det vurderede væsentlighedsniveau i planlægning og udførelse samt ved den afsluttende vurdering af de opnåede resultater. Det vurderede væsentlighedsniveau skal tilpasses, såfremt der i løbet af udførelsen dukker nye informationer op, som kan have indvirkning på det vurderede beløb.

Som resultat af, at handlingerne i udgangspunktet kun omfatter forespørgsler og analytiske handlinger stiller det krav til revisors vurdering af virksomheden og dens omgivelser samt planlægningen af de afledte reviewhandlinger. Effektiv planlægning og udførelse skal nemlig resultere i tilstrækkeligt og egnet bevis til at udforme en konklusion om regnskabet.

Tilstrækkelig udførelse af handlingerne kræver som tidligere nævnt, at revisor udfører handlingerne med en professionel skepsis. Som følge af at en stor del af reviewbeviset indhentes ved forespørgsler til ledelsen og andre personer internt i virksomheden, er det vigtigt, at revisor forholder sig kritisk til og i tilstrækkelig grad evaluerer de modtagne svar på forespørgslerne for at sikre sig, at det opnåede bevis samlet set er tilstrækkeligt og egnet til, at revisor kan foretage en konklusion på baggrund af.

De foretagne forespørgsler skal blandt andet omfatte spørgsmål vedrørende anvendt regnskabspraksis, og hvordan ledelsen gør den gældende i regnskabet samt ledelsens udøvelse af væsentlige regnskabsmæssige skøn.

De analytiske handlinger omfatter handlinger fra simpel sammenligning af regnskabstal til analyse af sammenhænge i regnskabet mellem både finansielle og ikke-finansielle informationer samt sammenholdelse mellem revisors forventninger til regnskabstallene og

⁶⁵ ISRE2400 anvender termen "...material misstatements are likely to arise"

de faktiske tal. Som følge af, at de analytiske handlinger baseres på virksomhedens regnskabsdata, er det vigtigt, at revisor tager stilling til, om værdien af virksomhedens bogholderi og regnskabsdata i øvrigt er høj nok til, at de analytiske handlinger vil resultere i et brugbart reviewbevis.

Revisor er ligeledes pligtig til at udføre analytiske handlinger og forespørgsler vedrørende væsentlige begivenheder mellem statusdagen og datoen for revisors underskrivelse af sin erklæring.

Efter indhentning af bevis fra de udførte forespørgsler og analytiske handlinger skal revisor evaluere på det samlede bevis og vurdere, om det opnåede reviewbevis i tilstrækkelig grad afdækker områder, hvor væsentlig fejlinformation vil kunne opstå. Hvis der ikke er opnået tilstrækkeligt og egnet reviewbevis vedrørende de pågældende områder, skal revisor udføre yderligere handlinger i lighed med handlingerne for regnskabsposter, som faktisk kan være behæftet⁶⁶ med væsentlig fejlinformation. Der henvises til nærmere gennemgang nedenfor.

Kontrol af sammenhæng mellem virksomhedens underliggende registrering og årsregnskabet
Revisor er pligtig til at opnå bevis for, at virksomhedens regnskab er i overensstemmelse med den underliggende registrering.

Yderligere handlinger for regnskabsposter som kan være behæftet med væsentlig fejlinfo.

Ved tilfælde hvor reviewbeviset ikke i tilstrækkelig grad afdækker områder, hvor væsentlig fejlinformation vil kunne opstå, eller hvis revisor ved sin gennemgang bliver opmærksom på skøn, som faktisk kan være behæftet med væsentlig fejlinformation, er revisor pligtig til at udføre yderligere handlinger.

De yderligere handlinger skal tilrettelægges med henblik på at opnå tilstrækkeligt og egnet bevis til, at revisor enten kan konkludere, at posterne ikke resulterer i, at regnskabet som helhed er behæftet med væsentlig fejlinformation, eller at regnskabet faktisk er behæftet med væsentlig fejlinformation.

Hvis revisor efter udførelse af yderligere handlinger hverken kan be- eller afkræfte, om regnskabet er behæftet med væsentlig fejlinformation, skal forholdet få indflydelse på den afgivne konklusion på regnskabet ud fra det udgangspunkt, at revisor ikke har kunnet opnå tilstrækkeligt og egnet bevis. Forhold vedrørende revisors konklusion behandles i efterfølgende afsnit.

⁶⁶ ISRE2400 anvender termen "...may be materially misstated"

Vurderingen af arten, den tidsmæssige placering og omfanget af de yderligere handlinger skal baseres på det kendskab, revisor har opnået ved de tidligere udførte handlinger, samt den opdaterede viden revisor har opnået om virksomheden og dennes omgivelser. Handlingerne skal fokuseres på den del af regnskabsposten, som vurderes at danne grundlag for den væsentlige fejlinformation.

De yderligere handlinger kan bestå af mere detaljerede forespørgsler og analytiske handlinger, eller det kan være andre typer som eksempelvis verificerende handlinger med henblik på at opnå bevis for specifikke regnskabsposters eksistens eller måling.

Resultatet af de udførte forespørgsler og andre indhentede informationer kan signalere uoverensstemmelser og pege på manglende neutralitet hos ledelsen i forbindelse med udøvelse af regnskabsmæssige skøn. Også her er det vigtigt, at revisor udfører yderligere handlinger for at kunne afdække væsentlige fejlinformationer i de omhandlede skøn eller oplysninger. Ligeledes gælder det, at væsentlige uoverensstemmelser identificeret ved analytiske handlinger, som ledelsen ikke i tilstrækkelig grad kan forklare, bør adresseres med yderligere handlinger.

Revisor kan i nogle tilfælde eksempelvis vælge at indhente ekstern bekræftelse fra tredjemand for at verificere ledelsens påstande om væsentlige statusposter eller transaktioner. Standarden foreskriver i denne sammenhæng, at indhentelse af ekstern bekræftelse ikke ændrer på det forhold, at der er tale om udførelse af et review.

Overblik over krav i forbindelse med udførelse af review af regnskabsmæssige skøn

Revisor skal fastlægge væsentlighedsniveauet for årsregnskabet som helhed og gøre dette gældende ved planlægningen af reviewhandlingerne samt ved evaluering af resultatet af de udførte handlinger. Væsentlighedsniveauet skal revideres såfremt revisor ved udførelsen bliver opmærksom på information, som oprindeligt ville have fået revisor til at anlægge en anden beløbsmæssig vurdering af væsentlighedsniveauet.

For at skabe grundlag for at kunne identificere områder i regnskabet, hvor væsentlig fejlinformation vil kunne opstå og for at kunne planlægge handlinger relateret hertil, skal revisor opnå forståelse af:

- Virksomheden og dens omgivelser, herunder regnskaber og regnskabssystem
- Den gældende regnskabsmæssige begrebsramme.

Revisor skal planlægge og udføre de forespørgsler og analytiske handlinger, der er nødvendige for at behandle alle væsentlige områder i regnskabet, herunder også tilknyttede oplysninger. Handlinger skal fokuseres på de områder, hvor væsentlig fejlinformation vil kunne opstå.

Fortsættes...

Overblik over krav i forbindelse med udførelse af review af regnskabsmæssige skøn (fortsat)

Revisors forespørgsler til ledelse og andre relevante personer i virksomheden skal omfatte anvendt regnskabspraksis og ledelsens anvendelse heraf samt opgørelsen af væsentlige regnskabsmæssige skøn i henhold til den gældende regnskabsmæssige begrebsramme.

Ved planlægning af analytiske handlinger skal revisor overveje, om data fra regnskaber og regnskabsystemer danner tilfredsstillende grundlag for udførelse af analytiske handlinger.

Revisor skal udføre forespørgsler og analytiske handlinger vedr. begivenheder mellem statusdagen og dagen for revisors underskrift på sin erklæring samt ledelsens håndtering af de pågældende begivenheder.

Revisor skal overveje, om indsamlet bevis fra forespørgsler og analytiske handlinger er tilstrækkeligt og egnet, eller om det er nødvendigt at udføre yderligere handlinger i tilfælde, hvor det opnåede resultat ikke i tilstrækkelig grad dækker de områder, hvor væsentlig fejlinformation vil kunne opstå.

Revisor skal opnå bevis for, at regnskabet er i overensstemmelse med det underliggende regnskabsmateriale.

Hvis revisor bliver opmærksom på forhold, som får revisor til at tro, at regnskabet kan være behæftet med væsentlig fejlinformation, skal revisor planlægge og udføre yderligere handlinger. De skal resultere i, at revisor kan konkludere at forholdet enten ikke forventes at forårsage, at regnskabet er behæftet med væsentlig fejlinformation, eller at forholdet forårsager, at regnskabet faktisk er behæftet med væsentlig fejlinformation.

Revisor skal overveje resultaterne af de udførte yderligere handlinger for at vurdere, hvilken effekt de skal have på revisors erklæring.

Figur 11: Overblik over krav i forbindelse med udførelse af review af regnskabsmæssige skøn - Egen tilvirkning

5.2.6.3. Krav til udformning af revisors konklusion⁶⁷

I forbindelse med udformning af konklusionen skal revisor vurdere følgende:

- Om de af ledelsen udøvede regnskabsmæssige skøn virker rimelige set i sammenhæng med kravene i den regnskabsmæssige begrebsramme og resultatet af de udførte reviewhandlinger.
- Om regnskabet indeholder tilstrækkelige oplysninger til, at regnskabsbrugere burde kunne forstå effekten af væsentlige transaktioner i regnskabet.

⁶⁷ I nærværende afsnit berøres afsnittene 66, 67, 71, 73, 76, 79 samt A106-A116

- Indvirkningen af den anvendte regnskabspraksis og eventuelle indikationer af manglende neutralitet fra ledelsen.

Hvis revisor vurderer, at der ikke har kunnet opnås tilstrækkeligt og egnet reviewbevis for at kunne afgive en konklusion på regnskabet, skal der afgives en modificeret erklæring vedrørende det pågældende regnskab, som følge af begrænsning i omfanget af det udførte review. Dette forhold gælder også i de tilfælde, hvor der, hvis der var tale revisionshandlinger, faktisk ville kunne være opnået tilstrækkeligt og egnet bevis.

Konklusionen kan herefter være afkræftende eller revisor kan, i tilfælde hvor det er nødvendigt, afstå fra at afgive en konklusion på regnskabet.

5.2.6.4. Krav til kommunikation med ledelsen⁶⁸

ISRE2400 indeholder en pligtig bestemmelse og en række vejledende punkter vedrørende revisors kommunikation til ledelsen. Den pligtige bestemmelse er krav om, at revisor skal sørge for rettidig kommunikation til ledelsen af alle væsentlige punkter vedrørende review'et, som revisor ud fra sine faglige vurdering anser for nødvendige.

Kommunikation med ledelsen sker både i form af de forespørgsler, der udføres i forbindelse med review'et men også i form af anden effektiv kommunikation.

Forhold vedrørende review af regnskabsmæssige skøn forventes rapporteret til ledelsen, hvis de udgør en væsentlig del af reviewet. Kommunikationen skal indeholde:

- Revisors syn på væsentlige aspekter af det eller de regnskabsmæssige skøn.
- Væsentlige forhold, der er fundet i forbindelse med de udførte handlinger herunder situationer, hvor det har været nødvendigt at udføre yderligere handlinger.
- Væsentlige problemstillinger opstået under det udførte review som eksempelvis manglende evne til at opnå tilstrækkeligt og egnet bevis for forhold vedrørende de regnskabsmæssige skøn.

5.2.7. Opsamling

Til trods for at den opdaterede ISRE2400 er væsentlig mere omfangsrig end den nugældende RS2400, indeholder standarden i stort omfang "rammehandlinger", hvor revisor selv skal udarbejde detailplanlægningen. Dette skyldes dels det faktum, at standarden omhandler hele processen for et review men også det faktum, at planlægning af arbejdshandlinger skal tilpasses den enkelte kundens forhold og vurderingen af væsentlig fejlinformation. I modsætning til tidligere standards punktliste med

⁶⁸ I nærværende afsnit berøres afsnittene 40 samt A66-A72

arbejdshandlinger er planlægningen af arbejdshandlinger i henhold til ISRE2400 i stedet lagt over til revisor på baggrund af resultatet af de indledende planlægningshandlinger. I forbindelse hermed spiller revisors professionelle skepsis og faglige vurdering en væsentlig rolle.

Review af regnskabsmæssige skøn er ikke særskilt reguleret i standarden, hvilket betyder, at stillingtagen til de regnskabsmæssige skøn naturligt vil indgå som en samlet vurdering af væsentlig fejlinformation for de enkelte regnskabsposter.

5.3. Sammenholdelse mellem regulering af revision og review af regnskabsmæssige skøn

5.3.1. Indledning

Som noteret indledningsvist i dette kapitel er der væsentlig forskel på omfanget af reguleringen af revision henholdsvis review af regnskabsmæssige skøn. Kombinationen af at en udført revision skal resultere i høj grad af sikkerhed fra revisors side og det faktum, at en revision retter sig mod virksomheder, som af størrelse og kompleksitet rækker væsentligt højere, end de virksomheder et review retter sig mod, resulterer naturligt i, at reguleringen af revision er mere omfattende og i højere grad detailreguleret i forhold til reguleringen af review af regnskabsmæssige skøn.

Krydshenvisningerne til øvrige RS'ere i RS540 og det forhold at revision af regnskabsmæssige skøn blot repræsenterer en del af en samlet revision, som i en helhedsbetragtning er reguleret i den samlede række af standarder om revision, stiller som udgangspunkt krav til revisor, om at have det nødvendige overordnede kendskab til RS'erne og også det overblik som gør, at man kan koble de enkelte områder i forhold til hinanden.

Samme forhold gør sig langt fra gældende ved reguleringen af review. I og med at reguleringen af review er samlet i ISRE2400, som samtidig er udarbejdet som en stand alone standard, er reguleringen og forståelsen heraf væsentlig mindre kompleks. Samtidig er reguleringen generelt set udarbejdet på et mere overordnet niveau, idet en detailregulering af et review ville resultere i en lang og i vis grad unødvendig regulering. Reviewet retter sig nemlig netop mod virksomheder med lav kompleksitet og generel overskuelighed, og standarden er på udmærket vis tilpasset dette forhold.

Ved sammenligning af anvendelse af de to standarder er det klart, at visse forhold under revision af regnskabsmæssige skøn i små virksomheder vil være irrelevante at beskæftige sig, som følge af at forholdene ikke eksisterer i de små virksomheders overskuelige karakter, eksempelvis forholdet vedrørende test af funktionalitet af kontroller. Selvom det bevirker, at visse punkter i standarden ikke er relevante ændrer det dog ikke på kravet til

revisors forståelse af den fulde standard og vejledende tekster samt krydshenvisningen til andre standarder.

Uanset anvendelse af reguleringen på små virksomheder hersker der således ingen tvivl om, at reguleringen af revision af regnskabsmæssige skøn er mere kompleks og kræver et bredere overordnet kendskab end tilsvarende review af regnskabsmæssige skøn, hvilket må siges at være en naturlig følge af, at slutproduktet er en påtegning med høj grad af sikkerhed.

5.3.2. Tolkning af regnskabsmæssige skøn

Udgangspunktet for at sammenligne revision og review af regnskabsmæssige skøn er, at fortolkningen af begrebet regnskabsmæssigt skøn er enslydende for de to standarder, hvilket også er tilfældet, idet fortolkningen af begrebet i ISRE2400 sker via IAASB's håndbog, som angiver den præcis samme formulering, som gives i definitionsafsnittet i RS540.

Når det så er sagt, så forholder det sig sådan, at ISRE2400 i meget lille grad beskæftiger sig særskilt med regnskabsmæssige skøn, idet de pr. definition anses for værende en implicit del af vurderingen af regnskabsposterne og regnskabet som helhed.

RS540 indeholder derimod, som den væsentligste del af de indledende afsnit, nærmere omtale af både grundlaget for og formålet med at udøve regnskabsmæssige skøn. Særlig fokus lægges der på den skønsmæssige usikkerhed og definition heraf samt eksempler på forskellige regnskabsmæssige skøn ud fra det niveau af skønsmæssig usikkerhed, der er forbundet med de forskellige typer skøn.

Med den udvidede tolkning af regnskabsmæssig skøn og definition af skønsmæssig usikkerhed samt koblingen heraf til risikoen for fejl i de enkelte skøn, er der givet grundlag for den risikobaserede tilgang, der ligger i planlægning og udførelse af revisionen.

5.3.3. Arbejdshandlinger og typer af bevis

Udførelsen af en revision sker på baggrund af syv forskellige typer revisionshandlinger for at indsamle revisionsbevis⁶⁹:

- Forespørgsel
- Inspektion
- Observation
- Bekræftelse

⁶⁹ Defineret i RS500, afsnit A2

- Efterregning
- Genudførelse
- Analytiske handlinger

Handlingerne bidrager hver især med forskellige typer og styrke af revisionsbevis og omkostningsniveau. Handlingerne skal målrettes mod det pågældende skøn og sammensættes således, at udførelse samlet set bidrager med et revisionsbevis, der er tilstrækkeligt og egnet til at minimere opgaverisikoen til det nødvendige lave niveau.

Hvis planlagt på baggrund af relevans i forhold til de enkelte regnskabsposter vil stærke beviser kunne opnås ved eksempelvis inspektion ved fysisk kontrol, eksterne bekræftelser og inspektion af ekstern dokumentation. Styrken af revisionsbevis øges nemlig med inddragelse af eksterne parter eller ekstern dokumentation. Det betyder modsætningsvis at handlinger, som henvender sig internt i virksomheden, særlig hvis der samtidig ikke er velfungerede kontroller, vil bidrage med svagt bevis. Det drejer sig eksempelvis om forespørgsler internt i virksomheden og analytiske handlinger som baserer sig på intern information og regnskabsmateriale. Til gengæld for den lavere styrke vil disse beviser dog ofte være billigere og nemmere at tilvejebringe.

I modsætning til den fokus der ligger i at sammensætte revisionshandlingerne korrekt og opnåelse af tilstrækkeligt stærke beviser, foreskriver ISRE2400 forespørgsler internt i virksomheden samt analytiske handlinger som værende de to typer arbejdshandlinger, der skal udføres for at opnå tilstrækkeligt og egnet bevis for regnskabsposter, hvor væsentlig fejlinformation vil kunne opstå. Der er altså her tale om handlinger, som begge bidrager med svagt bevis.

Væsentlige regnskabsmæssige skøn vil nærmest pr. definition altid kunne være behæftet med væsentlig fejlinformation og vil derfor også være omfattet af de yderligere handlinger, som angives i ISRE2400, afsnit 57-58 samt afledte vejledende afsnit.

De yderligere handlinger består delvist af uddybende forespørgsler og analytiske handlinger men også andre handlinger som eksempelvis verifikationshandlinger. ISRE2400 indeholder ingen nærmere definition af verifikationshandling, udover afsnit A99, som fortæller, at verifikation af ledelsens påstande kan ske ved eksterne bekræftelser. Handlingen er heller ikke defineret i IAASB's håndbog, og der kan ikke søges hjælp i standarderne om revision, idet handlingen ikke er lig en af de syv handlinger, der foreskrives som revisionshandling i RS500. Tolkning og planlægning af eventuelle verifikationshandling i relation til review hviler således på revisors vurdering.

Handlinger i form af forespørgsel internt i virksomheden og analytiske handlinger bidrager altså med svage beviser, som dog opnås uden væsentlige omkostninger. De verificerende

handlinger bestemmes af revisor og kan bidrage med både stærke og svage beviser afhængig af revisors vurdering. At review handlingerne i overvejende grad bidrager med svage beviser, skal ses i sammenhæng med ønsket om en omkostningseffektiv opgaveløsning samtidig med den begrænsede sikkerhed i revisors erklæring men også det forhold, at man i ejerledede virksomheder kan indhente en stor del viden og oplysninger vedrørende de enkelte regnskabsposter ved forespørgsel til ejeren selv, idet han ofte vil være den, der har taget stilling til de væsentlige regnskabsposter og samtidig deltager aktivt i virksomhedens drift.

I sammenhæng med ovenstående skal dog nævnes det forhold, at ISRE2400 samtidig stiller store krav til inddragelse af revisors professionelle skepsis og faglige vurdering ved både planlægning, udførelse og evaluering ved en reviewopgave. Dette er givetvis for at opveje den usikkerhed, der er forbundet med at basere en stor del af reviewet på forespørgsler hos den eller de, der har udarbejdet regnskabet og analytiske handlinger, som også delvist inddrager viden fra personer internt i virksomheden.

5.3.4. Planlægning

Udførelse af en revision eller et review er overordnet set en kontrol af, at det pågældende regnskab lever op til kravene i den regnskabsmæssige begrebsramme. For på tilstrækkelig vis at kunne tilrettelægge en revision eller et review stilles der således nogle krav til, hvad revisor bør opnå viden om i planlægningsfasen. Det gælder naturligt nok en viden om virksomheden og dennes omgivelser samt reguleringen i den relevante regnskabsmæssige begrebsramme. Denne viden er nødvendig at opnå både ved planlægning og udførelse af en revision og ved planlægning og udførelse af et review dog under hensyntagen til at opnå nedenstående formål med planlægningshandlingerne – som i revision betegnes som risikovurderingshandling.

Som følge af, at virksomheder omfattet af revision ofte er mere komplekse og uoverskuelige, ligger der i planlægningshandlingerne for revision også pligt til at opnå forståelse for, hvordan ledelsen identificerer behovet for skøn. Dette skyldes det faktum, at der kan opstå et behov for skøn, eksempelvis opståede garantireklamationer eller retssager, hvor udøvelsen af skønnet er afhængig af, at de parter, der er informeret om forholdet, sørger for videreinformation til de parter, der står for udarbejdelsen af regnskabet. Der ligger således en risiko for, at viden fortabes, og ellers pligtige skøn ikke udøves, hvis processen vedrørende identifikation af behovet for regnskabsmæssige skøn ikke er tilstrækkelig.

Formålet med planlægningshandlingerne er at opnå tilstrækkeligt viden til ved et review at identificere de områder i regnskabet, hvor væsentlig fejlinformation vil kunne opstå.

Ved en revision er formålet med risikovurderingshandlingerne følgende:

- At opnå grundlag for at vurdere graden af risiko for væsentlig fejlinformation forbundet med de regnskabsmæssige skøn.
- At opnå forståelse af skøn behæftet med høj skønsmæssig usikkerhed.
- For skøn med høj skønsmæssig usikkerhed at vurdere, om der er behæftet med betydelig risiko for væsentlig fejlinformation.

Det viser sig altså her, hvordan ISRE2400 behandler regulering af review på et mere overordnet plan, end det gælder for RS540. Planlægningshandlingerne i henhold ISRE2400 skal således række til at identificere regnskabsposter, hvor væsentlig fejlinformation vil kunne opstå. Ved kobling til regnskabsmæssige skøn er det en direkte identifikation af de poster, som indeholder udøvede skøn, idet fejlinformation pr. definition vil kunne opstå her qua den manglende præcision i måling.

For RS540 er udgangspunktet, at poster i relation til regnskabsmæssige skøn skal identificeres, og herefter skal den opnåede viden være så tilstrækkelig, at de udøvede skøn kan opdeles i niveauer af skønsmæssig usikkerhed og heraf afledt risikovurdering – almindelig risiko henholdsvis betydelig risiko.

Det viser sig altså tydeligt, som også nævnt i indledningen, at revision af regnskabsmæssige skøn er risikobaseret og udførelsen af revisionshandlingerne defineret på baggrund af graden af risiko. Denne fokus på grad af risiko er en klar indholdsmæssig forskel i forhold til ISRE2400, som arbejder med begreberne ”vil kunne opstå” og ”(faktisk) kan opstå”.

De anvendte begreber i ISRE2400 angiver, at planlægningen af en reviewopgave adskiller sig fra planlægningen af en revisionsopgave, som jeg antager også må være formålet med de pågældende begreber. At ordet risiko ikke optræder i ISRE2400, ændrer dog ikke på det forhold, at tolkning af begrebet ”vil kunne opstå” leder hen i mod en praktisk art risiko-/sandsynlighedsvurdering for de enkelte poster, som dog langt fra tilnærmer sig det høje niveau der angives i RS540 i relation til vurdering af risici.

5.3.5. Udførelse

Udførelsen af både revision og review af regnskabsmæssige skøn sker på baggrund af en niveauinddeling i to trin. Revisionshandlingerne inddeles således i en række handlinger for skøn, som er behæftet med *risiko* for væsentlig fejlinformation, og en række pligtige tillægshandlinger for skøn som er behæftet med *betydelig risiko* for væsentlig fejlinformation. Samme grundtanke anvendes i forbindelse med review af regnskabsmæssige skøn, hvor der skal udføres arbejdshandlinger, der retter sig mod områder, hvor væsentlig fejlinformation *vil kunne opstå* og yderligere handlinger for områder, som *kan være* behæftet med væsentlig fejlinformation.

Der vil altså være en bred række områder, som både ved revision og review omfattes af den første række handlinger. Herefter indsnævres feltet, og der udføres tillægshandlinger rettet mod en udvalgt del af de foregående områder, defineret både via de tidligere gennemgåede planlægningsområder men også via resultatet af de udførte handlinger i første step.

Ovennævnte ligheder i opbygningen af, hvordan handlingerne rettes mod de enkelte udførte skøn, er dog ikke nødvendigvis udtryk for ligheder mellem de pligtige handlinger. Udførelse af handlingerne afledes nemlig direkte fra de udførte planlægningshandling, som viste de indledende tegn på forskellene mellem revision og review, nemlig den risikobaserede og mere detailprægede regulering af revision sammenholdt med review, som er reguleret væsentligt mere overordnet og i højere grad baserer sig på revisors vurdering herunder anvendelse af professionel skepsis og faglig vurdering.

Under reviewet lægges der således et meget overordnet niveau for revisors vurdering som indbefatter både professionel skepsis og faglig vurdering, mens den samme vurdering naturligvis også skal anvendes under revision, men dog på et lavere niveau, idet RS540 angiver de tilgange, der er nødvendige for at revidere det givne skøn tilstrækkeligt, og revisors vurdering herefter skal anvendes til at planlægge og udføre arbejdshandlinger indenfor de forskellige tilgange.

En analyse af i hvor høj eller lav grad de udførte handlinger adskiller sig fra hinanden vil være meget usikker, idet det i høj grad baserer sig på revisors vurdering og implementering af denne i planlægningen og udførelsen af de enkelte handlinger. Analysen vil dermed pr. definition afvige fra sag til sag på baggrund af de faktiske forhold, der er gældende for de enkelte sager.

Handlingerne bør dog aldrig blive ens, i det et review skal føre til lavere sikkerhed end en revision. Det er som udgangspunkt også det, der lægges op til med angivelsen af forespørgsler og analytiske handlinger som værende de to væsentligste type arbejdshandlinger under et review. Tillægshandlingerne åbner dog for et bredere omfang af mulige handlinger uden klar definition af omfangets afgrænsning. Sammenholdt med at revisors skepsis og faglige vurdering vil relatere sig til de samme forhold, uanset om baggrunden er udførelse af review eller udførelse af revision, betyder det, at handlingernes karakter vil nærme sig hinanden mere og mere i takt med, at der kræves flere arbejdshandlinger.

5.3.6. Afslutning

Som tidligere nævnt er formålet med udførelse af revision og review det samme og således et spørgsmål om at opnå sikkerhed for, at det aflagte regnskab lever op til kravene i den regnskabsmæssige begrebsramme. Udførelsen af såvel revisions- som reviewhandlinger skal altså lede hen til tilstrækkeligt og egnet bevis, som kan danne grundlag for at vurdere, om de regnskabsmæssige skøn virker rimelige set i forhold til den regnskabsmæssige begrebsramme, og om de regnskabsmæssige skøn og dermed også regnskabet som helhed enten *ikke er behæftet med væsentlig fejlinformation* eller faktisk er behæftet med væsentlig fejlinformation.

Hvor formålet er det samme ligger forskellen i sikkerhedsgraden for revisors afgivne erklæring, som netop er indarbejdet i de udførte handlinger via den vurderede risiko for væsentlig fejlinformation, som dog i ISRE2400 ikke er formuleret som vurderet *risiko*, men i stedet på baggrund af begreberne *vil kunne* og *kan* opstå.

Vurderingen af, om det opnåede revisions-/reviewbevis er tilstrækkeligt og egnet, skal således ses i sammenhæng med niveauet for accepteret risiko, hvad enten der er tale om erklæring med høj grad af sikkerhed eller erklæring med begrænset sikkerhed.

6 REGNSKABSMÆSSIGE SKØN I HANS HANSEN A/S

Nærværende kapitel indeholder praktisk anvendelse af den regulering, som er gennemgået i foregående kapitel. Den praktiske gennemgang baseres på virksomheden Hans Hansen A/S (HH A/S), et valg som er sket ud fra et ønske om at gennemgå en virksomhed, hvis regnskabsmæssige skøn i høj grad definerer virksomhedens regnskab og resultat. Herigennem mener jeg, at der opnås bedst muligt udgangspunkt for at diskutere den værdi og de udfordringer, der ligger bag revision henholdsvis review af regnskabsmæssige skøn.

Nedenfor gives først baggrundsinformation og relevante oplysninger om virksomheden HH A/S, hvorefter de igangværende arbejder udsættes for en revision henholdsvis et review i henhold til den gældende regulering.

6.1. Baggrundsinformation om Hans Hansen A/S

6.1.1. Virksomhedens historik og hovedaktivitet

Hans Hansen A/S er en tømrer- og snedkervirksomhed, som blev grundlagt i midten af 1980'erne af Hans Gissing Hansen. Virksomheden har sit hjemsted i en større by i Østjylland og en bred kundekreds i Østjyllands-området. Hans Gissing Hansen indledte i starten af dette årtusinde et generationsskifte til medarbejderen Thomas Jensen. Generationsskiftet faldt endeligt på plads pr. 1/1 2004, hvor Thomas overtog alle aktierne i HH A/S via sit holdingselskab Jensen Holding ApS. Thomas indtrådte i samme forbindelse som selskabets direktør, mens bestyrelsesposterne blev besat af Thomas i forening med sine forældre.

Virksomhedens hovedaktivitet har siden starten bestået i tømrer- og snedkerarbejde i forbindelse med opførelse af individuelle parcelhuse og domicilejendomme samt regningsarbejder ved reparations- og vedligeholdelsesopgaver. Virksomheden har ved to lejligheder i sluthalvfemserne deltaget med underentrepriser til større lejlighedskomplekse og i et enkelt tilfælde haft en totalentreprise på et lejlighedskompleks i hjembyen.

Virksomheden havde i en lang årrække før generationsskiftet præsteret god indtjening, og på baggrund af uændret forretningsstrategi lykkedes det for Thomas at fastholde dette i årene efter overtagelsen. Det seneste år har herefter budt på udvidelse og ændret sammensætning af virksomhedens aktiviteter, idet selskabet i løbet af 2009 har udvidet aktiviteten til også fast at omfatte totalentrepriser i forbindelse med opførelse af større lejlighedskomplekse. De indgåede entrepriser er fastpriskontrakter med entreprisesummer mellem 15 og 30 mio. kr. Der blev i 2009 afsluttet tre totalentreprisekontrakter, mens fire entrepriser stadig er under opførelse ved udgangen af 2010.

Thomas har været ansat i HH A/S siden sin læretid og har fungeret som arbejdende håndværker på byggepladserne. I årene før generationsskiftet var han delvist involveret i planlægning og ledelse af byggeprojekterne. Thomas' erfaring vedrørende totalentrepriser begrænser sig til den ene sag virksomheden havde under Hans Gissing Hansens ledelse, hvor Thomas kun fungerede som almindelig tømrersvend.

6.1.2. Ledelsen og nøglemedarbejdere samt deres arbejdsfunktioner

Thomas Jensen, direktør og eneaktionær

I sin egenskab af ejerleder deltager Thomas aktivt i selskabets daglige drift, herunder delvis deltagelse i udførelsen af opgaver på de enkelte arbejdspladser men også planlægning af de enkelte opgaver, den overordnede ledelse af de forskellige arbejdspladser, kontakten til kunder samt den overordnede administrative styring i det omfang, denne ikke er lagt videre til Hanne Thomsen.

Som følge af ændringen i virksomhedens aktivitet er der i 2009 og 2010 sket en naturlig ændring i fordelingen af Thomas' arbejdstimer, idet tiden til udførelsen af de fysiske arbejdsopgaver i vidt omfang er blevet erstattet af projektlederrollen og den overordnede styring af totalentrepriserne. Størstedelen af arbejdsdagen foregår dog stadig på de enkelte arbejdspladser og med køretid mellem de enkelte pladser. Dagen afsluttes på kontoret med gennemgang af dagens post samt godkendelse af betalinger med videre.

Bent Nielsen, Kurt Rasmussen, Niels Pedersen m.fl., projektledere

Udover Thomas selv som hovedansvarlig er en række af de ældre medarbejdere indsat som daglige ledere på de enkelte projekter. De står for daglig planlægning af opgaver, bestilling af materialer samt kommunikation til Thomas vedrørende status på projekterne. Planlægningen i relation til underleverandørerne af de enkelte fagentrepriser styres af de daglige ledere i fællesskab med Thomas.

Hanne Thomsen, regnskabsansvarlig og administrationsblæksprutte

Hanne Thomsen er ansat som regnskabsansvarlig medarbejder, og i kraft af at være den eneste faste medarbejder på selskabets domicil fungerer hun også som daglig administrationsblæksprutte.

Hanne står for den løbende bogføring samt udarbejdelse af månedsregnskaber. De igangværende projekter registreres i et særskilt sagsstyringssystem, således at omkostninger, timearbejde og fremmedarbejde registreres på de enkelte projekter. Hanne er ansvarlig for registreringen og dermed dannelsen af grundlaget for opgørelsen af igangværende arbejder. Der er ingen særlige rutiner for kommunikation mellem Thomas og Hanne vedrørende udviklingen i virksomhedens regnskab, de enkelte projekter eller relevante forhold i øvrigt.

6.1.3. Realiserede tal for tidligere år

Som tidligere nævnt realiserede selskabet pæne resultater i årene efter ejerskiftet. Thomas købte en slanket virksomhed med en egenkapital på 500 tkr. og har fra 2004 til 2009 oparbejdet sin egenkapital til at være 7.803 tkr. ved indgangen til 2010.

Hovedtallene fra 2006 til 2009 kan specificeres således (tkr.)⁷⁰:

	2009	2008	2007	2006
Omsætning	56.893	24.039	24.211	22.673
Dækningsbidrag	5.765	3.199	3.351	2.690
Dækningsgrad	10,1 %	13,3 %	13,8 %	11,9 %
Resultat før skat	2.800	1.351	1.733	1.155
Igangværende arbejder	6.180	812	667	623
Balancesum	21.615	13.198	11.855	12.286
Egenkapital	7.803	5.831	4.926	3.676

Figur 12: Hovedtal for 2006-2009 for HH A/S - Egen tilvirkning på baggrund af bilag 2

Udvidelsen af aktiviteten med påbegyndelse af totalentrepriser i 2009 har, som det fremgår, haft væsentlig indvirkning på regnskabstallene. Det fremgår særlig tydeligt af selskabets realiserede omsætning, som steg fra 24.039 tkr. i 2008 til 56.893 tkr. i 2009 og de igangværende arbejder, som steg fra 812 tkr. til 6.180 tkr. i nettoværdier i 2009.

6.1.4. Forventede tal for indeværende år

Hanne Thomsen har afsluttet regnskabet for 2010 og heri indregnet værdien af de igangværende arbejder på baggrund af Thomas' vurdering. Hovedtallene for 2010 kan således specificeres således (tkr.)⁷¹:

	Forventet 2010	Realiseret 2009
Omsætning	88.033	56.893
Dækningsbidrag	9.031	5.765
Dækningsgrad	10,3 %	10,1 %
Resultat før skat	4.378	2.800
Igangværende arbejder for fremmed regning	15.078	6.180
Balancesum	29.958	21.615
Egenkapital (inkl. afsat udbytte med 500 tkr.)	10.508	7.803

Figur 13: Hovedtal for 2009 – 2010 (forventet) for HH A/S – Egen tilvirkning på baggrund af bilag 3

⁷⁰ Der henvises i øvrigt til bilag 1, hvor resultatopgørelser og balancer for årene 2006-2009 er opstillet

⁷¹ Der henvises i øvrigt til bilag 2, hvor resultatopgørelse og balance i henhold til bogføringsbalance for 2010 er opstillet

Som det fremgår af ovennævnte indikerer tallene for 2010, at udviklingen i 2009 fortsætter i 2010 med stigende omsætning og værdi af igangværende arbejder.

6.1.5. Entrepriskontrakterne / Igangværende arbejder for fremmed regning

De igangværende arbejder omfatter opførelse af individuelle parcelhuse og domicilejendomme samt større totalentrepriser i forbindelse med opførelse af lejlighedskomplekser.

Entrepriskontrakterne er alle baseret på kontrakt i henhold til henholdsvis AB92⁷² og ABT93⁷³. Kontrakterne er fastpriskontrakter, og der er udarbejdet betalingsplaner i forhold til stadeniveauer. Der stilles som hovedregel ikke garantier, og der afholdes ingen formelle byggemøder i forbindelse med entrepriser i henhold til AB92. For totalentrepriserne i henhold til AB93 stilles der derimod bankgarantier for entreprissummerne, og der er faste procedurer for afholdelse af byggemøder med 14 dages mellemrum. Byggemøderne indkaldes og refereres skriftlig af den pågældende daglige leder på projektet. Thomas deltager så vidt muligt i møderne og modtager i øvrigt referater fra samtlige byggemøder til gennemgang. Aftalte betalingsbetingelser med de enkelte underleverandører kan enten være fuld betaling ved aflevering eller ratebetaling i overensstemmelse med betalingsplan.

Hannes registrering i sagsstyringssystemet sker på baggrund af ugentlige timesedler udfyldt af de enkelte ansatte og godkendt af Thomas samt modtagne fakturaer fra underleverandører og leverandører af materialer. For fakturaer vedrørende indkøbte materialer gælder det, at projektlederne er ansvarlige for at oplyse projektnummer i forbindelse med bestilling af materialerne.

Thomas står både for kalkulationer i forbindelse med tilbudsgivning, efterkalkulationer på afsluttede projekter og den månedlige opgørelse af værdien af igangværende arbejder. Thomas har oplyst, at han ved tilbudsgivning kalkulerer med en avance på 10 %, dog med den tilføjelse, at kalkulationerne er meget forsigtige.

6.1.6. Afslutning

Med de ovenfor nævnte tal og informationer er baggrunden således givet, for at der efterfølgende kan udføres en revision henholdsvis et review med fokus på de igangværende arbejder i Hans Hansen A/S.

Regnskabsudkastet fra Hanne Thomsen er udarbejdet i februar måned og revisors gennemgang foretages i marts måned 2011⁷⁴.

⁷² Almindelige betingelser for arbejder og leverancer i bygge- og anlægsvirksomheder, Boligministeriet, 10/12 1992

⁷³ Almindelige betingelser for Totalentreprise, Økonomi- og Erhvervsministeriet, 22/12 1993

⁷⁴ Hannes udarbejdede regnskabsudkast er vedhæftet som bilag 3

6.2. Revision af igangværende arbejder for fremmed regning i Hans Hansen A/S

6.2.1. Strukturen i den praktiske gennemgang af revision af igangværende arbejder

En revision tilrettelægges i fire steps. Første step er indledende aktiviteter vedrørende revisors accept af den pågældende opgave. Andet step udgør den indledende planlægning og udarbejdelse af revisionsplaner. Tredje step er selve udførelsen af revisionen og fjerde step er afslutning og rapportering.

Nedenstående gennemgang fokuserer på planlægning og udførelse af revisionen samt relevante områder af de afsluttende handlinger. Afsnittene med planlægningshandlingerne omfatter udelukkende forståelse af virksomheden og dens omgivelser samt vurdering af væsentlighed og risiko, idet detailplanlægning og udførelse behandles under eet.

Revisionen fokuserer på igangværende arbejder for fremmed regning, som følge af at det er den væsentligste og mest risikofyldte post i HH A/S og dermed også det område, som vil være forbundet med flest problemstillinger i forbindelse med opnåelse af den revisionsmæssige overbevisning.

6.2.2. Risikovurderingshandling og tilknyttede aktiviteter

6.2.2.1. Forståelse af kravene i den relevante regnskabsmæssige begrebsramme

Forståelsen af kravene i den relevante begrebsramme indeholder fastlæggelse af hvilken regnskabsklasse HH A/S størrelsesmæssigt placerer sig i og dermed hvilke afsnit af årsregnskabslovens bestemmelser, HH A/S er underlagt. Herudover omfatter fastlæggelsen en forståelse af behandlingen af igangværende arbejder i henhold til relevant regnskabsvejledning, idet årsregnskabsloven er en rammelov.

HH A/S er en klasse B virksomhed⁷⁵ og er dermed pligtig til at følge årsregnskabslovens afsnit I-III. Selskabets årsrapport er som andre årsrapporter underlagt de grundlæggende krav vedrørende retvisende billede, kvalitetskrav og de grundlæggende forudsætninger⁷⁶. Reglerne om indregning af igangværende arbejder følger årsregnskabsloven samt fortolkning heraf i overensstemmelse med Regnskabsvejledning 6 og IAS 11⁷⁷.

Igangværende arbejder for fremmed regning kan enten indregnes som varebeholdninger og dermed til medgåede omkostninger, eller der kan ske anvendelse af produktionsmetoden, som betyder, at indtægter indregnes i takt med arbejdets udførelse, i

⁷⁵ ÅRL § 7, stk. 2, nr. 1

⁷⁶ ÅRL §§ 11 - 13

⁷⁷ I det følgende refereres der udelukkende til Regnskabsvejledning 6, idet den ikke adskiller sig væsentligt fra indholdet i IAS11 og i særdeleshed ikke på de punkter, som omhandles i nærværende case.

hvilke tilfælde posten skal opføres under tilgodehavender i balancen og måles til salgsværdien af den udførte del af arbejdet.

Klasse B virksomheder er ikke pligtige til at anvende produktionsmetoden for igangværende arbejder⁷⁸, medmindre det er nødvendigt for at kunne opfylde det retvisende billede. Virksomhederne kan dog frivilligt vælge at følge kravet for klasse C virksomheder, såfremt det sker systematisk og konsekvent⁷⁹.

Årsregnskabsloven og vejledningen foreskriver desuden visse krav om noteoplysninger og indholdet af anvendt regnskabspraksis.

6.2.2.2. Forståelse af hvordan ledelsen identificerer behovet for regnskabsmæssige skøn

Forståelse af, hvordan ledelsen identificerer behov for regnskabsmæssige skøn, er en overordnet vurdering af, hvordan ledelsen sikrer sig, at alle relevante regnskabsmæssige skøn, herunder både tidligere eksisterende og nye skøn, udøves og indregnes i regnskabet.

Identifikation af relevante regnskabsmæssige skøn i HH A/S er ikke en struktureret proces, men baseres på Thomas' deltagelse i og viden om den daglige drift. Udøvelsen af den daglige styring set i sammenhæng med virksomhedens og transaktionernes gennemskuelighed gør, at Thomas forholdsvist nemt kan identificere behov for både eksisterende og nye regnskabsmæssige skøn. Den afledte fuldstændighed af de udøvede skøn er dog i høj grad afhængig af, at Thomas viderekommunikerer sin identifikation til Hanne i de tilfælde, hvor hun er den ansvarlige for at udøve eller indregne skønnet.

Thomas' identifikation af behov for skøn bør i relation til igangværende arbejder indeholde skøn i relation til selve værdiansættelsen af salgsværdien af de igangværende arbejder, men også skøn over skyldige omkostninger afledt af de igangværende entreprisearbejder samt skøn vedrørende eventualforpligtelser eller hensættelser vedrørende eksempelvis dagsbøder eller garantier.

6.2.2.3. Forståelse af hvordan ledelsen udøver sit skøn over igangværende arbejder

Forståelsen af, hvordan ledelsen udøver skønnet, skal omfatte en forståelse af de forhold og forudsætninger, der danner baggrunden for skønnet samt forståelse af hvilke forhold i skønnet, der er behæftet med skønsmæssig usikkerhed.

Udøvelsen af skønnet over igangværende arbejder i HH A/S baseres på de registrerede omkostninger på de enkelte sager, der fremgår af det anvendte sagsstyringssystem og som manuelt føres ind i et regneark, som Thomas selv har udarbejdet. Excelarket anvendes til at

⁷⁸ ÅRL § 49

⁷⁹ ÅRL § 83b samt ÅRL § 7, stk. 5

opgøre salgsværdien af de igangværende arbejder på baggrund af de gældende forudsætninger.

De kontroller, virksomheden udfører i relation til igangværende arbejder, er kontroller vedrørende korrekt registrering på sager i form af godkendelse af timer på projektlederniveau og krav om angivelse af projektkoder, når der bestilles materialer. Der findes ikke kontrol af opgørelsen på andre niveauer som følge af, at det er Thomas, der selv står for udarbejdelsen. Værdien af opgørelsen baseres således på Thomas' erfaring.

Forudsætningerne, der ligger til grund for udøvelsen af skønnet over igangværende arbejder, baserer sig delvist på målbare datainput samt subjektive vurderinger. De målbare data udgør opgørelsen af forbrugte omkostninger, mens de subjektive vurderinger relaterer sig til færdiggørelsesgrader og kalkulationer på restarbejder.

De betydelige forudsætninger forventes i høj grad at udgøre forudsætningen vedrørende færdiggørelsesgraden på baggrund af udførte restkalkulationer. Begge forudsætninger er subjektive i sin art. Til trods for de subjektive forudsætninger beregner Thomas ikke flere mulige udfald eller intervaller i forbindelse med udøvelsen af skønnet, og relevansen og fuldstændigheden af forudsætningerne baseres samtidig udelukkende på Thomas' deltagelse i projekterne.

Der er ikke sket ændringer i forholdene omkring skøn over igangværende arbejder set i forhold til opgørelsen for 2009.

6.2.2.4. Udfaldet af foregående perioders udøvede skøn

Der er i 2010 sket afslutning af fire større projekter, som var opført som igangværende arbejder pr. 31/12 2009. Sammenligning mellem det udøvede skøn pr. 31/12 2009 og udfaldet af den pågældende entreprisekontrakt sker via sammenholdelse af forventede henholdsvis realiserede avancer. De forventede avancer indregnet i skønnet pr. 31/12 2009 udgjorde mellem 10 % og 12 % for hver af de fire sager, mens de realiserede avancer gennemsnitligt udgør 10,3 % fordelt på en enkelt sag med avance på 3,0 %, som ifølge Thomas' eget udsagn gik galt pga. særlige forhold, og tre øvrige sager med avancer mellem 10,2 % og 13,5 %.

Udfaldet af de foregående perioders skøn giver ikke umiddelbart anledning til at hæve risikovurderingen, da de skønnede avanceprocenter ikke afviger væsentligt fra de realiserede avanceprocenter. Dog er det vigtigt ved revisionen af de igangværende arbejder ikke at støtte væsentlig lid til de realiserede tal, da historikken vedrørende totalentrepriser er kort, og idet de realiserede tal vedrører entrepriser med entreprisesummer mellem 4 og 16 mio. kr., mens de udøvede skøn pr. 31/12 2010 omfatter entrepriser med entreprisesummer op til 30 mio. kr.

Ved risikovurderingen og den senere afsluttende vurdering af opnået revisionsbevis af det interne materiale og udførte forespørgsler til Thomas er det væsentligt at tage med i overvejelserne, at Thomas' erfaring med større projekter kun relaterer sig til få sager.

6.2.2.5. Opsummering af risikovurderingshandlingerne

Den efterfølgende identifikation og vurdering af risiko for væsentlig fejlinformation baserer sig på de forhold, der er blevet afklaret ved udførelse af ovenstående risikovurderingshandling. Jeg opsummerer her i punktform de forhold, som er blevet afklaret, og som har relevans for den videre identifikation og vurdering af risici:

- Jeg mener ikke, der er tvivl om, at entreprisekontrakterne skal indregnes som igangværende arbejder i henhold til produktionsmetoden for at opfylde kravet om retvisende billede i ÅRL og meningsfuld sammenligning i henhold til RV6, afsnit 14 og 16. Indregning og måling skal følge RV 6.
- Identifikation og udøvelse af skøn vedrørende igangværende arbejder foretages af Thomas på baggrund af hans kendskab til projekterne. Der er ingen kontrol af Thomas' arbejde og ingen procedurer, der sikrer fuldstændighed af kommunikation mellem Thomas og Hanne. Der er dermed risiko for at viden, der er relevant for skøn vedrørende de igangværende arbejder, fortabes.
- Udøvelsen af skønnet sker delvist i et anerkendt standardprogram men også delvist i en opgørelse, Thomas selv har udarbejdet. Det faktum, at Thomas selv har udarbejdet en excelopgørelse, indeholder risici både i relation til teknisk korrekt opgørelse men også i relation til kontinuitet mellem skøn og ensartede opgørelser.
- Skønnet bygger på en række forudsætninger, som er behæftet med skønsmæssig usikkerhed, da de i høj grad er variable med Thomas' vurderinger.
- De betydelige forudsætninger skønnet baseres på er alle behæftet med høj grad af subjektivitet og høj grad af skønsmæssig usikkerhed.
- En stor del af udøvelsen af skønnet baseres på Thomas' kendskab og viden om projekterne, uden at Thomas dog historisk set har stor viden og erfaring med sådanne omfattende projekter. Dette bør indgå ved den generelle vurdering af værdien af Thomas' egne vurderinger.

Ovenstående forhold og vurderinger danner i næste afsnit grundlag for identifikation og vurdering af de risici, der er forbundet med skønnet over igangværende arbejder.

6.2.3. Identifikation og vurdering af risici for væsentlig fejlinformation

Identifikation og vurdering af risici foretages på revisionsmålsniveau, hvor de relevante revisionsmål vurderes at være:

- Værdiansættelse og fordeling, Tilstedeværelse samt Fuldstændighed af Balanceposten.
- Periodisering og Klassifikation i forbindelse med Transaktioner og begivenheder.
- Fuldstændighed samt Klassifikation og forståelighed i relation til Oplysninger.

Fuldstændighed af balanceposten relaterer sig både til aktivposten, men også til opgørelse og indregning af skyldige omkostninger, mens fuldstændighed af oplysninger skal ses i sammenhæng med RS540, som foreskriver, at oplysninger, udover hvad der er krævet i årsregnskabsloven, kan være nødvendige ved tilfælde med høj skønsmæssig usikkerhed.

Forudsætningerne i det udøvede skøn er forudsætninger vedrørende forbrugte omkostninger samt betydelige forudsætninger vedrørende færdiggørelsesgrader og underliggende restkalkulationer. De betydelige forudsætninger er behæftet med høj grad af subjektivitet og høj skønsmæssig usikkerhed og vurderet som værende betydelige, idet skønnets følsomhed overfor færdiggørelsesgraden bevirker, at en ændring af den gennemsnitlige færdiggørelsesgrad med et procentpoint vil påvirke resultatet med 986 tkr.

Den høje grad af subjektivitet for de betydelige forudsætninger medfører, at skønnet er udsat for betydelig risiko for væsentlig fejlinformation, og som følge af, at den subjektive vurdering i høj grad alene hviler på Thomas' stillingtagen til projektets udvikling, er skønnet ligeledes udsat for risiko for manglende neutralitet fra ledelsen.

De ovenfor nævnte forhold relaterer sig i overvejende grad til revisionsmålet værdiansættelse og fordeling i relation til balanceposten. Det vil således også være det primære fokuspunkt i planlægningen og udførelsen af revisionshandlingerne.

Yderligere specifikation af identifikationen og vurderingen af risiko for væsentlig fejlinformation fremgår af nedenstående oversigt:

Revisionsmål	Relevante forhold	Subjek- tivitet	Skøns- mæssig usikkerhed	Risiko for manglende neutralitet	Effektive kontroller	Risiko for væsentlig fejlinfo.	Betydelig risiko for væsentlig fejlinfo.
Balancepost							
Værdiansættelse og fordeling	Vurderet færdiggørelsesgrad	Høj	Høj	Ja	Nej	Ja	Ja
	Udførte restkalkulationer	Høj	Høj	Ja	Nej	Ja	Ja
	Forbrugte omkostninger	Lav	Lav	Nej	Delvist	Ja	Nej
	Samlet entreprisenum	Lav	Lav	Nej	Nej	Ja	Nej
	Egen excelopgørelse	Middel	Middel til høj	Ja	Nej	Ja	Ja

Revisionsmål	Relevante forhold	Subjektivitet	Skønmæssig usikkerhed	Risiko for manglende neutralitet	Effektive kontroller	Risiko for væsentlig fejlinfo.	Betydelig risiko for væsentlig fejlinfo.
Tilstedeværelse	Grundlag for indregning af projekt	Lav	Lav	Nej	Nej	Ja	Nej
Fuldstændighed	Registrerede omk. i forhold til vurderet færdiggørelsesgrad	Lav	Middel	Nej	Nej	Ja	Nej
Transaktioner og begivenheder							
Periodisering	Alle forbrugte omk. reg. på sag ved skæring i relation til færdiggørelsesgrad	Lav	Middel	Nej	Nej	Ja	Nej
Klassifikation	Korrekt registrering af omkostninger på enkeltsager	Lav	Middel	Nej	Delvist	Ja	Nej
Fuldstændighed	Korrekt reg. af omk. på sager frem for udgiftsførelse	Lav	Middel	Nej	Delvist	Ja	Nej
Oplysninger							
Fuldstændighed	Der er her tale om vurdering af om oplysninger givet i regnskabet er tilstrækkelige i forhold til den opnåede viden om balanceposten. Der vurderes derfor ikke subjektivitet og skønmæssig usikkerhed for nærværende revisionsmål men til gengæld tilstrækkelighed af oplysninger. Vurderingen foretages, når revisionen af selve balanceposten er afsluttet.					Ja	IR
Klassifikation og forståelighed	Registreringen og fordelingen af den opgjorte værdi af igangværende arbejder skal foretages korrekt i resultatopgørelsen af hensyn til gennemskueligheden og kontinuiteten af årsregnskabet. Vurderingen foretages, når revisionen af selve balanceposten er afsluttet.					Ja	IR

Figur 14: Specifikation af vurdering af risici på revisionsmålsniveau - Egen tilvirkning

6.2.4. Reaktion på vurderede risici og yderligere handlinger vedr. betydelige risici

Revisionen skal nu detailplanlægges og udføres på baggrund af risikovurderingen og de relevante revisionsmål som angivet i afsnit 6.2.3.

Indledningsvis bør det overvejes, om der kræves specialiserede færdigheder for at nå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis. Der vurderes ikke at være problemer i relation til teamets fornødne kompetence til revision af igangværende arbejder, i der er tale om en almindeligt forekommende regnskabspost, men for enkeltforudsætninger i form af færdiggørelsesgrader og efterkalkulationer kan det til gengæld være relevant at overveje, om der opnås tilstrækkeligt revisionsbevis herfor, eller om revisionen i for høj grad hviler på Thomas' udsagn. Specialiserede færdigheder kan i dette tilfælde opnås fra en uvildig person indenfor byggebranchen, som afgiver udsagn om forudsætningerne for at afdække den skønmæssige usikkerhed. Vurderingen af nødvendigheden af ekstern viden skal dog ses i

sammenhæng med, at revisors arbejde skal udføres med den hurtighed, som opgavens beskaffenhed tillader⁸⁰, og at omkostningerne ved revision skal stå i naturligt forhold til revisionsopgaven og kundens størrelse. Vurdering af indhentning af ekspertviden berøres i øvrigt i den udførende del af revisionen.

Nedenfor gennemgås de handlinger, som RS540 foreskriver som reaktion på vurderede risici, i det relevansen og værdien af hver handling vurderes i relation til risikovurderingen i afsnit 6.2.3. For alle relevante og pligtige handlinger behandles den nærmere detailplanlægning og udførelse af handlingerne.

6.2.4.1. Stillingtagen til om kravene i den relevante begrebsramme er overholdt

Da det er fastlagt, at entreprisekontrakterne skal indregnes som igangværende arbejder, er det nu vigtigt at få fastlagt, om virksomheden herefter følger kravene til indregning og måling som foreskrevet i ÅRL og RV6.

Jeg mener indledningsvist ikke, at der er problemer i relation til opfyldelse af selve kravet for anvendelse af produktionsmetoden, idet virksomhedens projekter er individuelle løsninger og ikke baseret på typehusløsninger.

Den anvendte regnskabspraksis i årsrapporten for 2010 angiver korrekt, at de igangværende arbejder måles til salgsværdien af det udførte arbejde, medmindre salgsværdien ikke kan opgøres pålideligt, i hvilke fald der sker indregning til medgåede omkostninger. Virksomhedens årsrapport indeholder desuden specifikation af igangværende arbejder på bruttosalgsværdi og acontofaktureringer, hvilket er i overensstemmelse med bruttoprincippet i årsregnskabsloven.

En gennemgang af regnskabet viser altså, at kravene i ÅRL og RV6 er overholdt, men den samlede stillingtagen indebærer også vurdering af, om virksomheden faktisk opfylder indregningskriterierne for de enkelte projekter, og om målingen fysisk sker i overensstemmelse med kravene. Denne vurdering foretages gennem hele revisionen af de igangværende arbejder, idet kravene fra ÅRL og RV6 danner en del af grundlaget for de enkelte handlinger.

6.2.4.2. Stillingtagen til om de anvendte metoder er passende og konsistente

Anvendelsen af produktionsmetoden er passende med henvisning til ovenstående afsnit. I henhold til de modtagne arbejdsoplysninger fra Hanne og Thomas fremgår det, at alle igangværende arbejder er opgjort ud fra samme princip, og gennemlæsning af anvendt regnskabspraksis i årsregnskabet for 2009 viser, at der ikke er sket ændringer i anvendt

⁸⁰ RL § 16, stk. 1

indregnings- eller målemetode. Jeg kan således fastslå, at nærværende punkt som udgangspunkt er opfyldt, dog igen med den tilføjelse at nærmere revision af forudsætninger og anvendelse heraf skal udføres i sammenhæng med de øvrige revisionshandlinger for at sikre overholdelse af detailreguleringen i ÅRL og RV6.

6.2.4.3. Gennemgang af begivenheder efter statusdagen (kun pligtig, hvis relevant)

Om gennemgang af begivenhederne efter statusdagen er relevant, afhænger primært af, om der forventes at indtræffe levering og færdiggørelse af alle eller nogle af de projekter, der er igangværende pr. 31/12 2010, hvorved man via endelige efterkalkulationer kan fastslå den eller de realiserede avanceprocenter. Hvis der ikke er sket færdiggørelse af projekterne, kan det være relevant at kigge på, om der ved byggemødereferater efter statusdagen er tilkendegivet forhold af relevans for den vurderede færdiggørelsesgrad, restkalkulationer og afledte avancer. Her skal dog noteres, at værdien af referater falder kraftigt, jo længere tid efter statusdagen byggemødet afholdes. Forhold af relevans kan eksempelvis være en status over stedet eller en opgørelse af de ting, der mangler færdiggørelse, før projektet endeligt kan afleveres. Herudover kan byggemødereferater indeholde information om forsinket færdiggørelse, som eventuelt resulterer i, at Hans Hansen A/S skal afregne dagsbøder for hver dags forsinkelse i forhold til kontraktens tidsfrist.

Ved gennemlæsning af underliggende kontrakter samt forespørgsler til Thomas viser det sig, at ingen projekter forventes afleveret før afslutning af revisionen.

6.2.4.4. Test af ledelsens udøvede skøn og bagvedliggende forudsætninger

Test af ledelsens udøvede skøn og de bagvedliggende forudsætninger er i høj grad en relevant handling, idet den direkte relaterer sig til de revisionsmål, der blev identificeret i forbindelse med risikovurderingen, herunder særligt værdiansættelsen af balanceposten og idet forholdene hos HH A/S bevirker, at revisionsstrategien bør anlægges som substansrevision og regnskabsanalytisk revision. Udover relevansen af handlingen er der ligeledes direkte pligt til test af disse forudsætninger, qua vurderingen af at færdiggørelsesgraden og restkalkulationerne er behæftet med betydelige risici.

Test af ledelsens udøvede skøn

Test af ledelsens udøvede skøn omfatter kontrol af Thomas' eget udarbejdede regneark både for korrekt og ensartet brug af formler, men også for om metoden er i overensstemmelse med RV6, som foreskriver, at skønnet over igangværende arbejder skal udøves på baggrund af færdiggørelsesgraden på statusdagen. Begge handlinger relaterer sig til revisionsmålet værdiansættelse relateret til balanceposten. Den matematiske gennemgang af modellen er herudover revision i relation til fuldstændighed af balanceposten.

Thomas' opgørelse er udarbejdet med en vurderet avance som værende den væsentligste forudsætning og den vurderede færdiggørelsesgrad som en underliggende faktor til avancen⁸¹. Ved test af modellen viser det sig, at der ikke er proportional sammenhæng mellem færdiggørelsesgrad og avance, og målingskriteriet i RV6 er derfor ikke opfyldt. For at opfylde målingskriteriet må Thomas' guides i at opstille regnearket, så det opfylder kravene i RV6. Opgørelsen er herefter tilpasset⁸², således at færdiggørelsesgraden er anvendt som den væsentligste forudsætning for værdiansættelsen pr. 31/12 2010. Denne nye opgørelse lægges til grund ved revisionen af det udøvede skøn.

Test af ledelsens udøvede skøn omfatter udover den egenudviklede model også test af det målbare input i form af registreringer af omkostninger i sagsstyringssystemet. Test af de registrerede omkostninger afdækker risikoen ved klassifikation og fuldstændighed af transaktioner. Der skal udføres kontrol af, at omkostninger registreres på korrekte sager og at alle omkostninger registreres frem for at blive udgiftsført udenom sagsstyringen. Revisionen kan delvist tage udgangspunkt i gennemgang af de få kontroller, virksomheden arbejder med for at sikre effektiviteten af kontrollerne. Det kan være ved gennemgang af et antal transaktioner fra vugge til grav med samtidig kontrol af godkendelsesinitialer samt projektkoder på materialekøb og timesedler.

Test af de bagvedliggende forudsætninger

Test af de bagvedliggende forudsætninger omfatter følgende:

- Vurderet færdiggørelsesgrad.
- Resultatet af udførte restkalkulationer
- Forbrugte omkostninger
- Indregningskriterier for de enkelte entrepriser
- Entrepriessummer

Vurderet færdiggørelsesgrad, herunder restkalkulationer og forbrugte omkostninger

Den anvendte færdiggørelsesgrad er en betydelig forudsætning for skønnet over igangværende arbejder, idet en ændring af den gennemsnitlige færdiggørelsesgrad betyder en ændring af værdien af de igangværende arbejder med 986 tkr. Færdiggørelsesgraden er samtidig behæftet med høj subjektivitet og heraf afledt skønsmæssig usikkerhed, da stillingtagen til færdiggørelsesgraden i væsentligt omfang hviler på Thomas' vurdering, der delvist baserer sig på de afholdte omkostninger sammenholdt med budget men også på Thomas' eget kendskab til sagerne og de afholdte byggemøder.

⁸¹ Thomas' oprindelige model er vedhæftet som bilag 4

⁸² Thomas' tilpassede model er vedhæftet som bilag 5

Revisionsbeviset ved det indledende kendskab til forudsætningen er meget svagt, idet det baserer sig på forespørgsler til ledelse og ikke bidrager med særligt underliggende dokumentation, og det er således nødvendigt at udføre yderligere handlinger for at opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis.

Yderligere revisionshandling, der skal udføres for at opnå stærkere revisionsbevis for den vurderede færdiggørelsesgrad omfatter kontrol af de samlede omkostninger, der er forbrugt på sagen pr. 31/12 2010, udførte restkalkulationer, sammenholdelse med modtagne tilbud fra underleverandører og foretagne tilbudskalkulationer, gennemgang af byggemødereferater samt eventuel inspektion ved fysisk kontrol.

Opgørelsen af de samlede forbrugte omkostninger på sagerne pr. 31/12 2010 omfatter Thomas' vurdering af forbruget fra de underleverandører, som ikke fakturerer løbende, men i stedet kun fakturerer ved afslutningen af projektet. Det eksterne bilagsmateriale, som kan revideres for at understøtte Thomas' opgørelse af de forbrugte omkostninger, er oprindeligt modtagne tilbud fra underleverandører samt eventuelt indhentning af de væsentligste underleverandørers egne vurderinger af forbrugte omkostninger pr. 31/12 2010.

Sammenholdelse mellem de forbrugte omkostninger pr. 31/12 2010 og de samlede opgjorte omkostninger i tilbudskalkulationer kan være en mulighed afhængig af kvaliteten af de udførte kalkulationer, og om det faktiske omkostningsforbrug og –fordeling er ændret væsentligt siden kalkulationen. Det er dog vigtigt at være opmærksom på, at der er tale om internt materiale uden understøttelse af interne kontroller og derfor et svagt revisionsbevis.

Værdien af gennemgangen af byggemødereferaterne afhænger af om indholdet i tilstrækkelig grad indeholder brugbar information om færdiggørelsesgraden eller stadeniveau. Styrken af revisionsbeviset forøges samtidig, hvis der er tale om et byggemødereferat, som er underskrevet af andre end Thomas' egne medarbejdere – eksempelvis fast procedure med godkendelse af det tidligere mødes referat fra alle deltagende parter på mødet.

For opnåelse af stærkere revisionsbevis kan det være relevant at udføre fysisk kontrol af staderne på statusdagen for at opnå en vis grad af sikkerhed for niveauet af de opgjorte færdiggørelsesgrader. Den fysiske kontrol relaterer sig ligeledes til revisionsmålet tilstedeværelse af balanceposten.

Hvis revisionsbeviset for færdiggørelsesgraden fortsat vurderes at være for svagt, kan det blive relevant at foretage forespørgsler til en fagkyndig person for vurdering af projekternes færdiggørelsesgrader. Her skal revisor dog være opmærksom på, at Hans

Hansen A/S er i en konkurrencesituation, hvor man naturligvis ikke er interesseret i at udlevere interne kalkulationer til konkurrenter eller lignende, som kan drage nytte af de pågældende oplysninger. Revisionsbeviset vil være stærkt, idet der er tale om ekstern uvildig vurdering.

Af hensyn til at følge revisionen af de forbrugte omkostninger og foretagne restkalkulationer til den afledte gældspost, bør resultatet af handlingerne efterfølgende følges til, om alle omkostninger er registreret og afsat skyldigt, hvis der endnu ikke er modtaget faktura på arbejdet. Hvis dette ikke er tilfældet vil den underliggende kostpris til et projekt være for lav, og den indregnede avance vil blive for høj. Testen af dette forhold relaterer sig udover fuldstændighed af de indregnede omkostninger på balanceposten også til revisionsmålet periodisering af transaktioner samt fuldstændighed af skyldige omkostninger. Revisionsbeviset hviler også her primært på Thomas' vurdering af projektet, medmindre eksternt materiale i form af underskrevne byggemødereferater eller indhentning af bekræftelse på omkostningsforbrug pr. 31/12 2010 hos underleverandører er til stede.

Indregningskriterier for de enkelte entrepriser

Forudsætningen for indregning af de enkelte projekter baserer sig på tilstedeværelsen af de enkelte projekter, som delvist afdækkes via den fysiske kontrol men også via gennemgang af underskrevne entreprisekontrakter samt eventuel stikprøvevis kontrol af acontofaktureringer til kunden og modtaget betaling. Gennemlæsningen af kontrakterne skaber desuden bevis for måden, skønnet indregnes på eksempelvis ved angivelse af, om kontrakterne faktisk er udarbejdet som fastpriskontrakt eller mod forventning som kostpris-pluskontrakt og kan samtidig give indikation af niveauet af garantistillelser, som skal oplyses i regnskabet. De underskrevne kontrakter og foretagne acontofaktureringer er virksomhedens eget interne materiale, som bør understøttes af kontrol til ekstern dokumentation i form af betaling fra debitorer for at hæve bevisstyrken.

Entreprissummer

Forudsætningen for hvor meget skønnet skal indregnes med baserer sig på den samlede entreprisenum per projekt. Entreprissummerne stammer fra de indgåede kontrakter, som der allerede er foretaget revision af under førnævnte forudsætning og således også afdækker nærværende forudsætning.

Samlet overblik over revisionshandling i forbindelse med test af forudsætninger

Nedenfor gives en oversigt over de netop gennemgåede revisionshandling samt styrken af det revisionsbevis, der forventes opnået ved de enkelte handlinger. Her skal noteres, at styrken af revisionsbeviset ikke i sig selv angiver værdien af beviset, men hjælper revisor i vurderingen af, om beviset er tilstrækkeligt og egnet. Det skal samtidig fremhæves, at

styrken ikke er en fast størrelse, men at den varierer med de faktiske forhold omkring beviset og relationen til revisionsmålet.

Revisionshandling	Afdækker revisionsmål	Kategori	Art handling	Art revisionsbevis	Forventet bevisstyrke ⁸³
Vugge-til-grav følgning af tidsregistrering samt køb af fremmedarbejde og materialer. Herunder kontrol af godkendelsesinitialer/projektkoder på bilag.	Klassifikation Fuldstændighed	Transaktioner	Inspektion	Intern dok. med god intern kontrol	Niveau 2
Efterregning af excelark med opgørelse af igangværende arbejder	Værdiansættelse Fuldstændighed	Balancepost	Efterregning	Intern dok. men næsten 100 % revision	Niveau 1-2
Stikprøvevis gennemgang af det opgjorte forbrug af omkostninger set i sammenhæng med restkalkulationer og oprindelig tilbudskalkulation for kontrol af færdiggørelsesgrad	Værdiansættelse Fuldstændighed	Balancepost	Inspektion Forespørgs. Analytiske handling	Intern dok. uden intern kontrol +Thomas' vurdering	Niveau 3
Gennemgang af oprindelige tilbud fra underleverandører samt indhentning af leverandørers vurdering af forbrugte omkostninger pr. 31/12 2010.	Værdiansættelse Fuldstændighed	Balancepost	Inspektion Ekstern bekræftelse	Ekstern dok. holdt op imod intern opgør.	Niveau 1-2
Gennemgang af byggemødereferater og kontrol af, at referaterne er påført underskrifter af alle tilstedeværende til byggemøder	Værdiansættelse (Fuldstændigh.)	Balancepost (Oplysninger)	Inspektion	Intern dok. med eksterne underskrifter	Niveau 2
Fysisk kontrol af stader pr. 31/12 2010	Værdiansættelse Tilstedeværelse	Balancepost	Inspektion	Fysisk kontrol	Niveau 1 (særligt for tilstedev.)
Assistance fra ekstern uvildig person for vurdering af færdiggørelsesgrader	Værdiansættelse	Balancepost	Ekstern bekræftelse	Ekstern vurdering	Niveau 1
Sammenholdelse af opgørelse af forbrugte omkostninger ved vurderet færdiggørelsesgrad og registrerede omkostninger i sagsstyringssystemet/opgørelsen af kostpriser	Værdiansættelse Fuldstændighed Periodisering	Balancepost Balancepost Transaktioner	Inspektion Analytiske handling	Intern dok. uden intern kontrol + adskillelse ml. udfører af opgørelse og registrering i sagsstyring	Niveau 3 (medmindre der udføres 100 % revision)
Gennemgang af eksisterende entreprisekontrakter samt følgning til acontofakturering og videre til modtaget betaling fra debitorer.	Tilstedeværelse Værdiansættelse (Fuldstændigh.)	Balancepost (Oplysninger)	Inspektion	Intern dok. med eksterne underskrifter + kontrol til ekstern dok.	Niveau 1-2

Figur 15: Specifikation af revisionshandling og forventet styrke af opnået bevis - Egen tilvirkning

Opsummering vedrørende test af forudsætninger

Uanset hvor omfattende en revision der foretages af særligt færdiggørelsesgraden, vil det dog være svært at opnå sikkerhed for den præcise procentsats, idet det er små faktorer,

⁸³ I henhold til tre bevisniveauer, jf. gennemgået i CMA undervisning vedrørende Revisionsbeviser og dokumentation.

som spiller ind på en vurdering af eksempelvis 65 % kontra 68 % færdig. Testen af færdiggørelsesgraden er således svær, både som følge af følsomheden i forudsætningen men også subjektiviteten og den skønsmæssige usikkerhed. Testen af forudsætningen giver samtidigt revisionsbevis, som overvejende baserer sig på interne dokumenter uden særlige kontrolfunktioner samt vurderinger foretaget af selskabets ejerleder.

Som følge af, at bevisstyrken for en stor del af handlingerne er forholdsvis svagt, er det vigtigt, at revisionshandlingerne fokuserer på anskaffelse af eksternt bevis i så høj grad som muligt. Vurderingen af om alle eller alternativt hvilken sammensætning af revisionshandling, der skal udføres, afhænger således af bevisstyrken af de udførte handlinger, grænsen for opnåelse af tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis samt hensyntagen til at omkostningerne skal stå i naturligt forhold til opgaven og kundens forhold og det faktum, at opnåelse af eksternt bevis er mere omkostningstungt end revisionshandling med internt bevis.

6.2.4.5. Test af funktionalitet af kontroller (Kun pligtig, hvis relevant)

Som følge af, at der kun eksisterer meget få kontroller, og at den oprindelige risikovurdering, som ikke er ændret i forbindelse med revisionsprocessen, ikke har taget hensyn til disse som værende velfungerende og effektive, mener jeg ikke, at test af kontrolleres funktionalitet vil bibringe egnet revisionsbevis udover det bevis, der er afledt af den udførte test af kontroller i forbindelse med revision af inputtet til sagsstyringssystemet i form af omkostnings- og timeregistrering og godkendelsesprocedurer i samme forbindelse.

Handlingen fravælges således til fordel for andre af handlingerne i nærværende afsnit i form af flere substanshandling.

6.2.4.6. Opstille eget punkttestimat eller interval (Kun pligtig, hvis relevant)

Vurderingen af, om handlingen vedrørende eget estimat er relevant, afhænger af værdien af Thomas' opgørelse og det revisionsbevis, der er opnået ved revision heraf. Som udgangspunkt er Thomas' udarbejdede model enkel og nem at overskue og de ændringer, han har foretaget i forbindelse med tilpasning til færdiggørelsesgraden som den væsentligste forudsætning, betyder at modellen også lever op til målingskriteriet i henhold til RV6.

Som følge af at RV6 foreskriver hvilke forudsætninger, der skal ligges til grund ved måling af de igangværende arbejder, mener jeg ikke, at der hersker stor usikkerhed vedrørende udarbejdelse af opgørelsen, og en opstilling af eget punkttestimat vil derfor tage udgangspunkt i samme forudsætninger, som Thomas har anvendt i sin egen opgørelse. Til gengæld betyder de meget subjektive forudsætninger, at et estimat udarbejdet af revisor

kan give en ganske anden måling til trods for at den grundlæggende udarbejdelse af opgørelsen er identisk med Thomas' egen opgørelse.

Som følge af, at teknikken i Thomas' opgørelse er tilfredsstillende, mener jeg ikke, at en opstilling af nyt estimat vil bibringe revisionen bevis af væsentlig værdi. Til gengæld bør opgørelsen danne grundlag for en række følsomhedsanalyser for at vurdere, hvor stor indvirkning de enkelte forudsætninger har på det samlede skøn. Følsomhedsanalyserne vurderes at være nødvendige som følge af den usikkerhed, der er forbundet med en præcis vurdering af færdiggørelsesgraden og bør lede til et intervalestimat.

De afvigelser der konstateres mellem Thomas' opgørelse og de udarbejdede følsomhedsanalyser samt det udarbejdede intervalestimat bør drøftes med Thomas for i tilstrækkelig grad at få Thomas til at forstå den høje skønsmæssige usikkerhed, der er forbundet med de enkelte forudsætninger og høre hans reaktion herpå og dermed have bedre grundlag for at vurdere, om der er væsentlig fejlinformation i det skøn, Thomas selv har udøvet.

6.2.4.7. Bevis for at kriterier for indregning og måling er opfyldt

Indregning

Som følge af den skønsmæssige usikkerhed, der er forbundet med visse af forudsætningerne og den afledte betydelige risiko, skal revisor opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis for, om kriteriet for indregning af skønnet er opfyldt. I henhold til RV6 er kriteriet for indregning, at den opgjorte salgsværdi kan måles pålideligt på baggrund af blandt andet den underliggende færdiggørelsesgrad. Hvis værdien ikke kan opgøres pålideligt, skal der i stedet ske indregning til kostpris i henhold til forbrugte omkostninger.

Vurdering af om målingen er pålidelig baseres på HH A/S' grundlag for at opgøre værdien, herunder tilstedeværelse af entreprisekontrakter samt mulighed for identifikation og opgørelse af forbrugte omkostninger på baggrund af sagsstyringssystemet. I forbindelse med gennemgangen af forudsætningerne er der naturligt også opnået revisionsbevis for disse forhold. Stillingtagen til, om Thomas' beslutning om at indregne de igangværende arbejder er i overensstemmelse med RV6, skal herefter også ses i sammenhæng med revisionen af opgørelsen af færdiggørelsesgraden, og om denne er pålidelig.

Som følge af, at HH A/S har underliggende sagsstyringssystem, dokumenterede kontrakter og at Thomas udfører både tilbuds- og restkalkulationer må det dog konkluderes, at virksomheden med høj sandsynlighed kan forsvare, at indregningskriteriet er opfyldt.

Måling

Kriterierne for måling af de igangværende arbejder er en opgørelse på baggrund af færdiggørelsesgraden samt øvrige relevante forudsætninger. Målingskriteriet er teknisk set opfyldt, men skal dog sammenholdes med, om revisionen af forudsætningerne har givet anledning til bemærkninger og således afleder usikkerhed i selve målingen.

6.2.4.8. Opsamling vedrørende tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis

Resultatet af de ovenfor gennemgåede handlinger skal være et egnet og tilstrækkeligt revisionsbevis. Hermed forstås et bevis som er relevant og pålideligt (egnet) og kvantitativt omfangsrigt nok til at gøre det pålideligt (tilstrækkeligt). Hvis det er svært at opnå pålideligt bevis, vil det være nødvendigt at udføre yderligere arbejdshandlinger, jævnfør afsnit 6.2.4.4 om test af forudsætningerne og af Figur 15. Særligt for gennemgangen af færdiggørelsesgraden fremgår det, at de første revisionshandling baserer sig på forespørgsler til og inspektion af materiale udarbejdet af Thomas, hvilket giver en lav bevisstyrke. Beviset er relevant, men da det udelukkende baseres på Thomas' vurdering, er det nødvendigt at udføre yderligere handlinger for at øge bevisstyrken og derved opnå pålideligt og tilstrækkeligt bevis. Henvendelse til eksterne kilder højner kvaliteten af revisionsbeviset, idet der er mere styrke i bevis fra eksterne kilder, og at revisionsbeviset opnås fra forskellige kilder.

Der er ikke udført en tilendebragt revision af de igangværende arbejder hos HH A/S, og det er derfor ikke muligt at vurdere, om revisionen har bragt tilstrækkelig og egnet bevis. Men som følge af at HH A/S har et underliggende sagsstyringssystem, underliggende kontrakter til de enkelte projekter samt anden underliggende dokumentation i form af tilbud fra underleverandører og interne kalkulationer vurderes det, at der ved en faktisk gennemført revision vil kunne opnås tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis.

Det skal dog i sammenhængen nævnes, at en række af de nævnte revisionshandling, herunder fysisk kontrol, indhentning af dokumentation hos underleverandører samt brug af uvildig sagkyndig person er særdeles omkostningstunge, og at omkostningen skal vurderes i sammenhæng med kundens forhold.

6.2.5. Vurdering af rimelighed af skøn og oplysninger samt fastlæggelse af fejl

Vurdering af rimeligheden af den indregnede værdi af de igangværende arbejder eller vurdering af om værdien er fejlbehæftet baseres på summen af nedenstående punkter:

- Det opnåede revisionsbevis for rimelighed af Thomas' opgørelse.
- Rimeligheden af de underliggende forudsætninger.
- Resultatet af følsomhedsanalyser sammenholdt med Thomas' opgørelse.
- Resultat af udarbejdet intervalestimat sammenholdt med Thomas' opgørelse.

Målet med de samlede revisionshandlinger er at opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis for rimeligheden af de regnskabsmæssige skøn. Summen af det indsamlede revisionsbevis af ovennævnte punkter kan dog resultere i, at det udøvede skøn enten vurderes som værende rimeligt eller vurderes som værende fejlbehæftet.

Hvis rimeligheden af forudsætningerne ikke er til stede og det udarbejdede estimat afledt heraf afviger fra det punkttestimat, Thomas har udøvet, peger det på, at der er tale om fejl. Hvis punkttestimatet derimod ligger indenfor intervallet, peger revisionsbeviset på, at værdiansættelsen af de igangværende arbejder er rimelig.

Hvis det konstateres, at skønnet er fejlbehæftet, skyldes det enten faktuelle fejl i forbindelse med at Thomas' opgørelse er forkert med hensyn til eksempelvis indregning af omkostninger, matematiske formler og simple indtastningsfejl eller lignende. Det fejlbehæftede skøn kan også skyldes vurderingsmæssige fejlinformation, som består i, at revisors opnåede revisionsbevis for forudsætningerne afviger fra den vurdering, Thomas selv har foretaget.

Ved konstatering af fejlinformation skal forholdet drøftes med Thomas, og han skal opfordres til at korrigere de konstaterede fejl. Hvis Thomas vælger ikke at korrigere regnskabet, skal det vurderes, hvilken effekt forholdet bør have på revisionspåtegningen. Som følge af den væsentlighed de igangværende arbejder har i relation til hele regnskabet for HH A/S for 2010, vil uenighed om værdiansættelsen, særligt som følge af vurderingsmæssige fejlinformationer, have væsentlig indflydelse på regnskabsaflæggelsen og det kan blive relevant at tage stilling til, om regnskabet opfylder det retvisende billede. Det skyldes også det forhold, at selv små afvigelser i forudsætningerne har stor indvirkning på regnskabstallene.

6.2.6. Oplysninger vedrørende regnskabsmæssige skøn

Væsentlige oplysninger i relation til skønnet over igangværende arbejder omfatter oplysninger, som er væsentlige for regnskabsbrugernes forståelse af regnskabet og det indregnede skøn herunder oplysninger, som er krævet i henhold til ÅRL og RV6.

I udkastet til regnskabet for 2010 fremgår indregnings- og målemetode korrekt af anvendt regnskabspraksis og der er herudover angivet relevante eventualforpligtelser i relation til de igangværende arbejder. Udover faktisk opfyldelse af de formelle krav er det dog også væsentligt at vurdere, om regnskabsbruger har brug for yderligere information for at kunne forstå regnskabet, og i dette tilfælde vil det være relevant overfor regnskabsbruger at angive den skønsmæssige vurdering, der er tilknyttet til skønnet, og hvilken indvirkning ændringer i færdiggørelsesgraden vil have på regnskabet som helhed.

6.2.7. Indikatorer på mulig manglende neutralitet hos ledelsen

Forhold ved revisionen, som bør overvejes i forbindelse med stillingtagen til, om der er indikation på mulig manglende neutralitet hos ledelsen, ligger i overvejende grad på de vurderede forudsætninger, særligt om forudsætningerne overvejende er for positive i forhold til det revisionsbevis, der er opnået ved test af forudsætningerne.

De forudsætninger, der er behæftet med høj subjektivitet i form af forudsætninger relateret til værdiansættelsen af skønnet er naturligt også de forudsætninger, som kan resultere i, at Thomas bevist eller ubevist har foretaget for positive vurderinger af færdiggørelsesgraderne og dermed forhøjet den indregnede avance i regnskabet.

6.2.8. Opsamling vedrørende revision af igangværende arbejder i Hans Hansen A/S

Den fiktive udførelse af revisionen af igangværende arbejder for fremmed regning i Hans Hansen A/S viser en forholdsvis tydelig forskel i muligheden for at opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis for forhold vedrørende de igangværende arbejder, som ikke er behæftet med væsentlig skønsmæssig usikkerhed sat overfor forhold, som er behæftet med skønsmæssig usikkerhed.

Ovenstående gennemgang bærer således også præg af, at revisionsmålet værdiansættelse er det revisionsmål, som umiddelbart er sværest at opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis for som følge af de vurderingsmæssige faktorer i forudsætningerne og dermed også det forhold, som revisionen i høj grad koncentrerer om både i relation til test af skønnet men også den efterfølgende vurdering af rimeligheden af skønnet og de tilknyttede oplysninger.

6.3. Review af igangværende arbejder for fremmed regning i Hans Hansen A/S

Som en naturlig følge af, at reguleringen af review er væsentlig mindre omfangsrig end kravene til revision, bliver den praktiske gennemgang tilsvarende mindre kompleks. Reviewet foretages ligesom en revision i fire steps, med opgaveaccept med videre, planlægning af opgave, udførelse samt afslutning og konklusion. Step 2 og 3 er dog samlet under samme overskrift⁸⁴ i ISRE2400.

De indledende forhold vedrørende opgaveaccept med videre forventes implicit at være opfyldt. Nedenstående gennemgang tager således sit udgangspunkt i de gennemgæede krav i afsnit 5.2.6.2 og med samme struktur. Strukturen indebærer adskilt gennemgang af de krav, der rettes bredt mod alle poster, hvor væsentlig fejlinformation vil kunne opstå og kravene vedrørende yderligere handlinger for regnskabsposter, som faktisk kan være

⁸⁴ Overskriften "Performing the Engagement" givet for kravene i afsnit 41-58 i ISRE2400

behæftet med væsentlig fejlinformation. Det er en naturlig følge af, at planlægningen af yderligere handlinger delvist sker på baggrund af det opnåede revisionsbevis fra de brede handlinger.

Som følge af, at nedenstående gennemgang baseres på samme forhold som den tidligere udførte revision, vil der uvægerligt opstå gentagelser af visse beskrivelser. Gentagelserne er forsøgt minimeret mest muligt, men anses dog for værende nødvendige, for at skabe en rød tråd i gennemgangen af reviewet.

6.3.1. Revisors forståelse af virksomheden og dens omgivelser

Virksomhedens forhold samt regnskabs- og rapporteringssystemer

En stor del af forståelsen af forholdene omkring selve virksomheden HH A/S ligger i den beskrivelse af virksomheden, der er foretaget indledende i nærværende kapitel, og hvortil der henvises. Beskrivelsen indeholder omtale af virksomheden og dens historik, omtale af medarbejdere og arbejdsfordeling, realiserede tal for tidligere år og forventede tal for 2010 samt omtale af sagsstyringssystem for omkostninger vedrørende igangværende arbejder.

Virksomheden anvender standardprogrammel til bogføring og registrering af omkostninger, mens opgørelsen af salgsværdi af igangværende arbejder foretages i eget udarbejdet excel ark på baggrund af manuelt indtastede omkostninger fra sagsstyringssystemet. Der er tale om systemer med lav kompleksitet og generel overskuelighed. Værdien af excel opgørelsen er dog meget afhængig af den kommunikation, der foregår mellem Hanne og Thomas, idet de hver i sær har viden, som den anden har brug for, for at kunne foretage optimal registrering og opgørelse vedrørende de igangværende arbejder.

Virksomheden er en klasse B-virksomhed i henhold til årsregnskabsloven⁸⁵ og er således pligtig til at aflægge årsregnskabet på baggrund af lovens afsnit I om grundlæggende krav med videre, afsnit II for alle regnskabsklasser samt afsnit III, som indeholder krav for klasse B-virksomheder og opefter. Herudover bør regnskabet udarbejdes med vejledende anvendelse af gældende regnskabsvejledninger, særligt i dette tilfælde regnskabsvejledning 6 vedrørende entreprisetrakter.

Regnskabsvejledning 6 foreskriver indregning af igangværende arbejder som varebeholdninger (kostpris) eller tilgodehavender (salgsværdi). Anvendelse af indregning til salgspris er som udgangspunkt frivilligt for klasse B-virksomheder, men er dog pligtigt, såfremt det er nødvendigt for udarbejdelse af regnskabet i henhold til det retvisende billede. Som følge af størrelsen af de igangværende arbejder i HH A/S og det forhold, at det er langt den væsentligste aktivpost (50% af balancesummen), og at salgsværdien af de

⁸⁵ Årsregnskabsloves §7, stk. 2, nr. 1

igangværende arbejder samtidig udgør mere end 70% af den samlede omsætning (64 mio. kr. ud af 88 mio. kr.) må indregning til salgsværdi dog vurderes at være krævet, for at regnskabet er retvisende og giver mulighed for sammenligning af regnskabstal fra år til år⁸⁶.

De to væsentligste balanceposter udgør de igangværende arbejder med 50% af balancesummen og tilgodehavender fra salg med 30% af balancesummen. Værdiansættelsen af begge balanceposter sker i nogen grad ud fra Thomas' vurdering af den nugældende situation, for igangværende arbejder ved stillingtagen til den forventede færdiggørelsesgrad og den heraf afledte avance og for tilgodehavender fra salg ved vurdering af hvilke debitorer, der er dubiøse. Begge regnskabsposter må anses at være poster, hvor væsentlig fejlinformation vil kunne opstå.

På passivside udgør gæld til leverandører 29% af den samlede balancesum. Gælden til leverandører anses også for at være en post, hvor væsentlig fejlinformation vil kunne opstå, idet en andel af leverandørgælden afsættes skyldig uden modtaget faktura, som følge af at nogle underleverandører først fakturerer ved afslutningen af projektet frem for at fakturere i takt med arbejdets udførelse.

Væsentligheden vurderes til 0,5 mio. kr. og øvrige væsentlige områder fastlægges på baggrund af den vurdering.

6.3.2. Planlægning og udførelse af forespørgsler og analytiske handlinger

Nedenstående planlægning og udførelse af arbejdshandlinger fokuserer udelukkende på de igangværende arbejder for fremmed regning.

Planlægningen og udførelsen af de analytiske handlinger og forespørgslerne har nær sammenhæng. Som følge af, at de analytiske handlinger udover simpel sammenligning af tal også omfatter handlinger vedrørende analyse af indre sammenhænge eksempelvis mellem opgørelsen af salgsværdien af de igangværende arbejder kontra faktiske forhold eller underliggende registrering, vil resultatet af forespørgslerne indgå som en del af grundlaget for de analytiske handlinger, som baserer sig på ikke-finansielle informationer.

6.3.2.1. Forespørgsler

Som følge af Thomas' deltagelse i den daglige drift og brede involvering i arbejdet på byggepladserne samt det forhold, at Thomas står for opgørelsen af de igangværende arbejder, vil en stor del af forespørgslerne naturligt skulle rettes mod Thomas. Dog kan det i et vist omfang være både relevant og/eller nødvendigt at rette henvendelse til enten Hanne Thomsen eller de enkelte projektledere på byggepladserne.

⁸⁶ Årsregnskabslovens § 11 samt Regnskabsvejledning 6, afsnit 14 og 16.

Forespørgslerne skal udformes således, at de dækker opgørelsen af de igangværende arbejder fra anvendt regnskabspraksis via registrering af omkostninger og opgørelse af salgsværdi til vurdering af den endelige værdiansættelse samt efterfølgende indregning og oplysning i regnskabet.

For forholdet vedrørende anvendt regnskabspraksis skal forespørgslerne afdække, om Thomas har kendskab til reglerne for opgørelse af igangværende arbejder, og om hans egen udarbejdede opgørelse følger de gældende krav i både ÅRL og RV6.

Forespørgslerne vedrørende registrering af omkostninger og opgørelse af salgsværdi er indledningsvist relevant som krydstjek i relation til, om opgørelsen lever op til de gældende krav. Herudover skal forespørgslerne afdække eventuelle faktuelle fejl, som relaterer sig til processen, og sidst skal forespørgslerne vedrørende processen give grundlag for de efterfølgende analytiske handlinger vedrørende opgørelsen af salgsværdien af de igangværende arbejder. Forespørgslerne skal både omhandle registrering af omkostning i sagsstyringssystemet og i excelarket og de opgjorte færdiggørelsesgrader for de enkelte projekter.

Vurderingen af den endelige værdiansættelse er relevant at rette forespørgsler mod for at vurdere, om Thomas tager konkret stilling til de værdier, han regner sig frem til. Forespørgslerne skal udover en konkret vurdering af resultatet af beregningerne for de enkelte projekter også dække historik for lignende opgaver (eksempelvis tidligere realiserede avanceprocenter), efterfølgende viden i nyt år, som kan have indflydelse på værdiansættelsen pr. 31/12 samt eventuelle kendte reklamationsager, som vil have indvirkning på avancen på et givet projekt.

Den indledende vurdering af, at de igangværende arbejder er en regnskabspost, hvor væsentlig fejlinformation vil kunne opstå, baserer sig selvfølgelig delvist på størrelsen af regnskabsposten, men også i høj grad på usikkerheden i relation til værdiansættelsen af posten. Det er derfor vigtigt, at forespørgslerne udarbejdes med primært fokus på værdiansættelsen og de elementer, der knytter sig hertil. Det opnåede bevis vil herefter sammen med beviset af de analytiske handlinger kunne anvendes til at vurdere, om de igangværende arbejder kan være behæftet med væsentlig fejlinformation, i hvilket tilfælde der skal udføres yderligere handlinger.

Planlægning og udførelse af forespørgsler vedrørende de igangværende arbejder bør ske som angivet i nedenstående matrix:

Forespørgsel	Forespørgslens relevans	Forespørgslen rettes mod
Drøftelser med Thomas vedrørende hans kendskab til anvendt regnskabspraksis og krav i henhold til årsregnskabsloven samt regnskabsvejledning 6.	Forståelse af, hvordan Thomas udøver de regnskabsmæssige skøn og om det er i overensstemmelse med krav og vejledninger. Herudover indledende forståelse af indholdet af den udarbejdede excel opgørelse.	Thomas
Forespørgsel til indholdet af igangværende kontrakter, herunder aftalte entreprissummer og eventuelle ændringer til den oprindelige aftale.	Entreprisernes vilkår er grundlæggende for om entreprisen kan indregnes som igangværende arbejde efter produktionskriteriet mens de aftalte entreprissummer udgør baggrunden for den foretagne værdiansættelse.	Thomas
Systematikken bag den udarbejdede excel opgørelse, herunder sammenhæng fra omkostningsregistrering til endelig opgjort salgsværdi.	Opnåelse af sikkerhed for, at Thomas forstår korrekt anvendelse af de gældende regler. Herudover skabes grundlag for at opnå sikkerhed for indre sammenhæng i opgørelsen	Thomas
Forespørgsel vedrørende virksomhedens arbejdshandlinger og procedurer i relation til registrering af omkostninger på de enkelte sager, både i form af tidsregistrering og registrering af modtagne fakturaer fra underleverandører samt fakturaer vedrørende indkøbte materialer.	Vurdering af hvor sikker virksomhedens registrering er. Hvis registreringsproceduren er behæftet med usikkerhed betyder det, at omkostninger enten kan skævfordes eller alternativt ende direkte i resultatopgørelsen og dermed ikke blive en del af hverken opgørelsen af færdiggørelsesgraden eller værdiansættelsen af de berørte projekter.	Thomas og evt. Hanne
Forespørgsel til relevante personer vedrørende deres vurdering af værdien af omkostninger for arbejde, som er udført af underleverandører, men endnu ikke faktureret	Opgørelsen af de skyldige omkostninger har direkte sammenhæng i forhold til vurdering af færdiggørelsesgraden men også indregnet omkostningsniveau og den afledte indregnede avance for de enkelte projekter.	Thomas og evt. de enkelte projektledere
Forespørgsel til Thomas vedrørende hans opgørelse af færdiggørelsesgraderne for de enkelte projekter	Færdiggørelsesgraden skal have sammenhæng til de opgjorte omkostninger og efterfølgende anvendes til opgørelsen af salgsværdien.	Thomas
Forespørgsel til Thomas' eventuelle udarbejdelse af restkalkulationer for de enkelte projekter og resultaterne heraf.	Opnåelse af underliggende bevis i relation til den opgjorte færdiggørelsesgrad. Herudover vurdering Thomas' faktiske stillingtagen til resultaterne i eget excelark.	Thomas
Forespørgsel vedrørende realiserede avanceprocenter for tidligere projekter og Thomas' sammenligning til beregnede avancer for de igangværende projekter pr. 31/12.	Vurdering af værdiansættelsen pr. 31/12. Hvis værdiansættelsen konsekvent ligger højere kan der være indikation på manglende neutralitet og den pågældende forespørgsel skal således være tilstrækkelig til at kunne afdække dette forhold.	Thomas
Forespørgsel til om der er sket afslutning af projekter i nyt år og om der eventuelt er foretaget slutkalkulationer?	Afslutning og slutkalkulation kan give sikkerhed for den værdiansættelse der er foretaget på statusdagen.	Thomas
Forespørgsel til, om der eksisterer øvrigt materiale fra det nye år, som kan indikere færdiggørelsesgrad pr. statusdagen, ændring til indledende tilbudskalkulationer eller lignende med indvirkning på opgørelsen pr. statusdagen?	Materialet kan medvirke til at skabe sikkerhed for de foretagne opgørelser pr. statusdagen, dog under hensyntagen til den tidsmæssige forskel, der ligger mellem statusdagen og dagen for det pågældende materiale.	Thomas og evt. projektledere

Forespørgsel	Forespørgslens relevans	Forespørgslen rettes mod
Forespørgsel til Thomas' kendskab til eventuelle reklamationssager.	Thomas kendskab til reklamationssager skal være indregnet i opgørelsen af igangværende arbejder eller alternativt indregnet som særskilt hensættelse. Manglende erkendelse af reklamationer til trods for tilstedeværelsen af dem kan være tegn på manglende neutralitet.	Thomas

Figur 16: Specifikation af forespørgsler vedrørende igangværende arbejder - Egen tilvirkning

De foretagne forespørgsler vil hurtigt afdække det forhold, at Thomas' opgørelse⁸⁷ af de igangværende arbejder ikke lever op til kravene i RV6. Efter drøftelser med Thomas leder det således hen til en korrektion af opgørelsen, således at den tilpasses til at opfylde de pågældende krav vedrørende opgørelse af salgsværdier på baggrund af færdiggørelsesgrader. Forespørgslerne er således rettet mod den tilpassede opgørelse udarbejdet af Thomas⁸⁸.

6.3.2.2. Analytiske handlinger

De analytiske handlinger tager udgangspunkt i den udarbejdede excelopgørelse, som værende den opgørelse, der indeholder de centrale elementer af opgørelsen af værdien af de igangværende arbejder pr. 31/12 2010.

Den indledende analyse af de finansielle sammenhænge indeholder både analyse af den talmæssige sammenhæng mellem de forskellige systemer, analyse af realiserede tal og procentsatser sammenholdt med hinanden samt en analyse af de talmæssige sammenhænge i Thomas' egen excelopgørelse og i forhold til indregning i regnskabet.

Analyse af de talmæssige sammenhænge systemerne imellem betyder eksempelvis en analyse af, om de registrerede omkostninger i sagsstyringssystemet føres korrekt videre i både excelopgørelsen og i forbindelse med opgørelse af færdiggørelsesgraden, mens analysen af de realiserede tal og procentsatser indeholder analyse af sammenhængen mellem de tidligere realiserede resultater og de beregnede avancer henholdsvis det realiserede resultat for 2010. Sidstnævnte analyse sker dog med det forbehold for HH A/S, at virksomheden har udviklet sig kraftigt over de seneste år, hvilket samtidig reducerer værdien af den historiske information.

Den anden del af de analytiske handlinger omfatter analyse af finansiel information set i forhold til ikke-finansiel information og revisors forventninger til regnskabstallene. Denne del af analysen inddrager i høj grad den viden, der er opnået i forbindelse med de udførte forespørgsler samtidig med revisors professionelle skepsis og faglige vurdering. Analysen bør omfatte en analyse af værdien af de igangværende arbejder og deres indvirkning på

⁸⁷ Bilag 4

⁸⁸ Bilag 5

regnskabet som helhed set i forhold til en samlet vurdering af de oplysninger, der er afdækket i forbindelse med reviewet – altså en helhedsbetragtning frem for en dybdegående analyse af enkeltforhold. Dybere analyser vil herefter være nødvendige for enkeltforhold, hvis relevans er afdækket via de tidligere foretagne forespørgsler.

Planlægning og udførelse af analytiske handlinger vedrørende de igangværende arbejder bør således ske som angivet i nedenstående matrix:

Analytisk handling	Handlingens relevans
Finansielle sammenhænge	
Analyse af om de registrerede tal i excelarket stemmer overens med det underliggende materiale, herunder registrering af omkostninger i sagsstyringssystemet, afsatte skyldige omkostninger samt angivne entreprisesummer i de enkelte kontrakter.	Analyse af sammenhængen sikrer at grundlaget som anvendes til opgørelse af salgsværdien er i overensstemmelse med de underliggende forhold.
Kontrol af de indre sammenhænge i excelarket og afstemning af at de opgjorte værdier i excelopgørelsen er i overensstemmelse med de indregnede værdier i årsregnskabet for 2010.	Afdækning af eventuelle faktuelle fejl samt kontrol af at indregning af igangværende arbejder pr. 31/12 2010 sker i overensstemmelse med virksomhedens egne opgørelser.
Sammenholdelse af realiserede resultater for tidligere år, realiserede avanceprocenter for tidligere projekter, indregnet dækningsgrad i regnskabet for 2010 samt opgjort avance af de igangværende projekter pr. 31/12 2010.	Analysen af de forskellige avancer skal i hovedtræk ligge i samme niveau og i tilfælde, hvor avancerne afviger væsentligt fra hinanden have en årsag. Væsentlige udsving uden forsvarlig årsag kan indikere fejlagtig opgørelse af de igangværende arbejder.
Finansielle kontra ikke-finansielle sammenhænge	
Overordnet vurdering af om de modtagne informationer som helhed stemmer overens med resultatet af de opgjorte arbejder og indvirkningen på regnskabet som helhed.	Revisors samlede overblik over svarene på de enkelte forespørgsler set i forhold til de indregnede igangværende arbejder bidrager med en meget relevant vurdering af værdien af de igangværende arbejder som helhed og deres realistiske indvirkning på regnskabet.
Analyse af sammenhængen mellem enkeltforhold afdækket i forbindelse med forespørgslerne og opgørelsen af igangværende arbejder. Det kan eksempelvis være oplysninger om reklamationsager, sager som tidsmæssigt er skredet i forhold til den oprindelige tidsplan eller sager som løbende er udvidet til at omfatte en række tillægsarbejder.	Overensstemmelse mellem de informationer, som Thomas har givet og den opgørelse han har lavet viser både Thomas forståelse for opgørelsen af igangværende arbejder og sikring af, at alle forhold tages i betragtning i forbindelse med opgørelsen. Jo bedre sammenhæng, jo højere værdi vil Thomas' opgørelse kunne tillægges.
Analyse af de opgjorte igangværende arbejder og indregnede avancer set i forhold til revisors kendskab til udvikling i branchen som helhed.	Handlingen er en sekundær handling, idet branchens udvikling ikke nødvendigvis udtrykker udviklingen for HH A/S. Forholdet kan dog medvirke til at indikere tegn på korrekt eller fejlagtig opgørelse på baggrund af indregnede avancer.

Figur 17: Specifikation af analytiske handlinger vedrørende igangværende arbejder - Egen tilvirkning

6.3.2.3. Opsamling vedr. handlinger relateret til poster, hvor væsentlige fejl vil kunne opstå

Det reviewbevis, der er opnået ved udførelse af de ovenstående forespørgsler og analytiske handlinger, skal nu vurderes i henhold til om de delområder, som resulterer i at posten

defineres som en post, hvor væsentlig fejlinformation vil kunne opstå, er tilfredsstillende afdækket.

Det væsentligste område i de igangværende arbejder er som tidligere nævnt selve værdiansættelsen. Med de udførte forespørgsler og analytiske handlinger er der foretaget review af værdiansættelsen med flere forskellige indgangsvinkler. Det gælder således både via handlinger relateret til det underliggende materiale og selve opgørelsen af salgsværdien men også handlinger relateret til en overordnet betragtning af værdiansættelsen.

Til trods for, at handlingerne er defineret meget omfattende for området og i visse tilfælde også er forholdsvist detaljeorienterede, må det dog konkluderes svært at opnå tilstrækkeligt og egnet reviewbevis for værdiansættelsen, da der er tale om en særdeles følsom størrelse, hvis indvirkning af følsomhed samtidig påvirker regnskabet som helhed, idet de igangværende arbejder er så væsentlig en del af regnskabet, som det er tilfældet i HH A/S.

En vurdering af, om de igangværende arbejder faktisk kan være behæftet med væsentlig fejlinformation, vil samtidig være bekræftende – også begrundet i følsomheden i værdiansættelsen set i forhold til færdiggørelsesgraderne og indvirkningen på regnskabet.

Jeg mener således ikke at der er tvivl om, at der bør foretages yderligere handlinger. Disse vil således blive omhandlet i afsnit 6.3.4.

6.3.3. Kontrol af sammenhænge mellem virksomhedens registrering og årsregnskabet

Kontrol af sammenhængene mellem virksomhedens registrering og årsregnskabet omfatter for regnskabet som helhed en kontrol af, at årsregnskabet stemmer overens med bogføringsbalancen.

For igangværende arbejder vil der være tale om kontrol af sammenhænge mellem de enkelte opgørelser og underliggende registreringer samt sammenhæng til årsregnskabet. Disse sammenhænge er kontrolleret som en del af de analytiske handlinger i afsnit 6.3.2.2 og behandles således ikke yderligere her.

6.3.4. Yderligere handlinger for poster som kan være behæftet med væsentlig fejlinfo.

Vurderingen af resultatet af de første reviewhandling har resulteret i en vurdering, som udtrykker behov for udførelse af yderligere handlinger. Baggrunden for behovet for de yderligere handlinger er relativt klart defineret som værende den usikkerhed, der er forbundet med værdiansættelsen afledt af færdiggørelsesgraden.

De yderligere handlinger skal således udformes, så de retter sig mod opgørelsen af færdiggørelsesgraden.

Handlinger omfatter således i første omgang forespørgsler til Thomas vedrørende hans vurdering af sikkerheden for de opgjorte færdiggørelsesgrader og drøftelser vedrørende de enkelte elementer. Forespørgslerne kan også rettes til projektlederne, men det må forventes, at forespørgslerne i så fald vil resultere i angivne intervaller frem for konkrete procentsatser.

Analytiske handlinger konkret rettet mod færdiggørelsesgraderne bør indeholde handlinger vedrørende sammenhænge mellem elementerne i den opgjorte færdiggørelsesgrad set i forhold til tilbudskalkulationer og restkalkulationer samt forbrugte omkostninger.

Eventuelle yderligere handlinger, som kan være relevante som tillæg til de udførte yderligere forespørgsler og analytiske handlinger, er indhentning af vurdering fra eksternt fagmand. Værdien af en sådan vurdering vil dog være lav, i det den skal foretages 2-3 måneder tilbage i tid, da tidspunktet for reviewet ligger i marts måned. Det samme gør sig gældende for en fysisk kontrol af byggepladserne, idet der naturligvis er sket meget arbejde siden og en vurdering af færdiggørelsesgraden på et tidspunkt 3 måneder tilbage i tiden ikke vil bibringe reviewbevis af noget værdi.

Det er således min opfattelse, at – til trods for at de yderligere handlinger faktisk ville kunne bringe reviewbevis for Thomas' fornuftige og velbegrundede opgørelse af færdiggørelsesgrader og efterfølgende værdiansættelse af de igangværende arbejder – der ikke vil kunne opnås tilstrækkeligt bevis for, at værdiansættelsen af de igangværende arbejder pr. 31/12 2010 ikke resulterer i en risiko for, at regnskabet som helhed kan være behæftet med væsentlig fejlinformation.

Jeg mener derimod, at der kan være mulighed for med handlingerne at nå tilstrækkeligt og egnet bevis for et interval, indenfor hvilket værdien af de igangværende arbejder bør placere sig. Et interval vil imidlertid ikke kunne indregnes i regnskabet, men kan i stedet vælges oplyst i regnskabet som følge af den usikkerhed, der er forbundet med opgørelsen af de igangværende arbejder.

Vurderingen af den erklæring der skal gives på regnskabet afhænger herefter af værdien af de oplysninger, der gives i tilknytning til indregningen af de igangværende arbejder under forudsætning af, at vurdering af reviewbeviset i øvrigt ikke resulterer i andre forhold i relation til de igangværende arbejder.

7 ANALYSE AF RS540 KONTRA ISRE2400

Kapitlerne 5 og 6 har omhandlet en gennemgang af kravene til revision henholdsvis review af regnskabsmæssige skøn samt praktisk anvendelse af kravene i forbindelse med gennemgang af de igangværende arbejder i virksomheden Hans Hansen A/S. Der er hermed dannet grundlag for en analyse af kravene set i relation til anvendelse i små virksomheder.

Små virksomheder defineres i et beløbsmæssigt interval, som går op til 36 mio. kr. i balancesum, 72 mio. kr. i omsætning og et maksimum på gennemsnitligt 50 heltidsansatte om året. Til trods for at intervallet i den store sammenhæng ikke er af særlig størrelse, gælder det dog alligevel, at forholdene i små virksomheder kan afvige væsentligt fra hinanden. Den anvendte case i nærværende opgave om Hans Hansen A/S udmærker sig ved at være placeret i den høje ende af klasse B-virksomhederne og samtidig have et underliggende registreringssystem i forbindelse med styring af entreprisprojekterne. Underliggende registreringssystemer er dog langt fra gældende i alle små virksomheder. For mange små virksomheder begrænser brugen af edb sig nemlig fortsat til finansbogføringen og eventuelt debitor-/kreditorstyring, mens opgørelsen af eksempelvis lager eller projektstyring sker manuelt.

Gennemgangen af den enkelte virksomhed skal tilpasses til det grundlag, virksomheden genererer, og de planlagte arbejdshandlinger vil således variere med værdien og typen af det input, virksomheden kan danne vedrørende de enkelte regnskabsposter. Den efterfølgende analyse af kravene i RS540 og ISRE2400 udføres med hensyntagen til de forskellige forhold, der er gældende i de enkelte små virksomheder.

7.1. RS540 i forhold til små virksomheders struktur og revision i praksis

7.1.1. Komplexitet af krav i RS540 i forhold til grundlag i små virksomheder

Nærværende afsnit omhandler en analyse af kompleksiteten af kravene til revision af regnskabsmæssige skøn set i forhold til de forhold, der danner grundlaget for revision af små virksomheder.

Som tidligere omtalt er RS540 en omfattende standard med 23 tal afsnit og 128 afsnit med vejledende materiale og herudover en række krydshenvisninger til forhold i andre standarder. Krydshenvisning til andre standarder sker både til forhold i de overordnede standarder som RS200 og standarderne vedrørende revisionsprocessen men også til andre standarder vedrørende specifikke områder som eksempelvis RS240 om besvigelser.

Det omfattende vejledende materiale og de mange krydshenvisninger gør det svært at komme udenom, at vejledningen – og det samlede sæt revisionsstandarder som helhed – henvender sig til virksomheder af mere kompleks karakter, og ikke helt rammer den struktur, der gør sig gældende for størstedelen af de små virksomheder. Det gælder ikke mindst for de områder og krydshenvisninger i standarden, som refererer til virksomhedens processer og interne kontroller og revisionshandlinger forbundet hermed.

Når det så er sagt, så er det omvendt min opfattelse, at standarden er udarbejdet sådan, at den giver udmærket mulighed for tilpasning til små virksomheder. Det gælder eksempelvis for standardens afsnit 13 om handlingerne rettet mod vurderede risici, hvor de enkelte krav skal opfyldes i det omfang, det anses nødvendigt for opgaven. For små virksomheder vil der ofte være tale om revision af begivenheder efter statusdagen samt test af det udøvede skøn og bagvedliggende forudsætninger, mens test af kontrollers funktionalitet vil være irrelevant som følge af fraværet af formelle kontrolprocedurer i virksomheder – som i øvrigt også angivet i standardens afsnit A86. Standardens afsnit 13(d) samler samtidig fint op for de små virksomheder, hvor den regnskabsmæssige kompetence hos ledelsen til tider kan være mangelfuld, idet revisor er pligtig til at udøve eget estimat, hvis revisionsbeviset opnået af de øvrige handlinger ikke er tilstrækkeligt.

For yderligere handlinger som reaktion på betydelige risici gælder det, at der er tale om substanshandlinger, som relaterer sig til vurdering af, om ledelsen i tilstrækkeligt niveau har håndteret den skønsmæssige usikkerhed, og som også relaterer sig til stillingtagen til, om indregning og måling følger kriterierne i årsregnskabsloven. Begge forhold er relevante i forhold til skøn i alle virksomheder uanset størrelse. Her skal dog tilføjes, at revisionshandlinger rettet mod kontrolleres funktionalitet er angivet som en pligtig handling via reference til RS 315, og netop viser et af de områder, som i en revision oftest vil være irrelevant for små virksomheder.

Udarbejdelsen efter clarity er helt sikkert med til at øge overblikket og forståelsen af RS540. Opdelingen i mindre overskrifter, som også kan følges til de vejledende afsnit, hjælper revisor til bedre at kunne koncentrere indsatsen om relevante punkter i forbindelse med overførsel af kravene til praktisk anvendelse på revision af små virksomheder. Samtidig gælder det forhold, at opstilling af kravene i en rækkefølge, der følger revisionsprocessen øger forståelsen for processen som helhed, og igen får processen splittet op i så tilstrækkeligt små delområder, at der kan rettes fokus mod overvejelse af relevante handlinger for hvert område.

Standardens indledende afsnit omfatter en grundig gennemgang af, hvad der definerer regnskabsmæssige skøn, sammenhængen mellem skønsmæssig usikkerhed, risici for væsentlig fejlinformation og indikation på manglende neutralitet hos ledelsen samt rangordning af risikobehæftede skøn afhængig af skønsmæssig usikkerhed og

subjektiviteten i forudsætninger. Gennemgangen danner et godt grundlag for revisor til efterfølgende at kunne udøve faglig vurdering ved udførelse af revisionen, det gælder ikke mindst for revisorer, som beskæftiger sig med meget små kunder og således kun sjældent udfører revision, idet der med de indledende afsnit skabes et grundlag for korrekt udførelse af revisionen.

Den omfattende standard og heri indeholdte detailregulering set sammen med min vurdering af tilpasningsmuligheden for revision af små virksomheder og kravet om altid at udføre en revision med den hurtighed, som opgavens beskaffenhed tillader, stiller dog helt sikkert krav til revisor. Det er nemlig revisors ansvar at forstå standarden, herunder også de vejledende afsnit, i så tilstrækkeligt omfang, at anvendelse af standarden sker tilpasset til den lille virksomhed og under hensyntagen til de samlede omkostninger.

Det kan eksempelvis være en virksomhed, hvis eneste skøn med risici for væsentlige fejlinformationer er varelager og debitorer, hvor debitorer i vidt omfang kan afdækkes via handlinger i relation til begivenheder efter statusdagen, i form af debitorernes udligning ved betaling af fakturaer, og hvor skønnet vedrørende varelageret i høj grad relaterer sig til vurdering af ukurans på baggrund af manuelle lagerlister. For debitorerne vil en stor del af beviset derfor kunne indhentes ved revision af begivenheder efter statusdagen og revisionen af skøn over varelagerets værdi ske ved gennemgang af ledelsens anvendte forudsætninger. Test af kontrollers funktionalitet vil igen være overflødig, og i dette tilfælde kan revisors udøvelse af eget estimat også vise sig irrelevant.

En anden lille virksomhed kan eksempelvis være en virksomhed, hvis hovedaktivitet består i formueforvaltning, og hvor aktiverne stort set udgør en portefølje af værdipapirer. Som standarden også her beskriver, vil værdipapirerne, hvis værdiansættelse på statusdagen sker på baggrund af børskurser (dog med visse forbehold), ikke være behæftet med væsentlig skønsmæssig usikkerhed, og revisionen af skønnet kan således udføres under hensyntagen til den lave risiko, der relaterer sig til værdiansættelsen af regnskabsposten. Korrekt udførelse af revisionen betinger dog, at revisor planlægger i henhold til risikovurderingen, som også tydeligt angivet i standardens afsnit om risikovurdering.

Det er samlet set således min vurdering, at det, til trods for en omfattende og detailreguleret standard, er muligt ud fra standardens givne rammer at tilpasse en revision af regnskabsmæssige skøn til forholdene i små virksomheder. Det er ydermere min vurdering, at revisor med held kan søge udvidet viden om enkeltstående revisionsmæssige forhold i standarden og i øvrigt opnå en god grundlæggende forståelse for vurdering og revision af regnskabsmæssige skøn som helhed ved gennemlæsning af særligt standardens indledende afsnit.

Korrekt brug af standarden forudsætter naturligvis revisors anvendelse af faglig vurdering i relation til stillingtagen til relevante punkter, men under forudsætning af korrekt brug fra revisors side, mener jeg ikke, at der er problemer i relation til tilpasning af kravene til en revision af regnskabsmæssige skøn i små virksomheder.

Udførelse i henhold til de tilpassede krav set i forhold til revisionsgrundlaget i små virksomheder udgør dog en anden relevant diskussion, for selvom revisor udmærket kan planlægge sine revisionshandlinger på baggrund af RS540, er det ikke altid givet, at der via revisionen af det modtagne grundlag fra kunden kan opnås tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis. Dette forhold behandles således nærmere i efterfølgende afsnit 7.1.2.

7.1.2. Revisionsbeviset i små virksomheder i forhold til høj grad af sikkerhed

Nærværende afsnit indeholder en analyse af, om det revisionsbevis, der opnås ved revision af regnskabsmæssige skøn i små virksomheder, er tilstrækkeligt og egnet til at opnå høj grad af sikkerhed. Den høje grad af sikkerhed opnås ved nedbringelse af revisionsrisikoen og videre opdagelsesrisikoen til et tilstrækkeligt lavt niveau. Revisionsrisiko er tidligere i nærværende opgave, afsnit 4.2.1, defineret som ca. 5 %. Den accepterede opdagelsesrisiko er afhængig af vurderingen af risiko for væsentlig fejlinformation og indflydelsen herpå fra den vurderede kontrolrisiko.

Tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis opnås ved bevis, som er både relevant og pålideligt i forhold til det skøn, der revideres, og som kvantitativt er omfangsrigt nok til at gøre det pålideligt. Relevansen af revisionsbevis sikres ved korrekt planlægning af revisionshandlinger. Eksempelvis vil fuldstændighed af afsatte skyldige forbrugte omkostninger i eksemplet med Hans Hansen A/S ikke være relevant at revidere ved kontrol fra de afsatte beløb til de igangværende projekter. Fuldstændigheden kontrolleres i stedet ved kontrol fra de igangværende projekter til de afsatte beløb, idet der den vej rundt skabes mulighed for at fange eventuelle manglende skyldige omkostninger.

Pålideligheden af beviset afhænger af kilden til beviset; jo mere bevis fra eksterne kilder, jo mere pålideligt er beviset. Er beviset modsat primært fra mindre pålidelige kilder, eksempelvis fra ledelsen selv, vil det være nødvendigt at øge mængden af bevis for at sikre tilstrækkeligheden. Muligheden for at opnå pålideligt bevis er ofte afhængig af det grundlag, der revideres. Begrænsede registreringer og overvejende grad af manuelt udarbejdede lister besværliggør muligheden for at opnå pålideligt bevis og i visse tilfælde også muligheden for at inddrage væsentligt eksternt bevis.

Revisionsbevis opnås primært ved udførelse af revisionshandlinger i henhold til standardens afsnit 12-17 og det vil således være forhold i relation til disse krav, der analyseres i nærværende afsnit.

Standardens afsnit 12 omfatter sikring af, at reglerne i årsregnskabsloven er opfyldt, og om metoderne er passende og anvendt konsistent. Kravet er en logisk følge af, at ledelsen aflægger årsregnskabet efter årsregnskabsloven, og revisor skal derfor naturligvis sikre, at poster i regnskabet opfylder reglerne i loven uanset størrelsen af virksomheden. Kravet opfyldes delvist ved gennemgang af virksomhedens anvendte regnskabspraksis. Fuldstændigt bevis for kravet opnås i sammenhæng med gennemgang af det udøvede skøn i henhold til standardens afsnit 13.

Standardens afsnit 13 – og for betydelige risici også afsnit 15-16 – indeholder således de punkter, som er væsentlige i relation til diskussionen af muligheden for at opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis i forhold til høj grad af sikkerhed.

Som tidligere nævnt vil test af kontrolleres funktionalitet være irrelevant i små virksomheder som følge af fraværet af interne kontroller. Det bevirker således, at der i stedet skal opnås bevis fra de øvrige typer handlinger, og at beviset samtidig skal dække en lavere accepteret opdagelsesrisiko, da den høje kontrolrisiko bevirker højere risiko for væsentlig fejlinformation. De øvrige handlinger kan være kontrol af efterfølgende begivenheder, som standarden angiver som værende en effektiv reaktion i små virksomheder, hvor der kan være en længere periode mellem statusdagen og tidspunktet for den udførte revision. Revision af begivenheder efter statusdagen kan ganske rigtigt i visse tilfælde give bevis for det udøvede skøn, eksempelvis ved efterfølgende realisation af et ukurant varelager eller ved sjældnere lejligheder efterfølgende afslutning af en retssag, hvor en eventuel forpligtelse afklares. Ved relevant bevis for begivenheder efter status vil pålideligheden dog fortsat afhænge af bevisets styrke, men det vil ofte være forholdsvist nemt at skaffe eksternt bevis for det pågældende forhold og dermed opnå tilstrækkeligt og egnet bevis for det udøvede skøn.

Det er dog langt fra alle tilfælde, hvor begivenheder efter statusdagen kan være relevant. Handlingen er således ikke relevant for indregninger til dagsværdi og i mange tilfælde heller ikke for skøn som eksempelvis levetider og scrapværdier for anlægsaktiver, IPO-tillæg på varer under fremstilling og fremstillede færdigvarer, hensættelser til garantireklamationer med flere. I henhold til standardens afsnit 13 skal der således udføres handlinger i relation til test af det udøvede skøn og bagvedliggende forudsætninger (ved betydelige risici, særligt de betydelige forudsætninger) og revisors egen udøvelse af estimat, såfremt test af ledelsens udøvede skøn ikke giver tilstrækkeligt bevis.

Som tidligere nævnt er resultatet af revisionshandlingerne afhængig af det grundlag, der er at revidere. Grundlaget kan samtidigt variere meget både afhængig af type af skøn og også virksomheder imellem. Revisionshandlingerne skal tilpasses det enkelte skøn og det grundlag, virksomhedens ledelse har udøvet skønnet på baggrund af. Test af

forudsætninger er desuden det primære område, hvor revision af den skønsmæssige usikkerhed og høje grad af subjektivitet i de regnskabsmæssige skøn ligger placeret.

I min case virksomhed om Hans Hansen A/S fremgår det også tydeligt, at test af det udøvede skøn og gennemgang af forudsætningerne er de væsentligste revisionshandlinger i relation til de igangværende arbejder. Virksomheden har dog samtidig et godt registreringssystem og en excelmodel for opgørelsen af værdien af de igangværende arbejder pr. 31/12 2010, hvilket betyder, at de revisionshandlinger, jeg har listet op i min planlægning, omfatter handlinger vedrørende virksomhedens egne interne registreringer og forespørgsler internt i virksomheden men også handlinger rettet eksternt til virksomheden i forbindelse med forespørgsler hos underleverandører, kontrol til underliggende underskrevne entreprisekontrakter og byggemødereferater. Det forhold, at virksomheden er i besiddelse af dokumentation på det underliggende grundlag for udøvelsen af skønnet over igangværende arbejder, åbner muligheden for, at nogle forudsætninger kan testes til eksternt bevis, mens andre forudsætninger testes til relevante interne forhold.

Modsætningsvis vil man også kunne finde virksomheder, hvis væsentligste og mest risikofyldte aktivpost ligeledes er igangværende arbejder, men hvor der ikke udføres systemregistreringer vedrørende entrepriseprojekter, og hvor statusdagens opgørelse udføres på baggrund af åbentstående arbejdsedler på statusdagen. Opgørelsen af de igangværende arbejder er en manuel håndskrevet seddel, hvor navne på projekter og totalbeløb for materialer og medgåede timer samt et totalbeløb for projektet er angivet. Der foreligger ingen brugbare tilbudskalkulationer, og beviset på entreprissummerne er udarbejdede tilbud internt i virksomheden, som ikke er underskrevet eller på anden måde bekræftet af modparten. Test af det udøvede skøn og de anvendte forudsætninger er i denne forbindelse svær at rette andre steder end internt i virksomheden. Test af forbrugte omkostninger kan delvist ske ved kontrol til bogførte varekøb og ved gennemgang af timesedler for lønudbetalinger, mens test af færdiggørelsesgrad i høj grad sker ved forespørgsel til ledelsen. Den samlede værdiansættelse af de igangværende arbejder kan vurderes ved analytiske handlinger. Muligheden for udførelse af revisionshandlinger med stærkere bevisstyrke begrænser sig som følge af det manglende grundlag. Eksternt rettede revisionshandlinger kan være fysisk kontrol af byggepladserne på statusdagen, som godt nok giver bevis for tilstedeværelsen, men ikke kan afklare den usikkerhed, der ligger i vurderingen af færdiggørelsesgraden. Muligheden for genudførelse i forbindelse med revisors eget udarbejdede estimat vil samtidig være lav eller indebære risiko for manglende fuldstændighed, da grundlaget for opgørelsen af de igangværende arbejder i virksomheden er et øjebliksbillede, og det i så fald vil kræve, at revisor skulle udarbejde opgørelsen sideløbende med ledelsen på selve statusdagen.

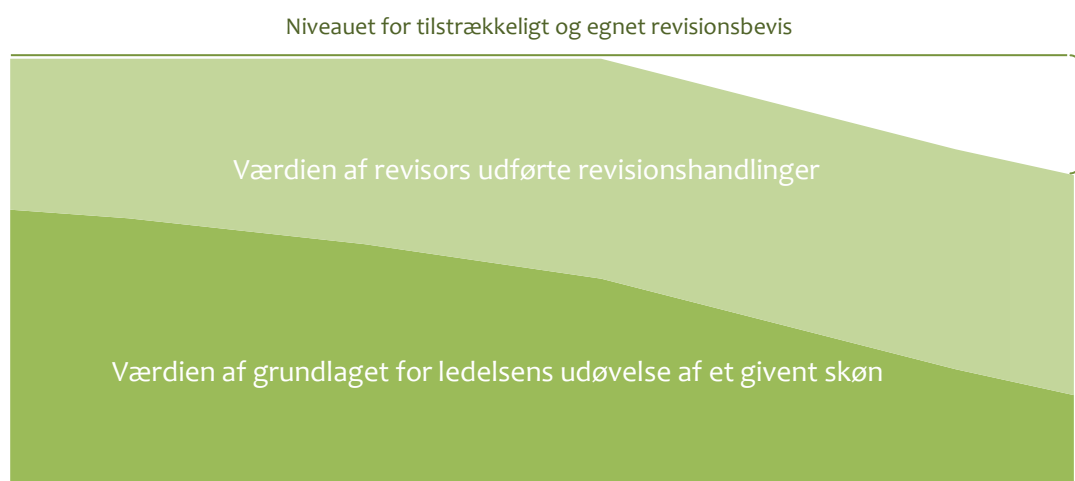
Opnåelse af pålideligt og tilstrækkeligt revisionsbevis i en sag som ovennævnte vil være svært, og kan kræve enten en nærmest fuldstændig opgørelse fra revisors side eller en massiv mængde arbejdshandlinger for at sikre rigtigheden af ledelsens udøvede skøn. Det leder som en naturlig følge hen til overvejelsen af, hvor mange omkostninger revisor med rette kan anvende i relation til revision af det pågældende område for den lille virksomhed.

Standardens afsnit A70 foreskriver, at til trods for at processen for udøvelse af regnskabsmæssige skøn i små virksomheder er mindre struktureret, bør det ikke betyde, at der ikke kan skabes grundlag for test, idet den daglige ledelse deltager aktivt i driften. Jeg anfægter ikke det faktum, at der i de fleste tilfælde kan skabes grundlag for test, men i lighed med ovenstående eksempel mener jeg dog, at det er relevant at diskutere værdien af det grundlag, ledelsen præsenterer, i særdeleshed afledt af at ledelsen i små virksomheder, til trods for stor deltagelse i den daglige drift, ikke altid er i besiddelse af den nødvendige regnskabsmæssige forståelse og/eller interesse.

Værdien af det afledte revisionsbevis af de udførte handlinger er således variabel med kvaliteten af det udøvede skøn fra ledelsens side og det underliggende grundlag særligt for skøn med høj grad af skønsmæssig usikkerhed. Det er således min opfattelse, at hvis grundlaget fra ledelsen er af svag karakter og materialet i øvrigt er svært tilgængeligt, vil det være sværere for revisor at opnå høj grad af sikkerhed, idet en stor del af handlingerne vil være rettet internt i virksomheden og muligheden for anvendelse af eksternt rettede revisionshandlinger eller andre handlinger, som giver stærkt bevis, som eksempelvis genudførelse, reduceres.

Muligheden for at opveje et svagt grundlag fra ledelsens side via korrekt planlægning og udførelse af relevante revisionshandlinger vil til en vis grænse være muligt, men det er dog min opfattelse, at ledelsens udøvede skøn kan udføres med så svag en dokumentation, at revisors handlinger ikke vil kunne bringe så meget værdi, at resultatet kan bibringe tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis i forhold til høj grad af sikkerhed.

Ovennævnte forhold kan vises som nedenstående graf, hvor det hvide område angiver revisors manglende evne til at opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis i de tilfælde, hvor ledelsens dokumentation er meget svag. Det fremgår også af grafen, at jo lavere værdi, ledelsens dokumentation har, jo højere værdi bør revisors udførte revision bringe. Værdien skal ikke forstås i kvantitativ sammenhæng, men i højere grad i kvalitativ sammenhæng ved korrekt planlægning af revisionshandlinger.

Figur 18 Revisors mulighed for tilstrækkeligt og egnet bevis ved svag dokumentation for udøvede skøn - Egen tilvirkning

Udøvelse af regnskabsmæssige skøn i små virksomheder kan som tidligere nævnt være baseret på et svagt dokumentationsgrundlag og dermed være svært at revidere. Herudover vil regnskabsmæssige skøn også ofte være et resultat af ejerlederens egne vurderinger som eneste grundlag, i modsætning til store virksomheder, hvor udøvelsen af skøn ofte vil ske som del af fastlagte processer. Det betyder således, at revision af regnskabsmæssige skøn og herunder test af de udøvede skøn i små virksomheder i højere grad vil bestå i vurdering af de forudsætninger, der er lagt til grund for skønnet, hvorimod test af udøvede skøn i større virksomheder ofte vil være mere rettet mod processen og de bagvedliggende retningslinier.

Det kan eksempelvis gælde for vurdering af ukuransnedskrivning på varelagre, hvor større virksomheder ofte har faste nedskrivningsprocenter baseret på varenes alder. Til sammenligning vil varebeholdningerne i små virksomheder ofte optælles og noteres manuelt på statusdagen eller alternativt registreres i et lagerregistreringssystem, hvis tekniske muligheder kun udnyttes begrænset. Ukuransvurderingen foretages således af ejerlederen i forbindelse med optællingen eller ved efterfølgende stillingtagen til værdien af konkrete varepartier.

Revisionshandlingerne vedrørende ukuransnedskrivningen vil i disse tilfælde i overvejende grad basere sig på forespørgsler til ledelsen og professionel skepsis i relation til de vurderinger, ledelsen har gjort sig. Ekstern dokumentation kan for store varepartier bestå i vurdering fra en sagkyndig person men dog med det forbehold, at den sagkyndige person ikke har intern viden om forretningsstrategier og lignende. Varenes alder, som i nogle tilfælde kan trækkes fra lagerstyringssystemet, kan give revisor input til den samlede vurdering af, om ukuransnedskrivningen er rimelig, men størstedelen af revisionsbevis vil

dog i sidste ende basere sig på de informationer, ejerlederen lægger til grund for sine forudsætninger og revisors faglige vurdering heraf.

Forhold som ovenstående, hvor ejerlederen i væsentligt omfang selv står for de vurderinger, der lægges til grund ved forudsætningerne for de udøvede skøn, opstår ofte i små virksomheder både i forbindelse med ovennævnte vurdering af ukurans men også i forbindelse med en række andre skøn, som eksempelvis hensættelser til reklamationsomkostninger, vurdering af skyldige omkostninger, vurdering af restværdi for materielle anlægsaktiver, herunder restværdier for specialfremstillet produktionsudstyr, vurderinger i relation til værdiansættelse af igangværende arbejder, som omtalt tidligere i nærværende afsnit etc. Størstedelen af skønnene er i høj grad kendetegnet ved ikke at kunne begrundes i eksterne forhold, og virksomhedens registreringer og/eller processer er samtidig ikke tilstrækkelige eller faste i en sådan grad, at de kan danne grundlag for udøvelse af skønnene.

Det betyder altså, at en stor del af revisionen af de udøvede skøn vil bestå i stillingtagen til ejerlederens vurderinger og samtidig i høj grad støttes af revisionshandling rettet internt i virksomheden. Der er således ingen tvivl om, at det gør det sværere for revisor at opnå tilstrækkeligt og egnet, herunder pålideligt, bevis for de udøvede skøn. Dette også set i sammenhæng med, at revisors grundlag for at udøve eget estimat vil basere sig på ledelsens udsagn i så høj grad, at man kan diskutere værdien af estimatet, og om der reelt er en forskel i forhold til handlingen, som omfatter revisors test af ledelsens udøvede skøn og til grund lagte forudsætninger.

Til trods for at små virksomheder er overskuelige og med lav kompleksitet, og revision af udøvede skøn set i den sammenhæng alt andet lige ville være forholdsvist enkelt, må der ikke desto mindre i nogle tilfælde siges at være visse udfordringer forbundet hermed. Det kan således være udfordringer i forbindelse med, at ledelsens dokumenterede grundlag for det udøvede skøn er svagt, måske som følge af manglende regnskabsmæssige kompetencer, og dermed besværliggør mulighederne for test, eller det kan være udfordringer i forbindelse med, at størstedelen af skønnet er baseret på ejerlederens egne vurderinger og forudsætninger, og dermed resulterer i, at revisionsbeviset primært baseres på forespørgsler og andre internt rettede revisionshandling i forbindelse med stillingtagen til de anvendte forudsætninger.

Mens ovennævnte udfordringer kan gælde for en række regnskabsmæssige skøn, vil der dog for andre mere simple regnskabsmæssige skøn forholdsvist enkelt kunne opnås bevis for det udøvede skøn. Det kan eksempelvis gælde hensættelse til tab på debitorer, som revideres til efterfølgende betalinger samt ekstern dokumentation på debitorers konkurserklæringer, eller det kan gælde indregning af finansielle anlægsaktiver til

dagsværdi, som revideres til ekstern dokumentation i form af noterede børskurser på statusdagen.

7.1.3. Revisors mulighed for at afdække risiko ved manglende ledelsesneutralitet

Vurderingen af revisors mulighed for at afdække risikoen for fejl i forbindelse med utilsigtet eller tilsigtet manglende neutralitet fra ledelsens side skal ses i nær sammenhæng med muligheden for at opnå høj grad af sikkerhed for de udøvede skøn som omhandlet i foregående afsnit 7.1.2.

Risiko for manglende ledelsesneutralitet vil i relation til udøvede skøn kunne opstå ved skøn, som er behæftet med høj skønsmæssig usikkerhed og i særdeleshed også påvirket af høj grad af subjektivitet. Det betyder altså skøn, som i høj grad udøves på baggrund af forudsætninger vurderet af ejerlederen og dermed også skøn, som ved revision kan være svære at verificere til eksternt materiale. Som tidligere angivet vil revisionen af disse skøn i høj grad ske ved handlinger rettet internt i virksomheden og i særdeleshed ved forespørgsler til ledelsen.

Muligheden for at afdække den risiko, der ligger implicit i regnskabsmæssige skøn behæftet med høj grad af subjektivitet, vil i høj grad bero på revisors anvendelse af faglig vurdering og professionel skepsis. Revisionshandlingerne, som udføres i forbindelse med den almindelige revision, men som samtidig kan anvendes i relation til vurderingen af risiko for manglende neutralitet, vil i første omgang bestå af forespørgsler til ejerlederen og efterfølgende analytiske handlinger for at vurdere rimeligheden af de vurderinger, der er foretaget af ejerlederen. Analytiske handlinger kan herudover afdække store udsving i nøgletal, hvor der normalt ikke forventes udsving, og hvor udsving enten ikke kan forklares eller kun kan forklares af ejerlederen selv frem for andre ansatte internt i virksomheden.

Afdækning af risikoen beror i høj grad på revisors faglige vurdering og anvendelse af professionelle skepsis i forbindelse med gennemgang af det opnåede revisionsbevis. Herunder er tilstrækkelig vurdering af forholdet samtidig betinget af, at revisor tager kritisk stilling til de svar, der modtages fra virksomhedens ledelse. Det er i samme forbindelse en nødvendighed, at kundens eventuelle historik for at være troværdig og præcis ikke lægges til grund ved efterfølgende års revisioner af områder, hvor risikoen for manglende neutralitet er høj, idet der i så fald vil ske begrænsning af muligheden for at afdække opstået manglende neutralitet.

Risikoen for manglende neutralitet fra ledelsen vil dog både i store og små virksomheder være placeret på poster, som er behæftet med høj skønsmæssig usikkerhed og høj grad af subjektivitet, og det må i denne forbindelse helt klart konstateres, at med de små

virksomheders lave kompleksitet og generelle overskuelighed vil manglende neutralitet her være lettere at afdække set i forhold til samme risiko i store virksomheder.

Risikoen for manglende neutralitet, og i særdeleshed den tilsigtede af slagsen, vil pr. definition være svær at afdække, men i små virksomheder vil kendetegnene som let overskuelighed og lav kompleksitet af både virksomheden som helhed men også de enkelte regnskabsposter medvirke til, at risikoen bør være lettere at afdække set i forhold til samme risiko i store virksomheder.

Den største udfordring for revisor i forhold til at afdække risikoen ligger dog i opmærksomheden på at tage kritisk stilling til og analysere modtagne oplysninger fra ledelsen til trods for, at revisor samtidig skal holde fokus på at udføre opgaven med den hurtighed, som opgaven tillader og altså udføre en omkostningseffektiv revision.

7.1.4. Opsamling

En samlet vurdering af om kravene til revision af regnskabsmæssige skøn i små virksomheder står i misforhold med de små virksomheders enkle struktur og revisionen i praksis, baseres på analyserne udført i de foregående afsnit 7.1.1 - 7.1.3.

Til trods for RS540's brede omfang er standarden udarbejdet således, at den giver mulighed for tilpasning til et stort spænd af virksomhedsstørrelser. Standardens indledende afsnit bidrager med indledende beskrivelser vedrørende arten af forskellige regnskabsmæssige skøn og indvirkningen på risikovurderingen, som med fordel kan gennemlæses af en lille virksomheds revisor af hensyn til at planlægge revisionen under hensyntagen til den enkle struktur og lave kompleksitet af både virksomheden men i mange tilfælde også af de udøvede skøn.

Planlægningsfasen vil naturligt tilpasses til den lille virksomhed, da det er et spørgsmål om at vurdere de konkrete forhold i den pågældende virksomhed. Standarden angiver i sammenhæng hermed, at besvarelsen af visse punkter kan nedtones som følge af de manglende processer i små virksomheder.

Mulighed for tilpasning af den udførende del er, som omhandlet i afsnit 7.1.1, fint indarbejdet i standarden, i det kravene vedrørende reaktion på vurderede risici i vidt omfang kan udvælges i forhold til hinanden for på mest optimal vis at opnå egnet og tilstrækkeligt revisionsbevis.

Selve planlægningen af revisionshandlinger i overensstemmelse med RS540 bør således ikke give anledning til problemstillinger, om end revisor dog allerede i planlægningsfasen vil

blive opmærksom på de problemstillinger, der til gengæld optræder i forbindelse med udførelse af handlingerne og opnåelse af tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis.

En forudsætning for at kunne udføre de planlagte handlinger på tilfredsstillende vis er nemlig, at grundlaget for revision er tilstrækkeligt til at kunne udføre handlinger, som både retter sig internt i virksomheden for at opnå viden og relevant bevis vedrørende de forskellige skøn, men også eksternt til virksomheden for at øge pålideligheden af det samlede bevis.

Problemstillingen vedrørende tilfredsstillende udførelse af revisionshandlingerne relaterer sig således til det materiale, ledelsen præsenterer for at dokumentere de udøvede skøn men også den høje grad af vurdering fra ejerlederens side, som ofte knytter sig til udøvelsen af regnskabsmæssige skøn. Disse faktiske forhold resulterer nemlig i, at muligheden for at udføre revisionshandling med stærkt bevis reduceres, og revisionen i stedet i højere grad baseres på svagt bevis sammenholdt med revisors professionelle skepsis og faglige vurdering.

Min vurdering af kravene i RS540 er således, at kravene ikke står i misforhold med de små virksomheder og deres enkle struktur. De oplyste krav i standardens afsnit 12-13 og 15-17 er nærmere ligeså relevante for små virksomheder som for store virksomheder, i særdeleshed i betragtning af at kravene i standardens afsnit 13 kan vælges i forhold til hinanden for at tilpasse revisionen til den pågældende virksomhed.

Set i forhold til revisionen i praksis, så vil det netop ofte være gennemgangen af forudsætningerne, som også er udførligt omhandlet i både hovedafsnittene og i de vejledende afsnit i standarden, revisionen fokuseres på, fordi det ligger implicit i forudsætningerne, at gøre dem til udgangspunkt for drøftelser med ledelsen og anden gennemgang. Det er således min opfattelse at den praktiske revision af regnskabsmæssige skøn sker i fin overensstemmelse med kravene i RS540, hvilket naturligvis også gerne skulle være tilfældet.

Misforholdet mellem revisionshandling og små virksomheder kan i visse tilfælde i stedet opstå i muligheden for at opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis ved indsamling af revisionsbeviser. Det kan nemlig være svært at rette revisionshandling imod skøn i små virksomheder, som både resulterer i beviser af høj styrke, og som samtidig er relevante for det pågældende regnskabsmæssige skøn.

7.2. ISRE2400 i forhold til regnskabsbrugernes forventninger til erklæring

Resultatet af udførte reviewhandling skal som omhandlet i afsnit 4.2.2 være tilstrækkeligt og egnet review bevis i forhold til reduktion af opgaverisikoen til et niveau, der svarer til

begrænset sikkerhed. Niveauet er i afsnit 4.2.2 defineret som en procentstørrelse i intervallet 55 % - 65 % med angivelsen i interval begrundet i, at tolkningen af begrebet begrænset sikkerhed ikke er så ligetil som tolkningen af høj grad af sikkerhed.

Som følge af at begrebet begrænset sikkerhed uden tvivl er en sværere definerbar størrelse end høj grad af sikkerhed, og følgende analyse af værdien af et udført review samtidig delvist sker i forhold til brugernes tolkning af begrænset sikkerhed, er det nødvendigt indledningsvist at give en fortolkning af regnskabsbrugernes forventninger til begrænset grad af sikkerhed. Det giver efterfølgende mulighed for at vurdere værdien af et udført review både i forhold til min egen tolkning af niveauet, men også i forhold til brugernes forventninger til en erklæring afgivet med begrænset sikkerhed.

Nedenfor gives således en tolkning af hvor højt et niveau af sikkerhed, jeg mener, regnskabsbrugerne forventer af et review. Efterfølgende foretager jeg analyse af værdien af de udførte reviewhandlinger både set i forhold til regnskabsbrugernes forventninger til niveauet begrænset sikkerhed, men også set i forhold til min egen fastlæggelse af niveauet til 55 % - 65 %.

7.2.1. Fortolkning af regnskabsbrugernes forventninger

Som det også fremgår af min gennemgang af begrebet begrænset sikkerhed i afsnit 4.2.2 er det svært at fastlægge begrænset sikkerhed som en fast størrelse. Der hersker ingen tvivl om, at begrænset sikkerhed, som værende udtrykt med en negativ konklusion i forhold til høj grad af sikkerhed, der udtrykkes via en positivt udtrykt konklusion, afviger mærkbart fra begrebet høj grad af sikkerhed. Der findes dog ingen steder nogen klar angivelse af, hvor stort spændet mellem de to er, da det til enhver tid vil afhænge af omstændighederne ved en given opgave og revisors faglige vurdering heraf.

Grundlaget for, at revisor opnår begrænset sikkerhed, ligger i vurderingen af risici hos den enkelte kunde, revisors planlægning af revisionshandlinger samt resultatet af de udførte revisionshandlinger. Det er således svært at komme udenom, at en forståelse af begrebet begrænset sikkerhed i vis grad er betinget af, at regnskabslæser samtidig har en forståelse for processen for udførelse af et review, herunder den type revisionshandlinger et review i overvejende grad baseres på, nemlig de internt rettede handlinger i form af forespørgsler og analytiske handlinger.

Regnskabsbrugernes forståelse af review processen og den videre tolkning af begrænset sikkerhed opnås delvist via kommunikationen til regnskabsbrugerne via revisors erklæring, som netop indeholder information om typen af handlinger, der udføres i forbindelse med et review men i min vurdering også delvist via regnskabsbrugernes subjektive vurdering af forholdene omkring både kunden og den pågældende revisor.

Det er generelt set mit indtryk baseret på egen erfaring, at den manglende mulighed for præcist at tilkendegive, hvordan begrænset sikkerhed egentlig kan tolkes, i høj grad erstattes af regnskabsbrugernes subjektive vurdering af de forhold, der påvirker den pågældende erklæring.

Det er særligt regnskabsbrugernes kendskab til den revisor, der har afgivet erklæringen og den lid, brugeren i almindelighed støtter til den pågældende revisor, der spiller ind på vurderingen, men det kan også være regnskabsbrugeren egen vurdering af de enkelte elementer i årsrapporten og hans kendskab til den risiko, der er forbundet med de pågældende elementer hos den enkelte kunde.

I mange små virksomheder er det samtidig svært at komme udenom, at revisor ofte samtidig udfører regnskabsmæssig assistance, hvorfor regnskabsbrugeren tolkning af erklæringen i en vis grad bliver sløret af en forventning om, at revisor måske har arbejdet dybere i regnskabsgrundlaget, end erklæringen giver udtryk for.

Det forhold, at ISRE2400 lægger stor vægt på revisors inddragelse af både professionel skepsis og faglig vurdering i relation til vurdering af det opnåede review bevis, vil ofte skinne igennem i samtaler med særligt bankforbindelser, idet revisor vil indgå i samtaler vedrørende elementer i regnskabet, som har været underlagt ledelsens vurderinger, og hvor det også vil fremgå, at revisor har taget stilling til de foretagne vurderinger.

Forudsætningen for at regnskabsbrugeren kan forstå begrebet begrænset sikkerhed, må dog som udgangspunkt siges at være betinget af, at revisor selv kan tolke begrebet. IAASB udførte tilbage i 2002 en undersøgelse, hvor mere end 50 revisionsfirmaer fra hele verden blev bedt om at besvare, hvordan man procentvis tolkede begrebet begrænset sikkerhed som angivet i review erklæringer. De modtagne svar fordelte sig i et procentinterval fra 10 % til 88 % med en middelværdi på 60 %⁸⁹.

Til trods for at middelværdien placerer sig pænt i det interval, jeg netop også har fastlagt i nærværende opgave, er det tydeligt, at der langt fra er konsensus i tolkningerne, og i min vurdering vil det være svært at forestille sig, at regnskabsbrugeren skulle have grundlag for at lave en mere ensartet tolkning af begrebet. Det er dog værd at bemærke, at med en middelværdi på 60 % må størstedelen af vurderingerne placere sig i et interval over 60 % for at opveje det forhold, at nogle tolkninger samtidig placerer sig væsentligt under de 60 % og altså helt ned til 10 %.

⁸⁹ Undersøgelsens resultater er gengivet i Agenda materiale 4-B.1, side 9, til IAASB møde afholdt den 16. – 19. marts 2009

En samlet vurdering af regnskabsbrugernes tolkning indeholder således i min vurdering en række elementer. Der er ingen tvivl om, at regnskabsbrugere langt fra har det teoretiske grundlag for at vurdere resultatet af et udført review set i forhold til en fuldstændig forståelse af de handlinger, revisor udfører. Vurderingen baseres således på regnskabsbrugernes tolkning af de anførte handlinger i erklæringen, og den værdi regnskabsbrugerne tillægger handlingerne.

Tolkningen af værdien af de anførte handlinger i erklæringen påvirkes igen direkte af regnskabsbrugernes tillid til den pågældende revisor og forventningen om, at der udover et rent review også i en vis grad udføres regnskabsmæssige assistance. Regnskabsbrugernes viden om at en uafhængig kompetent person har taget stilling til elementerne i årsrapporten og behov for at støtte lid til denne uafhængige person, i form af den pågældende revisor, vil efter min vurdering samtidig indebære et element, hvor regnskabsbrugeren overfører et underliggende ønske om, at andre har taget ansvar til at forhøje den subjektive vurdering af værdien af erklæringen.

Hvor revisorernes egne vurderinger af begrebet begrænset sikkerhed placerer sig på en middelværdi på 60 % og, som jeg tidligere har angivet, for en stor dels vedkommende sikkert også over 60 %, må det forventes, at regnskabsbrugernes vurdering af værdien af et review ofte vil placere sig i et niveau, der givetvis ligger en anelse højere, som følge af den tidligere definerede subjektive påvirkning. Intervallet vurderes således at placere sig mellem ca. 60 % og 85 %.

7.2.2. Krav til arbejdshandlinger i ISRE2400 i forhold til at opnå begrænset sikkerhed

Hvor vurderingen af kravene til revision af regnskabsmæssige skøn i henhold til RS540 primært bestod i en vurdering af, om der var misforhold af kravene set i forhold til små virksomheders enkle struktur og lave kompleksitet, mener jeg til gengæld, at det er relevant at vurdere, om kravene til arbejdshandlinger i henhold til ISRE2400 omvendt er tilstrækkelige nok til faktisk at opnå begrænset sikkerhed for regnskabsmæssige skøn i små virksomheder.

Nærværende afsnit vil således indeholde en analyse af de anførte krav i ISRE2400 i forhold til review af regnskabsmæssige skøn i små virksomheder og vurdering af, om kravene danner et tilstrækkeligt grundlag for, at revisor ved udført review i henhold til kravene vil kunne opnå bevis, som er både tilstrækkeligt og egnet i forhold til at reducere opgaverisikoen til et niveau svarende til begrænset sikkerhed.

Indholdet i både planlægningsdelen og kravene til udførelse af review i henhold til ISRE2400 indeholder kun begrænsede henvisninger til regnskabsmæssige skøn, da det forholder sig sådan, at de regnskabsmæssige skøn behandles i sammenhæng med den

generelle vurdering af, hvor væsentlig fejlinformation vil kunne opstå henholdsvis hvilke poster, som faktisk kan være behæftet med væsentlig fejlinformation.

Selvom der kun i begrænset omfang henvises til regnskabsmæssige skøn, forholder det sig dog sådan, at en stor del af væsentlige regnskabsposter, i særdeleshed væsentlige aktivposter i små virksomheder faktisk indeholder udøvelse af skøn. Væsentlige aktivposter vil som hovedregel bestå i materielle anlægsaktiver, varebeholdninger, debitorer, igangværende arbejder, udskudte skatteaktiver og likvide beholdninger. Væsentlige passivposter udgør egenkapital (forhåbentligvis!), hensættelse til udskudt skat, langfristet gæld, gæld til vareleverandører og kortfristet gæld til pengeinstitutter.

På aktivsiden er det tydeligt, at størstedelen af posterne i en vis udstrækning er underlagt udøvelse af skøn, den eneste post som i reglen er undtaget, er således de likvide beholdninger. På passivsiden vil der for en del af posterne ligeledes skulle udøves skøn. Det kan eksempelvis være skøn over fordeling af den langfristede gæld i kort og lang gæld, om end resultatvirkningen her er neutral, og det kan være stillingtagen til værdiansættelse af hensættelsen til udskudt skat.

Under hensyntagen til ovennævnte kan det undre, at ISRE2400 indeholder så begrænset grad af omtale af regnskabsmæssige skøn, som det er tilfældet. Dette også set i sammenhæng med den forskel, der ville være ved vurdering af risikoniveauet i de enkelte skøn eksempelvis afhængig af, i hvor høj grad skønnet er udøvet på baggrund af ledelsens egne vurderinger – i revision betegnet som den høje grad af subjektivitet. Selvom ISRE2400 angiver termerne ”hvor væsentlig fejlinformation vil kunne opstå” og ”som faktisk kan være behæftet med væsentlig fejlinformation” som grundlag for planlægning og udførelse af review handlingerne, så kan man ikke komme uden om, at selve formålet med et review er at opnå begrænset sikkerhed som værende den diametrale modsætning til opgaverisikoen. Opgaverisikoen er videre en funktion af sammenhængen mellem vurderede risici og den accepterede opdagelsesrisiko som angivet i begrebsrammen⁹⁰.

Man kan således ikke komme udenom, at et review i en vis grad er nødt til at være risikobaseret, og som netop angivet i definitionen af regnskabsmæssige skøn i RS540 er der jo stor forskel på, om et skøn i høj grad er påvirket af ledelsens vurderinger, eller om skønnet baserer sig på væsentlig mindre subjektive forhold og dermed indebærer mindre risiko.

Set i forhold til hvor stor en del af de indregnede regnskabsposter, der kan være påvirket af regnskabsmæssige skøn og i forhold til den grad, skønnet kan påvirke det samlede regnskab som også vist i Hans Hansen A/S, mener jeg, at det ville have været en stor fordel

⁹⁰ Begrebsrammen for erklæringsopgaver med sikkerhed

for planlægningsfasen, hvis standarden havde indeholdt vejledende materiale knyttet til revisors fastlæggelse af, hvilke regnskabsposter, der skal være genstand for ”almindelige” handlinger og hvilke poster, der skal være genstand for yderligere handlinger set i forhold til indvirkningen af regnskabsmæssige skøn.

Som erstatning for ovennævnte manglende punkter, vælger man i standarden i stedet, at lade en væsentlig del af planlægning, udførelse og afslutning af et review basere på revisors faglige vurdering. Således fremgår det også af standardens afsnit 23, at revisor skal udøve faglig vurdering i forbindelse med både planlægning og udførelse af et review. Det vejledende materiale uddyber videre, at faglig vurdering er afgørende, for at reviewet bliver udført korrekt og er nødvendig i særdeleshed i forbindelse med stillingtagen til arten, tidsmæssig placering og omfanget af arbejdshandlinger for at leve op til kravene i ISRE2400.

Planlægningen og udførelsen af reviewhandlinger består overordnet af forespørgsler og analytiske handlinger for regnskabsmæssige skøn, hvor væsentlig fejlinformation vil kunne opstå og yderligere handlinger i form af flere forespørgsler og analytiske handlinger eller, hvis vurderet nødvendigt, verifikation af regnskabsmæssige skøn, som faktisk kan være behæftet med væsentlig fejlinformation. I forbindelse med definitionen af hvilke forespørgsler, der anses for passende, indeholder standarden her en klar angivelse af, at forespørgslerne skal indeholde spørgsmål vedrørende udøvelse af væsentlige skøn i henhold til den gældende regnskabsmæssige begrebsramme. Dette er et af de få steder, hvor standarden direkte refererer til handlinger i relation til regnskabsmæssige skøn.

Til trods for ovennævnte kritik af, at ISRE2400 kun i begrænset omfang indeholder direkte referencer til review af regnskabsmæssige skøn, forholder det sig dog alligevel således, at standardens udformning vil gøre, at poster indeholdende regnskabsmæssige skøn altid vil blive defineret som poster, der skal reviews. Dette er en følge af den usikkerhed, som ligger implicit i regnskabsmæssige skøn, og som vil bevirke, at den pågældende post altid vil være behæftet med en vis grad af sandsynlighed for, at der vil kunne opstå væsentlig fejlinformation.

Jeg anfægter således ikke standardens udformning i forhold til risikoen for, at regnskabsmæssige skøn ikke ville blive udsat for review handlinger. Til gengæld anfægter jeg grundlaget for revisors planlægning af detailhandlingerne i form af relevante forespørgsler og analytiske handlinger i forhold til det pågældende regnskabsmæssige skøn. Som følge af den høje vægt der i standarden lægges på revisors faglige vurdering sammenholdt med den meget begrænsede omtale af forholdene vedrørende regnskabsmæssige skøn, vil detailplanlægningen af arbejdshandlingerne blive defineret på baggrund af revisors grundlæggende faglige kendskab uden mulighed for at søge yderligere viden i standarden.

Ved vurdering af, om kravene til arbejdshandlinger i henhold til ISRE2400 er tilstrækkelige for at kunne opnå begrænset sikkerhed, vil der således ikke være tvivl om, at regnskabsmæssige skøn altid vil blive udsat for reviewhandlinger, og i mange tilfælde også vil blive udsat for yderligere handlinger som en klar følge af arten af de regnskabsmæssige skøn. Vurderingen af om kravene er tilstrækkelige til at opnå begrænset sikkerhed, vil til gengæld afhænge af revisors faglige vurdering i forbindelse med planlægning af review handlingerne, og skal derfor ses i nær sammenhæng med den efterfølgende vurdering af det opnåede bevis af de udførte handlinger.

7.2.3. Bevis af reviewhandlinger i små virksomheder i forhold til begrænset sikkerhed

Nærværende afsnit indeholder en analyse af om det bevis, der opnås ved review af regnskabsmæssige skøn i små virksomheder, når niveauet for begrænset sikkerhed.

I forlængelse af de omhandlede forhold i afsnit 7.2.2 er det klart, at en stor del af udførelsen af review handlinger og vurdering af review bevis baseres på revisors faglige vurdering. Sammen med revisors faglige vurdering lægger standarden også stor vægt på, at revisor ligeledes anvender professionel skepsis i forbindelse med både udførelse af reviewet og efterfølgende vurdering af det opnåede bevis.

Anvendelse af professionel skepsis indebærer fra revisors side naturligvis også kritisk stillingtagen til de informationer, der modtages i forbindelse med udførelse af forespørgsler, kritisk sammenholdelse af informationer og ikke mindst kritisk stillingtagen til resultatet af udførte analyser. Grunden til at den professionelle skepsis er så væsentlig for udførelsen af et review, er det forhold, at en stor del af regnskabsposter behæftet med skøn vil være indregnet som et resultat af ejerlederens vurdering af forholdene vedrørende de regnskabsmæssige skøn og eventuelt vurderingen af afgørende fremtidige forhold. Vurdering af fremtidig forhold kan eksempelvis være muligheden for at realisere varepartier, der på det ene eller andet grundlag er genstand for vurdering af ukurans.

Med den store vægt standarden lægger på revisors anvendelse af faglig vurdering og professionel skepsis, vil en vurdering af om det er muligt at opnå tilstrækkeligt og egnet bevis være nødvendig at se i sammenhæng med de forventninger, der med rette eksisterer i forhold til revisors og dennes arbejde. Dette er i naturlig kontekst til det forhold, at regnskabsbrugerne delvist baserer deres forventninger og tillid til revisors erklæring på den tillid, de i øvrigt har til revisor og dennes arbejde generelt set.

Revisors faglige vurdering og professionelle skepsis skal både ses i sammenhæng med planlægning af handlinger, der retter sig mod relevante forhold i de enkelte regnskabsmæssige skøn og i sammenhæng med revisors vurdering af modtagne

oplysninger og vurdering af opnået bevis i forbindelse med udførelse af handlingerne. Begge forhold vægter lige ved vurdering af, om det er muligt at opnå tilstrækkeligt og egnet review bevis.

Muligheden for at opnå tilstrækkeligt og egnet review bevis afhænger mere konkret af muligheden for at opnå relevant og pålideligt bevis, der samtidig er tilstrækkeligt til at reducere opgaverisikoen til 35 % - 45 % i forhold til begrænset sikkerhed med 55 % - 65 %. Relevant bevis opnås ved korrekt planlægning af arbejdshandlinger og sikring af at forespørgsler rettes mod relevante underliggende forhold i et regnskabsmæssigt skøn, samt at de analytiske handlinger fokuseres på områder, hvor det vil være muligt at afdække den usikkerhed, der er forbundet med det pågældende skøn. Eksempelvis ved review af forhold omkring ukurans af en del af et varelager. Her vil det være irrelevant at lave forespørgsler vedrørende kostprisen for varerne og de omkostninger, som eventuelt er medgået til at producere varen. Til gengæld vil det være relevant at spørge til, hvornår der senest har været bevægelse i form af køb eller salg af varen, og det kan være relevant at spørge til, om der er sket salg efter statusdagen og i så fald, til hvilken pris varen er solgt.

Diskussionen af, om det er muligt at opnå begrænset sikkerhed på baggrund af handlingerne i et review, baserer sig i høj grad på vurdering af, om det opnåede bevis er pålideligt. Pålideligheden af beviset skal jo nemlig netop opnås ved handlinger, som er rettet internt i virksomheden og primært mod ejerlederen, og som pr. definition indebærer risiko for at være mindre pålideligt og endda i nogle situationer også være behæftet med manglende neutralitet fra ledelsen.

For stillingtagen til om review beviset er pålideligt, vender vi dermed igen tilbage til revisors inddragelse af professionel skepsis og faglig vurdering som værende centrale forhold i et review.

For vurdering af ovennævnte forhold er det i sammenhængen vigtigt at huske, at review handlingerne rettes mod små virksomheder, der som hovedregel er meget overskuelige og med lav kompleksitet. Denne overvejelse indgår i øvrigt også som en del af planlægningshandlingerne i henhold til standardens afsnit A79 om forståelse af virksomheden og dens omgivelser. Som en naturlig følge af kendetegnene ved små virksomheder er således, at revisor ofte forholdsvist enkelt kan danne sig et overblik over virksomhedens registreringer og forhold i øvrigt, og gennemskueligheden af regnskabsposterne samtidig vil være forholdsvist simpel.

Hvis vi eksempelvis tager udgangspunkt i en ukuransvurdering af en del af et samlet varelager. Varelageret kan af omfang være så tilstrækkeligt lille, at revisor fra år til år kan genkende de varer, der står på lager og forholdsvist hurtigt identificere gamle varer, eksempelvis ved sammenholdelse af lagerlisten med det foregående års lagerliste.

Forespørgsler til ledelsen kan afdække, om der er sket salg af varerne enten i regnskabsåret eller efter regnskabsårets slutning, og forespørgslerne kan i øvrigt også afdække ledelsens planer med varepartierne, om de indgår i de fremtidige forretningsplaner, eller om varerne i reglen er udgået af ”sortimentet”. På baggrund af både revisors egne analytiske handlinger og forespørgslerne til ledelsen er der dannet fint grundlag i forhold til revisors stillingtagen til, om ledelsens vurdering er fornuftig.

Et andet eksempel kan være vurdering af hensættelse til tab på debitorer. Her vil analytiske handlinger på baggrund af saldoforfaldslistes, eller i mangel af sådanne, sammenholdelse med debitorlister på skæringsdage i det nye år ofte kunne skabe grundlag for drøftelser med ledelsen vedrørende eventuelle risikable debitorer.

Til gengæld vil virksomheder dog også til tider være sådan sammensat, som i eksemplet med Hans Hansen A/S, at et regnskabsmæssigt skøn kan have væsentlig indflydelse på regnskabet som helhed. Til trods for at Thomas i Hans Hansen A/S har et indgående kendskab til sagerne og i øvrigt selv er ansvarlig for udøvelse af skønnet, vil handlinger i form af forespørgsler og analytiske handlinger ikke nødvendigvis kunne skabe den fornødne overbevisning for revisor om at regnskabet ikke er behæftet med væsentlig fejlinformation. Det vil i den situation være nødvendigt at udføre yderligere handlinger i relation til verifikation af det udøvede skøn. Handlingerne vedrørende verifikation af skønnet vil skulle udføres på baggrund af, hvad revisor anser på relevante handlinger i relation til at afdække den sandsynlighed, der ligger for at skønnet er behæftet med væsentlig fejlinformation, og kan i den situation eksempelvis indebære kontrol til underskrevne entreprisekontrakter eller kontrol til informationer i udarbejdede og underskrevne byggemødereferater omkring statusdagen.

Den samlede vurdering af, om det bevis, der opnås i forbindelse med udførelse af review handlinger, baserer sig således på det forhold, at små virksomheder som hovedregel er overskuelige og med lav kompleksitet, og regnskabsgrundlaget derfor er forholdsvist simpelt for revisor at overskue. Herudover tages hensyn til det forhold at sikkerhedsgraden ligger væsentligt under sikkerhedsgraden for høj grad af sikkerhed, idet den accepterede opgaverisiko placerer sig omkring de 35 % - 45%. Når revisors anvendelse af professionel skepsis og faglig vurdering skal ses i førnævnte sammenhæng må det forventes, at det i de fleste sammenhænge vil være muligt at opnå bevis, som både er relevant og pålideligt og samtidigt tilstrækkeligt til at reducere opgaverisikoen til et tilfredsstillende niveau.

Det betyder dog ikke, at der ikke kan være små virksomheder, som i helheden eller i enkeltforhold er så komplekse eller omfattende, at forespørgsler og analytiske handlinger ikke kan afdække risikoen som eksemplet med Hans Hansen A/S. Det kan også være en virksomhed, der som hovedaktivitet ejer og udlejer investeringsejendomme, og hvor værdiansættelsen til dagsværdi har så væsentlig indflydelse på regnskabstallene afhængig

af afkastgrad, at revisor finder det nødvendigt at udføre verificerende handlinger. I dette tilfælde kan en verificerende handling bestå i sammenholdelse med lignende bygninger i samme geografiske område, som er handlet indenfor en overskuelig periode, eller det kan i særlige tilfælde være indhentning af ekstern vurdering.

I disse situation vil revisors faglige vurdering og professionelle skepsis blive sat på prøve, fordi der netop er tale om forhold, hvor kun små variationer i vurderingerne kan have væsentlig indflydelse på regnskabet som helhed. Yderligere handlinger skal naturligvis sammenholdes med det faktum, at der er tale om lavere sikkerhed i erklæring og under hensyntagen til de samlede omkostninger ved sagen. Omvendt set bør revisor ikke forsyne et sådant regnskab med en erklæring, hvis ikke der er opnået en vis grad af sikkerhed for det væsentligste aktiv, da det netop har afsmittende effekt på regnskabet som helhed.

Samlet set er det min vurdering, at det i de fleste tilfælde er muligt at opnå tilstrækkeligt og egnet review bevis ved udførelse af review i små virksomheder i henhold til ISRE2400 og i forhold til en sikkerhedsgrad i niveau 55 % - 65 %.

Vurdering af, om det er muligt at opfylde brugernes forventning til værdien af erklæringen, er i min vurdering meget afhængig af de skøn, der er indeholdt i regnskabet. I forlængelse af min fortolkning af regnskabsbrugernes forventninger i afsnit 7.2.1, hvor jeg noterer, at brugernes ønske om, at andre har taget ansvaret, vil forhøje den subjektive vurdering af erklæringen, må det således forventes, at jo mere komplekst og uigennemskueligt skønnet er for regnskabsbrugerne, jo højere værdi vil de tillægge den erklæring, der er påført regnskabet.

Det er således også for stillingtagen til værdien af erklæringen i forhold til regnskabsbrugernes forventning min vurdering, at værdien af erklæringen i størstedelen af tilfældene vil stå mål med regnskabsbrugerens forventning. Til gengæld vil udfordringen i at opnå tilstrækkeligt og egnet bevis for mere komplekse forhold eller forhold i mere komplekse virksomheder blive forstærket af, at regnskabsbrugerne samtidig ønsker endnu højere sikkerhed.

7.2.4. Opsamling

En samlet vurdering af, om kravene til review af regnskabsmæssige skøn i små virksomheder dækker de forventninger, der er til revisors afgivne erklæring på basis af begrænset sikkerhed, baseres på analyserne udført i de foregående afsnit 7.2.1 - 7.2.3.

Vurdering af, om kravene i henhold til ISRE2400 er tilstrækkelige til, at der kan opnås tilstrækkeligt og egnet review bevis i forhold til begrænset sikkerhed, er i analysen delt op i to komponenter – delvist om kravene i sig selv kan danne grundlag for korrekt planlægning

og udførelse af reviewet, og delvist om det er muligt via udførelse af reviewet er muligt at opnå tilstrækkeligt og egnet bevis.

Planlægning og udførelse af et review i henhold til ISRE2400 er dog i så høj grad afhængig af revisors faglige vurdering og anvendelse af professionelle skepsis, at faktisk vurdering af kravene for sig og revisionsbeviset for sig simpelthen ikke er muligt og i stedet leder hen til en mere overordnet vurdering af reviewet af regnskabsmæssige skøn som helhed.

I planlægningsfasen er der, ligesom det også er gældende ved revision, fokus på at opnå forståelse af virksomheden og dens omgivelser. Denne forståelse skal herefter sammen med revisors faglige vurdering resultere i planlægning af relevante arbejdshandlinger. Som følge af, at en stor del af planlægning baseres på den faglige vurdering, savner jeg dog i standarden muligheden for, at revisor via vejledende materiale kan søge informationer i relation til særligt art og risikograduering af regnskabsmæssige skøn for dermed på bedst mulige måde at kunne udøve den faglige vurdering ved fastlæggelse af arbejdshandlinger og skabe bedst muligt grundlag for den efterfølgende udførelse af handlingerne.

Vurderingen af, om det er muligt at opnå tilstrækkeligt og egnet bevis på baggrund af de handlinger ISRE2400 lægger op til, skal ses i sammenhæng med revisors mulighed for i tilstrækkelig grad at anvende professionel skepsis og faglig vurdering. Det er min vurdering, at små virksomheder, som er overskuelige og med lav kompleksitet, øger revisors mulighed for at opnå tilstrækkeligt bevis på baggrund af interne forespørgsler og analytiske handlinger og kritisk stillingtagen til resultatet af de udførte handlinger.

Det er således min opfattelse, at indholdet og kravene i ISRE2400 giver godt grundlag for afdækning af sikkerhedsgraden i en erklæring med begrænset sikkerhed – dette både set i relation til min vurdering af, hvad begrænset sikkerhed er, men også fortolkning af regnskabsbrugernes forventninger til værdien af erklæringen.

Til gengæld mener jeg ikke, at man kan komme uden om, at der er små virksomheder, som indeholder elementer af kompleksitet eller så væsentlige regnskabsposter, der er afhængige af udøvede skøn, at vurderingen af den mulige værdi af revisors anvendelse af professionel skepsis og faglig vurdering må være en anden. Værdien af beviset vil i disse situationer afhænge af de arbejdshandlinger, der udføres i relation til verifikation af forholdet, dog må det forventes, at visse forhold vil være svære at opnå tilstrækkeligt review bevis for uden at praktisere en reel revision i stedet.

Samtidig er det min forventning, at regnskabsbrugernes forventninger til værdien af revisors erklæring øges, i jo højere grad regnskabsbrugere finder visse poster uigennemskuelige og egentlig også her nærmer sig niveauet for sikkerheden i en revisionspåtegning.

7.3. Afdækning af regnskabsbrugernes forventning ved enten revision eller review

Nærværende afsnit omhandler en analyse af, om der med kravene til revision henholdsvis review af regnskabsmæssige skøn er sket fuld afdækning af de niveauer af forventninger, der med rimelighed kan forventes at eksistere fra regnskabsbrugernes side.

Ved de foregående analyser af kravene til såvel revision som review af regnskabsmæssige skøn viser det sig tydeligt, at indholdet i standarderne og kravene til arbejdshandlinger naturligvis har stor indvirkning på værdien af en udført revision eller et udført review. Det viser sig dog samtidig, at værdien af det underliggende regnskabsgrundlag og de forhold, der i øvrigt gældende for den enkelte virksomhed, ligeledes har stor indvirkning på muligheden for at opnå tilstrækkelig og egnet bevis.

Ved gennemgangen af kravene til revision af regnskabsmæssige skøn viser det sig således, at selvom revisionshandlinger langt hen ad vejen kan udformes, så de opvejer et svagt regnskabsgrundlag, så kan regnskabsgrundlaget dog blive så svagt, at muligheden for eksternt rettede revisionshandlinger og dermed opnåelse af tilstrækkeligt egnet revisionsbevis reduceres til et utilstrækkeligt niveau.

Muligheden for udførelse af et tilfredsstillende review af disse virksomheder er dog til gengæld muligt, i det ISRE2400 lægger op til internt rettede handlinger og i øvrigt placerer en stor del af vurderingen på revisors professionelle skepsis og faglige vurdering. Kravene til regnskabsgrundlaget vil således være lavere i et review end i en revisionsituation, også set i sammenhæng med den lavere sikkerhed, revisor afgiver.

Omvendt set vil den lavere sikkerhed i en erklæring med begrænset sikkerhed dog ikke fritage revisor fra ansvar, og der kan være situationer, hvor den virksomhed, der er udsat for review, indeholder så omfattende eller tilstrækkeligt komplekse skøn, at det kan diskuteres, om review handlingerne kan resultere i tilstrækkeligt og egnet bevis i forhold til begrænset sikkerhed og i samtidig i forhold til regnskabsbrugernes forventninger til niveauet af begrænset sikkerhed.

Den samlede vurdering af, om der med kravene til revision henholdsvis review af regnskabsmæssige skøn i små virksomheder er sket fuld afdækning af de niveauer af forventninger, der kan forventes at eksistere fra regnskabsbrugernes side, er jeg således af den opfattelse, at der faktisk er sket fuld afdækning. Dog er en fulde afdækning afhængig af en nøjagtig stillingtagen til, om den enkelte virksomhed bør underlægges en revision eller et review afhængig af de faktiske forhold, der er gældende for den pågældende virksomhed.

8 KONKLUSION

De foregående fire kapitler indeholder min gennemgang og analyse af det valgte emne vedrørende revision kontra review af regnskabsmæssige skøn i små virksomheder. Indeværende afsluttende kapitel vil herefter indeholde en opsummering af de forhold, jeg har behandlet gennem opgaven samt en opsummering af min analyse, der er foretaget på baggrund af de opstillede problemstillinger. Gennemgangen i nærværende kapitel baseres på de opstillede problemstillinger i afsnit 3.1.

8.1. Krav til revisors arbejdshandlinger i forbindelse med revision henholdsvis review

Formålet med nærværende opgave er at vurdere værdien af revision af regnskabsmæssige skøn i små virksomheder set i forhold til review af samme. Værdien af revision såvel som review defineres overfor regnskabsbrugerne ved den erklæring, revisor forsyner regnskabet med. Som indledning til analysen af kravene til revision og review har det derfor været nødvendigt at give en definition af værdien af de to forskellige erklæringer.

Ved afgivelse af enhver erklæring med sikkerhed er revisor pligtig til at følge Revisorloven, som indeholder den overordnede regulering af revisors arbejde, herunder eksempelvis kravet om, at revisor til enhver tid skal udføre sit arbejde i overensstemmelse til ”god revisorskik”. Uddybende til Revisorloven findes både Erklæringsbekendtgørelsen og Erklæringsvejledningen, som indeholder nærmere regulering vedrørende selve afgivelsen og indholdet af revisors erklæringer samt Årsregnskabsloven, som indeholder regulering vedrørende revisionspligten for små virksomheder.

Udover ovennævnte regulering har FSR udgivet en række revisionsstandarder, der fungerer som udfyldende normer for begrebet ”god revisorskik”. Standarderne indeholder detailregulering vedrørende enkeltområder af revision samt detailregulering vedrørende andre opgaver med sikkerhed.

Som følge af pligten til at lovgive i henhold til EU’s 8. selskabsdirektiv og en forventning om, at EU-Kommissionen på sigt forhøjer de internationale revisionsstandarder til lov, har FSR valgt at ordlyden af de danske revisionsstandarder fremover skal være direkte oversættelser af de internationale. Særskilte danske krav er herefter placeret i et særskilt dokument.

Tolkningen af begreberne høj grad af sikkerhed og begrænset sikkerhed foretages på baggrund af Begrebsramme for erklæringsopgaver med sikkerhed, der er placeret overordnet til hele RS-systemet, samt for høj grad af sikkerhed på baggrund af RS200, der

er placeret overordnet til den række standarder, der er gældende for opgaver i relation til revision.

Værdien af høj grad af sikkerhed og begrænset sikkerhed differentierer sig fra hinanden på den måde, at erklæringen for høj grad af sikkerhed udtrykkes positivt, mens erklæringen vedrørende opgaver med begrænset sikkerhed udtrykkes negativt. Efter tolkning af de to begreber har jeg i opgaven defineret høj grad af sikkerhed til 95 %, mens begrænset sikkerhed er defineret i intervallet mellem 55 % og 65 %.

De angivne sikkerhedsniveauer er den omvendte funktion af den opgaverisiko, revisor må acceptere ved opgavens løsning og ved stillingtagen til, om det opnåede revisionsbevis er tilstrækkeligt og egnet til at kunne forme en konklusion.

For udførelse af revision af regnskabsmæssige skøn og afledt opnåelse af tilstrækkeligt og egnet revision skal revisor følge reguleringen i RS540. RS540 indeholder udelukkende regulering i relation til planlægning, udførelse og afslutning af revision af regnskabsmæssige skøn. For review af regnskabsmæssige skøn følger revisor omvendt den overordnede standard for review. Opnåelse af tilstrækkeligt og egnet review bevis for de regnskabsmæssige skøn ligger således ved disse opgaver implicit i opgaveløsningen som helhed.

Gennemgangen af RS540 har vist en standard som indeholder detaljeret beskrivelse af arten af regnskabsmæssige skøn og en risikobaseret niveauinddeling på baggrund af den skønsmæssige usikkerhed og grad af subjektivitet, der knytter sig til et givent skøn. Revisionsprocessen er endvidere risikobaseret i overensstemmelse med kravene i RS315, RS330 og RS500.

Både planlægning og udførelse i henhold til RS540 er meget detailreguleret. Planlægningsfasen har til henblik at identificere skøn, der indeholder risici for væsentlig fejlinformation og vurdere, hvorvidt der er tale om skøn behæftet med "normal" risiko for væsentlig fejlinformation eller om forhold som høj grad af skønsmæssig usikkerhed og høj grad af subjektivitet bevirker, at skønnet er behæftet med betydelig risiko for væsentlig fejlinformation.

For skøn behæftet med "normal" risiko for væsentlig fejlinformation angiver RS540 en række handlinger, som skal udføres i det omfang det anses for nødvendigt for at opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis. For skøn behæftet med betydelig risiko for væsentlig fejlinformation angiver RS540 herudover en række pligtige substanshandlinger, som retter sig mod den skønsmæssige usikkerhed.

I forbindelse med afslutningen af revisionen angiver RS540 retningslinier for, hvornår og hvor meget et skøn er fejlbehæftet set i forhold til revisors udøvede estimat. Vurdering af om det opnåede revisionsbevis er tilstrækkeligt og egnet skal i øvrigt ses i relation til reguleringen i RS500.

Reguleringen af review af regnskabsmæssige skøn findes i ISRE2400, der som stand alone standard indeholder den samlede regulering af et review som helhed. Ved gennemgangen af standarden har jeg udelukkende berørt afsnit og krav som er relevante i relation til review af regnskabsmæssige skøn.

Review af regnskabsmæssige skøn indeholder ligeledes både planlægnings-, udførelse og afslutningsfase, hvor planlægningen i lighed med revision, om end i mindre grad, består i at opnå forståelse af virksomhedens og dens omgivelser. Formålet med planlægningsfasen er at opnå en identifikation af de regnskabsposter, hvor væsentlig fejlinformation vil kunne opstå og senere hen i processen også at identificere, hvor væsentlig fejlinformation faktisk kan opstå.

Reviewhandlinger består af forespørgsler rettet internt i virksomheden og analytiske handlinger for de regnskabsposter, hvor væsentlig fejlinformation vil kunne opstå. Yderligere handlinger, der rettes mod regnskabsposter, der faktisk kan være behæftet med væsentlig fejlinformation, består af mere detaljerede forespørgsler og analytiske handlinger og i tilfælde, hvor det er nødvendigt, også verificerende handlinger.

Både planlægning og udførelse af et review baseres i udstrakt grad på revisors inddragelse af faglig vurdering og anvendelse af professionel skepsis.

8.2. Anvendelse af kravene vedrørende revision henholdsvis review

Kapitel 6 indeholder beskrivelse af forholdene for virksomheden Hans Hansen A/S. Beskrivelsen er givet som grundlag for efterfølgende at kunne behandle praktisk anvendelse af reguleringen i RS540 og ISRE2400.

Hans Hansen A/S er en tømrer- og snedkervirksomhed, ejet af Thomas Jensen. Virksomheden har udover mindre tømrer- og snedkeropgaver i løbet af de seneste år udvidet sin aktivitet til også at omfatte større entreprisarbejder. De igangværende totalentrepriser pr. 31/12 2010 udgør projekter med entreprisummer mellem 15 og 30 mio. kr. Regnskabstallene for 2010 viser i udkastet til regnskabet igangværende arbejder, brutto med 64 mio. kr. i forhold til en samlet omsætning på 88 mio. kr. og igangværende arbejder, netto med 15 mio. kr. i forhold til en samlet balancesum med 30 mio. kr.

Som følge af den klare indvirkning og væsentlighed de igangværende arbejder har for regnskabet som helhed, har posten på udmærket vis kunne danne grundlag for udførelse af en revision henholdsvis et review af regnskabsmæssige skøn i en lille virksomhed.

Risikovurderingshandlingerne afdækker forhold hos Hans Hansen A/S, som har indflydelse på identifikationen og vurderingen af risici for væsentlig fejlinformation. Det omfatter således konstatering af, at udarbejdelse af skønnet sker delvist på baggrund af et standardsystem og delvist på grund af en egen udarbejdet excel model. Herudover afdækker risikovurderingshandlingerne stor skønsmæssig usikkerhed i de forudsætninger, skønnet bygger på og samtidig også høj grad af subjektivitet, idet forudsætningerne i høj grad er variable med Thomas' vurderinger.

Ved identifikation af risici for væsentlig fejlinformation vurderes en stor del af risikoen i det udøvede skøn at relatere sig til selve værdiansættelsen af balanceposten.

Udførelsen af revisionen baserer sig på den indledende risikovurdering og fokuserer således udover sikring af, at reglerne i årsregnskabsloven og regnskabsvejledning 6 om entreprisekontrakter, herunder kriterier for indregning og måling, er overholdt, i høj grad på afdækning af den risiko, der er forbundet med forudsætningerne. Dette, sammenholdt med at øvrige revisionshandlingerne ikke har samme relevans, betyder, at størstedelen af revisionen koncentrerer sig om test af ledelsens udøvede skøn og bagvedliggende forudsætninger.

Opsamlingen og afslutningen af revisionen i nærværende opgave indeholder primært refleksion over væsentlige områder. Som følge af den manglende dialog med Thomas Jensen har det ikke været muligt at foretage endelig afslutning og vurdering af det opnåede bevis.

Planlægningshandlingerne i forbindelse med det udførte review omfatter en vurdering af, at regnskabsmateriale og systemer er af lav kompleksitet og generel overskuelighed. Værdien af informationerne i Thomas' excel opgørelse er dog afhængig af, at Thomas og Hanne, som er regnskabschef, kommunikerer effektivt om den viden, de hver især er besiddelse af.

Udførelsen af reviewet retter sig mod de igangværende arbejder, som også i planlægningen defineres som en post, hvor væsentlig fejlinformation vil kunne opstå. Handlingerne omfatter en række forespørgsler, der primært rettes mod Thomas. Forespørgslerne indeholder en gennemgang af udøvelsen af skønnet over igangværende arbejder fra sikring af, at Thomas forstår reglerne for opgørelse af igangværende arbejder til forespørgsler vedrørende de forskellige elementer af opgørelsen og forhold i nyt år, som kan have indflydelse på opgørelsen.

De analytiske handlinger er herefter delvist rene finansielle analyser, men også analyser af om der er sammenhæng mellem den viden der er opnået ved udførelsen af forespørgslerne samt revisors forventninger til tallene i øvrigt og den finansielle opgørelse.

Som følge af den usikkerhed der er forbundet med værdiansættelsen af de igangværende arbejder vurderes det, at posten kan være behæftet med væsentlig fejlinformation og der skal således yderligere handlinger for at afdække dette forhold. Som følge af væsentligheden af de igangværende arbejder mener jeg at de yderligere handlinger med fordel kan indeholde en eksternt rettet handling. Her vil dog være problemer forbundet med en ekstern vurdering af færdiggørelsesgrad, da det er en tilbagerettet handling og derfor vil være behæftet med usikkerhed som følge af den manglende mulighed for at se statet fysisk på skæringsdagen.

Den samlede vurdering af det opnåede bevis leder herefter hen til en konklusion af, at tilstrækkeligt og egnet bevis for den indregnede værdi ikke vil være muligt at opnå. Til gengæld mener jeg, at det er muligt at opnå tilstrækkeligt og egnet bevis for et givent interval, som så kan oplyses i regnskabet for at give regnskabsbrugerne forståelsen af den usikkerhed, der ligger i værdiansættelsen af de igangværende arbejder.

8.3. Analyse af kravene til revision henholdsvis review

Analysen af RS540 indeholder en vurdering af, om grundlaget for udførelse af review af regnskabsmæssige skøn i små virksomheder er for komplekst i forhold til det grundlag, der skal revideres.

Som en følge af standardens opbygning, herunder afsnit vedrørende små virksomheder i det vejledende materiale og opbygningen af standardens afsnit 13, som angiver, at kravene skal udføres i forhold til hinanden med hensyntagen til, hvad der bringer relevant revisionsbevis, er det min opfattelse, at standardens rammer giver fin mulighed for tilpasning til revision af små virksomheder. Det står dog også klart, at korrekt tilpasning af standardens krav, forudsætter revisors anvendelse af faglig vurdering ved planlægning af opgaven.

Analysen af muligheden for at opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis i forhold til høj grad af sikkerhed ved revision af regnskabsmæssige skøn i små virksomheder hviler i sidste ende på værdien af det regnskabsgrundlag der skal revideres. Til trods for at små virksomheder som hovedregel er overskuelige og med lav kompleksitet, kan regnskabsgrundlag dog være af så ringe karakter, at muligheden for eksternt rettede revisionshandlinger reduceres og pålideligheden af beviset således bliver for svag. For regnskabsmæssige skøn af mere simpel karakter vurderes der dog omvendt ikke at være problemer i relation til opnåelse af tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis.

Analysen af RS540 har herudover omfattet en vurdering af muligheden for at afdække risikoen ved manglende neutralitet fra ledelsens side. Manglende neutralitet fra ledelsens side relaterer sig til den skønsmæssige usikkerhed og høje grad af subjektivitet, der ligger i visse forudsætninger. Muligheden for at afdække risikoen vil således i høj grad bero på revisors anvendelse af faglig vurdering og professionel skepsis, men det må dog formodes, at revisor alt andet lige vil have væsentligt bedre mulighed for at afdække risikoen i små virksomheder end i store virksomheder, som følge af overskueligheden af virksomheden og regnskabsgrundlaget.

For vurdering af, om kravene i ISRE2400 dækker forventningerne til en erklæring på basis af begrænset sikkerhed, har jeg indledningsvis til analysen af ISRE2400 givet min fortolkning af regnskabsbrugernes forventninger til værdien af begrænset sikkerhed. Det er her min vurdering, at regnskabsbrugernes forventninger, udover viden fra den praktiske forståelse af informationerne i en erklæring, også i høj grad påvirkes af tillid til den pågældende revisor og et underliggende ønske om, at revisor har "ansvaret" for poster i regnskabet, som er uigennemskuelige for regnskabsbruger. Jeg har således vurderet, at regnskabsbrugerens forventning til værdien af erklæringen placerer sig mellem 60 % og 85 %.

Analysen af ISRE2400 har herefter omfattet en vurdering af om henholdsvis krav og afledt revisionsbevis af udførte handlinger er tilstrækkeligt og egnet i forhold til en erklæring med begrænset sikkerhed.

Ved analysen af ovennævnte fremgår det tydeligt, at ISRE2400 placerer en stor del af både planlægning, udførelse og vurdering af værdien af det opnåede bevis på revisors anvendelse af faglig vurdering og professionel skepsis. Jeg har i den anledning bemærket, at jeg i standarden savner mere vejledning i relation til udøvede skøn og en art niveauiddeling i relation til risiko i de enkelte skøn. Dette også set i sammenhæng med, at standarden, til trods for i udformningen at undgå en risikobaseret fremgangsmåde, ikke kan komme udenom, at afgivelse af erklæringen faktisk er risikobaseret i henhold til definitionen i den overliggende begrebsramme.

En samlet analyse af ISRE2400 baserer sig på vurderingen af muligheden for, at revisor via forespørgsler og analytiske handlinger (og i visse tilfælde yderligere verificerende handlinger) kan opnå tilstrækkeligt grundlag for udøvelse af professionel skepsis og faglig vurdering. Det er min vurdering, at et review af de fleste små virksomheder, qua den lave kompleksitet og overskuelighed, på udmærket vis vil kunne bidrage med et tilstrækkeligt grundlag til revisors erklæring.

Dog kan der være små virksomheder, hvor kompleksitet eller væsentligheden af enkeltforhold, kan resultere i, at review beviset ikke er tilstrækkeligt og pålideligt og hvor

revisor kan ende med at konkludere, at der ikke er opnået tilstrækkelig grad af sikkerhed for at regnskabet ikke er behæftet med væsentlig fejlinformation. I sådanne situationer må brugerens forventninger samtidig formodes at øges, som følge af brugerens manglende evne til at gennemgået forholdet og deraf afledte ønske om at revisor har styr på det.

Ved den samlede vurdering af, om der med kravene til revision henholdsvis review af regnskabsmæssige skøn i små virksomheder er sket fuld afdækning af de niveauer af forventninger, der med rimelighed kan forventes at eksistere fra regnskabsbrugernes side, må det konkluderes, at der er grundlag herfor. Det er dog min opfattelse, at mest optimal afstemning mellem udførelsen af arbejdshandlinger og værdi af erklæring, herunder også brugernes forventning til erklæringen, bør ske ved hensyntagen til forholdene for den pågældende virksomhed. Det betyder således, at den mest optimale værdi vil opnås, hvis der ved valg af revision kontra review tages hensyn til virksomhedens forhold, herunder kompleksitet af virksomheden som helhed eller væsentligheden af enkeltforhold.

9 REFERENCER M.V.

9.1. Litteraturliste

Love, bekendtgørelser, standarder og vejledninger mv.

- Revisorloven, Lov 2008-09-17 nr. 468 om godkendte revisorer og revisionsvirksomheder
Årsregnskabsloven, Lovbekendtgørelse 2009-05-25 nr. 395
Erklæringsbekendtgørelsen, Bekendtgørelse 2008-06-26 nr. 668 om godkendte revisorers erklæringer
Erklæringsvejledningen, Vejledning om bekendtgørelsen om godkendte revisorers erklæringer
Begrebsramme for erklæringsopgaver med sikkerhed, januar 2005
Udkast til RS540, Revision af regnskabsmæssige skøn, herunder regnskabsmæssige skøn over dagsværdi, og tilknyttede oplysninger, december 2009
ISRE2400 (Revised), Engagements to Review Historical Financial Statements, ED, december 2010
Regnskabsvejledning 6 (ajourført 2002), Entreprisekontrakter, marts 2002
Udkast til RS200, Den uafhængige revisors overordnede mål og revisionens gennemførelse i overensstemmelse med danske revisionsstandarder, juli 2009
Udkast til RS315, Identifikation og vurdering af risici for væsentlig fejlinformation igennem forståelse af virksomheden og dens omgivelser, juli 2009
Udkast til RS330, Revisors reaktion på vurderede risici, juli 2009
Udkast til RS500, Revisionsbevis, juli 2009
Udkast til RS560, Efterfølgende begivenheder, oktober 2009

Bøger

- Füchsel, Kim m.fl., Revisor – regulering og rapportering, 2. udgave, Thomson Reuters Professional A/S, 2010
FSR, Revisorhåndbogen 2010, Revision
IFAC, Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Service Pronouncements, Glossary of Terms, 2010 Edition, April 2010
PWC, Regnskabshåndbogen, 2010

Artikler og notater m.v.

- FSR, Fagligt notat vedrørende risiko, august 1996
FSR, Notater vedrørende udkast til RS540, december 2009 henholdsvis marts 2003
FSR, Notater vedrørende udkast til RS2400, maj 2008 henholdsvis marts 2002
FSR, Notat om betingelserne for at anvende produktionsmetoden efter årsregnskabsloven, januar 2008
IAASB, Basis for Conclusions; ISA 540 (Revised and Redrafted), februar 2008 henholdsvis december 2006
L. Kiertzner, Kommende standarder for revisors ydelser – “efter clarity”, Revision og Regnskabsvæsen, jan. 2011
European Commission, Green Paper Audit Policy, oktober 2010

Hjemmesider

- www.fsr.dk
www.iaasb.org

Materiale i øvrigt

- Notater fra faget Revision på cand. merc. aud. studiet på Aalborg Universitet, 2010 og 2011
Udvalgt agenda materiale vedrørende revision af ISRE2400 for perioden marts 2009 til december 2010 (hentet fra www.iaasb.org - IAASB Meetings og www.iaasb.org - Projects in Progress)

9.2. Figurliste

Figur 1: Opgavens struktur - Egen tilvirkning	16
Figur 2: Overblik over krav til risikovurderingshandlinger og tilknyttede aktiviteter - Egen tilvirkning	32
Figur 3: Overblik over krav til identifikation og vurdering af risiciene for væsentlig fejlinformation - Egen tilvirkning	33
Figur 4: Overblik over krav til reaktion på vurderede risici for væsentlig fejlinformation - Egen tilvirkning	38
Figur 5: Overblik over krav til yderligere substanshandlinger som reaktion på betydelige risici - Egen tilvirkning	41
Figur 6: Overblik over krav til vurdering af rimelighed af de regnskabsmæssige skøn og fastlæggelse af fejl - Egen tilvirkning	41
Figur 7: Overblik over krav til oplysninger vedrørende regnskabsmæssige skøn - Egen tilvirkning	42
Figur 8: Overblik over krav vedrørende indikatorer på mulig manglende neutralitet hos ledelsen - Egen tilvirkning	43
Figur 9: Overblik over krav vedrørende skriftlige udtalelser - Egen tilvirkning	43
Figur 10: Overblik over krav vedrørende dokumentation - Egen tilvirkning	43
Figur 11: Overblik over krav i forbindelse med udførelse af review af regnskabsmæssige skøn - Egen tilvirkning	51
Figur 12: Hovedtal for 2006-2009 for HH A/S - Egen tilvirkning på baggrund af bilag 2	62
Figur 13: Hovedtal for 2009 – 2010 (forventet) for HH A/S – Egen tilvirkning på baggrund af bilag 3	62
Figur 14: Specifikation af vurdering af risici på revisionsmålsniveau - Egen tilvirkning	69
Figur 15: Specifikation af revisionshandlinger og forventet styrke af opnået bevis - Egen tilvirkning.....	75
Figur 16: Specifikation af forespørgsler vedrørende igangværende arbejder - Egen tilvirkning	85
Figur 17: Specifikation af analytiske handlinger vedrørende igangværende arbejder - Egen tilvirkning	86
Figur 18: Revisors mulighed for tilstrækkeligt og egnet bevis ved svag dokumentation for udøvede skøn - Egen tilvirkning	96

9.3. Bilagsliste

Bilag 1: Resultat- og balancetal for perioden 2006-2009 for Hans Hansen A/S.....	122
Bilag 2: Resultat- og balancetal for perioden 2009-2010 for Hans Hansen A/S.....	125
Bilag 3: Udkast til årsrapport for 2010 for Hans Hansen A/S	128
Bilag 4: Thomas' oprindelige opgørelse af igangværende arbejder pr. 31/12 2010	143
Bilag 5: Tilrettet opgørelse af igangværende arbejde pr. 31/12 2010	144
Bilag 6: ISRE2400, Exposure Draft, December 2010	145

9.4. Ordoptælling

Ordoptælling fra kapitel 1 til 8 (begge inklusive) udgør i alt 239.814 tegn, svarende til 100 sider

BILAG

BILAG 1

Resultat- og balancetal for perioden 2006-2009 for Hans Hansen A/S

Hans Hansen A/S

Resultattal for perioden 2006-2009 (tkr.)

	Realiseret 2009	Realiseret 2008	Realiseret 2007	Realiseret 2006
Omsætning	56.893	24.039	24.211	22.673
Vareforbrug og fremmedarbejde	-40.820	-11.763	-12.003	-10.931
Andre variable omkostninger	-522	-451	-368	-300
Personaleomkostninger	-9.786	-8.626	-8.489	-8.752
	<u>-51.128</u>	<u>-20.840</u>	<u>-20.860</u>	<u>-19.983</u>
Dækningsbidrag	<u>5.765</u>	<u>3.199</u>	<u>3.351</u>	<u>2.690</u>
Dækningsgrad	<u>10,1%</u>	<u>13,3%</u>	<u>13,8%</u>	<u>11,9%</u>
Kapacitetsomkostninger	-1.892	-1.166	-985	-853
Afskrivninger	-567	-449	-423	-413
Finansielle poster	-506	-233	-210	-269
	<u>-2.965</u>	<u>-1.848</u>	<u>-1.618</u>	<u>-1.535</u>
Resultat før skat	<u>2.800</u>	<u>1.351</u>	<u>1.733</u>	<u>1.155</u>
Skat af årets resultat	<u>-728</u>	<u>-346</u>	<u>-383</u>	<u>-332</u>
Årets resultat	<u>2.072</u>	<u>1.005</u>	<u>1.350</u>	<u>823</u>

Hans Hansen A/S

Balancetal for perioden 2006-2009 (tkr.)

	Realiseret 31/12 09	Realiseret 31/12 08	Realiseret 31/12 07	Realiseret 31/12 06
Anlægsaktiver				
Grunde og bygninger	3.022	3.155	3.186	3.316
Driftsmateriel og inventar	2.111	1.352	1.258	1.452
Anlægsaktiver i alt	5.133	4.507	4.444	4.768
Omsætningsaktiver				
Varebeholdninger	177	159	186	225
Tilgodehavender fra salg	9.859	7.452	6.158	6.433
Igangværende arbejder for fremmed regning	6.180	812	667	623
Andre tilgodehavender	63	93	186	45
Periodeafgrænsningsposter	187	163	166	157
Likvide beholdninger	16	12	48	35
Omsætningsaktiver i alt	16.482	8.691	7.411	7.518
Aktiver i alt	21.615	13.198	11.855	12.286

Hans Hansen A/S

Balancetal for perioden 2006-2010 (tkr.)

	Realiseret 31/12 09	Realiseret 31/12 08	Realiseret 31/12 07	Realiseret 31/12 06
Egenkapital				
Aktiekapital	500	500	500	500
Overført resultat	6.803	5.231	4.326	3.076
Foreslået udbytte for regnskabsåret	500	100	100	100
Egenkapital i alt	<u>7.803</u>	<u>5.831</u>	<u>4.926</u>	<u>3.676</u>
Hensatte forpligtelser				
Hensættelse til udskudt skat	<u>1.213</u>	<u>157</u>	<u>113</u>	<u>142</u>
Hensatte forpligtelser i alt	<u>1.213</u>	<u>157</u>	<u>113</u>	<u>142</u>
Gældsforpligtelser				
Gæld til realkreditinstitut	1.759	1.875	1.991	2.106
Leasingforpligtelser	<u>847</u>	<u>567</u>	<u>741</u>	<u>912</u>
Langfristede gældsforpligtelser i alt	<u>2.606</u>	<u>2.442</u>	<u>2.732</u>	<u>3.018</u>
Kortfristet del af langfristet gæld	310	280	285	290
Gæld til pengeinstitut	2.822	1.443	954	1.813
Leverandører af varer og tjenesteydelser	5.439	2.198	2.013	2.396
Anden gæld	<u>1.422</u>	<u>847</u>	<u>832</u>	<u>951</u>
Kortfristede gældsforpligtelser i alt	<u>9.993</u>	<u>4.768</u>	<u>4.084</u>	<u>5.450</u>
Gældsforpligtelser i alt	<u>12.599</u>	<u>7.210</u>	<u>6.816</u>	<u>8.468</u>
Passiver i alt	<u>21.615</u>	<u>13.198</u>	<u>11.855</u>	<u>12.286</u>

BILAG 2

Resultat- og balancetal for perioden 2009-2010 for Hans Hansen A/S

Hans Hansen A/S

Resultattal for perioden 2009-2010 (tkr.)

	Forventet 2010	Realiseret 2009
Omsætning	88.033	56.893
Vareforbrug og fremmedarbejde	-66.391	-40.820
Andre variable omkostninger	-639	-522
Personaleomkostninger	-11.972	-9.786
	-79.002	-51.128
Dækningsbidrag	9.031	5.765
Dækningsgrad	10,3%	10,1%
Kapacitetsomkostninger	-3.426	-1.892
Afskrivninger	-649	-567
Finansielle poster	-578	-506
	-4.653	-2.965
Resultat før skat	4.378	2.800
Skat af årets resultat	-1.173	-728
Årets resultat	3.205	2.072

Hans Hansen A/S**Balancetal for perioden 2009-2010 (tkr.)**

	Forventet 31/12 10	Realiseret 31/12 09
Anlægsaktiver		
Grunde og bygninger	2.889	3.022
Driftsmateriel og inventar	2.663	2.111
Anlægsaktiver i alt	5.552	5.133
Omsætningsaktiver		
Varebeholdninger	172	177
Tilgodehavender fra salg	8.864	9.859
Igangværende arbejder for fremmed regning	15.078	6.180
Andre tilgodehavender	76	63
Periodeafgrænsningsposter	195	187
	24.213	16.289
Likvide beholdninger	21	16
Omsætningsaktiver i alt	24.406	16.482
Aktiver i alt	29.958	21.615

Hans Hansen A/S**Balancetal for perioden 2009-2010 (tkr.)**

	Forventet 31/12 10	Realiseret 31/12 09
Egenkapital		
Aktiekapital	500	500
Overført resultat	9.508	6.803
Foreslået udbytte for regnskabsåret	500	500
Egenkapital i alt	<u>10.508</u>	<u>7.803</u>
Hensatte forpligtelser		
Hensættelse til udskudt skat	2.102	1.213
Hensatte forpligtelser i alt	<u>2.102</u>	<u>1.213</u>
Gældsforpligtelser		
Gæld til realkreditinstitut	1.641	1.759
Leasingforpligtelser	1.076	847
Langfristede gældsforpligtelser i alt	<u>2.717</u>	<u>2.606</u>
Kortfristet del af langfristet gæld	450	310
Gæld til pengeinstitut	3.463	2.822
Leverandører af varer og tjenesteydelser	8.797	5.439
Anden gæld	1.921	1.422
Kortfristede gældsforpligtelser i alt	<u>14.631</u>	<u>9.993</u>
Gældsforpligtelser i alt	<u>17.348</u>	<u>12.599</u>
Passiver i alt	<u>29.958</u>	<u>21.615</u>

BILAG 3

Udkast til årsrapport for 2010 for Hans Hansen A/S

Hans Hansen A/S
CVR-nr. 13 12 85 96

Årsrapport

1. januar - 31. december 2010

Årsrapporten er fremlagt og godkendt på selskabets ordinære generalforsamling den 8. april 2011.

Dirigent

Indholdsfortegnelse

	<u>Side</u>
Påtegninger	
Ledelsespåtegning	1
Den uafhængige revisors påtegning	2
Ledelsesberetning	
Selskabsoplysninger	3
Årsregnskab 1. januar - 31. december 2010	
Anvendt regnskabspraksis	4
Resultatopgørelse	8
Balance	9
Noter	11

Ledelsespåtegning

Bestyrelse og direktion har dags dato aflagt årsrapporten for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2010 for Hans Hansen A/S.

Årsrapporten er aflagt i overensstemmelse med årsregnskabsloven.

Vi anser den valgte regnskabspraksis for hensigtsmæssig, og efter vor opfattelse giver årsregnskabet et retvisende billede af selskabets aktiver og passiver, finansielle stilling samt resultat.

Årsrapporten indstilles til generalforsamlingens godkendelse.

Skanderborg, den 8. april 2011

Direktion

Thomas Jensen

Bestyrelse

Thomas Jensen

Erik Jensen

Anne-Marie Jensen

Den uafhængige revisors påtegning

Til aktionæren i Hans Hansen A/S

Vi har revideret årsregnskabet for Hans Hansen A/S for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2010 omfattende anvendt regnskabspraksis, resultatopgørelse, balance og noter. Årsregnskabet aflægges efter årsregnskabsloven.

Ledelsens ansvar

Ledelsen har ansvaret for at udarbejde og aflægge et årsregnskab, der giver et retvisende billede i overensstemmelse med årsregnskabsloven. Dette ansvar omfatter udformning, implementering og opretholdelse af interne kontroller, der er relevante for at udarbejde og aflægge et årsregnskab, der giver et retvisende billede uden væsentlig fejlinformation, uanset om fejlinformationen skyldes besvigelser eller fejl samt valg og anvendelse af en hensigtsmæssig regnskabspraksis og udøvelse af regnskabsmæssige skøn, som er rimelige efter omstændighederne.

Revisors ansvar og den udførte revision

Vort ansvar er at udtrykke en konklusion om årsregnskabet på grundlag af vor revision. Vi har udført vor revision i overensstemmelse med danske revisionsstandarder. Disse standarder kræver, at vi lever op til etiske krav samt planlægger og udfører revisionen med henblik på at opnå høj grad af sikkerhed for, at årsregnskabet ikke indeholder væsentlig fejlinformation.

En revision omfatter handlinger for at opnå revisionsbevis for de beløb og oplysninger, der er anført i årsregnskabet. De valgte handlinger afhænger af revisors vurdering, herunder vurderingen af risikoen for væsentlig fejlinformation i årsregnskabet, uanset om fejlinformationen skyldes besvigelser eller fejl. Ved risikovurderingen overvejer revisor interne kontroller, der er relevante for selskabets udarbejdelse og aflæggelse af et årsregnskab, der giver et retvisende billede, med henblik på at udforme revisionshandlingerne, der er passende efter omstændighederne, men ikke med det formål at udtrykke en konklusion om effektiviteten af selskabets interne kontrol. En revision omfatter endvidere stillingtagen til, om den regnskabspraksis, der er anvendt af ledelsen, er passende, og om de regnskabsmæssige skøn, der er udøvet af ledelsen, er rimelige, samt en vurdering af den samlede præsentation af årsregnskabet.

Det er vor opfattelse, at det opnåede revisionsbevis er tilstrækkeligt og egnet som grundlag for vor konklusion.

Revisionen har ikke givet anledning til forbehold.

Konklusion

Det er vor opfattelse, at årsregnskabet giver et retvisende billede af selskabets aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 31. december 2010 samt af resultatet af selskabets aktiviteter for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2010 i overensstemmelse med årsregnskabsloven.

Viborg, den 8. april 2011

Kildskov og partnere

Statsautoriseret Revisionspartnerselskab

Morten Kildskov
statsautoriseret revisor

Selskabsoplysninger

Selskabet	Hans Hansen A/S Vænget 13 8660 Skanderborg
	CVR-nr.: 13 12 85 96 Stiftet: 12. april 1986 Hjemsted: Skanderborg Kommune Regnskabsår: 1. januar - 31. december
Bestyrelse	Thomas Jensen Erik Jensen Anne-Marie Jensen
Direktion	Thomas Jensen
Revision	Kildskov og partnere Statsautoriseret Revisionspartnerselskab
Generalforsamling	Ordinær generalforsamling afholdes 8. april 2011.

Anvendt regnskabspraksis

Årsrapporten for Hans Hansen A/S er aflagt i overensstemmelse med årsregnskabslovens bestemmelser for en klasse B-virksomhed. Herudover har virksomheden valgt at følge enkelte regler for klasse C-virksomheder.

Årsrapporten er aflagt efter samme regnskabspraksis som sidste år.

Generelt om indregning og måling

I resultatopgørelsen indregnes indtægter i takt med, at de indtjenes. Herunder indregnes værdireguleringer af finansielle aktiver og forpligtelser. I resultatopgørelsen indregnes ligeledes alle omkostninger, herunder afskrivninger, nedskrivninger og hensatte forpligtelser samt tilbageforsler som følge af ændrede regnskabsmæssige skøn af beløb, der tidligere har været indregnet i resultatopgørelsen.

Aktiver indregnes i balancen, når det er sandsynligt, at fremtidige økonomiske fordele vil tilflyde selskabet, og aktivets værdi kan måles pålideligt.

Forpligtelser indregnes i balancen, når det er sandsynligt, at fremtidige økonomiske fordele vil fragå selskabet, og forpligtelsens værdi kan måles pålideligt.

Ved første indregning måles aktiver og forpligtelser til kostpris. Efterfølgende måles aktiver og forpligtelser som beskrevet nedenfor for hver enkelt regnskabspost.

Visse finansielle aktiver og forpligtelser måles til amortiseret kostpris, hvorved der indregnes en konstant effektiv rente over løbetiden. Amortiseret kostpris opgøres som oprindelig kostpris med fradrag af eventuelle afdrag samt tillæg/fradrag af den akkumulerede amortisering af forskellen mellem kostpris og nominelt beløb. Herved fordeles kurstab og kursgevinst over aktivets eller forpligtelsens løbetid.

Ved indregning og måling tages hensyn til forudsigelige tab og risici, der fremkommer inden årsregnskabet aflægges, og som vedrører forhold, der eksisterede på balancedagen.

Resultatopgørelsen

Bruttofortjeneste

Bruttofortjeneste indeholder nettoomsætning, ændring i lagre af færdigvarer og varer under fremstilling, arbejde udført for egen regning og opført under aktiver, andre driftsindtægter samt eksterne omkostninger.

Ejendomme bygget for fremmed regning indregnes i takt med, at produktionen udføres, hvorved nettoomsætningen svarer til salgsværdien af årets udførte arbejder (produktionsmetoden). Nettoomsætningen indregnes, når de samlede indtægter og omkostninger på entreprisekontrakten og færdiggørelsesgraden på balancedagen kan opgøres pålideligt, og det er sandsynligt at de økonomiske fordele vil tilgå selskabet.

Anvendt regnskabspraksis

Skat af årets resultat

Årets skat, der består af årets aktuelle selskabsskat og ændring i udskudt skat, indregnes i resultatopgørelsen med den del, der kan henføres til årets resultat, og direkte i egenkapitalen med den del, der kan henføres til posteringer direkte på egenkapitalen.

Selskabet er omfattet af de danske regler om tvungen sambeskatning af moderselskabet og de danske dattervirksomheder.

Den aktuelle danske selskabsskat fordeles ved afregning af sambeskatningsbidrag mellem de sambeskattede virksomheder i forhold til disses skattepligtige indkomster. I tilknytning hertil modtager virksomheder med skattemæssigt underskud sambeskatningsbidrag fra virksomheder, der har kunnet anvende dette underskud (fuld fordeling).

Balancen

Materielle anlægsaktiver

Grunde og bygninger samt driftsmateriel og inventar måles til kostpris med fradrag af akkumulerede afskrivninger og nedskrivninger. Der afskrives ikke på grunde.

Afskrivningsgrundlaget er kostpris med fradrag af forventet restværdi efter afsluttet brugstid.

Kostprisen omfatter anskaffelsesprisen samt omkostninger direkte tilknyttet anskaffelsen indtil det tidspunkt, hvor aktivet er klar til at blive taget i brug. For egenfremstillede aktiver omfatter kostprisen omkostninger til materialer, komponenter, underleverandører, direkte lønforbrug samt indirekte produktionsomkostninger.

Der foretages lineære afskrivninger baseret på følgende vurdering af aktivernes forventede brugstider:

Bygninger	30 år
Driftsmateriel og inventar	3-10 år

Aktiver med en kostpris på under 12 tkr. pr. enhed indregnes i anskaffelsesåret som omkostninger i resultatopgørelsen.

Fortjeneste eller tab ved afhændelse af materielle anlægsaktiver opgøres som forskellen mellem salgspris med fradrag af salgsomkostninger og den regnskabsmæssige værdi på salgstidspunktet. Fortjeneste eller tab indregnes i resultatopgørelsen under afskrivninger.

Leasingkontrakter vedrørende materielle anlægsaktiver, hvor selskabet har alle væsentlige risici og fordele forbundet med ejendomsretten (finansiel leasing), måles ved første indregning i balancen til laveste værdi af dagsværdi og nutidsværdien af de fremtidige leasingydelser. Ved beregning af nutidsværdien anvendes leasingaftalens interne rentefod eller en tilnærmet værdi for denne som diskonteringsfaktor. Finansielt leasede aktiver behandles herefter som øvrige tilsvarende materielle anlægsaktiver.

Anvendt regnskabspraksis

Den kapitaliserede restleasingforpligtelse indregnes i balancen som en gældsforpligtelse, og leasingydelsens rentedel indregnes over kontraktens løbetid i resultatopgørelsen.

Alle øvrige leasingkontrakter betragtes som operationel leasing. Ydelser i forbindelse med operationel leasing og øvrige lejeaftaler indregnes i resultatopgørelsen over kontraktens løbetid. Selskabets samlede forpligtelse vedrørende operationelle leasingaftaler og lejeaftaler oplyses under eventualposter.

Varebeholdninger

Varebeholdninger måles til kostpris på grundlag af vejede gennemsnitspriser. Er nettorealiseringsværdien af varebeholdninger lavere end kostprisen, nedskrives til denne lavere værdi.

Tilgodehavender

Tilgodehavender fra salg og tjenesteydelser måles til amortiseret kostpris, hvilket sædvanligvis svarer til nominal værdi. Der nedskrives til nettorealiseringsværdien med henblik på at imødegå forventede tab.

Igangværende arbejder for fremmed regning

Igangværende arbejder for fremmed regning måles til salgsværdien af det udførte arbejde. Salgsværdien måles på baggrund af færdiggørelsesgraden på balancedagen og de samlede forventede indtægter på det enkelte igangværende arbejde.

Når salgsværdien på en entreprisekontrakt ikke kan opgøres pålideligt, måles salgsværdien til de medgåede omkostninger eller til nettorealiseringsværdien, såfremt denne er lavere.

Det enkelte igangværende arbejde indregnes i balancen under tilgodehavender eller gældsforpligtelser, afhængigt af nettoværdien af salgssummen med fradrag af acontofaktureringer og forudbetalinger.

Omkostninger i forbindelse med salgsarbejde og opnåelse af kontrakter indregnes i resultatopgørelsen i takt med, at de afholdes.

Egenkapital - udbytte

Udbytte, som forventes udbetalt for året, vises som en særskilt post under egenkapitalen. Foreslået udbytte indregnes som en forpligtelse på tidspunktet for vedtagelse på generalforsamlingen.

Selskabsskat og udskudt skat

Aktuelle skatteforpligtelser og tilgodehavende aktuel skat indregnes i balancen som beregnet skat af årets skattepligtige indkomst, reguleret for skat af tidligere års skattepligtige indkomster samt for betalte acontoskatter.

Udskudt skat er skatten af alle midlertidige forskelle mellem regnskabsmæssig og skattemæssig værdi af aktiver og forpligtelser opgjort på grundlag af den planlagte anvendelse af aktivet henholdsvis afvikling af forpligtelsen.

Anvendt regnskabspraksis

Udskudt skat måles på grundlag af de skatteregler og skattesatser, der med balancedagens lovgivning vil være gældende, når den udskudte skat forventes udløst som aktuel skat.

Gældsforpligtelser

Finansielle gældsforpligtelser indregnes ved lånoptagelse til det modtagne provenu med fradrag af afholdte transaktionsomkostninger. I efterfølgende perioder indregnes de finansielle forpligtelser til amortiseret kostpris svarende til den kapitaliserede værdi ved anvendelse af den effektive rente, således at forskellen mellem provenuet og den nominelle værdi indregnes i resultatopgørelsen over låneperioden.

I finansielle forpligtelser indregnes tillige den kapitaliserede restleasingforpligtelse på finansielle leasingkontrakter.

Andre gældsforpligtelser, som omfatter gæld til leverandører, tilknyttede og associerede virksomheder samt anden gæld, måles til amortiseret kostpris, hvilket sædvanligvis svarer til nominal værdi.

Resultatopgørelse 1. januar - 31. december

<u>Note</u>	<u>2010</u>	<u>2009</u>
Bruttofortjeneste	17.576.012	13.658.466
2 Personaleomkostninger	-11.971.652	-9.785.965
Afskrivninger af materielle anlægsaktiver	-648.987	-566.503
Resultat før finansielle poster	4.955.373	3.305.998
Andre finansielle omkostninger	-577.623	-505.875
Resultat før skat	4.377.750	2.800.123
Skat af årets resultat	-1.172.652	-728.221
Årets resultat	3.205.098	2.071.902
Forslag til resultatdisponering:		
Udbytte for regnskabsåret	500.000	500.000
Overføres til overført resultat	2.705.098	1.571.902
Disponeret i alt	3.205.098	2.071.902

Balance 31. december

Aktiver		
<u>Note</u>	<u>2010</u>	<u>2009</u>
Anlægsaktiver		
3 Grunde og bygninger	2.889.032	3.022.091
3 Driftsmateriel og inventar	2.663.421	2.111.256
Materielle anlægsaktiver i alt	5.552.453	5.133.347
Anlægsaktiver i alt	5.552.453	5.133.347
Omsætningsaktiver		
Råvarer og hjælpematerialer	172.115	177.235
Varebeholdninger i alt	172.115	177.235
Tilgodehavender fra salg og tjenesteydelser	8.864.265	9.859.448
4 Igangværende arbejder for fremmed regning	15.077.558	6.180.000
Andre tilgodehavender	75.760	62.624
Periodeafgrænsningsposter	195.000	186.723
Tilgodehavender i alt	24.212.583	16.288.795
Likvide beholdninger	20.895	15.685
Omsætningsaktiver i alt	24.405.593	16.481.715
Aktiver i alt	29.958.046	21.615.062

Balance 31. december

Passiver		
<u>Note</u>	<u>2010</u>	<u>2009</u>
Egenkapital		
Aktiekapital	500.000	500.000
5 Overført resultat	9.507.750	6.802.652
Foreslået udbytte for regnskabsåret	500.000	500.000
Egenkapital i alt	<u>10.507.750</u>	<u>7.802.652</u>
Hensatte forpligtelser		
6 Hensættelser til udskudt skat	2.102.000	1.213.000
Hensatte forpligtelser i alt	<u>2.102.000</u>	<u>1.213.000</u>
Gældsforpligtelser		
Gæld til realkreditinstitutter	1.641.104	1.758.687
Leasingforpligtelser	1.076.123	847.215
7 Langfristede gældsforpligtelser i alt	<u>2.717.227</u>	<u>2.605.902</u>
7 Kortfristet del af langfristet gæld	450.000	310.000
Gæld til pengeinstitutter	3.463.025	2.822.491
Leverandører af varer og tjenesteydelser	8.797.021	5.439.001
Anden gæld	1.921.023	1.422.016
Kortfristede gældsforpligtelser i alt	<u>14.631.069</u>	<u>9.993.508</u>
Gældsforpligtelser i alt	<u>17.348.296</u>	<u>12.599.410</u>
Passiver i alt	<u>29.958.046</u>	<u>21.615.062</u>
8 Pantsætninger og sikkerhedsstillelser		

Noter

	<u>2010</u>	<u>2009</u>
1. Hovedaktivitet		
Hovedaktiviteten har i lighed med tidligere år bestået tomrer- og snedkervirksomhed, herunder nyopførelse af parcelhuse og domicilejendomme samt større entreprisprojekter.		
2. Personaleomkostninger		
Lønninger og gager	10.746.944	8.749.854
Pensioner	1.035.209	873.047
Andre omkostninger til social sikring	189.499	163.064
	<u>11.971.652</u>	<u>9.785.965</u>
Gennemsnitligt antal beskæftigede medarbejdere	<u>32</u>	<u>25</u>
3. Materielle anlægsaktiver		
	Grunde og bygninger	Driftsmateriel og inventar
Kostpris primo	3.805.215	3.325.125
Tilgang	<u>0</u>	<u>945.875</u>
Kostpris ultimo	<u>3.805.215</u>	<u>4.271.000</u>
Afskrivninger primo	783.124	1.213.869
Årets afskrivninger	<u>133.059</u>	<u>393.710</u>
Afskrivninger ultimo	<u>916.183</u>	<u>1.607.579</u>
Regnskabsmæssig værdi ultimo	<u>2.889.032</u>	<u>2.663.421</u>

Noter

	<u>31/12 2010</u>	<u>31/12 2009</u>		
4. Igangværende arbejder for fremmed regning				
Medgåede omkostninger og lønninger	64.427.558	26.052.000		
Acontofaktureringer	-49.350.000	-19.872.000		
	<u>15.077.558</u>	<u>6.180.000</u>		
5. Overført resultat				
Overført resultat primo	6.802.652	5.230.750		
Årets overførte resultat	2.705.098	1.571.902		
	<u>9.507.750</u>	<u>6.802.652</u>		
6. Hensættelse til udskudt skat				
Hensættelse til udskudt skat primo	1.213.000	157.000		
Udskudt skat af årets resultat	889.000	1.056.000		
	<u>2.102.000</u>	<u>1.213.000</u>		
7. Gældsforpligtelser				
	<u>Afdrag</u>	<u>Restgæld</u>	<u>Gæld i alt</u>	<u>Gæld i alt</u>
	<u>første år</u>	<u>efter 5 år</u>	<u>31/12 2010</u>	<u>31/12 2009</u>
Gæld til realkreditinstitutter	120.000	1.150.000	1.761.104	1.878.687
Leasinggæld	330.000	0	1.406.123	1.037.215
	<u>450.000</u>	<u>1.150.000</u>	<u>3.167.227</u>	<u>2.915.902</u>

Noter

8. Pantsætninger og sikkerhedsstillelser

Til sikkerhed for gæld til realkreditinstitutter, 1.761 tkr., er der givet pant i grunde og bygninger, hvis regnskabsmæssige værdi pr. 31. december 2010 udgør 2.889 tkr.

Selskabet har deponeret løsørejerpantebreve på i alt 1.000 tkr. til sikkerhed for engagement med pengeinstitut.

Der er udstedt arbejdsgarantier for et samlet beløb på 15.325 tkr.

9. Nærtstående parter

Ejerforhold

Følgende er noteret i selskabets fortegnelse som ejer af minimum 5 % af stemmerne eller minimum 5 % af selskabskapitalen:

Jensen Holding ApS, Vænget 13, 8660 Skanderborg

BILAG 4

Thomas' oprindelige opgørelse af igangværende arbejder pr. 31/12 2010

Opgørelse af igangværende arbejder pr. 31/12 2010

	Sag 10536 Sumdet	Sag 10356 Æblevej	Sag 10785 Toften	Sag 10662 Hulgade	Sag 10566 Kastegade	Sag 10613 Skrævevej	Sag 10707 Ågaden	I alt
Fremmed arbejder og materialekøb til kostpris	5.958.662	15.122.689	16.256.923	6.854.268	953.543	398.524	1.158.952	46.703.561
Egne svende til kostpris	1.226.589	2.322.548	2.411.235	2.056.843	322.568	90.548	522.740	8.953.071
	7.185.251	17.445.237	18.668.158	8.911.111	1.276.111	489.072	1.681.692	55.656.632
Byggeledelse, anslæt	0	200.000	200.000	150.000	0	0	0	700.000
Diverse	0	100.000	100.000	100.000	0	0	0	300.000
Tillæg af avance	7.335.251	17.745.237	18.968.158	9.161.111	1.276.111	489.072	1.681.692	56.656.632
	1.000.262	2.419.805	2.586.567	1.249.242	190.683	73.080	251.287	7.770.926
	8.335.513	20.165.042	21.554.725	10.410.353	1.466.794	562.152	1.932.979	64.427.558
Faktureret	6.500.000	17.450.000	16.450.000	7.500.000	600.000	0	850.000	49.350.000
Nettoværdi af igangværende arbejder	1.835.513	2.715.042	5.104.725	2.910.353	866.794	562.152	1.082.979	15.077.558
Avanceprocent	12,0%	12,0%	12,0%	12,0%	13,0%	13,0%	13,0%	12,1%
Øvrige oplysninger								
Total entreprisetrakt excl. moms	15.000.000	30.000.000	27.500.000	20.000.000				
Kalkulerede projektkostninger ved ordre indgang	1.500.000	3.000.000	2.750.000	2.000.000				
Kalkuleret avance	60 %	65 %	80 %	50 %				
Færdiggørelsesgrad								
Beregnet avance	900.000	1.950.000	2.200.000	1.000.000				
Indregnet avance	1.000.262	2.419.805	2.586.567	1.249.242				
	9.000.000	19.500.000	22.000.000	10.000.000				

Tilrettet opgørelse af igangværende arbejder pr. 31/12 2010

	Sag 10536 Sumdet	Sag 10356 Æblevej	Sag 10785 Toften	Sag 10662 Hulgade	Sag 10566 Kastegade	Sag 10613 Skrivevej	Sag 10707 Ågaden	I alt
Opgørelse af salgsværdi:								
Samlet entrise sum excl. moms	15.000.000	30.000.000	27.500.000	20.000.000	2.200.000	1.600.000	2.275.000	
Opgjort færdiggørelsesgrad pr. 31/12 2010	60%	65%	80%	50%	67%	33%	85%	
Beregnet salgsværdi pr. 31/12 2010	9.000.000	19.500.000	22.000.000	10.000.000	1.474.000	528.000	1.933.750	
Opgørelse af omkostninger og avance:								
Fremmed arbejder og materialekøb til kostpris	5.958.662	15.122.689	16.256.923	6.854.268	953.543	398.524	1.158.952	46.703.561
Egne svende til kostpris	1.226.589	2.322.548	2.411.235	2.056.843	322.568	90.548	522.740	8.953.071
	7.185.251	17.445.237	18.668.158	8.911.111	1.276.111	489.072	1.681.692	55.656.632
Byggeledelse, ansættelse	150.000	200.000	200.000	150.000	0	0	0	700.000
Diverse	0	100.000	100.000	100.000	0	0	0	300.000
	7.335.251	17.745.237	18.968.158	9.161.111	1.276.111	489.072	1.681.692	56.656.632
Salgsværdi i forhold til stadeniveau	9.000.000	19.500.000	22.000.000	10.000.000	1.474.000	528.000	1.933.750	64.435.750
Beregnet avance	1.664.749	1.754.763	3.031.842	838.889	197.889	38.928	252.058	7.779.118
Opgørelse af nettoværdi af igangværende arbejder:								
Salgsværdi	9.000.000	19.500.000	22.000.000	10.000.000	1.474.000	528.000	1.933.750	64.435.750
Faktureret	-6.500.000	-17.450.000	-16.450.000	-7.500.000	-600.000	0	-850.000	-49.350.000
Nettoværdi af igangværende arbejder	2.500.000	2.050.000	5.550.000	2.500.000	874.000	528.000	1.083.750	15.085.750
Beregnet avanceprocent	18,0%	9,0%	14,0%	8,0%	13,0%	7,0%	13,0%	12,1%

**PROPOSED INTERNATIONAL STANDARD ON REVIEW ENGAGEMENTS 2400
(REVISED)**

**ENGAGEMENTS TO REVIEW HISTORICAL FINANCIAL
STATEMENTS**

(Effective for reviews of financial statements for periods ending on or after [date])

CONTENTS

	Paragraph
Introduction	
Scope of this ISRE	1–4
The Engagement to Review Historical Financial Statements	5–8
Authority of this ISRE	9–12
Effective Date	13
Objectives	14–15
Definitions	16–17
Requirements	
Conduct of a Review Engagement in Accordance with this ISRE	18–20
Ethical Requirements	21
Professional Skepticism and Professional Judgment	22–23
Engagement Level Quality Control	24–26
Acceptance and Continuance of Client Relationships and Review Engagements	27–39
Communication with Management and Those Charged with Governance	40
Performing the Engagement	41–58
Written Representations	59–62
Subsequent Events	63–65
Forming the Practitioner’s Conclusion on the Financial Statements	66–81
The Practitioner’s Report	82–89
Documentation	90–93
Application and Other Explanatory Material	
Scope of this ISRE	A1–A8
The Engagement to Review Historical Financial Statements	A9–A11
Objectives	A12–A14
Definitions	A15–A17

PROPOSED INTERNATIONAL STANDARD ON REVIEW ENGAGEMENTS 2400 (REVISED)

Conduct of a Review Engagement in Accordance with this ISRE	A18
Ethical Requirements	A19–A20
Professional Skepticism and Professional Judgment	A21–A29
Engagement Level Quality Control	A30–A33
Acceptance and Continuance of Client Relationships and Review Engagements ...	A34–A65
Communication with Management and Those Charged with Governance	A66–A72
Performing the Engagement	A73–A102
Forming the Practitioner’s Conclusion on the Financial Statements	A103–A116
The Practitioner’s Report	A117–A144
Appendix 1: Illustrative Engagement Letter for an Engagement to Review Historical Financial Statements	
Appendix 2: Illustrative Practitioners’ Review Reports	

Proposed International Standard on Review Engagements (ISRE) 2400, *Engagements to Review Historical Financial Statements*, should be read in conjunction with the *Preface to the International Standards on Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance and Related Services*.

Introduction

Scope of this ISRE

1. This International Standard on Review Engagements (ISRE) deals with: (Ref: Para. A1)
 - (a) The practitioner's responsibilities when engaged to perform a review of historical financial statements, when the practitioner is not the auditor of the entity's financial statements; and
 - (b) The form and content of the practitioner's report on the financial statements.
2. A practitioner engaged to perform a review of an entity's financial statements or interim financial information, who is the auditor of the entity financial statements, performs such a review in accordance with ISRE 2410.¹ (Ref: Para. A2)
3. This ISRE is to be applied, adapted as necessary, to reviews of other historical financial information. Limited assurance engagements performed for information other than historical financial information are performed under ISAE 3000.²

*Relationship with ISQC 1*³

4. Quality control systems, policies and procedures are the responsibility of the firm. ISQC 1 applies to firms of professional accountants in respect of a firm's engagements to review financial statements. The provisions of this ISRE regarding quality control at the level of individual review engagements are premised on the basis that firms are subject to ISQC 1,⁴ or national requirements that are at least as demanding, when performing review engagements. (Ref: Para. A3–A8)

The Engagement to Review Historical Financial Statements

5. The review of historical financial statements is a limited assurance engagement, as described in the *International Framework for Assurance Engagements* (the Assurance Framework).⁵ (Ref: Para. A9–A10)
6. In a review of financial statements, the practitioner expresses a conclusion that is designed to enhance the degree of confidence of intended users regarding the preparation of an entity's financial statements in accordance with an applicable financial reporting framework. A review engagement conducted in accordance with this ISRE that includes compliance with relevant ethical requirements enables the practitioner to form that conclusion. (Ref: Para. A11)

¹ ISRE 2410, *Review of Interim Financial Information Performed by the Independent Auditor of the Entity*

² International Standard on Assurance Engagements (ISAE) 3000, *Assurance Engagements Other than Audits or Reviews of Historical Financial Information*

³ International Standard on Quality Control (ISQC) 1, *Quality Control for Firms that Perform Audits and Reviews of Financial Statements, and Other Assurance and Related Services Engagements*

⁴ ISQC 1, paragraph 4

⁵ Assurance Framework, paragraphs 7 and 11

7. In a review of financial statements, the practitioner performs procedures, primarily inquiry and analytical procedures, to obtain sufficient appropriate evidence as the basis for a conclusion on the financial statements as a whole, expressed in accordance with the requirements of this ISRE. (Ref: Para. A11)
8. If the practitioner becomes aware of a matter that causes the practitioner to believe the financial statements may be materially misstated, the practitioner designs and performs such additional procedures as the practitioner considers necessary in the circumstances. (Ref: Para. A11)

Authority of this ISRE

9. This ISRE contains the objectives of the practitioner in following the ISRE, which provide the context in which the requirements of this ISRE are set and are intended to assist the practitioner in understanding what needs to be accomplished in the review engagement.
10. The ISRE contains requirements, expressed using “shall,” that are designed to enable the practitioner to meet the stated objectives.
11. In addition, this ISRE contains introductory material, definitions, and application and other explanatory material that provide context relevant to a proper understanding of the ISRE.
12. The application and other explanatory material provides further explanation of the requirements and guidance for carrying them out. While such guidance does not itself impose a requirement, it is relevant to the proper application of the requirements. The application and other explanatory material may also provide background information on matters addressed in this ISRE that assist in the application of the requirements.

Effective Date

13. This ISRE is effective for reviews of financial statements for periods ending on or after [date].

Objectives

14. The practitioner’s objectives in conducting a review of financial statements are:
 - (a) To conclude, through performing primarily inquiry and analytical procedures, and evaluating the sufficiency and appropriateness of evidence obtained, whether anything has come to the practitioner’s attention that causes the practitioner to believe the financial statements are not prepared, in all material respects, in accordance with an applicable financial reporting framework; and (Ref: Para. A11)
 - (b) To report on the financial statements as a whole, and communicate as required by this ISRE.
15. If the practitioner is not able to form a conclusion in accordance with this ISRE on the financial statements, the practitioner is required to either disclaim a conclusion in the report provided for the engagement or, where appropriate, withdraw from the engagement if withdrawal is possible under applicable law or regulation. (Ref: Para A12–A14)

Definitions

16. The Handbook's Glossary of Terms⁶ (the Glossary) includes the terms defined in this ISRE, and also includes descriptions of other terms found in this ISRE, to assist in common and consistent interpretation and translation. For example, the terms "management" and "those charged with governance" used throughout this ISRE are as defined in the Glossary. (Ref: Para. A15–A17)
17. For purposes of this ISRE, the following terms have the meanings attributed below:
 - (a) Analytical procedures—Evaluations of financial information through analysis of plausible relationships among both financial and non-financial data. Analytical procedures also encompass such investigation as is necessary of identified fluctuations or relationships that are inconsistent with other relevant information or that differ from expected values by a significant amount.
 - (b) General purpose financial statements—Financial statements prepared in accordance with a general purpose framework.
 - (c) General purpose framework—A financial reporting framework designed to meet the common financial needs of a wide range of users. The financial reporting framework may be a fair presentation framework or a compliance framework.
 - (d) Inquiry—Inquiry consists of seeking information of knowledgeable persons, both financial and non-financial, within the entity.
 - (e) Practitioner—A professional accountant in public practice who conducts the review engagement. The term includes the practitioner or other members of the engagement team, or, as applicable, the firm. Where this ISRE expressly intends that a requirement or responsibility be fulfilled by the engagement partner, the term "engagement partner" rather than "practitioner" is used. "Engagement partner" and "firm" are to be read as referring to their public sector equivalents where relevant.
 - (f) Relevant ethical requirements—Ethical requirements the engagement team is subject to, which ordinarily comprise Parts A and B of the International Ethics Standards Board for Accountants' *Code of Ethics for Professional Accountants* (IESBA Code) together with national requirements that are more restrictive.
 - (g) Special purpose financial statements—Financial statements prepared in accordance with a special purpose framework.
 - (h) Special purpose framework—A financial reporting framework designed to meet the financial information needs of specific users. The financial reporting framework may be a fair presentation framework or a compliance framework.

⁶ The Glossary of Terms relating to International Standards issued by the IAASB in the *Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance and Related Services Pronouncements* (the Handbook), published by IFAC

Requirements

Conduct of a Review Engagement in Accordance with this ISRE

18. The practitioner shall have an understanding of the entire text of this ISRE, including its application and other explanatory material, to understand its objectives and to apply its requirements properly. (Ref: Para. A18)

Complying with Relevant Requirements

19. The practitioner shall comply with each requirement of this ISRE unless a requirement is not relevant for the engagement, for example if the circumstances addressed by the requirement do not exist in the engagement.
20. The practitioner shall not represent compliance with this ISRE unless the practitioner has complied with all the requirements of this ISRE relevant to the review engagement.

Ethical Requirements

21. The practitioner shall comply with relevant ethical requirements, including those pertaining to independence, relating to an engagement to review financial statements. (Ref: Para. A19–A20)

Professional Skepticism and Professional Judgment

22. The practitioner shall plan and perform the engagement with professional skepticism recognizing that circumstances may exist that cause the financial statements to be materially misstated. (Ref: Para. A21–A24)
23. The practitioner shall exercise professional judgment in planning and performing the engagement. (Ref: Para. A25–A29)

Engagement Level Quality Control

24. The engagement partner shall take responsibility for the overall quality of each review engagement to which that partner is assigned, including for: (Ref: Para. A30)
 - (a) The review being performed in accordance with the firm's quality control policies and procedures applicable to the review engagement, specifically:
 - (i) Being satisfied that appropriate procedures regarding the acceptance and continuance of client relationships and engagements are followed, including considering whether there is information that would lead the engagement partner to conclude that management lacks integrity; (Ref: Para. A31–A32)
 - (ii) Being satisfied that the engagement team collectively has the appropriate competence and capabilities to perform the review engagement;
 - (iii) Directing, supervising and performing the review engagement in compliance with professional standards and applicable legal and regulatory requirements; and
 - (iv) Maintaining appropriate engagement documentation; and
 - (b) The practitioner's report being appropriate in the circumstances.

25. Throughout the engagement, the engagement partner shall remain alert, through observation and making inquiries as necessary, for evidence of non-compliance with relevant ethical requirements by members of the engagement team. If matters come to the engagement partner's attention through the firm's system of quality control or otherwise that indicate that members of the engagement team have not complied with relevant ethical requirements, the engagement partner, in consultation with others in the firm, shall determine the appropriate action. (Ref: Para. A33)
26. An effective system of quality control for a firm includes a monitoring process designed to provide the firm with reasonable assurance that the firm's policies and procedures relating to the system of quality control are relevant, adequate and operate effectively. The engagement partner shall consider the results of the firm's monitoring process as evidenced in the latest information circulated by the firm and, if applicable, other network firms and whether deficiencies noted in that information may affect the review engagement.

Acceptance and Continuance of Client Relationships and Review Engagements

27. The practitioner shall be satisfied that appropriate procedures regarding the acceptance and continuance of client relationships and review engagements have been followed, and shall determine that conclusions reached in this regard are appropriate. (Ref: Para. A34)
28. If the engagement partner obtains information that would have caused the firm to decline the engagement had that information been available earlier, the engagement partner shall communicate that information promptly to the firm, so that the firm and the engagement partner can take the necessary action.

Factors Affecting Acceptance and Continuance of Client Relationships and Review Engagements

29. Unless required by law or regulation, the practitioner shall not accept a review engagement if: (Ref: Para. A35–A37)
 - (a) The practitioner is unable to identify the purpose for the review engagement and the intended users of the financial statements, or is not satisfied that there is a rational purpose for the engagement; (Ref: Para. A38–A40)
 - (b) The basis upon which the engagement is to be performed is not agreed with management or those charged with governance through establishing that the preconditions for a review engagement are present;
 - (c) The practitioner's preliminary understanding of the engagement circumstances indicates that the entity's accounting system is such that information needed to perform the review engagement is likely to be unavailable or unreliable; (Ref: Para. A41)
 - (d) The practitioner has cause to doubt management's integrity such that it is likely to affect proper performance of the review; and (Ref: Para. A37(b))
 - (e) Management imposes a limitation on the scope of the practitioner's work for the proposed review engagement, and the practitioner believes the scope limitation will result in the practitioner disclaiming a conclusion on the financial statements.

Preconditions for a Review Engagement

30. In order to establish whether the preconditions for a review engagement are present, prior to accepting the engagement the practitioner shall:
 - (a) Determine whether the financial reporting framework applied in the preparation of the financial statements is acceptable; and (Ref: Para. A42–A48)
 - (b) Obtain the agreement of management that it acknowledges and understands its responsibilities: (Ref: Para. A49–A53)
 - (i) For preparation of the financial statements in accordance with the applicable financial reporting framework, including, where relevant, their fair presentation;
 - (ii) For such internal control as management determines is necessary to enable the preparation of financial statements that are free from material misstatement, whether due to fraud or error; and
 - (iii) To provide the practitioner with:
 - a. Access to all information of which management is aware that is relevant to the preparation of the financial statements such as records, documentation and other matters;
 - b. Additional information that the practitioner may request from management for the purpose of the review; and
 - c. Unrestricted access to persons within the entity from whom the practitioner determines it necessary to obtain evidence.
31. If the preconditions for a review engagement are not present, the practitioner shall discuss the matter with management, and the engaging party if different. If changes cannot be made to meet the preconditions, the practitioner shall not accept the engagement unless required by law or regulation to do so. However, an engagement conducted under such circumstances does not comply with this ISRE.
32. If it is discovered after the engagement has been accepted that one or more preconditions for a review engagement is not present, the practitioner shall discuss the matter with management or those charged with governance, or with the engaging party if different, and shall determine:
 - (a) Whether the matter can be resolved;
 - (b) Whether it is appropriate to continue with the engagement; and
 - (c) Whether and, if so, how to communicate the matter in the review report.

Additional Considerations When the Wording of the Practitioner’s Report is Prescribed by Law or Regulation

33. In some cases when the review is performed pursuant to applicable law or regulation of a jurisdiction, the relevant law or regulation may prescribe the layout or wording of the practitioner’s report in a form or in terms that are significantly different from the requirements of this ISRE. In these circumstances: (Ref: Para. A142)

- (a) The practitioner's report shall refer to this ISRE only if the report complies with the requirements of paragraph 82; and
- (b) The practitioner shall evaluate whether users might misunderstand the assurance obtained from the review of the financial statements and, if so, whether additional explanation in the practitioner's report can mitigate possible misunderstanding. If the practitioner concludes that additional explanation in the practitioner's report cannot mitigate possible misunderstanding, the practitioner shall not accept the review engagement unless required by law or regulation to do so. A review conducted in accordance with such law or regulation does not comply with this ISRE. Accordingly, the practitioner shall not include any reference within the practitioner's report to the review having been conducted in accordance with this ISRE. (Ref: Para. A54)

Agreeing the Terms of Engagement

- 34. The practitioner shall agree the terms of the engagement with management or those charged with governance, as appropriate, prior to performing the engagement.
- 35. The agreed terms of engagement shall be recorded in an engagement letter or other suitable form of written agreement, and shall include: (Ref: Para. A55–A56, A59)
 - (a) The objective and scope of the review;
 - (b) The responsibilities of the practitioner;
 - (c) The responsibilities of management, including those in paragraph 30(b); (Ref: Para. A49–A53, A58)
 - (d) Identification of the applicable financial reporting framework for the preparation of the financial statements;
 - (e) A statement that the engagement is not an audit, and that the practitioner will not express an audit opinion on the financial statements;
 - (f) The intended use and distribution of the financial statements, and any restrictions on either their use or their distribution; and
 - (g) Reference to the expected form and content of the report to be issued by the practitioner, and a statement that there may be circumstances in which the report may differ from its expected form and content.

Recurring Engagements

- 36. On recurring review engagements, the practitioner shall assess whether circumstances, including changes in the engagement acceptance considerations, require the terms of engagement to be revised and whether there is a need to remind management or those charged with governance, as appropriate, of the existing terms of the engagement. (Ref: Para. A60)

Acceptance of a Change in the Terms of the Review Engagement

- 37. The practitioner shall not agree to a change in the terms of the engagement where there is no reasonable justification for doing so. (Ref: Para. A61–A63)

38. If, prior to completing the review engagement, the practitioner is requested to change the engagement to an engagement for which no assurance is obtained, the practitioner shall determine whether there is reasonable justification for doing so. (Ref: Para. A64–A65)
39. If the terms of engagement are changed during the course of the engagement, the practitioner and management or those charged with governance, as appropriate, shall agree on and record the new terms of the engagement in an engagement letter or other suitable form of written agreement.

Communication with Management and Those Charged with Governance

40. The practitioner shall communicate with management or those charged with governance, as appropriate, on a timely basis during the course of the review engagement. The practitioner shall address all significant matters concerning the review that, in the practitioner's professional judgment, need to be communicated. (Ref: Para. A66–A72)

Performing the Engagement

Materiality in a Review of Financial Statements

41. The practitioner shall determine materiality for the financial statements as a whole, and apply this materiality in designing the procedures and in evaluating the results obtained from those procedures. (Ref: Para. A73–A76)
42. The practitioner shall revise materiality for the financial statements as a whole in the event of becoming aware of information during the review that would have caused the practitioner to have determined a different amount initially. (Ref: Para. A77)

The Practitioner's Understanding

43. The practitioner shall obtain an understanding of: (Ref: Para. A78–A81)
 - (a) The entity and its environment, including the entity's accounting system and accounting records relevant to the review; and
 - (b) The applicable financial reporting framework, including its application in the industry in which the entity operates;sufficient to identify areas in the financial statements where material misstatements are likely to arise, and to be able to design procedures to address those areas.

Designing and Performing Inquiry and Analytical Procedures

44. The practitioner shall design and perform inquiry and analytical procedures to address all material items in the financial statements, including disclosures, and to focus on addressing areas in the financial statements where material misstatements are likely to arise. (Ref: Para. A82–A84)
45. The practitioner's inquiries of management and others within the entity, as appropriate, shall include: (Ref: Para. A85–A87)
 - (a) The significant accounting policies used, and their application by management in presenting the financial statements;

- (b) The development of significant accounting estimates required under the applicable financial reporting framework;
 - (c) The identification of related parties and related party transactions;
 - (d) Whether there are significant, unusual or complex transactions, events or matters that have affected or may affect the entity's financial statements, including:
 - (i) Significant changes in the entity's business activities or operations;
 - (ii) Significant changes to the terms of contracts that materially affect the entity's financial statements, including terms of finance and debt contracts or covenants;
 - (iii) Significant journal entries or other adjustments to the financial statements;
 - (iv) Significant transactions occurring or recognized near the end of the reporting period;
 - (v) The status of any uncorrected misstatements identified during the previous review engagement carried out; and
 - (vi) Effects or possible implications for the entity of transactions or relationships with related parties;
 - (e) The existence of any actual, suspected or alleged:
 - (i) Fraud or illegal acts affecting the entity, and
 - (ii) Non-compliance with provisions of laws and regulations that are generally recognized to have a direct effect on the determination of material amounts and disclosures in the financial statements, such as tax and pension laws and regulations; and
 - (f) Management's assessment of the entity's ability to continue as a going concern, and whether there are events or conditions that appear to cast doubt on the entity's ability to continue as a going concern.
46. In designing analytical procedures, the practitioner shall consider whether the data from the entity's accounting system and accounting records are satisfactory for the purpose of performing the analytical procedures. (Ref: Para. A88–A91)
47. The practitioner shall also perform inquiry and analytical procedures to address whether management has identified and addressed events occurring between the date of the financial statements and the date of the practitioner's report that require adjustment of, or disclosure in, the financial statements.
48. The practitioner shall evaluate the sufficiency and appropriateness of the evidence obtained from the inquiry and analytical procedures performed, and determine whether it is necessary to perform additional procedures if the results obtained do not adequately address areas in the financial statements where material misstatements are likely to arise. (Ref: Para. A96–A100)

Procedures in a Review Engagement Related to Specific Circumstances

Related parties

49. During the review, the practitioner shall remain alert for arrangements or information that may indicate the existence of related party relationships or transactions that management has not previously identified or disclosed to the practitioner.
50. If the practitioner identifies significant transactions outside the entity's normal course of business in the course of performing the review, the practitioner shall inquire of management about:
 - (a) The nature of those transactions;
 - (b) Whether related parties could be involved; and
 - (c) The business rationale (or lack thereof) of those transactions.

Fraud and non-compliance with laws or regulations

51. When there is an indication that fraud or non-compliance with laws or regulations, or suspected fraud or non-compliance with laws or regulations, has occurred in the entity, the practitioner shall:
 - (a) Communicate that matter to the appropriate level of senior management or those charged with governance as appropriate;
 - (b) Request management's assessment of the effect, if any, on the financial statements, including any amendments needed to reflect the effects in the financial statements;
 - (c) Consider the effect, if any, of management's assessment of the effects of fraud or non-compliance with laws or regulations communicated to the practitioner on the practitioner's conclusion on the financial statements and on the practitioner's report; and
 - (d) Determine whether there is a responsibility to report the occurrence or suspicion of fraud or illegal acts to a party outside the entity. (Ref: Para. A92)

Going concern

52. A review of financial statements includes inquiring as to the entity's ability to continue as a going concern. If, during the performance of the review, the practitioner becomes aware of events or conditions that may cast significant doubt about the entity's ability to continue as a going concern, the practitioner shall: (Ref: Para. A93)
 - (a) Inquire of management about plans for future actions based on management's assessment of the entity's ability to continue as a going concern and about the feasibility of those plans, and also whether management believes the outcome of those plans will improve the situation regarding the entity's ability to continue as a going concern; and
 - (b) Consider the results of the inquiries to evaluate whether management's responses provide a sufficient basis for the practitioner to determine that the financial statements are materially misstated, where the applicable financial reporting

framework includes the assumption of an entity's continuance as a going concern, or are misleading with regard to the entity's ability to continue as a going concern.

53. The practitioner shall consider whether management's assessment includes all relevant information of which the practitioner is aware as a result of the review.
54. In considering management's assessment of the entity's ability to continue as a going concern, the practitioner shall cover the same period as that used by management to make its assessment as required by the applicable financial reporting framework, or by law or regulation where a longer period is specified. If management's assessment of the entity's ability to continue as a going concern covers less than twelve months from the date of the financial statements being reviewed, the practitioner shall request management to extend its assessment period to at least twelve months from that date.

Use of work performed by others

55. In performing the review, it may be necessary for the practitioner to use work performed by other practitioners, or the work of an individual or organization possessing expertise in a field other than accounting or auditing, for the purpose of the review. If the practitioner uses work performed by another practitioner or an expert in the course of performing the review and intends to rely on that work, the practitioner shall take appropriate steps to be satisfied that the work performed by the other practitioner or the expert is adequate for the practitioner's purposes in relation to the review engagement.

Reconciling the Financial Statements to the Underlying Accounting Records

56. The practitioner shall obtain evidence that the financial statements agree with, or reconcile to, the entity's underlying accounting records. (Ref: Para. A94–A95)

Additional Procedures When the Practitioner Becomes Aware that the Financial Statements May Be Materially Misstated

57. If the practitioner becomes aware of a matter(s) that causes the practitioner to believe the financial statements may be materially misstated, the practitioner shall design and perform additional procedures sufficient to enable the practitioner to: (Ref: Para. A75, A96–A99)
 - (a) Conclude that the matter(s) is not likely to cause the financial statements as a whole to be materially misstated; or
 - (b) Determine that the matter(s) causes the financial statements as a whole to be materially misstated.
58. The practitioner shall evaluate the results obtained from the additional procedures performed to determine the effect on the practitioner's report. (Ref: Para. A100)

Written Representations

59. The practitioner shall request management to provide a written representation that management has fulfilled its responsibilities described in the agreed terms of engagement. The written representation shall include that: (Ref: Para. A101–A102)
- (a) Management has fulfilled its responsibility for the preparation of financial statements in accordance with the applicable financial reporting framework, including where relevant their fair presentation, and has provided the practitioner with all relevant information and access to information as agreed in the terms of the engagement; and
 - (b) All transactions have been recorded and are reflected in the financial statements.
- If law or regulation requires management to make written public statements about its responsibilities, and the practitioner determines that such statements provide some or all of the representations required by subparagraphs (a)–(b), the relevant matters covered by such statements need not be included in the written representation.
60. The practitioner shall also request management’s written representations that management has disclosed to the practitioner: (Ref: Para. A102)
- (a) The identity of the entity’s related parties and all the related party relationships and transactions of which management is aware;
 - (b) Significant facts relating to any frauds or suspected frauds known to management that may have affected the entity;
 - (c) Known actual or possible non-compliance with laws and regulations for which the effects of non-compliance affect the entity’s financial statements;
 - (d) All information relevant to preparation of the financial statements in accordance with the going concern assumption where the applicable financial reporting framework assumes use of that assumption in the financial statements; and
 - (e) Significant events that have occurred subsequent to the date of the financial statements and through to the date of the practitioner’s report, that may require adjustment to, or disclosure in, the financial statements.
61. If, in relation to the written representations required under paragraph 59,:
- (a) Management does not provide the written representations; or
 - (b) The practitioner concludes that there is cause to doubt management’s integrity such that the written representations provided are not reliable,
- the practitioner shall discuss the matter with management and those charged with governance, as appropriate, including the implications for the practitioner’s report, and
- (i) Disclaim a conclusion on the financial statements; or
 - (ii) Withdraw from the engagement if permitted by law or regulation.

Date of and Period(s) Covered by Written Representations

62. The date of the written representations shall be as near as practicable to, but not after, the date of the practitioner's report. The written representations shall be for all financial statements and period(s) referred to in the practitioner's report.

Subsequent Events

63. If the practitioner becomes aware of events occurring between the date of the financial statements and the date of the practitioner's report not identified by management that require adjustment of, or disclosure in, the financial statements, the practitioner shall request management to correct those misstatements.
64. The practitioner has no responsibility to perform any procedures regarding the financial statements after the date of the practitioner's report. However, if, after the date of the practitioner's report but before the date the financial statements are issued, a fact becomes known to the practitioner that, had it been known to the practitioner at the date of the practitioner's report, may have caused the practitioner to amend to report, the practitioner shall:
- (a) Discuss the matter with management or those charged with governance, as appropriate;
 - (b) Determine whether the financial statements need amendment; and
 - (c) If so, inquire how management intends to address the matter in the financial statements.
65. If management does not amend the financial statements in circumstances where the practitioner believes they need to be amended, and the practitioner's report has already been provided to the entity, the practitioner shall notify management and those charged with governance not to issue the financial statements to third parties before the necessary amendments have been made. If the financial statements are nevertheless subsequently issued without the necessary amendments, the practitioner shall take appropriate action, to seek to prevent reliance on the practitioner's report.

Forming the Practitioner's Conclusion on the Financial Statements

Consideration of the Applicable Financial Reporting Framework in Relation to the Financial Statements

66. In forming the conclusion on the financial statements, the practitioner shall:
- (a) Evaluate whether the financial statements adequately refer to or describe the applicable financial reporting framework; (Ref: Para. A103–A105)
 - (b) Consider whether, in the context of the requirements of the applicable financial reporting framework and the results of procedures performed,:
 - (i) The terminology used in the financial statements, including the title of each financial statement, is appropriate;

- (ii) The financial statements adequately disclose the significant accounting policies selected and applied;
 - (iii) The accounting policies selected and applied are consistent with the applicable financial reporting framework and are appropriate;
 - (iv) Accounting estimates made by management appear reasonable;
 - (v) The information presented in the financial statements appears relevant, reliable, comparable, and understandable; and
 - (vi) The financial statements provide adequate disclosures to enable the intended users to understand the effects of material transactions and events on the information conveyed in the financial statements. (Ref: Para. A106–A109)
67. The practitioner shall consider the impact of:
- (a) Unadjusted misstatements identified during the review, and in the previous year’s review of the entity’s financial statements, on the financial statements as a whole; and
 - (b) Qualitative aspects of the entity’s accounting practices, including indicators of possible bias in management’s judgments. (Ref: Para. A110–A111)
68. If the financial statements are prepared using a fair presentation framework, the practitioner shall consider whether anything has come to the practitioner’s attention that causes the practitioner to believe that the financial statements do not present fairly, in all material respects, or do not give a true and fair view, as appropriate, in accordance with the applicable fair presentation framework. The practitioner’s consideration shall include:
- (a) The overall presentation, structure and content of the financial statements in accordance with the applicable framework; and
 - (b) Whether the financial statements, including the related notes, represent the underlying transactions and events in a manner that achieves fair presentation or gives a true and fair view, as appropriate, in context of the financial statements as a whole.
69. If the practitioner is not able to obtain sufficient appropriate evidence to form a conclusion on the financial statements, the practitioner shall: (Ref: Para. A112–A116)
- (a) Discuss with management and those charged with governance, as appropriate, the effects such limitations have on the scope of the review; and
 - (b) Determine the effects of such limitations on the practitioner’s report. Form of the Conclusion

Unmodified Conclusion

70. The practitioner shall express an unmodified conclusion in the practitioner's report on the financial statements as a whole when the practitioner concludes, based on the evidence obtained, that nothing has come to the practitioner's attention that causes the practitioner to believe:
- (a) If the financial statements are prepared using a compliance framework, that the financial statements are not prepared, in all material respects, in accordance with the applicable financial reporting framework; or
 - (b) If the financial statements are prepared using a fair presentation framework, that the financial statements do not present fairly, in all material respects, or do not give a true and fair view, as appropriate, in accordance with the applicable financial reporting framework.

Modified Conclusion

71. The practitioner shall express a modified conclusion in the practitioner's report on the financial statements as a whole when:
- (a) The practitioner determines that the financial statements are materially misstated; or
 - (b) The practitioner is unable to obtain sufficient appropriate evidence in relation to one or more specific items in the financial statements that are material in relation to the financial statements as a whole, as the basis for a conclusion.
72. If the financial statements are prepared using a fair presentation framework, the practitioner shall express a modified conclusion on the financial statements if:
- (a) The practitioner determines that the financial statements do not present fairly, in all material respects, or do not give a true and fair view of the matters to which they relate, as appropriate, in accordance with the applicable financial reporting framework; or
 - (b) The practitioner is unable to obtain sufficient appropriate evidence to form a conclusion about whether anything has come to the practitioner's attention that causes the practitioner to believe that the financial statements do not present fairly, or that they do not give a true and fair view of the matters to which they relate, as appropriate, in accordance with the applicable financial reporting framework.
73. For a report that contains a modified conclusion on the financial statements:
- (a) The practitioner shall express:
 - (i) A qualified conclusion, when the practitioner concludes that the effects of the matter(s) giving rise to the modification are material, but not pervasive to the financial statements; or
 - (ii) An adverse conclusion, when the effects of the matter(s) giving rise to the modification are both material and pervasive to the financial statements; or
 - (b) When the practitioner is unable to obtain sufficient appropriate evidence as the basis for a conclusion, the practitioner shall:

- (i) Express a qualified conclusion when the practitioner concludes that the possible effects on the financial statements of undetected misstatements, if any, could be material but not pervasive to the financial statements; or
 - (ii) Disclaim a conclusion when the practitioner concludes that the possible effects of undetected misstatements, if any, could be both material and pervasive to the financial statements.
74. When the practitioner modifies the conclusion expressed on the financial statements, the practitioner shall:
- (a) Use the heading “Qualified Conclusion,” “Adverse Conclusion” or “Disclaimer of Conclusion,” as appropriate, for the conclusion paragraph in the practitioner’s report; and
 - (b) Include a separate paragraph in the practitioner’s report that provides a description of the matter giving rise to the modification, immediately before the conclusion paragraph.

Qualified conclusions

75. When the practitioner expresses a qualified conclusion on the financial statements as a whole due to:
- (a) Having determined that the financial statements are materially misstated, the practitioner shall state in the conclusion paragraph that, based on the review, except for the effects of the matter(s) described in the Basis for Qualified Conclusion paragraph, nothing has come to the practitioner’s attention that causes the practitioner to believe:
 - (i) If the financial statements are prepared using a compliance framework, that the financial statements are not prepared, in all material respects, in accordance with the applicable financial reporting framework; or
 - (ii) If the financial statements are prepared using a fair presentation framework, that the financial statements do not present fairly, in all material respects, or do not give a true and fair view of the matters to which they relate, as appropriate, in accordance with the applicable financial reporting framework.
 - (b) Inability to obtain sufficient appropriate evidence as the basis for a conclusion on the financial statements, the practitioner shall use the corresponding phrase “except for the possible effects of the matter(s) ...” for the qualified conclusion.
76. In the Basis for Qualified Conclusion paragraph, in relation to matter(s) giving rise to the qualified conclusion:
- (a) If the qualification arises from a material misstatement in the financial statements, the practitioner shall:
 - (i) Describe and quantify the financial effects of the misstatement if the material misstatement relates to specific amounts in the financial statements (including

- quantitative disclosures), unless impracticable, in which case the practitioner shall so state;
 - (ii) Explain how disclosures are misstated if the material misstatement relates to narrative disclosures; or
 - (iii) Describe the nature of omitted information if the material misstatement relates to the non-disclosure of information required to be disclosed. Unless prohibited by law or regulation, the practitioner shall include the omitted disclosures where practicable to do so; and
- (b) If the qualification arises from inability to obtain sufficient appropriate evidence, the practitioner shall include the reasons for that inability.

Adverse conclusions

77. When the practitioner expresses an adverse conclusion on the financial statements, the practitioner shall state in the conclusion paragraph that, because of the significance of the matter(s) described in the Basis for Adverse Conclusion paragraph:
- (a) If the financial statements are prepared using a compliance framework, the financial statements are not prepared in accordance with the applicable financial reporting framework; or
 - (b) If the financial statements are prepared using a fair presentation framework, the financial statements do not present fairly, or do not give a true and fair view of the matters to which they relate, as appropriate, in accordance with the applicable financial reporting framework.
78. In the Basis for Adverse Conclusion paragraph, in relation to material misstatements that give rise to the adverse conclusion, the practitioner shall:
- (a) Describe and quantify the financial effects of the misstatement if the material misstatement relates to specific amounts in the financial statements (including quantitative disclosures), unless impracticable, in which the practitioner shall so state;
 - (b) Explain how disclosures are misstated if the material misstatement relates to narrative disclosures; or
 - (c) Describe the nature of omitted information if the material misstatement relates to the non-disclosure of information required to be disclosed. Unless prohibited by law or regulation, the practitioner shall include the omitted disclosures where practicable to do so.

Disclaiming a conclusion

79. The practitioner shall disclaim a conclusion on the financial statements when the practitioner is unable to obtain sufficient appropriate evidence as the basis for a conclusion on the financial statements, and determines that the possible effects on the financial statements of undetected misstatements, if any, could be both material and pervasive. In such circumstances, due to the significance of scope limitations, the practitioner is unable to form a conclusion on the financial statements.

80. When the practitioner disclaims a conclusion on the financial statements due to inability to obtain sufficient appropriate evidence as the basis for a conclusion on those financial statements, the practitioner shall state in the conclusion paragraph that:
- (a) Because of the significance of the matter(s) described in the Basis for Disclaimer of Conclusion paragraph, the practitioner is unable to complete the review in accordance with this ISRE to be able to form a conclusion on the financial statements; and
 - (b) Accordingly, the practitioner does not express a conclusion on the financial statements.

Inability to Form a Conclusion Due to a Management-Imposed Limitation on the Scope of the Review after Engagement Acceptance

81. If the practitioner is unable to obtain sufficient appropriate evidence as the basis for a conclusion on the financial statements because of a limitation on the scope of the review imposed by management after the practitioner has accepted the engagement, the practitioner shall determine the implications of the scope limitation and the possible effects on the financial statements of undetected misstatements. The practitioner shall:
- (a) Qualify the conclusion under paragraphs 73(b)(i) and 75(b), if the effects are material but not pervasive; or
 - (b) If the effects are material and pervasive, so that a qualification of the conclusion under subparagraph (a) above would not adequately communicate the gravity of the situation, either:
 - (i) Withdraw from the review, where practicable and possible under applicable law and regulation; (Ref: Para. A114–A116) or
 - (ii) Disclaim a conclusion on the financial statements under paragraphs 73(b)(ii) and 79–80, if withdrawal from the review before issuing the practitioner’s report is not practicable or possible.

The Practitioner’s Report

82. The practitioner’s report for the review engagement shall be in writing, and shall contain the following elements: (Ref: Para. A117–A120, A142, A144)
- (a) A title, which shall clearly indicate that it is the report of an independent practitioner for a review engagement;
 - (b) The addressee(s), as required by the circumstances of the engagement;

- (c) An introductory paragraph that:
 - (i) Identifies the financial statements reviewed, including identification of the title of each of the statements contained in the set of financial statements and the date and period covered by each financial statement;
 - (ii) Refers to the summary of significant accounting policies and other explanatory information; and
 - (iii) States that the financial statements have been reviewed;
- (d) A description of the responsibility of management for the preparation of the financial statements, including an explanation that management is responsible for the preparation of the financial statements in accordance with the applicable financial reporting framework, and for the fair presentation of the financial statements where a fair presentation framework is used; (Ref: Para. A121–A124)
- (e) If the financial statements are special purpose financial statements:
 - (i) A description of the purpose for which the financial statements are prepared and, if necessary, the intended users, or reference to a note in the special purpose financial statements that contains that information; and
 - (ii) If management has a choice of financial reporting frameworks in the preparation of such financial statements, a reference within the explanation of management’s responsibility for the financial statements to management’s responsibility for determining that the applicable financial reporting framework is acceptable in the circumstances;
- (f) A description of the practitioner’s responsibility to express a conclusion on the financial statements based on the review, and of the scope of a review of the financial statements, including: (Ref: Para. A125)
 - (i) A reference to this ISRE and, where relevant, applicable law or regulation; (Ref: Para. A126, A143)
 - (ii) A description of a review of financial statements in accordance with paragraph 83; and (Ref: Para. A127)
 - (iii) A statement of the practitioner’s belief that the practitioner has obtained sufficient appropriate evidence as the basis for the conclusion expressed; or
 - a. If the practitioner’s conclusion is qualified or adverse, that the practitioner has obtained sufficient appropriate evidence as the basis for the practitioner’s modified conclusion; or
 - b. If the practitioner disclaims a conclusion, the following statement: “Our responsibility is to express a conclusion on the financial statements based on performing the review in accordance with ISRE 2400. Because of the matter(s) described in the Basis for Disclaimer of Conclusion paragraph, however, we are not able to obtain sufficient appropriate evidence to form a conclusion;”

- (g) A paragraph under the heading “Conclusion” that contains the practitioner’s conclusion on the financial statements as a whole in accordance with paragraph 70, and a reference to the applicable financial reporting framework used to prepare the financial statements, including identification of the jurisdiction of origin of the financial reporting framework that is not IFRS (in full) or IFRS for SMEs (in full) issued by the International Accounting Standards Board or International Public Sector Accounting Standards issued by the International Public Sector Accounting Standards Board; (Ref: Para. A128–A131)
- (h) When the practitioner’s conclusion on the financial statements is modified in accordance with paragraphs 71–74:
 - (i) A paragraph with the heading “Qualified Conclusion,” “Adverse Conclusion,” or “Disclaimer of Conclusion,” as appropriate, that contains the practitioner’s modified conclusion expressed in accordance with paragraphs 75, 77 or 79 respectively; and
 - (ii) A paragraph that provides a description of the matter(s) giving rise to the modification, immediately before the conclusion paragraph, under an appropriate heading, for example, “Basis for Qualified Conclusion,” “Basis for Adverse Conclusion” or “Basis for Disclaimer of Conclusion,” as appropriate, in accordance with paragraphs 76, 78 or 80 respectively;
- (i) The date of the practitioner’s report; (Ref: Para. A138–A141)
- (j) The practitioner’s signature; and (Ref: Para. A132)
- (k) The practitioner’s or the firm’s address.

Communication of the Nature of a Review of Financial Statements

- 83. The practitioner shall include in the report a description of the nature of a review of financial statements and its limitations, including a statement that: (Ref: Para. A127)
 - (a) In a review engagement, the practitioner performs procedures to obtain sufficient appropriate evidence as the basis for concluding on the financial statements as a whole;
 - (b) The procedures performed consist primarily of making inquiries of management and others within the entity involved in financial and accounting matters, and applying analytical procedures in relation to the financial statements;
 - (c) A review is substantially less in scope than an audit conducted in accordance with International Standards on Auditing (ISAs), and consequently does not enable the practitioner to obtain assurance that the practitioner would become aware of all significant matters that might be identified in an audit and, accordingly, the practitioner does not express an audit opinion on the financial statements; and
 - (d) An audit has not been performed, and had an audit been performed the practitioner may have uncovered material misstatements that could exist in the financial statements reviewed.

Emphasis of Matter and Other Matters in the Practitioner's Report

Emphasis of Matter Paragraphs

84. The practitioner may consider it necessary to draw users' attention to a matter presented or disclosed in the financial statements that, in the practitioner's judgment, is of such importance that it is fundamental to users' understanding of the financial statements. In such cases, the practitioner shall include an Emphasis of Matter paragraph in the practitioner's report, provided the practitioner has obtained sufficient appropriate evidence to conclude that the matter is not likely to be materially misstated as presented in the financial statements. Such paragraph shall refer only to information presented or disclosed in the financial statements.
85. The practitioner's report on special purpose financial statements shall include an Emphasis of Matter paragraph alerting users of the practitioner's report that the financial statements are prepared in accordance with a special purpose framework and that, as a result, the financial statements may not be suitable for another purpose. The practitioner shall include this paragraph under an appropriate heading. (Ref: Para. A133–A134)
86. The practitioner shall include an Emphasis of Matter paragraph immediately after the paragraph that contains the practitioner's conclusion on the financial statements under the heading "Emphasis of Matter," or other appropriate heading.

Other Matter Paragraphs

87. If the practitioner considers it necessary to communicate a matter other than those that are presented or disclosed in the financial statements that, in the practitioner's judgment, is relevant to users' understanding of the review, the practitioner's responsibilities or the practitioner's report and this is not prohibited by law or regulation, the practitioner shall do so in a paragraph in the practitioner's report with the heading "Other Matter" or other appropriate heading.

Other Reporting Responsibilities

88. A practitioner may be requested to address other reporting responsibilities in the practitioner's report on the financial statements that are in addition to the practitioner's responsibilities under this ISRE to report on the financial statements. In such situations, those other reporting responsibilities shall be addressed by the practitioner in a separate section in the practitioner's report headed "Report on Other Legal and Regulatory Requirements," or otherwise as appropriate to the content of the section, following the section of the report headed "Report on the Financial Statements." (Ref: Para. A135–A137)

Date of the Practitioner's Report

89. The practitioner shall date the report no earlier than the date on which the practitioner has obtained sufficient appropriate evidence as the basis for the practitioner's conclusion on the financial statements, including being satisfied that: (Ref: Para. A138–A141)

- (a) All the statements that comprise the financial statements under the applicable financial reporting framework, including the related notes where applicable, have been prepared; and
- (b) Those with the recognized authority have asserted that they have taken responsibility for those financial statements.

Documentation

- 90. The preparation of documentation for the review provides evidence that the review was performed in accordance with this ISRE, and legal and regulatory requirements where relevant, and a sufficient and appropriate record of the basis for the practitioner's report. The practitioner shall document the following aspects of the engagement in a manner sufficient to enable an experienced practitioner, having no previous connection with the engagement, to understand:
 - (a) The nature, timing, and extent of the procedures performed to comply with this ISRE and applicable legal and regulatory requirements;
 - (b) Results obtained from the procedures, and the practitioner's conclusions formed on the basis of those results; and
 - (c) Significant matters arising during the engagement, the practitioner's conclusions reached thereon, and significant professional judgments made in reaching those conclusions.
- 91. In documenting the nature, timing and extent of procedures performed as required in this ISRE, the practitioner shall record:
 - (a) Who performed the work and the date such work was completed; and
 - (b) Who reviewed the work performed for the purpose of quality control for the engagement, and the date and extent of the review.
- 92. The practitioner shall also document discussions with management, those charged with governance, and others as relevant to the performance of the review of significant matters arising during the engagement, including the nature of those matters.
- 93. If, in the course of the engagement, the practitioner identified information that is inconsistent with the practitioner's findings regarding significant matters affecting the financial statements, the practitioner shall document how the inconsistency was addressed.

Application and Other Explanatory Material

Scope of this ISRE (Ref: Para. 1–2)

- A1. In performing a review of financial statements, the practitioner may be required to comply with legal or regulatory requirements in addition to those contained in this ISRE. This ISRE does not address the responsibilities of the practitioner that may exist in law or regulation, and

such responsibilities may differ from those established in this ISRE. Accordingly, while the practitioner may find aspects of this ISRE helpful in such circumstances, it is the responsibility of the practitioner to ensure compliance with all relevant legal, regulatory and professional obligations.

- A2. Review engagements in accordance with this ISRE may be requested by entities that are part of a group of entities, the group financial information of which is required to be audited, but where the financial information of certain components of the group is reviewed on account of their relative significance in the overall context of the group.⁷

Relationship with ISQC 1 (Ref: Para. 4)

- A3. ISQC 1 deals with the firm's responsibilities to establish and maintain its system of quality control for assurance engagements, including review engagements. Those responsibilities are directed at establishing quality control systems, policies and procedures at the level of the firm. A jurisdiction that has not adopted ISQC 1 in relation to review engagements may have national standards that set out requirements for quality control in firms performing such engagements. The provisions of this ISRE regarding quality control at the level of individual engagements are premised on the basis that such national requirements are at least as demanding as those of ISQC 1.
- A4. Under ISQC 1, the firm has an obligation to establish and maintain a system of quality control to provide it with reasonable assurance that:
- (a) The firm and its personnel comply with professional standards and applicable legal and regulatory requirements; and
 - (b) Reports issued by the firm or engagement partners are appropriate in the circumstances.⁸
- A5. The requirements of ISQC 1 include establishing a system of quality control with policies and procedures that address each of the following elements:
- Leadership responsibilities for quality within the firm.
 - Relevant ethical requirements.
 - Acceptance and continuance of client relationships and specific engagements.
 - Human resources.
 - Engagement performance.
 - Monitoring.
- A6. Within the context of the firm's system of quality control, engagement teams have a responsibility to implement quality control procedures applicable to the engagement, and

⁷ ISA 600, *Special Consideration—Audits of Group Financial Statements (Including the Work of Component Auditors)*, paragraph A52

⁸ ISQC 1, paragraph 11

provide the firm with relevant information to enable the functioning of that part of the firm's system of quality control relating to independence.

- A7. Engagement teams are entitled to rely on the firm's system of quality control, unless information provided by the firm or other parties suggests otherwise. For example, the engagement team may rely on the firm's system of quality control in relation to:
- Competence of personnel through their recruitment and formal training.
 - Independence through the accumulation and communication of relevant independence information.
 - Maintenance of client relationships through acceptance and continuance systems.
 - Adherence to regulatory and legal requirements through the monitoring process.

In considering deficiencies identified in the firm's system of quality control that may affect the review engagement, the engagement partner may have regard to measures the firm took to rectify the situation that the engagement partner considers are sufficient in the context of that review engagement.

- A8. A deficiency in the firm's system of quality control does not necessarily indicate that a particular review engagement was not performed in accordance with professional standards and applicable legal and regulatory requirements, or that the practitioner's report was not appropriate.

The Engagement to Review Historical Financial Statements (Ref: Para. 5–8, 14(a))

- A9. Reviews of financial statements may be performed for a wide range of entities that vary by type or size, or by the level of complexity in their financial reporting. In some countries or jurisdictions, the review of financial statements of certain types of entity may also be the subject of domestic laws or regulations and related reporting requirements.
- A10. Reviews may be performed in a variety of circumstances. For example, they may be required for, or requested by, entities that are exempt from requirements specified in law or regulation for mandatory audit of entities of a certain type or class. Reviews may also be requested on a voluntary basis, such as in connection with financial reporting undertaken for arrangements under the terms of a private contract, or to support funding arrangements.
- A11. The practitioner performs procedures to obtain sufficient appropriate evidence as the basis for a conclusion on the financial statements, expressed in accordance with the requirements of this ISRE. Expression of the practitioner's conclusion in accordance with the requirements of this ISRE communicates to users of the practitioner's report that the practitioner's conclusion is based on evidence-gathering procedures that are limited but sufficient to provide a basis for the conclusion.

Objectives (Ref: Para. 15)

- A12. This ISRE requires the practitioner to disclaim a conclusion on the financial statements in the following circumstances:
- (a) The practitioner issues a report or is required to issue a report for the engagement; and
 - (b) The practitioner is unable to obtain sufficient appropriate evidence as the basis for a conclusion on the financial statements, and providing a qualified conclusion on the financial statements is insufficient in the circumstances for the purpose of reporting to the intended users of the financial statements.
- A13. An inability to obtain sufficient appropriate evidence (also referred to as a limitation on the scope of the review) may arise from:
- (a) Circumstances beyond the control of the entity;
 - (b) Circumstances relating to the nature or timing of the practitioner's work; or
 - (c) Limitations imposed by management or those charged with governance of the entity.
- A14. This ISRE sets out requirements and guidance for the practitioner when the practitioner encounters such circumstances, either prior to accepting an engagement to perform a review or during a review.

Definitions (Ref: Para. 16)

- A15. This ISRE describes meanings attributed to certain terms for purposes of this ISRE. These are provided to assist practitioners in the consistent application and interpretation of this ISRE, and are not intended to override definitions that may be established for other purposes, whether in law, regulation or otherwise.
- A16. The way the practitioner applies the requirements of this ISRE regarding management or those charged with governance is affected by the fact that the responsibilities of management and those charged with governance are likely to differ between various types of entities, and also between countries or jurisdictions. In small entities where one or more owners also manage the business, the roles of management and those charged with governance may coincide.
- A17. Various responsibilities relating to preparation of financial information and external financial reporting will fall to either management or those charged with governance according to factors such as:
- The resources and structure of the entity; and
 - The respective roles of management and those charged with governance within the entity as set out in relevant law or regulation or, if the entity is not regulated, in any formal governance or accountability arrangements established for the entity (for example, as recorded in contracts, a constitution or other type of establishment documents of the entity).

For example, in small entities there is often no separation of the management and governance roles for the entity, or those charged with governance of the entity may also be involved in managing the entity. In most other cases, especially in larger entities, management is responsible for execution of the business or activities of the entity and reporting thereon, while those charged with governance have oversight of management. In larger entities, those charged with governance will often have or assume responsibility for approving the financial information of the entity, particularly when it is intended for the use or information of external parties. In large entities, often a subgroup of those charged with governance, such as an audit committee, is charged with certain oversight responsibilities. In different country settings, the legal responsibility for preparation of financial statements for an entity in accordance with a specified framework is the legal responsibility of those charged with governance, and in other countries it is a management responsibility.

Conduct of a Review Engagement in Accordance with this ISRE (Ref: Para. 18)

A18. This ISRE does not override laws and regulations that govern a review of financial statements. In the event that those laws and regulations differ from the requirements of this ISRE, a review conducted only in accordance with laws and regulations will not automatically comply with this ISRE.

Ethical Requirements (Ref: Para. 21)

A19. Part A of the IESBA Code establishes the fundamental principles of professional ethics relevant to the practitioner when conducting a review of financial statements, and provides a conceptual framework for applying those principles. The fundamental principles with which the practitioner is required to comply by the IESBA Code are:

- (a) Integrity;
- (b) Objectivity;
- (c) Professional competence and due care;
- (d) Confidentiality; and
- (e) Professional behavior.

Part B of the IESBA Code illustrates how the conceptual framework is to be applied in specific situations.

A20. In the case of an engagement to review financial statements, it is required by the IESBA Code that the practitioner be independent of an entity whose financial statements are reviewed. The IESBA Code describes independence as comprising both independence of mind and independence in appearance. The practitioner's independence from the entity safeguards the practitioner's ability to form a conclusion on the financial statements based on the review performed without being affected by influences that might compromise the practitioner's conclusion. Independence enhances the practitioner's ability to act with integrity, to be objective and to maintain an attitude of professional skepticism.

Professional Skepticism and Professional Judgment

Professional Skepticism (Ref: Para. 22)

- A21. Professional skepticism is necessary for the critical assessment of evidence in a review. This includes questioning inconsistencies and investigating contradictory evidence, and questioning the reliability of responses to inquiries and other information obtained from management and those charged with governance. It also includes consideration of the sufficiency and appropriateness of evidence obtained in the light of the engagement circumstances.
- A22. Professional skepticism includes being alert to, for example:
- Evidence that contradicts other evidence obtained.
 - Information that brings into question the reliability of documents and responses to inquiries to be used as evidence.
 - Conditions that may indicate possible fraud.
 - Any other circumstances that suggest the need for additional procedures.
- A23. Maintaining professional skepticism throughout the review is necessary if the practitioner is to reduce the risks of:
- Overlooking unusual circumstances.
 - Over-generalizing when drawing conclusions from evidence obtained.
 - Using inappropriate assumptions in determining the nature, timing, and extent of the procedures performed in the review, and evaluating the results thereof.
- A24. The practitioner cannot be expected to disregard past experience of the honesty and integrity of the entity's management and those charged with governance. Nevertheless, a belief that management and those charged with governance are honest and have integrity does not relieve the practitioner of the need to maintain professional skepticism or allow the practitioner to be satisfied with evidence that is inadequate for the purpose of the review.

Professional Judgment (Ref: Para. 23)

- A25. Professional judgment is essential to the proper conduct of the review. This is because interpretation of relevant ethical requirements and the requirements of this ISRE, and the informed decisions required throughout the review, cannot be made without the application of relevant knowledge and experience to the facts and circumstances. Professional judgment is necessary in particular regarding decisions about:
- Materiality.
 - The nature, timing, and extent of procedures used to meet the requirements of this ISRE and to gather evidence.
 - Evaluating whether sufficient appropriate evidence has been obtained, and whether more needs to be done to achieve the objectives of the practitioner under this ISRE.

- The consideration of management's judgments in applying the entity's applicable financial reporting framework.
 - Drawing the conclusion on the financial statements based on the evidence obtained, including considering the reasonableness of the estimates made by management in preparing the financial statements.
- A26. The distinguishing feature of the professional judgment expected of the practitioner is that it is exercised by a practitioner whose training, knowledge and experience have assisted in developing the necessary competencies to achieve reasonable judgments. Consultation on difficult or contentious matters during the course of the review, both within the engagement team and between the engagement team and others at the appropriate level within or outside the firm, assists the practitioner in making informed and reasonable judgments.
- A27. The exercise of professional judgment in any particular case is based on the facts and circumstances that are known by the practitioner. The practitioner will be guided by such matters as the following:
- Knowledge acquired from engagements carried out for the entity's financial statements in prior periods, where applicable.
 - The practitioner's understanding of the business including understanding of the accounting principles and practices of the industry in which the entity operates, and of the entity's accounting systems.
 - The extent to which particular items in the financial statements are affected by management judgment.
- A28. Professional judgment can be evaluated based on whether the judgment reached reflects a competent application of assurance and accounting principles and is appropriate in the light of, and consistent with, the facts and circumstances that were known to the practitioner up to the date of the practitioner's report.
- A29. Professional judgment needs to be exercised throughout the review and is not to be used as the justification for decisions that are not otherwise supported by the facts and circumstances of the engagement or sufficient appropriate evidence.

Engagement Level Quality Control (Ref: Para. 24–25)

- A30. The actions of the engagement partner and appropriate messages to the other members of the engagement team, in taking responsibility for the overall quality on each engagement, emphasize the importance of achieving quality in the engagement, including:
- (a) Performing work that complies with professional standards and regulatory and legal requirements.
 - (b) Complying with the firm's quality control policies and procedures as applicable.
 - (c) Issuing reports for the engagement that are appropriate in the circumstances.

- (d) The engagement team's ability to raise concerns without fear of reprisals.

Acceptance and Continuance of Client Relationships and Review Engagements (Ref: Para. 24(a)(i))

A31. ISQC 1 requires the firm to obtain information considered necessary in the circumstances before accepting an engagement with a new client, when deciding whether to continue an existing engagement, and when considering acceptance of a new engagement with an existing client. Information that assists the engagement partner in determining whether the conclusions reached regarding the acceptance and continuance of client relationships and review engagements are appropriate includes information concerning:

- The integrity of the principal owners, key management and those charged with governance; and
- Significant matters that have arisen during the current or a previous review engagement, and their implications for continuing the relationship.

A32. If the engagement partner has cause to doubt management's integrity to a degree that is likely to affect proper performance of the review, it will not be appropriate under this ISRE to accept the engagement to perform a review, unless required by law or regulation, as doing so may lead to the practitioner being associated with the entity's financial statements in an inappropriate manner.

Compliance with Ethical Requirements (Ref: Para. 25)

A33. ISQC 1 sets out the responsibilities of the firm for establishing policies and procedures designed to provide it with reasonable assurance that the firm and its personnel comply with relevant ethical requirements, including those pertaining to independence. This ISRE sets out the engagement partner's responsibilities with respect to relevant ethical requirements, including:

- Evaluating whether members of the engagement team have complied with relevant ethical requirements, and
- Determining the appropriate action if matters come to the engagement partner's attention that indicate that members of the engagement team have not complied with relevant ethical requirements.

Acceptance and Continuance of Client Relationships and Review Engagements (Ref: Para. 27)

A34. The practitioner's consideration of client continuance and relevant ethical requirements, including independence, occurs throughout the engagement as conditions and changes in circumstances occur. Performing initial procedures on both client continuance and evaluation of relevant ethical requirements (including independence) at the beginning of the current engagement means that they are completed prior to the performance of other significant activities for the engagement.

Factors Affecting Acceptance and Continuance of Client Relationships and Review Engagements
(Ref: Para. 29)

- A35. Assurance engagements may only be accepted when the engagement exhibits certain characteristics⁹ that are within the control of the entity and upon which it is necessary for the practitioner and the entity's management to agree.
- A36. If management does not or will not acknowledge its responsibilities in relation to the financial statements, it is not appropriate to accept the engagement unless law or regulation requires the practitioner to do so. In circumstances where the practitioner is required to accept the review engagement, the practitioner may need to explain to management and those charged with governance, where different, the importance of these matters and the implications for the engagement.
- A37. Other factors that influence the practitioner's decision to accept a review engagement include the existence of circumstances which are not conducive to performing a review of an entity's financial statements; for example, if based on preliminary inquiries prior to acceptance of the engagement:
- (a) The practitioner has cause to doubt that information needed to perform the review will be available, or reliable for the purpose of performing analytical procedures. This consideration is not directed at the need that sometimes arises in the course of an engagement to assist management by recommending adjusting entries required to finalize the financial statements prepared by management.
 - (b) The practitioner has cause to doubt management's integrity, so that the use of procedures which involve making inquiries of management is unlikely to be an effective means of obtaining evidence concerning the financial statements.

Rational Purpose for the Review Engagement (Ref: Para. 29(a))

- A38. The practitioner obtains an understanding of the purpose of the review in light of the intended use and intended users of the financial statements. In the absence of a rational purpose for the engagement, the practitioner may believe the engaging party intends to associate the practitioner's name with the financial statements in an inappropriate manner.
- A39. If the proposed engagement is to review special purpose financial statements, the practitioner obtains an understanding of the specific purpose for which the financial statements are prepared and establishes the identity of the specific intended users of the financial statements.
- A40. The proposed review engagement may not have a rational purpose if the practitioner believes that, were an audit to be performed, it is likely that the practitioner would qualify, disclaim or express an adverse opinion on the financial statements. In that circumstance, the practitioner would not accept an engagement to perform a review, unless required to do so by law or regulation

⁹ Assurance Framework, paragraph 17

Information Likely to Be Unavailable or Unreliable (Ref: Para. 29(c))

A41. When the practitioner's preliminary understanding of the engagement circumstances indicates that a review engagement is not appropriate, the practitioner may recommend that another type of engagement be undertaken. For example, the existence of significant shortcomings or deficiencies in the entity's accounting systems may make performance of a review inappropriate. In that circumstance, the practitioner may consider recommending performance of another type of engagement, for example a compilation engagement, as being more appropriate, in view of the intended use, or the needs of the intended users, of the financial statements.

Preconditions for a Review Engagement

The applicable financial reporting framework (Ref: Para. 30(a))

A42. A condition for acceptance of an assurance engagement is that the criteria¹⁰ referred to in the definition of an assurance engagement are suitable and available to intended users.¹¹ For purposes of this ISRE the applicable financial reporting framework provides the criteria the practitioner uses to review the financial statements including, where relevant, their fair presentation. Some financial reporting frameworks are fair presentation frameworks, and others are compliance frameworks. The requirements of the applicable financial reporting framework determine the form and content of the financial statements, including what constitutes a complete set of financial statements.

Acceptability of the applicable financial reporting framework

A43. Without an acceptable financial reporting framework, management does not have an appropriate basis for the preparation of the financial statements and the practitioner does not have suitable criteria for the review of the financial statements.

A44. The practitioner's determination of the acceptability of the financial reporting framework applied in the financial statements is made in the context of the practitioner's understanding of the intended use of the financial statements.

A45. In many cases, the practitioner may presume that the applicable financial reporting framework is acceptable (for example, a financial reporting framework that is prescribed by law or regulation in a jurisdiction to be used in the preparation of general purpose financial statements for certain types of entities) in the absence of any indications to the contrary.

A46. Factors that are relevant to the practitioner's determination of the acceptability of the financial reporting framework to be applied in the preparation of the financial statements include:

- The nature of the entity (for example, whether it is a business enterprise, a public sector entity or a not-for-profit organization).

¹⁰ Criteria are the benchmarks used to evaluate or measure the subject matter including, where relevant, benchmarks for presentation and disclosure. Suitable criteria enable reasonably consistent evaluation or measurement of a subject matter within the context of professional judgment.

¹¹ Assurance Framework, paragraph 17(b)(ii)

- The purpose of the financial statements (for example, whether they are prepared to meet the common financial information needs of a wide range of users or the financial information needs of specific users).
- The nature of the financial statements (for example, whether the financial statements are a complete set of financial statements or a single financial statement).
- Whether the applicable financial reporting framework is prescribed in relevant law or regulation.

A47. If the financial reporting framework used to prepare the financial statements is not acceptable in view of the purpose of the financial statements and management will not agree to use of a financial reporting framework that is acceptable in the practitioner's view, the practitioner is required under this ISRE to decline the engagement.

A48. Deficiencies in the applicable financial reporting framework that indicate that the framework is not acceptable may be encountered after the review engagement has been accepted. When use of that financial reporting framework is not prescribed by law or regulation, management may decide to adopt another framework that is acceptable. When management does so, the practitioner is required under this ISRE to agree the new terms of the review engagement with management to reflect the change in the framework, as the previously agreed terms will no longer be accurate.

Responsibilities of management and those charged with governance (Ref: Para. 30(b), 35(c))

A49. The financial statements subject to review are those of the entity, prepared by management of the entity with oversight from those charged with governance. This ISRE does not impose responsibilities on management and does not override laws and regulations that govern their respective responsibilities. However, a review in accordance with this ISRE is conducted on the premise that management has acknowledged certain responsibilities that are fundamental to the conduct of the review. The review of the financial statements does not relieve management of its responsibilities.

A50. As part of its responsibility for the preparation of the financial statements, management is required to exercise judgment in making accounting estimates that are reasonable in the circumstances, and to select and apply appropriate accounting policies. These judgments are made in the context of the applicable financial reporting framework.

A51. Because of the significance of the preconditions for undertaking a review of financial statements, the practitioner is required under this ISRE to obtain the agreement of management that it understands its responsibilities before accepting a review engagement. The practitioner may obtain management's agreement either orally or in writing, however management's agreement is subsequently recorded within the written terms of the engagement.

A52. The way in which the responsibilities for preparation of financial information for external financial reporting are divided between management and those charged with governance will vary according to the resources and structure of the entity and any relevant law or regulation, and the respective roles of management and those charged with governance within the entity. In most cases, management is responsible for execution while those

charged with governance have oversight of management. In some cases, those charged with governance will have, or will assume, responsibility for approving the financial information of the entity, particularly when it is intended for the use, or information, of external parties. In larger entities, a subgroup of those charged with governance, such as an audit committee, may be charged with certain oversight responsibilities.

- A53. Despite the fact that there are likely to be differences in the extent of the responsibilities of management and, where appropriate, those charged with governance, in relation to the preparation of financial information for an entity and its financial reporting and related internal controls, a review engagement in accordance with this ISRE is only conducted on the precondition that management and, where appropriate, those charged with governance have acknowledged and understand their responsibilities.

Additional Considerations When the Wording of the Practitioner's Report Is Prescribed by Law or Regulation (Ref: Para. 33)

- A54. This ISRE requires the practitioner to not represent compliance with this ISRE unless the practitioner has complied with all the requirements of this ISRE that are relevant for the particular review engagement. Law or regulation may prescribe matters in relation to an engagement that would ordinarily cause the practitioner to decline the engagement were it possible to do so, for example if:

- The practitioner considers that the applicable financial reporting framework prescribed by law or regulation is not acceptable; or
- The prescribed layout or wording of the practitioner's report is in a form or in terms that are significantly different from the requirements of this ISRE.

A review conducted in these situations does not comply with this ISRE, and the practitioner may consider including a statement in the practitioner's report that the review is not conducted in accordance with this ISRE. The practitioner is, however, encouraged to apply this ISRE, including the requirements that address the practitioner's report, to the extent practicable, notwithstanding that the practitioner is not permitted to refer to the review being conducted in accordance with this ISRE.

Agreeing the Terms of Engagement

Engagement Letter or Other Form of Written Agreement (Ref: Para. 35)

- A55. It is in the interests of both management and those charged with governance, or the engaging party if different, and the practitioner that the practitioner sends an engagement letter prior to performing the review engagement to help avoid misunderstandings with respect to the engagement. An engagement letter confirms the practitioner's acceptance of the engagement and helps avoid misunderstanding regarding such matters as:

- The objectives and scope of the engagement.
- The extent of the practitioner's responsibilities, and the form of the report to be issued.
- The responsibilities of management in relation to the review engagement and the financial statements to be reviewed.

A56. The form and content of the engagement letter may vary for each entity. In addition to including the matters required by paragraph 35, an engagement letter may make reference to, for example:

- Arrangements concerning the involvement of other practitioners and experts in some aspects of the review.
- Arrangements to be made with the predecessor practitioner, if any, in the case of an initial review.
- Emphasis of the point, to avoid confusion, that since an audit is not being performed, a review engagement will not satisfy any statutory or third party requirements for an audit.
- The expectation that management will provide written representations to the practitioner.
- The agreement of management to inform the practitioner of facts that may affect the financial statements, of which management may become aware during the period from the date of the practitioner's report to the date the financial statements are issued.
- A request for management to acknowledge receipt of the engagement letter and to agree to the terms of the engagement outlined therein.

Review of components of groups of entities

A57. The auditor of a set of group financial statements may request a review of a component within a group of entities to be performed in accordance with this ISRE, adapted as necessary in the circumstances of the group audit engagement. The engagement team for the audit of the group financial statements may also specify additional procedures to supplement the work done for the review performed under this ISRE.

Responsibilities of management prescribed by law or regulation (Ref: Para. 35(c))

A58. If, in the circumstances of the engagement, the practitioner concludes that it is not necessary to record certain terms of the engagement in an engagement letter, the practitioner is still required to seek the written agreement from management that it acknowledges and understands that it has the responsibilities set out in this ISRE. This written agreement may use the wording of the law or regulation if such law or regulation establishes responsibilities for management that are equivalent in effect to those described in this ISRE.

Illustrative Engagement Letter (Ref: Para. 35)

A59. An example of an engagement letter is set out in Appendix 1 to this ISRE.

Recurring Engagements (Ref: Para. 36)

A60. The practitioner may decide not to send a new engagement letter or other written agreement each period. However, the following factors may make it appropriate to revise the terms of the review engagement or to remind the entity of existing terms:

- Any indication that the entity misunderstands the objective and scope of the review.
- Any revised or special terms of the review engagement.
- A recent change of senior management.
- A significant change in ownership.
- A significant change in nature or size of the entity's business.
- A change in legal or regulatory requirements.
- A change in the financial reporting framework adopted in the preparation of the financial statements.

Acceptance of a Change in the Terms of the Review Engagement

Request to Change the Terms of the Review Engagement (Ref: Para. 37)

A61. A request from the entity for the practitioner to change the terms of the review engagement may result from factors including:

- A change in circumstances affecting the need for the service.
- Misunderstanding as to the nature of a review as originally requested.
- A restriction on the scope of the review engagement, whether imposed by management or caused by other circumstances.

A62. A change in circumstances that affects the entity's requirements or a misunderstanding concerning the nature of the service originally requested may be considered a reasonable basis for requesting a change in the review engagement.

A63. In contrast, a change may not be considered reasonable if it appears that the change relates to information that is incorrect, incomplete or otherwise unsatisfactory. An example might be where the practitioner is unable to obtain sufficient appropriate evidence regarding receivables and management asks for the engagement to be changed to a related services engagement to avoid a qualified conclusion or a disclaimer of a conclusion by the practitioner.

Request to Change the Nature of the Engagement (Ref: Para. 38)

A64. Before agreeing to change a review engagement to another type of engagement or related service, a practitioner who was engaged to perform a review in accordance with this ISRE may assess, in addition to the matters referred to in this ISRE, any legal or contractual implications of the change.

A65. If the practitioner concludes that there is reasonable justification to change the review engagement to another type of engagement or related service, the work performed in the

review engagement to the date of change may be relevant to the changed engagement; however, the work required to be performed and the report to be issued would be those appropriate to the revised engagement. In order to avoid confusing the reader, the report on the other engagement or related service would not include reference to:

- (a) The original review engagement; or
- (b) Any procedures that may have been performed in the original review engagement, except where the review engagement is changed to an engagement to perform agreed-upon procedures and thus reference to the procedures performed is a normal part of the report.

Communication with Management and Those Charged with Governance (Ref: Para. 40)

A66. In a review of financial statements the practitioner's communications with management take the form of:

- (a) The inquiries the practitioner makes in the course of performing the procedures; and
- (b) Other communications in the context of having effective two-way communication in understanding matters related to the review engagement in context, and developing a constructive working relationship for the engagement.

A67. The appropriate timing for communications will vary with the circumstances of the engagement. Relevant circumstances include the significance and nature of the matter, and any action expected to be taken by management or those charged with governance. For example, it may be appropriate to communicate a significant difficulty encountered during the review as soon as practicable if management or those charged with governance are able to assist the practitioner to overcome the difficulty.

A68. Law or regulation may restrict the practitioner's communication of certain matters with those charged with governance. For example, law or regulation may specifically prohibit a communication, or other action, that might prejudice an investigation by an appropriate authority into an actual, or suspected, illegal act. In some circumstances, potential conflicts between the practitioner's obligations of confidentiality and obligations to communicate may be complex. In such cases, the practitioner may consider obtaining legal advice.

Communicating Significant Matters Concerning the Review

A69. Matters to be communicated to management or those charged with governance, as appropriate, under this ISRE may include:

- The practitioner's responsibilities in relation to the review of the financial statements, included in the engagement letter or other suitable form of written agreement.
- Significant findings from the review, for example:
 - The practitioner's views about significant qualitative aspects of the entity's accounting practices, including accounting policies, accounting estimates and financial statement disclosures.

- Significant findings from performance of procedures, including situations where additional procedures were required to obtain sufficient appropriate evidence. The practitioner may need to confirm that those charged with governance have the same understanding of the facts and circumstances relevant to specific transactions or events.
- Significant difficulties, if any, encountered during the review; for example, unavailability of expected information; unexpected inability to obtain evidence that the practitioner considers necessary for the review; or restrictions imposed on the practitioner by management. In some circumstances, such difficulties may constitute a scope limitation that, if not addressed by management or those charged with governance, may lead to modification of the practitioner's conclusion, which is a further matter required to be communicated and discussed with management or those charged with governance.

A70. In entities where different persons are responsible for the management and the governance of an entity, management has the responsibility to communicate matters of governance interest to those charged with governance. Communication by the practitioner under this ISRE does not relieve management of this responsibility. Similarly, communication by management with those charged with governance of matters that the practitioner is required to communicate does not relieve the practitioner of the responsibility to also communicate them. Communication of these matters by management may, however, affect the form or timing of the practitioner's communication with those charged with governance.

Communication With Third Parties

A71. In some jurisdictions the practitioner may be required by law or regulation to, for example:

- Notify a regulatory or enforcement body of certain matters communicated with those charged with governance. For example, in some countries the practitioner has a duty to report misstatements to authorities where management and those charged with governance fail to take corrective action.
- Submit copies of certain reports prepared for those charged with governance to relevant regulatory or funding bodies or, in some cases, make such reports publicly available.

A72. Unless required by law or regulation to provide a third party with a copy of the practitioner's written communications with those charged with governance, the practitioner may need the prior consent of those charged with governance before doing so.

Performing the Engagement

Materiality in a Review of Financial Statements (Ref: Para. 41)

- A73. Determination of materiality is a matter of professional judgment, and is affected by the practitioner's perception of the financial information needs of users of the financial statements. In this context, it is reasonable for the practitioner to assume that users:
- Have a reasonable knowledge of business and economic activities and accounting and a willingness to study the information in the financial statements with reasonable diligence;
 - Understand that financial statements are prepared, presented and reviewed to levels of materiality;
 - Recognize the uncertainties inherent in the measurement of amounts based on the use of estimates, judgment and the consideration of future events; and
 - Make reasonable economic decisions on the basis of the information in the financial statements.
- A74. Viewed in this context, the practitioner's judgment about what is material in relation to the financial statements as a whole is the same regardless of the assurance obtained by a practitioner as the basis for the conclusion on the financial statements.
- A75. Financial reporting frameworks often discuss the concept of materiality in the context of the preparation and presentation of financial statements. Although financial reporting frameworks may discuss materiality in different terms, they generally explain that:
- Misstatements, including omissions, are considered to be material if they, individually or in the aggregate, could reasonably be expected to influence the economic decisions of users taken on the basis of the financial statements;
 - Judgments about materiality are made in light of surrounding circumstances, and are affected by the size or nature of a misstatement, or a combination of both; and
 - Judgments about matters that are material to users of the financial statements are based on a consideration of the common financial information needs of users as a group.¹² The possible effect of misstatements on specific individual users, whose needs may vary widely, is not considered.
- A76. Such a discussion, if present in the applicable financial reporting framework, provides a frame of reference to the practitioner in determining materiality for the review. If the applicable financial reporting framework does not include a discussion of the concept of materiality, the characteristics referred to above provide the practitioner with such a frame of reference.

¹² For example, the *Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements*, adopted by the International Accounting Standards Board in April 2001, indicates that, for a profit-oriented entity, as investors are providers of risk capital to the enterprise, the provision of financial statements that meet their needs will also meet most of the needs of other users that financial statements can satisfy.

Revising Materiality (Ref: Para. 42)

A77. The practitioner's determination of materiality for the financial statements as a whole may need to be revised during the engagement as a result of:

- A change in the circumstances that occurred during the review;
- New information; or
- A change in the practitioner's understanding of the entity and its operations as a result of performing additional procedures for the review when warranted.

The Practitioner's Understanding (Ref: Para. 43)

A78. The practitioner's primary consideration is whether the understanding obtained is sufficient to perform the review in accordance with this ISRE, and to meet the practitioner's objectives for the engagement. The breadth and depth of the overall understanding that the practitioner obtains is less than that possessed by management. The practitioner is required to exercise professional judgment to assess the sufficiency of understanding of the entity and its environment needed for the review of the financial statements.

A79. Examples of factors the practitioner may consider when obtaining understanding of the entity and its environment are:

- The size and complexity of the entity and its operations.
- The ownership, financing and governance structure, and significant related parties.
- Whether the entity is a component of a group of entities, or an associate entity of another entity.
- Significant or unusual transactions of the entity.
- The level of complexity of the applicable financial reporting framework.
- Whether there are events or conditions that may cast significant doubt on the entity's ability to continue as a going concern.
- The entity's financial reporting obligations or requirements, and whether those obligations or requirements exist under applicable law or regulation or in the context of voluntary financial reporting arrangements established under formalized governance or accountability arrangements, for example, under contractual arrangements with third parties.
- Relevant provisions of laws and regulations that are generally recognized to have a direct effect on the determination of material amounts and disclosures in the financial statements, such as tax and pension laws and regulations.
- The level of development of the entity's management and governance structure regarding management and oversight of the entity's accounting records and financial reporting systems that underpin preparation of the financial statements.
- The "tone at the top" and the entity's control environment through which the entity addresses risks relating to financial reporting and compliance with the entity's financial reporting obligations.

- The degree of complexity of the entity's financial accounting and reporting systems, and resulting financial statements.
- The types of matters that required accounting adjustments in the entity's financial statements in prior periods.
- The level of development and proper design or relative sophistication of the entity's accounting systems and related controls through which the entity's accounting records and related information is maintained from which the entity's financial statements are derived.

A80. The practitioner may also consider obtaining reports from other practitioners, if any, and if considered necessary. For example, if the entity is a group entity, reports may be obtained from practitioners engaged to audit or review the financial statements of components of the entity, or who have been engaged to perform procedures for the review in relation to branch operations of the entity located elsewhere.

Updating the Practitioner's Understanding

A81. The practitioner's understanding of the entity and its environment is obtained throughout the review engagement and is updated as changes in conditions and circumstances occur. Initial procedures for client acceptance and continuance at the beginning of the current review engagement are based on the practitioner's preliminary understanding of the entity and the engagement circumstances. The practitioner's understanding is obtained on an iterative basis throughout performance of the engagement. The understanding applied in planning and designing the work effort for the review may be further expanded and refined through performance of the inquiry, analytical procedures and additional procedures where necessary, and during evaluation of the results obtained.

Designing and Performing Inquiry and Analytical Procedures (Ref: Para. 44)

A82. The planned nature, timing and extent of the procedures the practitioner considers are needed to obtain sufficient appropriate evidence as the basis for a conclusion on the financial statements as a whole are influenced by:

- (a) The requirements of this ISRE;
- (b) The agreed terms of the review engagement; and
- (c) Requirements established under applicable law or regulation, including additional reporting requirements contained in applicable laws or regulations.

A83. A review engagement primarily involves performing inquiry and analytical procedures. When designed and performed effectively in the light of the practitioner's understanding as required in this ISRE, the inquiry and analytical procedures performed are expected to:

- Be sufficient for the practitioner to be able to identify areas in the financial statements where material misstatements are likely to arise, and to design procedures to address those areas; and
- Provide an adequate basis for a conclusion on the financial statements as a whole.

The practitioner is required by this ISRE, however, to perform additional procedures in certain circumstances, including when the results of the inquiry and analytical procedures performed do not provide an adequate basis for the practitioner to form a conclusion as required under this ISRE.

A84. The application of professional skepticism in a review is critical to the practitioner's assessment of management responses to the practitioner's inquiries, which comprise an important component of the evidence the practitioner seeks to obtain to be able to form a conclusion on the financial statements in accordance with the requirements of this ISRE. A skeptical evaluation of responses provided by management is needed to enable the practitioner to evaluate whether there are any matter(s) that would cause the practitioner to believe the financial statements may be materially misstated.

Inquiry (Ref: Para. 45)

A85. In a review, inquiry consists of seeking information of management and other persons within the entity with knowledge of financial and accounting matters, as the practitioner considers appropriate in the engagement circumstances. The practitioner may also extend inquiries to obtain non-financial data as relevant to performance of the review procedures. Evaluating responses is integral to the inquiry process.

A86. Depending on the engagement circumstances, inquiries may include:

- Inquiries about the entity's control environment, and "tone at the top," as they relate to the entity's accounting and financial reporting systems and compliance with financial reporting obligations.
- Inquiries concerning the entity's procedures for recording, classifying and summarizing transactions, accumulating information for inclusion in the financial statements and related disclosures.
- Inquiries concerning accounting and financial reporting matters such as:
 - Whether all transactions have been recorded.
 - The entity's accounting principles and practices, and any changes thereto, in the context of the applicable financial reporting framework.
 - Whether the financial statements have been prepared in accordance with the applicable financial reporting framework.
 - Existence of related parties, including their identification and significant disclosures concerning related parties.
 - Events subsequent to the date of the financial statements that could have a material effect on the financial statements.
- Inquiries about actions taken at meetings of owners, those charged with governance and committees thereof, and proceedings at other meetings, if any, that affect the information and disclosures contained in the financial statements.
- Inquiries about communications the entity has received, or expects to receive or obtain from regulatory agencies.

- Inquiries about matters arising in the course of applying other procedures. When performing further inquiries in relation to identified inconsistencies, the practitioner considers the reasonableness and consistency of management's responses in light of the results obtained from other procedures and the practitioner's knowledge and understanding of the entity and the industry in which it operates.

A87. Evidence obtained through inquiry is often the principal source of evidence about management intent. Information available to support management's intent may be limited, however, and, in that case, understanding management's past history of carrying out its stated intentions, management's stated reasons for choosing a particular course of action, and management's ability to pursue a specific course of action may provide relevant information to corroborate the evidence obtained through inquiry.

Analytical Procedures (Ref: Para. 46)

A88. In a review of financial statements, performing analytical procedures assists the practitioner by:

- Expanding the practitioner's understanding of the entity and its environment, including identifying areas where material misstatements are likely to arise in the financial statements.
- Identifying inconsistencies or variances from expected trends, values or norms in the financial statements such as the level of congruence of the financial statements with key data, including key performance indicators.
- Providing corroborative evidence in relation to other inquiry or analytical procedures already performed.
- Serving as additional procedures when the practitioner becomes aware of matter(s) that cause the practitioner to believe that the financial statements may be materially misstated. An example of such an additional procedure is a comparative analysis of monthly revenue and cost figures across profit centers, branches or other components of the entity, to provide evidence about financial information contained in line items or disclosures contained in the financial statements.

A89. Understanding the techniques, purposes and limitations of analytical procedures is important in order to be able to apply these procedures effectively to develop sufficient appropriate evidence as the basis for a conclusion on the financial statements. Various methods may be used to perform analytical procedures. These methods range from performing simple comparisons to performing complex analysis using statistical techniques.

A90. The practitioner may, for example, apply analytical procedures to evaluate the financial information underlying the financial statements through analysis of plausible relationships among both financial and non-financial data and assessment of results for consistency with expected values with a view to identifying relationships and individual items that appear unusual, or that vary from expected trends or values. The practitioner would compare recorded amounts, or ratios developed from recorded amounts, to expectations developed by the practitioner from information obtained from relevant

sources. Examples of sources of information the practitioner ordinarily uses to develop expectations are:

- Financial information for comparable prior period(s), taking known changes into account.
- Information about expected operating and financial results, such as budgets or forecasts including extrapolations from interim or annual data.
- Relationships among elements of financial information within the period.
- Information regarding the industry in which the entity operates, such as gross margin information, or comparison of the entity's ratio of sales to accounts receivable with industry averages or with other entities of comparable size in the same industry.
- Relationships of financial information with relevant non-financial information, such as payroll costs to number of employees.

A91. The practitioner's consideration of whether data to be used for analytical procedures are satisfactory for the intended purpose(s) of those procedures is based on the practitioner's understanding of the entity and its environment, and is influenced by the nature and source of the data, and by the circumstances in which the data are obtained. The following considerations are relevant:

- Source of the information available. For example, information may be more reliable when it is obtained from independent sources outside the entity;
- Comparability of the information available. For example, broad industry data may need to be supplemented or be adjusted to be comparable to data of an entity that produces and sells specialized products;
- Nature and relevance of the information available; for example, whether the entity's budgets are established as results to be expected rather than as goals to be achieved; and
- The knowledge and expertise involved in the preparation of the information, and related controls that are designed to ensure its completeness, accuracy and validity. Such controls include, for example, controls over the preparation, review and maintenance of budgetary information.

Procedures in a Review Engagement Related to Specific Circumstances

Fraud and Non-Compliance with Laws or Regulations (Ref: Para. 51(d))

A92. Under this ISRE, if the practitioner has identified or suspects fraud or illegal acts, the practitioner is required to determine whether there is a responsibility to report the occurrence or suspicion to a party outside the entity. Although the practitioner's professional duty to maintain the confidentiality of client information may preclude such reporting, the practitioner's legal responsibilities may override the duty of confidentiality in some circumstances

Events or Conditions that May Cast Doubt Regarding Use of the Going Concern Assumption in the Financial Statements (Ref: Para. 52)

A93. The practitioner is required to perform procedures to obtain information about whether there are events or conditions that may cast significant doubt on the entity's ability to continue as a going concern, and about management's assessment of the entity as a going concern. The list of factors below gives examples of conditions that provide perspective for the practitioner's procedures in this area. The list is not all-inclusive, and the existence of one or more of the items does not always signify that uncertainty exists about whether the entity can continue as a going concern.

Financial

- Net liability or net current liability position
- Fixed-term borrowings approaching maturity without realistic prospects of renewal or repayment, or excessive reliance on short-term borrowings to finance long-term assets
- Indications of withdrawal of financial support by creditors
- Negative operating cash flows indicated by historical or prospective financial statements
- Adverse key financial ratios
- Substantial operating losses or significant deterioration in the value of assets used to generate cash flows
- Arrears or discontinuance of dividends
- Inability to pay creditors on due dates
- Inability to comply with the terms of loan agreements
- Change from credit to cash-on-delivery transactions with suppliers
- Inability to obtain financing for essential new product development or other essential investments

Operating

- Management intentions to liquidate the entity or to cease operations
- Loss of key management without replacement
- Loss of a major market, key customer(s), franchise, license, or principal supplier(s)
- Labor difficulties
- Shortages of important supplies
- Emergence of a highly successful competitor

Other

- Non-compliance with capital or other statutory requirements
- Pending legal or regulatory proceedings against the entity that may, if successful, result in claims that the entity is unlikely to be able to satisfy

- Changes in law or regulation or government policy expected to adversely affect the entity
- Uninsured or underinsured catastrophes when they occur

The significance of such events or conditions often can be mitigated by other factors. For example, the effect of an entity being unable to make its normal debt repayments may be counter-balanced by management's plans to maintain adequate cash flows by alternative means, such as by disposing of assets, rescheduling loan repayments, or obtaining additional capital. Similarly, the loss of a principal supplier may be mitigated by the availability of a suitable alternative source of supply.

Reconciling the Financial Statements to the Underlying Accounting Records (Ref: Para. 56)

- A94. The practitioner ordinarily obtains evidence that the financial statements agree with, or reconcile to, the underlying accounting records by tracing the financial statement amounts and balances to the relevant accounting records such as the general ledger, or to a summary record or schedule that reflects the agreement or reconciliation of the financial statement amounts with the underlying accounting records (such as a trial balance).

Significant or Unusual Transactions in the Accounting Records

- A95. The practitioner may consider, where practicable, reviewing the accounting records with a view to identifying significant or unusual transactions that may require specific attention in the review.

Performing Additional Procedures (Ref: Para. 48, 57)

- A96. The practitioner's judgment about the nature, timing and extent of additional procedures that are needed is guided by information obtained from the practitioner's evaluation of the results of the procedures already performed, and the practitioner's updated understanding obtained in the course of the engagement.

- A97. In deciding how to address inconsistencies or unexpected variances identified with reference to amounts and disclosures contained in the financial statements where practitioner has cause to believe that material misstatements may exist, the practitioner designs additional procedures focused on the affected amounts or disclosures. Those additional procedures may be:

- Additional inquiry or analytical procedures, for example, being performed in greater detail or being focused on those amounts or disclosures or on specific accounts or transactions; or
- Other types of procedures, for example, verification procedures, focused on obtaining evidence about the existence, valuation or measurement, or timing of those amounts or disclosures in respect of specific accounts or transactions.

- A98. For example:

- Responses to inquiries may provide information that differs significantly from other information the practitioner has obtained, for example, information regarding the

possibility of management bias in relation to deriving accounting estimates that are included in the financial statements. The practitioner then needs to decide how to address such inconsistencies with reference to the affected amounts and disclosures, and needs to design additional procedures to be able to identify material misstatements in those amounts and disclosures if they exist.

- Analytical procedures performed may identify fluctuations or relationships that are inconsistent with other relevant information or differ from expected values by a significant amount. If management is unable to provide explanations that satisfy the practitioner or that the practitioner does not consider adequate in light of other review evidence obtained, the practitioner may decide to direct additional procedures towards, for example, confirming balances or verifying measurements or valuations reflected in account balances.

A99. In some cases, a practitioner may decide to perform additional procedures to verify management's assertions on key account balances or transactions, for example, by obtaining external confirmations from third parties. The fact that the practitioner performs such procedures does not alter the overall nature of the engagement; it remains a review engagement.

Evaluation of Results Obtained from Additional Procedures (Ref: Para. 58)

A100. If the practitioner is not able to obtain sufficient appropriate evidence to either conclude that the matter is not likely to cause the financial statements as a whole to be materially misstated or determine that the matter does cause the financial statements as a whole to be materially misstated, then a scope limitation exists and paragraph 69 applies.

Written Representations (Ref: Para. 59–60)

A101. The practitioner is required to request written representations from management with appropriate responsibilities for the financial statements and knowledge of the matters concerned in the form of a representation letter addressed to the practitioner. Written representations confirming that management has fulfilled its responsibilities described in the agreed terms of the engagement are described in the same manner as described in the agreed terms of the engagement. Written representations may also be needed to complete the practitioner's evidence with respect to certain items or disclosures reflected in the financial statements where the practitioner considers such representations to be important in forming a conclusion on the financial statements on either a modified or unmodified basis.

A102. In some cases, management may include in the written representations qualifying language to the effect that representations are made to the best of management's knowledge and belief. It is reasonable for the practitioner to accept such wording if the practitioner is satisfied that the representations are being made by those with appropriate responsibilities and knowledge of the matters included in the representations.

Forming the Practitioner's Conclusion on the Financial Statements

Description of the Applicable Financial Reporting Framework (Ref: Para. 66(a))

- A103. The preparation of the financial statements by management requires the inclusion of an adequate description of the applicable financial reporting framework in the financial statements. That description is important because it advises users of the financial statements of the framework on which the financial statements are based. If the financial statements are special purpose financial statements, they may be prepared under a special purpose financial reporting framework that is available only to the engaging party and the practitioner. Description of the special purpose financial reporting framework used is important as the special purpose financial statements may not be appropriate for any use other than the intended use identified for the special purpose financial statements.
- A104. A description that the financial statements are prepared in accordance with a particular applicable financial reporting framework is appropriate only if the financial statements comply with all the requirements of that framework that are effective during the period covered by the financial statements.
- A105. A description of the applicable financial reporting framework that contains imprecise qualifying or limiting language (for example, "the financial statements are in substantial compliance with International Financial Reporting Standards") is not an adequate description of that framework as it may mislead users of the financial statements.

Disclosure of Effects of Material Transactions and Events on Information Conveyed in the Financial Statements (Ref: Para. 66(b)(vi))

- A106. It is common for financial statements prepared in accordance with a general purpose framework to present an entity's financial position, financial performance and cash flows. In such circumstances, the practitioner is required under this ISRE to evaluate whether the financial statements provide adequate disclosures to enable the intended users to understand the effect of material transactions and events on the entity's financial position, financial performance and cash flows.
- A107. The practitioner's conclusion covers the complete set of financial statements as defined by the applicable financial reporting framework. For example, in the case of many general purpose frameworks, the financial statements include: a statement of financial position, a statement of financial performance, a statement of changes in equity, a cash flow statement, and a summary of significant accounting policies and other explanatory information. In some jurisdictions, additional information might also be considered to be an integral part of the financial statements.
- A108. There may be cases where the financial statements, although prepared in accordance with the requirements of a fair presentation framework, do not achieve fair presentation. Where this is the case, it may be possible for management to include additional disclosures in the financial statements beyond those specifically required by the framework or, in extremely rare circumstances, to depart from a requirement in the framework in order to achieve fair presentation of the financial statements.

A109. When the financial statements are prepared in accordance with a compliance framework, the practitioner evaluates whether the financial statements prepared in accordance with the applicable compliance framework are misleading. It will be extremely rare for the practitioner to consider financial statements prepared in accordance with a compliance framework to be misleading if the practitioner determined at the commencement of the review engagement that the framework is acceptable.

Qualitative Aspects of the Entity's Accounting Practices (Ref: Para. 67(b))

A110. In considering the qualitative aspects of the entity's accounting practices, the practitioner may become aware of possible bias in management's judgments. The practitioner may conclude that the cumulative effect of a lack of neutrality, together with the effect of apparent uncorrected misstatements, causes the financial statements as a whole to be materially misstated. Indicators of a lack of neutrality that may affect the practitioner's evaluation of whether the financial statements as a whole may be materially misstated include the following:

- The selective correction of apparent misstatements brought to management's attention during the review (for example, correcting misstatements with the effect of increasing reported earnings, but not correcting misstatements that have the effect of decreasing reported earnings).
- Possible management bias in the making of accounting estimates.

A111. Indicators of possible management bias do not necessarily mean there are misstatements for purposes of drawing conclusions on the reasonableness of individual accounting estimates. They may, however, affect the practitioner's consideration of whether the financial statements as a whole may be materially misstated.

Scope Limitations (Ref: Para. 69)

A112. Inability to perform a specific procedure does not constitute a limitation on the scope of the review if the practitioner is able to obtain sufficient appropriate evidence by performing alternative procedures. If this is not possible, the requirements of paragraphs 73(b) and 81 apply as appropriate.

A113. Limitations imposed by management may have other implications for the review, such as for the practitioner's consideration of areas where the financial statements are likely to be materially misstated, and engagement continuance.

Inability to Form a Conclusion Due to a Management-Imposed Limitation on the Scope of the Review after Engagement Acceptance (Ref: Para. 81(b))

A114. The practicality of withdrawing from the engagement may depend on the stage of completion of the engagement at the time that management imposes the scope limitation. If the practitioner has substantially completed the review, the practitioner may decide to complete the review to the extent possible, disclaim a conclusion and explain the scope limitation in the Basis for Disclaimer of Conclusion paragraph prior to withdrawing.

A115. In certain circumstances, withdrawal from the engagement may not be possible if the practitioner is required by law or regulation to continue the engagement. For example, this may be the case for a practitioner appointed to review the financial statements of a public sector entity. It may also be the case in jurisdictions where the practitioner is appointed to review the financial statements covering a specific period, or appointed for a specific period and is prohibited from withdrawing before the completion of the review of those financial statements or before the end of that period, respectively. The practitioner may also consider it necessary to include an Other Matter paragraph in the practitioner's report to explain why it is not possible for the practitioner to withdraw from the engagement.

Communication with Regulators or the Entity's Owners

A116. When the practitioner concludes that withdrawal from the engagement is necessary because of a scope limitation, there may be a professional, legal or regulatory requirement for the practitioner to communicate matters relating to the withdrawal from the engagement to regulators or the entity's owners.

The Practitioner's Report (Ref: Para. 82–89)

A117. The written report encompasses reports issued in hard copy format and those using an electronic medium.

Elements of the Practitioner's Report (Ref: Para. 82)

A118. A title indicating the report is the report of an independent practitioner, for example, "Independent Practitioner's Review Report," affirms that the practitioner has met all of the relevant ethical requirements regarding independence and, therefore, distinguishes the independent practitioner's report from reports issued by others.

A119. Law or regulation may specify to whom the practitioner's report is to be addressed in that particular jurisdiction. The practitioner's report is normally addressed to those for whom the report is prepared, often either to the shareholders or to those charged with governance of the entity whose financial statements are being reviewed.

A120. When the practitioner is aware that the financial statements that have been reviewed will be included in a document that contains other information, such as a financial report, the practitioner may consider, if the form of presentation allows, identifying the page numbers on which the financial statements that have been reviewed are presented. This helps users to identify the financial statements to which the practitioner's report relates.

Management's Responsibility for the Financial Statements (Ref: Para. 82(d))

A121. The premise relating to the responsibilities of management, on which a review of financial statements is conducted in accordance with this ISRE, is fundamental to performing the review and reporting on the engagement. The description of management's responsibilities in the practitioner's report includes reference to both:

- The responsibility for preparation of the financial statements in accordance with

the applicable financial reporting framework, including, where relevant, their fair presentation; and

- The responsibility for such internal control as management determines is necessary to enable the preparation of financial statements that are free from material misstatement, whether due to fraud or error;

as this helps to explain to users of the report the premise on which the review is performed.

- A122. The practitioner's report need not refer specifically to "management" but instead may use the term that is appropriate in the context of the legal framework in the particular jurisdiction. In some jurisdictions, the appropriate reference is to those charged with governance of the entity.
- A123. There may be circumstances when it is appropriate for the practitioner to add to the description of management's responsibilities as described in this ISRE to reflect additional responsibilities that are relevant to the preparation of the financial statements in the context of a jurisdiction, or due to the type of entity.
- A124. In some jurisdictions, law or regulation prescribing management's responsibilities may specifically refer to a responsibility for the adequacy of accounting books and records, or accounting system. As books, records and systems are an integral part of internal control, this ISRE does not use these descriptions or make any specific reference to them.

The Practitioner's Responsibility (Ref: Para. 82(f))

- A125. The practitioner's report states that the practitioner's responsibility is to express a conclusion on the financial statements based on the review performed, in order to contrast the practitioner's responsibility with management's responsibility for preparation of the financial statements.

Reference to standards (Ref: Para. 82(f)(i))

- A126. The reference to the standards used by the practitioner for the review conveys to the users of the practitioner's report that the review has been conducted in accordance with established standards.

Communication of the Nature of a Review of Financial Statements (Ref: Para. 82(f)(ii), 83)

- A127. The description of the review in the practitioner's report explains the scope and limitations of the review for the benefit of users of the report. This explanation clarifies, for avoidance of doubt, that the review is not an audit, is different from an audit, and that, had an audit been performed, the practitioner may have uncovered material misstatements that could exist in the financial statements that were reviewed.

"Present Fairly, in All Material Respects" or "Gives a True and Fair View" (Ref: Para. 82(g))

- A128. Whether the phrase "present fairly, in all material respects," or the phrase "gives a true and fair view" is used in any particular jurisdiction is determined by the law or regulation governing the review of financial statements in that jurisdiction, or by generally accepted practice in that jurisdiction. Where law or regulation requires the use

of different wording, this does not affect the requirement in paragraph 68 of this ISRE for the practitioner to evaluate the fair presentation of financial statements prepared in accordance with a fair presentation framework.

Description of information that the financial statements present

A129. In the case of financial statements prepared in accordance with a fair presentation framework, the practitioner's conclusion states that nothing has come to the practitioner's attention that causes the practitioner to believe that the financial statements do not present fairly, in all material respects, or do not give a true and fair view in accordance with the applicable fair presentation framework. For example, in the case of many general purpose frameworks, the financial statements are required to present the financial position of the entity as at the end of a period, and the entity's financial performance and cash flows for that period.

Description of the applicable financial reporting framework and how it may affect the practitioner's conclusion

A130. The identification of the applicable financial reporting framework in the practitioner's conclusion is intended to advise users of the practitioner's report of the context in which that conclusion is expressed. It is not intended to limit the evaluation required in paragraph 30(a). The applicable financial reporting framework is identified in such terms as:

“... in accordance with International Financial Reporting Standards” or

“... in accordance with accounting principles generally accepted in Jurisdiction X ...”

A131. When the applicable financial reporting framework encompasses financial reporting standards and legal or regulatory requirements, the framework is identified in such terms as “... in accordance with International Financial Reporting Standards and the requirements of Jurisdiction X Corporations Act.”

Signature of the Practitioner (Ref: Para. 82(j))

A132. The practitioner's signature is either in the name of the practitioner's firm, the personal name of the practitioner, or both, as appropriate for the particular jurisdiction. In addition to the practitioner's signature, in certain jurisdictions, the practitioner may be required to declare in the practitioner's report the practitioner's professional accountancy designation or the fact that the practitioner or firm, as appropriate, has been recognized by the appropriate licensing authority in that jurisdiction.

Alerting Readers that the Financial Statements Are Prepared in Accordance with a Special Purpose Framework (Ref: Para. 85)

A133. The special purpose financial statements may be used for purposes other than those for which they were intended. For example, a regulator may require certain entities to place the special purpose financial statements on public record. To avoid misunderstandings, the practitioner alerts users of the practitioner's report that the financial statements are

prepared in accordance with a special purpose framework and, therefore, may not be suitable for another purpose.

Restriction on Distribution or Use

- A134. In addition to the alert required by paragraph 85, the practitioner may consider it appropriate to indicate that the practitioner's report is intended solely for the specific users. Depending on the law or regulation of the particular jurisdiction, this may be achieved by restricting the distribution or use of the practitioner's report. In these circumstances, the paragraph referred to in paragraph 85 may be expanded to include these other matters, and the heading modified accordingly.

Other Reporting Responsibilities (Ref: Para. 88)

- A135. In some jurisdictions, the practitioner may have additional responsibilities to report on other matters that are supplementary to the practitioner's responsibility under this ISRE. For example, the practitioner may be asked to report certain matters if they come to the practitioner's attention during the course of the review of the financial statements. Alternatively, the practitioner may be asked to perform and report on additional specified procedures, or to express a conclusion on specific matters, such as the adequacy of accounting books and records. Standards on reviews of financial statements in the specific jurisdiction may provide guidance on the practitioner's responsibilities with respect to specific additional reporting responsibilities in that jurisdiction.
- A136. In some cases, the relevant law or regulation may require or permit the practitioner to report on these other responsibilities within the practitioner's report on the financial statements. In other cases, the practitioner may be required or permitted to report on them in a separate report.
- A137. These other reporting responsibilities are addressed in a separate section of the practitioner's report, to clearly distinguish them from the practitioner's responsibility under this ISRE to report on the financial statements. Where relevant, this section may contain sub-heading(s) that describe(s) the content of the other reporting responsibility paragraph(s).

Date of the Practitioner's Report (Ref: Para. 82(i), 89)

- A138. The date of the practitioner's report informs the user of the practitioner's report that the practitioner has considered the effect of events and transactions of which the practitioner became aware and that occurred up to that date.
- A139. The practitioner's conclusion is provided on the financial statements and the financial statements are the responsibility of management. The practitioner is not in a position to conclude that sufficient appropriate evidence has been obtained until the practitioner is satisfied that all the statements that comprise the financial statements, including the related notes, have been prepared and management has accepted responsibility for them.
- A140. In some jurisdictions, law or regulation identifies the individuals or bodies (for example, the directors) that are responsible for concluding that all the statements that comprise the financial statements, including the related notes, have been prepared, and

specifies the necessary approval process. In such cases, evidence is obtained of that approval before dating the report on the financial statements. In other jurisdictions, however, the approval process is not prescribed in law or regulation. In such cases, the procedures the entity follows in preparing and finalizing its financial statements in view of its management and governance structures are considered in order to identify the individuals or body with the authority to conclude that all the statements that comprise the financial statements, including the related notes, have been prepared. In some cases, law or regulation may identify the point in the financial statement reporting process at which the review is expected to be complete.

- A141. In some jurisdictions, final approval of the financial statements by shareholders is required before the financial statements are issued publicly. In these jurisdictions, final approval by shareholders is not necessary for the practitioner to conclude that sufficient appropriate evidence has been obtained. The date of approval of the financial statements for purposes of this ISRE is the earlier date on which those with the recognized authority determine that all the statements that comprise the financial statements, including the related notes, have been prepared and that those with the recognized authority have asserted that they have taken responsibility for them.

Practitioner's Report Prescribed by Law or Regulation (Ref: Para. 33, 82)

- A142. The practitioner may be required to comply with legal or regulatory requirements in addition to this ISRE. Where this is the case, the practitioner may be obliged to use a layout or wording in the practitioner's report that differs from that described in this ISRE. Consistency in the practitioner's report, when the review has been conducted in accordance with this ISRE, promotes credibility in the global marketplace by making more readily identifiable those reviews of financial statements that have been conducted in accordance with globally recognized standards. When the differences between the legal or regulatory requirements and this ISRE relate only to the layout and wording of the practitioner's report and, at a minimum, the requirements of paragraph 82 of this ISRE are included in the practitioner's report, the practitioner's report may refer to this ISRE. Accordingly, in such circumstances the practitioner is considered to have complied with the requirements of this ISRE, even when the layout and wording used in the practitioner's report are specified by legal or regulatory reporting requirements. Where specific requirements in a particular jurisdiction do not conflict with this ISRE, adoption of the layout and wording used in this ISRE assists users of the practitioner's report to more readily recognize the practitioner's report as a report on a review of financial statements conducted in accordance with this ISRE. Circumstances where law or regulation prescribes the layout or wording of the practitioner's report in terms that are significantly different from the requirements of this ISRE are addressed in paragraph 33.

Practitioner's Report for Reviews Conducted in Accordance with Both Relevant Standards of a Specific Jurisdiction and this ISRE (Ref: Para. 82(f)(i))

- A143. When, in addition to complying with the requirements of this ISRE, the practitioner also complies with relevant national standards, the report may refer to the review having

been performed in accordance with both this ISRE and relevant national standards for engagements to review financial statements. However, a reference to both this ISRE and relevant national standards is not appropriate if there is a conflict between the requirements of this ISRE and those in the relevant national standards that would lead the practitioner to form a different conclusion or not to include an Emphasis of Matter paragraph that, in the particular circumstances, would be required by this ISRE. In such a case, the practitioner's report refers only to the relevant standards (either this ISRE or the relevant national standards) in accordance with which the practitioner's report has been prepared.

Illustrative Review Reports

- A144. Appendix 2 to this ISRE contains illustrations of practitioners' reports for a review of financial statements incorporating the elements set out in paragraph 82.